

**ХУУЛИЙН ХЭЛТСИЙН ДАРГЫН АЛБАН ҮҮРГИЙГ ТҮР ОРЛОН ГҮЙЦЭТГЭГЧ
Ч.ТАМИРААГИЙН 2024 ОНЫ ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ
ЭХНИЙ ХАГАС ЖИЛИЙН ТАЙЛАН**

2024.01.02-06.25.

**1.1.ГААЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГЫН ТӨСӨЛ
БОЛОН ГААЛИЙН ТАРИФ, ГААЛИЙН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ,
ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙГ УЛСЫН ИХ ХУРЛААР
БАТЛУУЛАХААР САНГИЙН ЯАМАНД ХҮРГҮҮЛЭХ**

СУУРЬ ТҮВШИН

1.Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2023 оны А/03 тушаалаар батлагдсан Гаалийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын үзэл баримтлалын төсөл, Гаалийн тариф, татварын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын үзэл баримтлалын төсөл, Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл боловсруулах ажлын хэсэг Зөвшөөрлийн тухай хууль болон бусад хууль тогтоомжуудад орсон өөрчлөлтүүдийг судалж, хуулийн төслийг нийцүүлсэн.

Хуулийн төслүүд, үзэл баримтлалыг “Санал шийдвэрлүүлэх тухай” Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2023 оны 08 дугаар сарын 15-ны өдрийн 01/2842 албан бичгээр Сангийн сайд Б.Жавхланд хүргүүлсэн.

ХЭРЭГЖИЛТ

“Ажлын хэсэг байгуулах тухай” ГЕГ-ын даргын 2023 оны №А/03 тушаалаар батлагдсан Гаалийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын үзэл баримтлалын төсөл, Гаалийн тариф, татварын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын үзэл баримтлалын төсөл, Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл боловсруулах ажлын хэсэгт 2023 оны 02 дугаар сарын 13-ны өдрөөс 2023 оны 3 дугаар сарын 15-ны өдрүүдэд ажилласан.

Энэ хугацаанд 2021-2023 онд шинээр батлагдсан Зөвшөөрлийн тухай хууль болон бусад хууль тогтоомжуудад орсон өөрчлөлтүүдийг судалж, хуулийн төслийг нийцүүлсэн.

Мөн гаалийн байгууллагын чиг үүрэгт шинээр орсон хорио цээр, эрүүл ахуй, чанарын тохирлын хяналт, шалгалтын асуудлыг шинээр бүлэг болгон Гаалийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд тусгасан.

Түүнчлэн гадаад улсуудын жишиг, УИХ-ын гишүүдтэй хийсэн уулзалт дээр өгсөн чиглэлийн дагуу Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуулийн төслийг Гаалийн тухай хуулийн төсөлд нэгтгэн найруулав.

Гаалийн тухай хуулийн төслийн үзэл баримтлалыг шинэчлэн найруулсан.

ДГБ-ын багц стандарт, гарын авлага, бусад орны хууль тогтоомжуудыг судалж, Гаалийн горимыг хялбарчлах, уялдуулах тухай олон улсын конвенци /Киото контенци/ болон түүнд оруулах өөрчлөлтүүд, ДГБ-аас өгсөн зөвлөмжүүдтэй танилцсан.

Гаалийн ерөнхий газрын бүтцийн нэгжүүд, гаалийн газар хороодоос ирсэн саналуудтай нэгбүрчлэн танилцаж, ирсэн саналуудыг бүлэглэн хуулийн төслийн холбогдох хэсгүүдэд тусган, хүлээн авах боломжгүй саналуудын шалтгааныг тэмдэглэн ажиллав.

Хуулийн төслийн холбогдох заалтуудыг боловсруулах үед ГЕГ-ын холбогдох бүтцийн нэгжүүдтэй хамтран ажиллаж, гарч буй хүндрэл, хуулиар зохицуулах шаардлагатай байгаа асуудлууд, худалдаа хөнгөвчлөх, үйл ажиллагааг сайжруулах чиглэлээр хийгдэж байгаа ажлуудын талаар ярилцаж саналуудыг тусган ажилласан болно.

I хэсэг.Ерөнхий зүйл

Хуулийн зорилго, томъёоны тодорхойлолт хэсэгт буюу I-IV бүлэгт хорио цээрийн хяналт шалгалттай холбоотой асуудлыг нэмж тусгасан.

II хэсэг.Мэдээлэл, зөвлөгөө лавлагаа, гомдол

Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай, Захиргааны ерөнхий хууль, ДХБ-ын ХХХ-т заасан “Хэвлэл нийтлэл болон мэдээллийн хүртээмж”, “Цахим төлбөр”, “Гомдол гаргах болон гомдлыг хянан шалгах ажиллагаа”, Гаалийн бүрдүүлэлтийн горимыг уялдуулах, хялбарчлах тухай конвенцийн “Мэдээлэл технологи ашиглах”, Статистикийн тухай хууль, Нууцын тухай хууль, Хүний хувийн мэдээлийг хамгаалах тухай хууль, Цахим гарын үсгийн тухай хууль зэрэг хууль тогтоомжуудыг судалсан.

Мэдээлэл, зөвлөгөө, лавлагаа, гаалийн байгууллага, албан тушаалтны шийдвэрт гомдол гаргах, гаалийн статистик, мэдээллийн технологи ашиглахтай холбогдсон харилцааг Статистик, дүн шинжилгээний хэлтэс, Мэдээллийн технологийн газраас ирүүлсэн санал, холбогдох хууль тогтоомжийн заалтуудтай уялдуулан боловсруулсан.

III хэсэг.Гаалийн тариф, барааны үнэ, ангилал, гарал үүслийг тодорхойлох, гаалийн болон бусад татвар ногдуулах, хураах, төлөх, чөлөөлөх

Гаалийн тарифын тогтолцоо, гаалийн татвар тогтоох хэлбэр, гаалийн тарифын зөвлөл, гаалийн үнэ, барааны ангилал, импортын барааны гарал үүсэл, урьдчилсан шийдвэр, гаалийн болон бусад татвар ногдуулах, төлөх, чөлөөлөхтэй холбогдсон харилцааг тусгана. урьдчилсан шийдвэр, барааны ангилал, гаалийн үнэлгээний асуудлаар гаргасан гомдлыг хянан шийдвэрлэхэд гаалийн болон бусад татварыг төлөх баталгаа, эсхүл татварыг холбогдох дансанд байршуулан барааг олгох болон татвар, тарифтай итгэмжлэгдсэн аж ахуйн нэгжийн гаалийн болон бусад татвар төлөх хугацааг уян хатан болгохтой холбогдсон бусад харилцааг нарийвчлан тусгасан.

IV хэсэг.Гаалийн хяналт, бүрдүүлэлт

Гаалийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн II-X бүлэг буюу 28-186 зүйлд гаалийн хяналт, бараа, тээврийн хэрэгслийг гаалийн хилээр нэвтрүүлэх, барааг мэдүүлэх, зарим нэр төрлийн барааг хилээр нэвтрүүлэх, гаалийн бүрдүүлэлт хийх онцлог, гаалийн шалгалттай холбоотой үйл ажиллагааг тусгасан.

Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хуулийн хяналт, шалгалттай холбоотой асуудлыг хуулийн төсөлд нэг бүлэг болгон нэмж тусган, хорио цээрийн хяналтын ангилал, хамрагдах бараа, тавигдах нийтлэг шаардлага, хорио цээрийн үзлэг, халдваргүйжүүлэлт, барааг буцаах зэрэг зохицуулалтуудыг ажлын хэсгийн гишүүд болон Хорио цээрийн хэлтэстэй хамтран боловсруулсан.

Гаалийн мэдүүлэг, түүний төрөл, бараа, тээврийн хэрэгслийг гаалийн байгууллагад мэдүүлэх, урьдчилан мэдүүлэх, мэдүүлэх хугацаа, мэдүүлэгчийн эрх, үүрэг, барааг мэдүүлэхэд шаардагдах бичиг баримт, гаалийн мэдүүлэгт өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болгох, гаалийн бүрдүүлэлтийн үйл ажиллагааг хорио цээрийн хяналттай уялдуулан боловсруулсан.

Эрсдэлийн удирдлагыг хэрэгжүүлэх, эрсдлийн мэдээлийн сан, эрсдэл тооцох үйл ажиллагааг тодорхой болгож, хорио цээрийн эрсдэлийн удирдлагыг гаалийн эрсдэлийн удирдлагатай уялдуулан найруулсан болно.

Гаалийн хяналтад орчин үеийн дэвшилтэт техник технологи, арга ажиллагааг нэвтрүүлэх, гаалийн тэмдэглэгээ хийхэд ухаалаг ломбо ашиглах заалт, гаалийн магадлан шинжилгээнд ирүүлэх барааны тоо тэмжээг тогтоох заалт нэмж оруулсан.

Гаалийн итгэмжлэгдсэн операторын зохицуулалтыг шинээр оруулсан.

Зөвшөөрлийн тухай хуульд Гаалийн түр агуулах ажиллуулах үйл ажиллагааг энгийн зөвшөөрөлтэйгөөр эрхлэхээр заасан тул хуульд нийцүүлэн нөхцөл, шаардлага, зөвшөөрөл олгох, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгох харилцааг зохицуулсан.

Гаалийн хяналтын бүс тогтоох, сунгах, түдгэлзүүлэх, татан буулгах, Гаалийн тээвэрлэгчээр бүртгэх үйл ажиллагааг цахимд шилжүүлсэнтэй холбоотой тавигдах нөхцөл, шаардлага, зөвшөөрөл олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох үйл ажиллагааг бусад зөвшөөрөлтэй уялдуулсан.

Гаалийн бүрдүүлэлтийн дараах шалгалттай холбогдсон харилцааг тодорхой тусгаж, шалгалтын төрөлтэй холбоотой хэсгийг өөрчлөн найруулж, гаалийн бүрдүүлэлтийн дараах шалгалтаар гаалийн байгууллагад барааг мэдүүлээгүй, өөр бараагаар, эсхүл дутуу мэдүүлсэн зэрэг зөрчилд шийтгэл ногдуулсан шийдвэр хүчин төгөлдөр болсноос хойш барааг гаалийн байгууллагад мэдүүлж, гаалийн бүрдүүлэлт хийлгэх, бусад зөрчилд шийтгэлийн хуудсаар шийдвэрлэхээр төсөлд тусгав.

V хэсэг.Гаалийн бүрдүүлэлтийн горим

Гаалийн тухай хуулийн шинчилсэн найруулгын төслийн 189-307 дугаар зүйлд Гаалийн бүрдүүлэлтийн горимын ангилал, төрөл, тэдгээрийг сонгох, барааг гаалийн бүрдүүлэлтийн горимд байршуулах, гаалийн болон бусад татвар төлөх үүрэг үүсэх, гаалийн болон бусад татвар ногдуулах, тарифын бус хязгаарлалт, горимд байршуулахаас татгалзах, эрх шилжүүлэх, бараа, тээврийн хэрэгслийг буцаан гаргах, буцаан оруулах, гаалийн зөрчлийн улмаас горимын үйлчлэл дуусгавар болох, гаалийн бүрдүүлэлтийн горимыг хэрэгжүүлэх журам, горимын кодтой холбогдсон харилцааг дахин хянаж, зарим зүйл, хэсэгт найруулгын өөрчлөлт оруулсан.

Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 1.5 дугаар зүйлийн 17-д зөвшөөрөл олгох, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгохтой холбогдсон г захиргааны хэм хэмжээ тогтоосон акт гаргахыг хориглосон тул гаалийн баталгаат агуулахын үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох үйл ажиллагааг тодорхой тусгасан, гаалийн баталгаат агуулахад тавих нөхцөл, шаардлагыг тодорхойлсон.

Татваргүй барааны дэлгүүрийн зөвшөөрлийг сонон шалгаруулалтын үндсэн дээр олгохоор зохицуулсан байсан боловч УИХ-аас 2023.01.06-ны өдөр баталсан Зөвшөөрлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль болон хамт баталсан Гаалийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийг судалж үзэхэд Зөвшөөрлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулиар Татваргүй барааны дэлгүүрийн үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг дуудлага худалдаагаар олгохоор зохицуулсан.

Гэвч 2023.01.06-ны өдөр батлагдсан Гаалийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн 1 дүгээр зүйлд Гаалийн тухай хуулийн 139 дүгээр зүйлийн 1 дэх

хэсэгт 139.1.17.заалт нэмж, татваргүй барааны дэлгүүрийн сонгон шалгаруулалтад оролцох тохиолдолд бүрдүүлэх бичиг баримтыг тогтоосон байна.

Дээрх 2 хуульд зарчмын зөрүүтэй зохицуулалт орсон тул татваргүй барааны дэлгүүрийн зөвшөөрөл олгох асуудлыг сонгон шалгаруулалтын үндсэн дээр олгохоор төсөлд найруулж, Зөвшөөрлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийг Гаалийн тухай хуулийн төсөлтэй хамт өргөн барихаар боловсруулсан болно.

VI хэсэг.Гаалийн албаны тогтолцоо

Гаалийн албаны тодорхойлолт, тогтолцоо, удирдлага, санхүүжилт, түүний үйл ажиллагааны зарчим, гаалийн байгууллага, түүний удирдлага, алба хаагчийн эрх зүйн байдлыг нарийвчлан тодорхойлсон.

Гаалийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгатай хамт өргөн барих хууль хүчингүй болгох, дараах хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах төслүүдийг боловсруулсан болно. Үүнд:

-Гаалийн тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль,

-Гаалийн тариф, гаалийн татварын хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль,

- Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хууль хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль,

-Зөвшөөрлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль,

-Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хууль,

-Чөлөөт бүсийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хууль,

-Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай,

-Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай.

ХҮРСЭН ТҮВШИН

Ажлын хэсэг Гаалийн тухай хуулийн төслийг 6 бүлэг 395 зүйлтэйгээр боловсруулсан бөгөөд хуулийн төслийн тандан судалгаа, зардлын тооцоо, үзэл баримтлалын төсөл, дагаж батлагдах хуулийн төслүүд зэрэг холбогдох бусад баримт бичгүүдийг боловсруулсан.

Хуулийн төсөлд Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хууль, Амьтан ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хуулийг нэгтгэсэн.

Хуулийн төсөл, холбогдох бусад материалын хамт Сангийн яаманд хүргүүлсэн бөгөөд тус яамнаас 2024 онд Улсын Их Хурлын сонгуулийн жил бодлогын шинжтэй хуулийн төсөл хэлэлцэхгүй гэсэн чиглэл өгсөн ба одоогийн байдлаар тус яаманд хуулийн төслийг хэлэлцэж эхлээгүй байна.

Улсын Их Хурлын сонгуулийн дараа Сангийн яаманд дахин хандаж чиглэл авахаар төлөвлөж байна.

1.2.ГЕГ-ЫН ДАРГЫН БҮРЭН ЭРХИЙН ХҮРЭЭНД БАТЛАН ГАРГАСАН НИЙТЭЭР ДАГАЖ МӨРДӨХ ЭРХ ЗҮЙН АКТАД ХЯНАЛТ, ШИНЖИЛГЭЭ, ҮНЭЛГЭЭ ХИЙХ

СУУРЬ ТҮВШИН

Эрх зүйн зохицуулалтыг зайлшгүй шинэчлэх, өөрчлөлт оруулах шаардлагатай байгаа 7 журмын төслийг чиглэл хариуцсан нэгж боловсруулж шинэчлэн батлуулахаар олон нийтээс санал авахаар гаалийн байгууллагын цахим санд байршуулсан, ГЕГ-ын зохион байгуулалтын бүтцийн нэгж, харьяа гаалийн газар, хороодоос санал авч нэгтгэснийг хууль тогтоомжид нийцсэн эсэхийг ХХ-ээс хянасан бөгөөд Мэргэжлийн зөвлөлд танилцуулахад бэлэн болсон.

Мөн ГЕГ-ын даргын тушаалаар 2019-2022 оны хооронд батлагдсан захиргааны хэм хэмжээний актад хийгдсэн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний дүгнэлтэд үндэслэн зарим журам зааврыг шинэчлэн боловсруулах, хүчингүй болгуулах ажлын хүрээнд тус хэлтсээс захиргааны 7 шийдвэрийн хууль зүйн үндэслэлийг хянаж, хуульд нийцүүлэн ажилласан.

ХЭРЭГЖИЛТ

Эрх зүйн актад хяналт, шинжилгээ, үнэлгээ хийхдээ дараах төрлийн судалгаануудыг хийсэн /хавсаргав/. Үүнд:

1.Гаалийн ерөнхий газрын даргад хуулиар нийтээр дагаж мөрдөх эрх олгосон хуулийн заалтын судалгаа. /7/

2.Гаалийн ерөнхий газрын даргын тушаалаар баталсан хэм хэмжээ тогтоосон, нийтээр дагаж мөрдөх шинжтэй эрх зүйн актын жагсаалт, тэдгээрт орсон нэмэлт, өөрчлөлтийг тусгасан болон ЗХХАУНС-д бүртгүүлсэн байдлын судалгаа. /12 хуудас/

3.Гаалийн ерөнхий газрын даргын тушаалаар батлагдсан, нийтээр дагаж мөрдөх хэм хэмжээ тогтоосон эрхийн актийн судалгаа. /44 хуудас/

Сангийн яамны Төрийн нарийн бичгийн даргын “Ажлын хэсэг байгуулах тухай” 2024 оны 02 дугаар сарын 08-ны өдрийн №А/23 тушаалаар Монгол Улсын Ерөнхий сайдын 2023 оны 191 дүгээр захирамжаар байгуулагдсан Ажлын хэсгийн ахлагч, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдын баталсан “Захиргааны хэмжээний актыг цэгцлэн хуулийн төсөл боловсруулах ажлын удирдамж”-ийн хэрэгжилтийг хангаж Сангийн сайдын эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаарах захиргааны хэм хэмжээний актын судалгааг хийж гүйцэтгэн, холбогдох арга хэмжээ авах үүрэг бүхийн ажлын хэсэгт Гаалийн ерөнхий газрын Хуулийн хэлтсийн даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч Ч.Тамираа гаалийн байгууллагыг төлөөлөн ажиллаж байна.

Гаалийн ерөнхий газар “Захиргааны хэм хэмжээний актын тухай” Сангийн яамны 2024 оны 02 дугаар сарын 08-ны өдрийн №03/729 албан бичиг, түүнд хавсаргасан “Захиргааны хэмжээний актыг цэгцлэн хуулийн төсөл боловсруулах ажлын удирдамж”/цаашид “удирдамж” гэх/-ийг 2024 оны 02 дугаар сарын 14-ний өдөр хүлээн авч судаллаа.

Удирдамжийн “Дөрөв”, “Тав” дахь хэсэгт заасан арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд тодорхой хугацаа олгогдсон байгаа тул холбогдох танилцуулгыг урьдчилсан байдлаар хүргүүлсэн. Үүнд:

Удирдамжийн “Нэг.Нийтлэг үндэслэл”-ийн хүрээнд,

Гаалийн ерөнхий газрын даргын тушаалаар баталсан, хэм хэмжээ тогтоосон, нийтээр дагаж мөрдөх шинжтэй 36 эрх зүйн акт гаалийн харилцаанд хэрэгжиж байна.

Дээрх захиргааны актууд Гаалийн тухай хууль болон бусад хуулийг өөрчлөлтийг судалж тухай бүр боловсронгуй болгож байгаа.

Мөн түүнчлэн гаалийн асуудлаар байгуулсан Монгол Улсын олон улсын гэрээний хэрэгжилтийг хангаж, Дэлхийн гаалийн байгууллагын санал, зөвлөмжийг тусган хэм хэмжээний акт батлан гаргахдаа судалж тухай бүр боловсронгуй болгож байна.

Иймд гаалийн харилцаанд хэрэгжиж байгаа Захиргааны хэм хэмжээний актаар зохицуулж байх хэм хэмжээний актад хамааруулах саналтай байна.

Удирдамжийн “Хоёр.Хуульд тусгах шаардлагатай зохицуулалт агуулсан хэм хэмжээ тогтоосон акт”-ын хүрээнд

Эрхлэх асуудлын хүрээ, үйл ажиллагаанд хамаарах актуудыг судлан үзэхэд Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хоёрдугаар бүлэгт заасан хүний эрх, эрх чөлөөг хязгаарласан, хориглосон ямар нэгэн байдлаар хөндсөн агуулга бүхий заалттай зохицуулалт байхгүй байна гэж үзэхээр байна.

Мөн түүнчлэн Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасан Улсын Их Хурлын бүрэн болох тогтоох эрх мэдэлд хамаарах заалтыг зөрчсөн гэж үзэхээр хэм хэмжээний акт батлагдаж байгаагүй байна.

Тус байгууллагаас захиргааны хэм хэмжээний акт батлахдаа гаалийн харилцаанд оролцогчдын харилцан тэгш эрхтэй гадад худалдаанд оролцох, тэдгээрийн эрх, эрх чөлөөг хангах зарчмыг баримтлан ажиллаж, хэм хэмжээний актын төсөл боловсруулах тухай бүр Захиргааны ерөнхий хуульд заасан “Нөлөөлийн шинжилгээ”-г зохион байгуулж байна.

Удирдамжийн “Гурав.Захиргааны хэмжээний улсын нэгдсэн санг цэгцлэх” хүрээнд,

Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны 2023 оны 01 дүгээр сарын 05-ны өдрийн “Захиргааны хэм хэмжээний актын жагсаалтыг шинэчлэн гаргах тухай” 3/77 тоот албан бичгээр ирүүлсэн 37 акт бүхий жагсаалтыг гаалийн байгууллагын эрхийн актын сантай тулгаж, нягтлан шалгасан.

Жагсаалтад дурдсан 37 захиргааны хэм хэмжээний акт нь гаалийн байгууллагын мэдээллийн санд байгаа эрхийн акттай тохирч байгаа талаар ГЕГ-ын 2023 оны 01 дүгээр сарын 16-ны 01/161 тоот албан бичгээр хариуг ХЗДХЯ-нд хүргүүлсэн.

2023 оны 12 сарын 14-ний байдлаар дээрх 37 захиргааны хэм хэмжээний актаас ГЕГ-ын даргын 2019 оны “Журам батлах тухай” А/226 (“Бараанаас сорьц, дээж, загвар авах, магадлан шинжилгээ хийх, дүгнэлт гаргах журам”), 2022 оны “Журамд өөрчлөлт оруулах тухай” А/345 (“Бараанаас сорьц, дээж, загвар авах, магадлан шинжилгээ хийх, дүгнэлт гаргах журам”) тушаалыг ГЕГ-ын даргын 2023 оны “Журам батлах тухай” А315 дугаар тушаалаар хүчингүй болгосон.

ГЕГ-ын даргын 2023 оны “Журам батлах тухай” А315 дугаар тушаалаар “Бараанаас сорьц, дээж, загвар авах, магадлан шинжилгээ хийх, дүгнэлт гаргах журам”-ыг шинэчлэн баталсан.

Удирдамжийн “Хүчингүй болгох шаардлагатай захиргааны хэм хэмжээний актын талаар авах арга хэмжээ”-ний хүрээнд,

Хүчингүй болгуулах, эсхүл “Захиргааны хэм хэмжээний актын нэгдсэн сан”-д бүртгүүлээгүй нийтээр дагаж мөрдөх захиргааны хэм хэмжээний акт гаалийн байгууллагад байхгүй.

Захиргааны ерөнхий хуулийн 69 дүгээр зүйлийн 69.1 дэх хэсэг, Засгийн газрын хуралдааны 2022 оны 55 дугаар тэмдэглэлийг үндэслэн Хууль тогтоомжийн тухай хууль, Засгийн газрын 2016 оны “Аргачлал батлах тухай” 59 дүгээр тогтоолыг удирдлага болгон ГЕГ-ын даргын тушаалаар батлагдсан нийтээр дагаж мөрдөх 37 захиргааны хэм хэмжээний актад хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийж тайланг саналын хамт ГЕГ-ын 2023 оны 05 дугаар сарын 10-ны 01/1740 тоот албан бичгээр ХЗДХЯ-нд хүргүүлсэн.

ХҮРСЭН ТҮВШИН

Эрхзүйн хяналт, шинжилгээ, үнэлгээ хийсэн хяналт, шинжилгээ, үнэлгээгээр дараах нөхцөх байдал тогтоогдсоныг ГЕГ-ын даргын “Тайлан, судалгаа, бусад материал хүргүүлэх тухай” 2024 оны 02 дугаар сарын 16-ны өдрийн №01/602 албан бичгээр Сангийн яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга Ж.Ганбатад хүргүүлсэн. Үүнд:

1.Гаалийн тухай хуулийн 267¹-6 дахь хэсэгт “Гаалийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын дүрмийг Засгийн газар батална.” гэж заасан нь Гааль, татварын ерөнхий газар 2016 онд татан буугдсанаас хойш энэ дүрэм батлагдаагүй байна.

2.Гаалийн тухай хуулийн 250.2 дахь хэсэгт “Барааг гаалийн хяналтын дор хүргэх арга хэрэглэх журмыг Засгийн газар тогтооно.” гэж заасан нь энэ журам батлагдаагүй байна.

3.Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газрын /хуучин нэрээр/ хилийн мэргэжлийн хяналтын албаны “улсын хилээр нэвтрүүлэх бараа, тээврийн хэрэгсэлд хорио цээр, эрүүл ахуй, чанарын тохирлын хяналт, шалгалт хийх” чиг үүрэг гаалийн байгууллагад шилжсэн.

Үүнтэй холбогдуулан Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хуулийн 19.2 дахь хэсэгт “Амьтан, ургамал, түүхий эд, бүтээгдэхүүн тээвэрлэхэд тусгайлан тавих шаардлага, тээврийн хэрэгслийн тээвэрлэлтийн өмнөх **ариутгал, халдваргүйжүүлэлтийн журмыг гаалийн байгууллага тогтооно.**” гэсэн зохицуулалт орсон.

Хуулийн хэлтэс

Харин Монгол Улсын хилийн тухай хуулийн 29.9 дэх хэсэгт “..., **халдвар хамгаалал, ... хариуцах** чиг үүрэг бүхий Хилийн боомтын захиргааг Засгийн газар байгуулна.” гэж заасан.

Дээрх хуулиудад заасан чиг үүрэг одоогийн байдлаар давхардсан, аль байгууллага ариутгал, халдваргүйжүүлэлтийн журмыг батлах нь тодорхойгүй байх тул эрх зүйн давхардлыг арилгуулах шаардлагатай.

---oOo---

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГЖҮҮЛЭГЧ АГЕНТЛАГ

ГААЛИЙН ЕРӨНХИЙ ГАЗАР

14193 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг,

Их тойруу 81/1, Утас/Факс: (976-11) 35 00 60,

И-мэйл: info@customs.gov.mn, Вэбсайт: www.customs.gov.mn

2024.02.16 № 01/602
танай _____-ны № _____-тТайлан, судалгаа, бусад материал
хүргүүлэх тухайСАНГИЙН ЯАМНЫ ТӨРИЙН
НАРИЙН БИЧГИЙН ДАРГА
Ж.ГАНБАТ ТАНАА

Танай ирүүлсэн “Захиргааны хэм хэмжээний тухай” 2023 оны 02 дугаар сарын 08-ны өдрийн №03/729 албан бичгийг хүлээн авч судалж танилцлаа.

Сангийн яамны Төрийн нарийн бичгийн даргын “Ажлын хэсэг байгуулах тухай” 2024 оны 02 дугаар сарын 08-ны өдрийн №А/23 тушаалаар Монгол Улсын Ерөнхий сайдын 2023 оны 191 дүгээр захирамжаар байгуулагдсан Ажлын хэсгийн ахлагч, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдын баталсан “Захиргааны хэмжээний актыг цэгцлэн хуулийн төсөл боловсруулах ажлын удирдамж”-ийн хэрэгжилтийг хангаж Сангийн сайдын эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаарах захиргааны хэм хэмжээний актын судалгааг хийж гүйцэтгэн, холбогдох арга хэмжээ авах үүрэг бүхийн ажлын хэсэгт Гаалийн ерөнхий газрын Хуулийн хэлтсийн даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч Ч.Тамираа оролцож байгаа бөгөөд удирдамжид заасан арга хэмжээг 2024 оны 03 дугаар сарын 01-ний дотор хийж гүйцэтгэхээр ажиллаж байна.

Үүнээс өмнө “Захиргааны хэм хэмжээний актыг цэгцлэн хуулийн төсөл боловсруулах ажлын удирдамж”-ийн дагуу холбогдох танилцуулга, судалгаа, бусад материалыг албан бичигт заасан хугацаанд урьдчилсан байдлаар хүргүүлж байна.

Жич: “Ажлын хэсэг байгуулах тухай” Сангийн яамны Төрийн нарийн бичгийн даргын 2024 оны 02 дугаар сарын 08-ны өдрийн №А/23 тушаалыг хүргүүлж байна.

Хавсралт 28 хуудастай.

ДАРГА

Р.ОТГОНЖАРГАЛ

1429567 0504

ГААЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛИАР ЭРХ ОЛГОСОН ЗААЛТЫН СУДАЛГАА

№	Хуулийн зохицуулалт
1.	12 дугаар зүйл.Зөвлөгөө өгөх 12.1.Гаалийн байгууллага нь гаалийн хууль тогтоомжтой холбогдсон асуудлаар иргэн, хуулийн этгээдэд зөвлөгөө өгч болох бөгөөд ийнхүү зөвлөгөө өгөх журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.
2.	14 дүгээр зүйл.Гаалийн статистикийн мэдээллийн төрөл, мэдээллийг гаргах аргачлал 14.3.Энэ хуулийн 14.2-т заасан үндэсний аргачлалыг гаалийн удирдах төв байгууллагын болон Үндэсний статистикийн хорооны дарга хамтран батална.
3.	14 дүгээр зүйл.Гаалийн статистикийн мэдээллийн төрөл, мэдээллийг гаргах аргачлал 14.4.Энэ хуулийн 14.1.2-т заасан статистикийн мэдээллийн аргачлал, үзүүлэлтийг Статистикийн тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасны дагуу гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.
4.	15 дугаар зүйл.Гаалийн статистикийн мэдээллийг ашиглах 15.3.Энэ хуулийн 15.2-т заасан төлбөрийн хэмжээг тухайн мэдээллийг гаргаж өгөхөд шаардагдах зардлаас хэтрүүлэлгүйгээр гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга тогтооно.
5.	23 дугаар зүйл.Гомдлыг хянан шийдвэрлэх 23.1.Гаалийн байгууллага, албан тушаалтан нь энэ хуулийн 17.1-д заасан гомдлыг хянаж гаргасан шийдвэрээ гаалийн удирдах төв байгууллагын даргаас баталсан загварын дагуу бичгээр үйлдэнэ.
6.	24 дүгээр зүйл.Гаалийн бүрдүүлэлт хийх 24.3.Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх зарим бараа, тээврийн хэрэгслийн төрөл, онцлогийг харгалзан гаалийн бүрдүүлэлтийн журмыг энэ хуульд нийцүүлэн гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга тусгайлан баталж болно.
7.	25 дугаар зүйл.Гаалийн бүрдүүлэлт хийх газар, цаг 25.1.Гаалийн бүрдүүлэлтийг гаалийн байгууллага бүхий газарт, гаалийн удирдах төв байгууллагын даргаас тогтоосон цагт хийнэ.
8.	26 дугаар зүйл.Гаалийн бүрдүүлэлтийн хураамж 26.2.Энэ хуулийн 26.1-д заасан хураамжийн хэмжээг үйлчилгээний зардлыг харгалзан гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга тогтооно.
9.	27 дугаар зүйл.Гаалийн бүрдүүлэлт хийхэд шаардагдах мэдээлэл, бичиг баримт 27.2.Энэ хуулийн 27.1-д заасан мэдээлэл, бичиг баримт гаргаж өгөх хугацааг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга тогтооно.

10.	27 дугаар зүйл.Гаалийн бүрдүүлэлт хийхэд шаардагдах мэдээлэл, бичиг баримт 27.7.Мэдээллийн сүлжээгээр ирүүлсэн мэдээлэл, бичиг баримтыг хэвлэж эрх бүхий этгээдийн гарын үсгээр баталгаажуулна.
11.	29 дүгээр зүйл.Гаалийн түргэвчилсэн бүрдүүлэлт 29.2.Энэ хуулийн 29.1-д заасан бараанд гаалийн бүрдүүлэлтийн бичиг баримтыг гаалийн байгууллагаас тогтоосон хугацаанд бүрдүүлж өгөх болзолтойгоор дараалал харгалзахгүй гаалийн бүрдүүлэлт хийнэ.
12.	29 дүгээр зүйл.Гаалийн түргэвчилсэн бүрдүүлэлт 29.3.Энэ хуулийн 29.1-д заасан барааг мэдүүлэгч нь гаалийн бүрдүүлэлтийн бичиг баримтыг гаалийн байгууллагаас тогтоосон хугацаанд гаргаж өгөх баталгааг бичгээр гаргана.
13.	36 дугаар зүйл.Ачааны манифест 36.2.Ачааны манифест нөхөн бичих, хянах, бүртгэх журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.
14.	55 дугаар зүйл.Барааг гаалийн байгууллагад мэдүүлэх 55.5.Гаалийн мэдүүлгийн маягтын загвар, түүнийг нөхөн бичих, шалгах зааврыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.
15.	67 дугаар зүйл.Гаалийн зуучлагчийн үйл ажиллагаа эрхлэхэд тавих шаардлага 67.2.Энэ хуулийн 67.1.4-т заасан санд байршуулах хөрөнгийн хэмжээг зуучлалын үйлчилгээнд хамаарах барааны хэмжээнээс хамааруулан гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга тогтооно.
16.	67 дугаар зүйл.Гаалийн зуучлагчийн үйл ажиллагаа эрхлэхэд тавих шаардлага 67.3.Гаалийн зуучлагч болон бүртгэгдсэн мэргэжилтний үйл ажиллагаанд гаалийн байгууллага хяналт тавих бөгөөд гаалийн зуучлагчийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.
17.	68 дугаар зүйл.Гаалийн бүртгэгдсэн мэргэжилтэн 68.1.Гаалийн удирдах төв байгууллагаас тогтоосон шалгуурыг хангасан иргэнд гаалийн бүртгэгдсэн мэргэжилтний гэрчилгээ олгоно.
18.	71 дүгээр зүйл.Барааг олгох үндэслэл 71.1.3.гаалийн болон бусад татварыг төлсөн, эсхүл төлөх баталгааг Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд зааснаар гаргасан;
19.	79 дүгээр зүйл.Гаалийн бүрдүүлэлтийн горимын төрөл 79.7.Гаалийн бүрдүүлэлтийн горимыг хэрэгжүүлэх журам, горимын код, тухайн горимын дагуу шаардах мэдээлэл, бичиг баримтын жагсаалтыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.
20.	138 дугаар зүйл.Гаалийн баталгаат бүсэд үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл олгох

	138.4.Энэ хуулийн 138.1-д заасан зөвшөөрлийг олгох, түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох, зөвшөөрлийн хугацааг нь сунгах, зөвшөөрөл эзэмшигчийн үйл ажиллагаанд хяналт тавихтай холбогдсон энэ хуулиар зохицуулаагүй бусад харилцааг Зөвшөөрлийн тухай хуулиар зохицуулна.
21.	139 дүгээр зүйл.Зөвшөөрөл эзэмших хүсэлт гаргах 139.1.14.гаалийн баталгаат үйлдвэрийн газрын үйл ажиллагаа эрхлэх тохиолдолд Монгол Улсын Засгийн газраас баталсан тэргүүлэх ач холбогдол бүхий салбарын жагсаалт;
22.	220 дугаар зүйл.Дипломат төлөөлөгчийн газар болон түүнтэй адилтгах бусад байгууллагын барааг гаалийн хилээр нэвтрүүлэх 220.5.Энэ хуулийн 220.1-д заасан барааг гаалийн хилээр нэвтрүүлэх журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.
23.	222 дугаар зүйл.Улс хоорондын шуудангийн илгээмжийг гаалийн хилээр нэвтрүүлэх 222.4.Улс хоорондын шуудангийн илгээмжийг гаалийн хилээр нэвтрүүлэх журмыг гаалийн болон шуудангийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн хамтран батална.
24.	230 дугаар зүйл.Зорчигчийн хувийн хэрэглээний эд зүйлийн тоо хэмжээ 230.1.Гаалийн болон бусад татваргүйгээр гаалийн хилээр нэвтрүүлэх зорчигчийн хувийн хэрэглээний эд зүйлийн жагсаалт, тоо хэмжээг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.
25.	232 дугаар зүйл. Гаалийн хяналтын нийтлэг үндэслэл 232.2.Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх бараа, тээврийн хэрэгсэлд гаалийн хяналт тавих нийтлэг журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батлах бөгөөд зарим бараа, тээврийн хэрэгслийн төрөл, онцлогийг харгалзан тусгай журам тогтоож болно.
26.	232 дугаар зүйл.Гаалийн хяналтын нийтлэг үндэслэл 232.9.Гаалийн хууль тогтоомж зөрчсөн болон зөрчихийг завдсан үйлдлийн талаархи мэдээллийг гаалийн байгууллага төлбөртэй, эсхүл төлбөргүйгээр хүлээн авч нууцлалыг хадгалах бөгөөд энэхүү мэдээллийг хүлээн авах журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.
27.	236 дугаар зүйл.Гаалийн хяналтын бүс 236.6.Гаалийн хяналтын бүсийн журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална
28.	238 дугаар зүйл.Гаалийн хяналтад шаардагдах тайлан 238.1.Зуучлагч, тээвэрлэгч, түүнчлэн түр агуулах, гаалийн баталгаат бүсийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл эзэмшигч нь гаалийн байгууллагаас баталсан загварын дагуу тайлан гаргана.
29.	249 дүгээр зүйл.Гаалийн бүрдүүлэлтийн дараахь шалгалт 249.4.Гаалийн бүрдүүлэлтийн дараахь шалгалт хийх журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.
30.	250 дугаар зүйл.Барааг гаалийн хяналтын дор хүргэх

	250.2.Барааг гаалийн хяналтын дор хүргэх арга хэрэглэх журмыг Засгийн газар тогтооно. Тайлбар: Энэ журам батлагдаагүй байна.
31.	251 дүгээр зүйл.Бараа, тээврийн хэрэгслийг саатуулах 251.3.Бараа, тээврийн хэрэгслийг саатуулах журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.
32.	252 дугаар зүйл.Гаалийн хяналт хийхэд шинжээч томилох 252.8.Магадлан шинжилгээ хийх, шинжээч томилох, дүгнэлт гаргах журам, шинжээчид тавигдах шаардлагыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.
33.	256 дугаар зүйл. Сорьц, дээж, загвар авах 256.7.Сорьц, дээж, загвар авах, шинжилгээ хийх, дүгнэлт гаргах журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.
34.	261 дүгээр зүйл.Бараа, тээврийн хэрэгсэлд гаалийн зорилгоор тэмдэглэгээ хийх 261.7.Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх бараа, тээврийн хэрэгсэлд тэмдэглэгээ хэрэглэх журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.
35.	262 дугаар зүйл.Оюуны өмчийн эрхэд хамаарах барааг гаалийн хилээр нэвтрүүлэх 262.2.Оюуны өмчийн эрхэд хамаарах барааг гаалийн хилээр нэвтрүүлэх журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын болон Оюуны өмчийн газрын дарга нар хамтран батална.
36.	267¹ дүгээр зүйл. Гаалийн байгууллагын тогтолцоо 267¹.6.Гаалийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын дүрмийг Засгийн газар батална. Тайлбар: Гааль, татварын ерөнхий газар татан буугдсанаас хойш энэ дүрэм батлагдаагүй байна.
37.	271¹ дүгээр зүйл. Гаалийн байгууллагын удирдлагын бүрэн эрх 271¹.1.Гаалийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын дарга дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ: 2711.1.16.улс хоорондын худалдааг хөнгөвчлөх, аюулгүй байдлыг хангах, олон улсын стандартын дагуу гаалийн удирдах төв байгууллагаас тогтоосон шалгуурыг хангасан тохиолдолд гаалийн харилцаанд оролцогчид гаалийн итгэмжлэл олгох;
38.	286 дугаар зүйл.Гаалийн байгууллагын байршил, ажиллах цагийн хуваарь 286.1.Гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга нь гаалийн байгууллагын байршил, ажиллах цагийн хуваарийг гадаад худалдаанд дэмжлэг үзүүлэх хэрэгцээг харгалзан тогтооно.
39.	286 дугаар зүйл.Гаалийн байгууллагын байршил, ажиллах цагийн хуваарь

	286.2.Хилийн боомт болон олон улсын нисэх буудал дээр байрлаж байгаа гаалийн байгууллагын ажиллах цагийн хуваарийг тухайн хилийн боомтын ажиллах цагийн хуваарьтай нийцүүлэн тогтооно.
40.	288 дугаар зүйл. Мэдээллийн систем, сүлжээ, технологи ашиглах 288.4.Гаалийн үйл ажиллагаанд оролцогчийн ашиглах мэдээллийн систем, технологид тавигдах шаардлага, ашиглах журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.
41.	298 дугаар зүйл. Хадгалах хугацаа дууссан барааг шийдвэрлэх 298.3.Хураагдсан бараа, тээврийн хэрэгслийг борлуулах журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална

**ГААЛИЙН ТАРИФ, ГААЛИЙН ТАТВАР ТУХАЙ ХУУЛИАР ТУСГАЙЛАН
ЭРХ ОЛГОСОН ЗААЛТЫН СУДАЛГАА**

№	Хуулийн зохицуулалт
1.	21 дүгээр зүйл. Уялдуулсан систем 21.2.Барааг тодорхойлох, кодлох Уялдуулсан системд үндэслэн гадаад худалдааны барааны ангиллын жагсаалт, үндэсний кодыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.
2.	23 дугаар зүйл. Барааны ангиллыг урьдчилан тодорхойлох 23.2.Барааны ангиллын кодыг урьдчилан тодорхойлох журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.

**АМЬТАН, УРГАМАЛ, ТЭДГЭЭРИЙН ГАРАЛТАЙ ТҮҮХИЙ ЭД, БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙГ
УЛСЫН ХИЛЭЭР НЭВТРҮҮЛЭХ ҮЕИЙН ХОРИО ЦЭЭРИЙН
ХЯНАЛТ, ШАЛГАЛТЫН ТУХАЙ ХУУЛИАР ТУСГАЙЛАН
ЭРХ ОЛГОСОН ЗААЛТЫН СУДАЛГАА**

№	Гаалийн тухай хуулийн зохицуулалт
	19 дүгээр зүйл.Улсын хилээр нэвтрүүлэх амьтан, ургамал, түүхий эд, бүтээгдэхүүн тээвэрлэхэд тавих шаардлага 19.2. Амьтан, ургамал, түүхий эд, бүтээгдэхүүн тээвэрлэхэд тусгайлан тавих шаардлага, тээврийн хэрэгслийн тээвэрлэлтийн өмнөх ариутгал, халдваргүйжүүлэлтийн журмыг гаалийн байгууллага тогтооно.

**ЭМ, ЭМНЭЛГИЙН ХЭРЭГСЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛИАР ТУСГАЙЛАН
ЭРХ ОЛГОСОН ЗААЛТЫН СУДАЛГАА**

№	Гаалийн тухай хуулийн зохицуулалт
	14 дүгээр зүйл.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийг улсын хилээр нэвтрүүлэх 14.2.Зорчигчийн хувийн хэрэглээний эмийг улсын хилээр нэвтрүүлэх асуудлыг Гаалийн тухай хуулийн 227 дугаар зүйлд заасны дагуу зохицуулна.

**ХҮНСНИЙ ТУХАЙ ХУУЛИАР ЭРХ ОЛГОСОН
ЗААЛТЫН СУДАЛГАА**

№	Хуулийн зохицуулалт
1	7 дугаар зүйл.Хувиргасан амьд организмаас гаралтай хүнс 7.3.Хувиргасан амьд организмаас гаралтай импортын хүнсний талаар хүнсний асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, хорио цээрийн хяналт шалгалтын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага болон биоаюулгүй байдлын асуудал эрхэлсэн байгууллага цахим хэлбэрээр нийтэд мэдээлнэ.

**ГААЛИЙН ЕРӨНХИЙ ГАЗРЫН ДАРГЫН ТУШААЛААР БАТАЛСАН
ХЭМ ХЭМЖЭЭ ТОГТООСОН, НИЙТЭЭР ДАГАЖ МӨРДӨХ ШИНЖТЭЙ
ЭРХ ЗҮЙН АКТЫН ЖАГСААЛТ, ТЭДГЭЭРТ ОРСОН НЭМЭЛТ,
ӨӨРЧЛӨЛТИЙГ ТУСГАСАН БОЛОН ЗХХАУНС-Д
БҮРТГҮҮЛСЭН БАЙДАЛ**

/Судалгаа/

2024 оны ... дүгээр
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

№	Огноо	дугаар	субъект	гарчиг	Гаальтай холбогдох зүйл, хэсэг, эсхүл товч утга, онцлог	Энэ тушаалаар хүчингүй болсон тушаал, тушаалын заалт	Энэ тушаалд Нэмэлт өөрчлөлт оруулсан тушаал	Энэ тушаалын зүйл, заалт, хавсралтыг хүчингүй болсон тушаал	ЗХХАУНС-д бүртгүүлсэн	
									огноо	дугаар
1	2008.09.10	536	ГЕГ	Журам батлах тухай	Бараа, тээврийн хэрэгслийг саатуулах журам	2002 оны 266-р тушаалыг хүчингүй болгосон.	2019 оны А/170 тушаалаар энэ тушаалын үндэслэх хэсэгт өөрчлөлт орсон		2008.09.22	2941
	2019.08.23	А/170	ГЕГ	Тушаалд өөрчлөлт оруулах тухай	Бараа тээврийн хэрэгслийг саатуулах журам баталсан тушаалын үндэслэх хэсэгт өөрчлөлт оруулсан	2008 оны 536-р тушаалын үндэслэх хэсэгт			2019.09.11	2941

2	2008. 10.06	618	ГЕГ	Журам батлах тухай	"Гаалийн хууль тогтоомж зөрчсөн болон зөрчихийг завдсан үйлдлийн талаарх мэдээллийг хүлээн авах, шийдвэрлэх журам" - 1, "Мэдээлэл бүртгэх маяг" - 2-р хавсралт	2000 оны 544-р тушаалыг хүчингүй болгосон.	2019 оны А/169 тушаалаар энэ тушаалын үндэслэх хэсэгт өөрчлөлт орсон		2008.10.20	2951
	2019. 08.23	А/169	ГЕГ	Тушаалд өөрчлөлт оруулах тухай	Гаалийн хууль тогтоомж зөрчсөн болон зөрчихийг завдсан үйлдлийн талаарх мэдээллийг хүлээн авах, шийдвэрлэх журам баталсан тушаалын үндэслэх хэсэгт өөрчлөлт оруулсан	2008 оны 618-р тушаалын үндэслэх хэсэгт			2019.09.11	2951
3	2008. 10.15	643	ГЕГ	Журам батлах тухай	"Дипломат төлөөлөгчийн газар болон түүнтэй адилтгах бусад байгууллагын барааг гаалийн хилээр нэвтрүүлэх журам"	2007 оны 756-р тушаалыг хүчингүй болгосон.			2009.01.06	2979
4	2008. 10.17	660	ГЕГ	Журам батлах тухай	"Хураагдсан бараа, тээврийн хэрэгслийг борлуулах журам"	2006 оны 17-р тушаалыг хүчингүй болгосон			2009.01.06	2980
5	2008. 10.22	678	ГЕГ	Журам батлах тухай	"Гаалийн баталгаат агуулахын гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам"-1, "Гаалийн баталгаат үйлдвэрийн газрын ГБГХЖ"-2,		2011/254-р тушаалаар нэмэлт, 2012/А/205 тушаалаар 5 хавсралт нэмэлт орсон	2015 оны А/281-р 1-5-р хавсралтуудыг хүчингүй болсон. ГТЕГ-ын 2016/А/42-р 1,	2009.01.06	2984

					"Гаалийн баталгаат үзэсгэлэнгийн газрын ГБГХЖ"-3, "Гаалийн баталгаат барилгын талбайн ГБГХЖ"-4, "Татваргүй барааны дэлгүүрийн ГБГХЖ"-5, "Гаалийн тусгай бүсийн ГБГХЖ"-6-р хавсралт		2012/A/69 2013/A/250-р 2014/A/102, 2023 оны A/679-р нэмэлт өөрчлөлт орсон	2, 3, 4, 5-р хавсралт хүчингүй болсон.		
	2023. 12.20	A/679	ГЕГ	Журамд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	6-р хавсралтаар батлагдсан "Гаалийн тусгай бүсийн горим хэрэгжүүлэх журам"-д нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан	208 оны 678-р тушаалын 6-р хавсралтаар батлагдсан журамд			Бүртгүүлэхээр ХЗДХЯ-нд хүргүүлсэн	
6	2008. 10.30	679	ГЕГ	Журам батлах тухай	"Барааг улс хооронд дамжуулан өнгөрүүлэх"-1, "Барааг дотоодод дамжуулан өнгөрүүлэх" -2, "Бараа шилжүүлэн ачих"-3-р хавсралт горим хэрэгжүүлэх журмууд				2009.01.06	2957
7	2008. 10.22	680	ГЕГ	Журам батлах тухай	"Барааг хүлээн авахаас татгалзах"-1, "Бараа устгах"-2, "Улс хоорондын тээврийн үйлчилгээний барааг гаалийн хилээр нэвтрүүлэх"-3 горим хэрэгжүүлэх журмууд				2009.01.06	2985

	2023. 06.05	A/366	ГЕГ	Журамд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай	"Бараа устгах горим хэрэгжүүлэх журам"-д	2008 оны 680-р тушаалын 2- р хавсралтаар батлагдсан журамд			2023.06.20	2985
8	2008. 11.11	735	ГЕГ	Журам батлах тухай	"Гаалийн хууль тогтоомжтой холбогдсон асуудлаар иргэн, хуулийн этгээдэд зөвлөгөө өгөх журам"		2019 оны A/171 тушаалаар тушаалын үндэслэх хэсэгт өөрчлөлт орсон		2008.11.18	2964
	2019. 08.23	A/171	ГЕГ	Тушаалд өөрчлөлт оруулах тухай	Гаалийн хууль тогтоомжтой холбогдсон асуудлаар иргэн, хуулийн этгээдэд зөвлөгөө өгөх журам баталсан тушаалын үндэслэх хэсэгт өөрчлөлт оруулсан	2008 оны 735-р тушаалын үндэслэх хэсэгт			2019.09.11	2964
9	2008. 11.28	756	ГЕГ	Журам батлах тухай	"Бараа, тээврийн хэрэгсэлд гаалийн тэмдэглэгээ хэрэглэх журам"				2008.12.01	2968
10	2009. 06.18	298/41	ГЕГ	Журам батлах тухай	"Оюуны өмчийн эрхэд хамаарах барааг гаалийн хилээр нэвтрүүлэх журам"				2009.06.29	3044
11	2009. 07.30	362	ГЕГ	Журам батлах тухай	"Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх онцлог бараанд гаалийн бүрдүүлэлт хийх журам"	2002.09.03- ны 454-р тушаалыг хүчингүй болгосон.	2017 оны A/285-р тушаалаар өөрчлөлт /3 дахь хэсэг/ орсон		2009.08.06	3069

	2017. 12.19	A/285	ГЕГ	Журамд өөрчлөлт оруулах тухай	"Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх онцлог бараанд гаалийн бүрдүүлэлт хийх журам"-ын хавсралтын Гурав дахь хэсгийг өөрчилсөн	2009 оны 362-р тушаалд өөрчлөлт				3069
12	2013. 09.26	A/199	ГЕГ	үйлчилгээний хураамжийн хэмжээ тогтоох тухай	"Үйлчилгээний хураамжийн хэмжээ"-1, "Гаалийн төв болон салбар лабораторийн шинжилгээний хураамжийн хэмжээ"- 2-р хавсралт	2008/673, 2009/181, 361, 2010/402, 2011/293, 2013/A/83-р тушаалыг хүчингүй болгосон	2015/A/166, 2018/A/29-р тушаалаар нэмэлт өөрчлөлт орсон, 2022 оны A/64-р тушаалаар 2 хавсралтыг хүчингүй болгосон	2022 оны A/64-р тушаалаар 2 хавсралтыг хүчингүй болгосон	2013.10.21	3409
	2018. 02.05	A/29	ГЕГ	Тушаалын хавсралтад өөрчлөлт оруулах тухай	2013 оны A/199 тушаалын 1 хавсралтаар батлагдсан "Гаалийн бүрдүүлэлтийн үйлчилгээний хураамжийн хэмжээ"- ний 5 дахь хэсгийн "шимтгэл" гэснийг "хураамж" гэж өөрчилсөн	2015 оны "Тушаалын хавсралтад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай" A/166-р тушаалыг хүчингүй болгосон.	2013 оны A/199-р тушаалын 1-р хавсралтад өөрчлөлт оруулсан.		2018.02.14	3409
	2022. 05.06	A/64	ГЕГ	Тушаалын хавсралт шинэчлэн батлах тухай	"Гаалийн төв лаборатори болон гаалийн салбар лабораторийн шинжилгээний хураамж"	2013 оны A/199-р тушаалын 2-р хавсралтыг хүчингүй болгосон			2022.05.25	3409

13	2016. 02.24	A/40	ГТЕГ	Журам батлах тухай	"Барааг дотоодын хэрэглээнд зориулан оруулах ГБГХЖ"-1, "Барааг дотоодын хэрэглээнд зориулан боловсруулах ГБГХЖ" - 2, "Барааг гаалийн нутаг дэвсгэрт түр хугацаагаар оруулах ГБГХЖ"-3, "Барааг гаалийн нутаг дэвсгэрт боловсруулах ГБГХЖ" -4, "Барааг гаалийн нутаг дэвсгэрт буцаан оруулах ГБГХЖ"-5-р хавсралт	2008/676, 2009/363, 2010/330, 2011/254, 2012/136, A/67, A/221, A/205, A/69, A/235, 2013/A/77, A/250, 2014/A/89, A/131, 2015/A/13, A/209, 2015/A/263, A/283-р тушаалыг хүчингүй болгосон.		2016.03.09	3617
14	2016. 02.24	A/41	ГТЕГ	Журам батлах тухай	"Барааг хилийн чанадад бүрмөсөн гаргах ГБГХЖ" - 1, "Барааг хилийн чанадад түр хугацаагаар гаргах ГБГХЖ" - 2, "Барааг хилийн чанадад боловсруулах ГБГХЖ" - 3, "Барааг хилийн чанадад буцаан гаргах ГБГХЖ" - 4-р хавсралт	2008/677, 2009/363, 2011/254, 2015/A/106, A/189, A/285-р тушаалыг хүчингүй болгосон		2016.03.10	3620
15	2016. 11.29	A/62	ГЕГ	Заавар батлах тухай	"Бүрэн буюу бүрэн бус суудлын автомашин, суудлын автомашины кузовыг тодорхойлон ангилах заавар"	2006 оны 02-р тушаалыг хүчингүй болгосон.		2017.01.30	3688

16	2016. 12.12	A/79	ГЕГ	Журам батлах тухай	"ТИР конвенцийг хэрэгжүүлэх, ТИР карней бүхий бараа, тээврийн хэрэгсэлд хяналт тавих журам"	2003 оны 319-р тушаалыг хүчингүй болгосон.			2017.01.30	3690
17	2016. 12.12	A/80	ГЕГ	Журам батлах тухай	"Монгол Улсын хилээр нэвтрүүлэх цахилгаан эрчим хүчинд гаалийн хяналт тавих, бүрдүүлэлт хийх журам"	2007 оны 779-р тушаалыг хүчингүй болгосон.			2017.01.30	3689
18	2016. 12.12	A/81	ГЕГ	Журам батлах тухай	"Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодис тэдгээрийн түүхий эдийг МУ-ын хилээр нэвтрүүлэхэд хяналт тавих тусгай журам"	2003 оны 348-р тушаалыг хүчингүй болгосон.			2017.01.30	3692
19	2016. 12.12	A/82	ГЕГ	Заавар батлах тухай	"Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх барааны мэдүүлгийн Үндсэн маягт" - 1, "Нэмэлт маягт" - 2, "Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх барааны мэдүүлгийн хавсралт" - 3, "Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх барааны мэдүүлгийг нөхөн бичих заавар" - 4, "Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх барааны мэдүүлгийг шалгах заавар" - 5-р хавсралт	ГЕГ-ын 2010 оны 573, 2015 оны A/160, ГТЕГ- ын 2016 оны A/237-р тушаалыг хүчингүй болгосон	2019 оны A/250, 2022 оны A/346-р тушаалаар нэмэлт, өөрчлөлт		2017.01.30	3691
	2019. 11.14	A/250	ГЕГ	Тушаалын хавсралтад нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай	"Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх барааны мэдүүлгийг нөхөн бичих заавар"-т	2016 оны A/82-р тушаалаар батлагдсан зааварт			2019.11.25	3691

	2020. 08.14	A/153	ГЕГ	Тушаалын хавсралтад нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай	"Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх барааны мэдүүлгийг нөхөн бичих заавар"-т	2017 оны A/82-р тушаалаар батлагдсан зааварт			2020.08.14	3691
	2022. 12.19	A/346	ГЕГ	Журамд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай	"Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх барааны мэдүүлгийг нөхөн бичих заавар"-т	2016 оны A/82-р тушаалаар батлагдсан зааварт			2022.12.23	3691
20	2017. 06.23	A/52, A/148, A/123	ТЕГ, ГЕГ, ЦЕГ	Журам батлах тухай	"Тусгай хэрэгслийг үйлдвэрлэх, дуурайлган хийх, гадаад улсаас оруулж ирэх зөвшөөрөл олгох журам"	ТЕГ, ЦЕГ, ГЕГ-ын 2000 оны 272, 326, 344-р тушаалыг хүчингүй болгосон.			2017.06.27	3751
21	2018. 08.14	A/149	ГЕГ	Төлбөрийн хэмжээ тогтоох тухай	"Барааны экспорт, импортын статистик мэдээлэл" эмхтгэл, статистик мэдээлэл, лавлагаагаар үйлчлэхэд авах төлбөрийн хэмжээ	2013 оны A/114, 2018 оны A/127-р тушаалыг хүчингүй болгосон.			2018.08.23	3986
22	2019. 10.30	A/223	ГЕГ	Журам батлах тухай	"Зорчигчийн хувийн хэрэглээний эд зүйлийг гаалийн хилээр нэвтрүүлэх журам"-1, "Зорчигчийн гаалийн мэдүүлгийн маягт"-2-р хавсралт	2008 оны 468, 632, 2012 оны A/139-р тушаалыг хүчингүй болгосон			2019.11.07	4511

23	2019.11.01	A/246	ГЕГ	Харьяа гаалийн байгууллагын эрх хэмжээг тодорхой бараагаар хязгаарлах	Зэрлэг амьтан, ургамлын ховордсон зүйлийг олон улсын хэмжээнд худалдаалах тухай конвенцийн 1-р хавсралтад орсон амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай эд болон идлэг шонхор - БУ боомтоор, 2-р хавсралтад орсон амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай эд зүйл - БУ, ЗҮ, АБ, СБ боомтоор	2011 оны 134-р тушаалыг хүчингүй болгосон			2019.11.18	4526
24	2019.12.04	A/275	ГЕГ	Журам батлах тухай	"Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх бараа, тээврийн хэрэгсэлд гаалийн хяналт тавих нийтлэг журам"	2016/A/236-р тушаалыг хүчингүй болгосон	2022 оны А/347-р тушаалаар нэмэлт, өөрчлөлт		2019.12.27	4589
	2022.12.19	A/347	ГЕГ	Журамд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай	"Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх бараа, тээврийн хэрэгсэлд гаалийн хяналт тавих нийтлэг журам"-д	2019 оны А/275-д			2022.12.23	4589
25	2019.12.04	A/276	ГЕГ	Журам батлах тухай	"Гаалийн баталгаат агуулахын гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам"-1, "Гаалийн баталгаат үйлдвэрийн газрын ГБГХЖ"-2, "Гаалийн баталгаат үзэсгэлэнгийн газрын ГБГХЖ" -3, "Гаалийн баталгаат барилгын талбайн ГБГХЖ"-4-р, "Татваргүй барааны	2016/A/42-р тушаалыг хүчингүй болгосон	2023 оны А/680-р тушаалаар 1, 2, 3, 4-р хавсралтыг хүчингүй болгосон		2019.12.27	4587

					дэлгүүрийн ГБГХЖ" - 5-р хавсралт					
	2023. 12.20	A/680	ГЕГ	Журам батлах тухай	"Гаалийн баталгаат агуулахын горим хэрэгжүүлэх журам"-1, "Гаалийн баталгаат үйлдвэрийн газрын ГХЖ"-2, "Гаалийн баталгаат үзэсгэлэнгийн газрын ГХЖ" -3, "Гаалийн баталгаат барилгын талбайн ГХЖ"-4-р хавсралт	2019 оны A/276-р тушаалын 1- 4-р хавсралтыг хүчингүй болгосон			Бүртгүүлэхээр ХЗДХЯ-нд хүргүүлсэн	
26	2019. 12.04	A/281	ГЕГ	Журам батлах тухай	"Ачааны манифест нөхөн бичих, хянах, бүртгэх журам"	ГТЕГ-ын 2016 оны A/238-р тушаалыг			2019.12.25	4570
27	2019. 12.04	A/282	ГЕГ	Журам батлах тухай	"Чөлөөт бүсийн горим хэрэгжүүлэх журам"	2016/A/43, 2018/A/110- р тушаалыг хүчингүй болгосон	2020 оны A/102, 2022 оны A/351-р тушаалаар нэмэлт, өөрчлөлт		2019.12.25	4571
	2020. 05.27	A/102	ГЕГ	Журамд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	"Чөлөөт бүсийн горим хэрэгжүүлэх журам"- ын 5.1-дэх хэсгийг өөрчлөн найруулсан		2019 оны A/282-р тушаалд		2020.06.08	4571
	2022. 12.30	A/351	ГЕГ	Журамд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай	"Чөлөөт бүсийн горим хэрэгжүүлэх журам"-д	2019 оны A/282-т			2023.01.10	4571

28	2020. 02.19	A/42	ГЕГ	Гаалийн байгууллагын эрх хэмжээг тодорхой бараагаар хязгаарлах тухай	хилийн чанадад гаргах түүхий болон дулааны аргаар, эсхүл бүрэн боловсруулсан махны гаалийн бүрдүүлэлт				2020.03.13	4734
29	2021. 03.17	A/118	ГЕГ	Журам батлах тухай	"Худалдааг хөнгөвчлөх, аюулгүй байдлын стандартыг хангасан аж ахуйн нэгжид гаалийн итгэмжлэл олгох журам"	2019 оны A/288-р тушаалыг хүчингүй болгосон			2021.04.13	5200
30	2022. 02.09	A/25	ГЕГ	Журам батлах тухай	"Барааны ангиллын кодыг урьдчилан тодорхойлох журам"	2008 оны 692-р тушаалыг хүчингүй болгосон			2022.02.21	5720
31	2022. 08.31	A/145	ГЕГ	Жагсаалтыг шинэчлэн батлах тухай	БТКУС жагсаалт	2017/300, 2018/A/20, 2019/A/212, A/266, 2020/A/34, A/114, A/130, A/166, 2021/A/171, A/248-р тушаалыг хүчингүй болгосон	2022 оны A/275, A/287-р тушаалаар нэмэлт өөрчлөлт		2022.09.12	5939
	2022. 11.30	A/275	ГЕГ	Үндэсний кодоод оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийг батлах тухай	БТКУС жагсаалтад	2022 оны A/145-р тушаалын хавсралтад			2022.12.09	5939

	2022. 12.06	A/287	ГЕГ	Үндэсний кодод оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийг батлах тухай	БТКУС жагсаалтад	2022 оны A/145-р тушаалын хавсралтад			2022.12.09	5939
32	2022. 12.12	A/338	ГЕГ	Шалгуур батлах тухай	Тээвэрлэгч байгууллагад гаалийн итгэмжлэл олгох тухай	2019 оны A/128-р тушаалыг хүчингүй болгосон			2022.12.23	6069
33	2022. 12.12	A/339	ГЕГ	Журам батлах тухай	"Гаалийн хяналтын бүсийн журам"	2019 оны A/294-р тушаалыг хүчингүй болгосон			2022.12.23	6070
34	2022. 12.14	A/341	ГЕГ	Журам батлах тухай	"Гаалийн зуучлагчийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих журам"	2010 оны 388, 2014 оны A/53-р тушаалыг хүчингүй болгосон			2022.12.27	6082
35	2022. 12.19	A/344	ГЕГ	Журам батлах тухай	"Бүрдүүлэлтийн дараах шалгалтын журам"	2015 оны A/134-р тушаалыг хүчингүй болгосон			2023.01.03	6099
36	2023. 05.16	A/315	ГЕГ	Журам батлах тухай	"Бараанаас сорьц, дээж, загвар авах, магадлан шинжилгээ хийх, дүгнэлт гаргах журам"	2019 оны A/226, 2022 оны A/345-р тушаалыг хүчингүй болгосон			2023.06.15	6252

ГААЛИЙН ЕРӨНХИЙ ГАЗРЫН ДАРГЫН ТУШААЛААР БАТЛАГДСАН, НИЙТЭЭР ДАГАЖ МӨРДӨХ ХЭМ ХЭМЖЭЭ ТОГТООСОН ЭРХИЙН АКТ

/ЗХХА/

2024 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

№	Баталсан албан тушаалтан, огноо, дугаар	Захиргааны хэм хэмжээний актын агуулга	Хууль зүй, дотоод хэргийн яаманд бүртгэгдсэн эсэх /бүртгэгдсэн тохиолдолд бүртгэлийн дугаар/	Ямар хуулиар тусгайлан эрх олгогдсон	Тушаалын үндэслэл болсон хуулийн зохицуулалт хүчин төгөлдөр эсэх болон үндэслэлийг өөрчлөх шаардлагатай эсэх	Захиргааны хэм хэмжээний актаар зохицуулж буй харилцааг хуульд тусгах шаардлагатай эсэх /тусгах тохиолдолд хуулийн томъёолол/
1	ГЕГ-ын дарга 2008.09.10 №536	1. Бараа, тээврийн хэрэгслийг саатуулах журам	№2941 2008.09.22	Гаалийн тухай хууль 251 дүгээр зүйл.Бараа, тээврийн хэрэгслийг саатуулах 251.3.Бараа, тээврийн хэрэгслийг саатуулах журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.	Эрх зүйн актын давхардал, хийдэл, зөрчлийн судалгаагаар үндэслэх хэсгийг хуульд нийцүүлэн 2019 оны №А/170 тушаалаар өөрчилсөн	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой

2	ГЕГ-ын дарга 2008.10.06 №618	1. Гаалийн хууль тогтоомж зөрчсөн болон зөрчихийг завдсан үйлдлийн талаарх мэдээллийг хүлээн авах, шийдвэрлэх журам 2. Мэдээлэл бүртгэх маягт	№2951 2008.10.20	Гаалийн тухай хууль 232 дугаар зүйл.Гаалийн хяналтын нийтлэг үндэслэл 232.9.Гаалийн хууль тогтоомж зөрчсөн болон зөрчихийг завдсан үйлдлийн талаархи мэдээллийг гаалийн байгууллага төлбөртэй, эсхүл төлбөргүйгээр хүлээн авч нууцлалыг хадгалах бөгөөд энэхүү мэдээллийг хүлээн авах журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.	Эрх зүйн актын давхардал, хийдэл, зөрчлийн судалгаагаар үндэслэх хэсгийг хуульд нийцүүлэн 2019 оны №А/169 тушаалаар өөрчилсөн	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой
3	ГЕГ-ын дарга 2008.10.15 №643	1. Дипломат төлөөлөгчийн газар болон түүнтэй адилтгах бусад байгууллагын барааг гаалийн хилээр нэвтрүүлэх журам	№2979 2009.01.06	Гаалийн тухай хууль 220 дугаар зүйл.Дипломат төлөөлөгчийн газар болон түүнтэй адилтгах бусад байгууллагын барааг гаалийн хилээр нэвтрүүлэх 220.5.Энэ хуулийн 220.1-д заасан барааг гаалийн хилээр нэвтрүүлэх журмыг гаалийн удирдах төв	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой

				байгууллагын дарга батална.		
4	ГЕГ-ын дарга 2008.10.17 №660	1. Хураагдсан бараа, тээврийн хэрэгслийг борлуулах журам	№2980 2009.01.06	Гаалийн тухай хууль 298 дугаар зүйл. Хадгалах хугацаа дууссан барааг шийдвэрлэх 298.3.Хураагдсан бараа, тээврийн хэрэгслийг борлуулах журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой
5	ГЕГ-ын дарга 2008.10.22 №678	1. Гаалийн баталгаат агуулахын гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам 2. Гаалийн баталгаат үйлдвэрийн газрын гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам 3. Гаалийн баталгаат үзэсгэлэнгийн газрын гаалийн	№2984 2009.01.06	Гаалийн тухай хууль 79 дүгээр зүйл.Гаалийн бүрдүүлэлтийн горимын төрөл 79.7.Гаалийн бүрдүүлэлтийн горимыг хэрэгжүүлэх журам, горимын код, тухайн горимын дагуу шаардах мэдээлэл, бичиг баримтын жагсаалтыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой

		бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам 4. Гаалийн баталгаат барилгын талбайн гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам 5. Татваргүй барааны дэлгүүрийн гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам 6. Гаалийн тусгай бүсийн гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам				
	ГЕГ-ын дарга 2008.10.30 №679	1. Барааг улс хооронд дамжуулан өнгөрүүлэх горим хэрэгжүүлэх журам 2. Барааг дотоодод дамжуулан өнгөрүүлэх горим	№2957 2009.01.06	Гаалийн тухай хууль 79 дүгээр зүйл.Гаалийн бүрдүүлэлтийн горимын төрөл 79.7.Гаалийн бүрдүүлэлтийн горимыг хэрэгжүүлэх журам, горимын код, тухайн горимын дагуу шаардах	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой

		хэрэгжүүлэх журам 3. Бараа шилжүүлэн ачих горим хэрэгжүүлэх журам		мэдээлэл, бичиг баримтын жагсаалтыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.		
7	ГЕГ-ын дарга 2008.10.22 №680	1. Барааг хүлээн авахаас татгалзах горим хэрэгжүүлэх журам 2. Бараа устгах горим хэрэгжүүлэх журам 3. Улс хоорондын тээврийн үйлчилгээний барааг гаалийн хилээр нэвтрүүлэх горим хэрэгжүүлэх журам	№2985 2009.01.06	Гаалийн тухай хууль 79 дүгээр зүйл.Гаалийн бүрдүүлэлтийн горимын төрөл 79.7.Гаалийн бүрдүүлэлтийн горимыг хэрэгжүүлэх журам, горимын код, тухайн горимын дагуу шаардах мэдээлэл, бичиг баримтын жагсаалтыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой
8	ГЕГ-ын дарга 2008.11.11 №735	1. Гаалийн хууль тогтоомжтой холбогдсон асуудлаар иргэн, хуулийн этгээдэд зөвлөгөө өгөх журам	№2964 2008.11.18	Гаалийн тухай хууль 12 дугаар зүйл.Зөвлөгөө өгөх 12.1.Гаалийн байгууллага нь гаалийн хууль тогтоомжтой холбогдсон асуудлаар иргэн, хуулийн этгээдэд зөвлөгөө өгч болох бөгөөд ийнхүү зөвлөгөө өгөх журмыг гаалийн удирдах төв	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой

				байгууллагын дарга батална.		
9	ГЕГ-ын дарга 2008.11.28 №756	1. Бараа, тээврийн хэрэгсэлд гаалийн тэмдэглэгээ хэрэглэх журам	№2968 2008.12.01	Гаалийн тухай хууль 261 дүгээр зүйл.Бараа, тээврийн хэрэгсэлд гаалийн зорилгоор тэмдэглэгээ хийх 261.7.Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх бараа, тээврийн хэрэгсэлд тэмдэглэгээ хэрэглэх журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой
1	ГЕГ-ын дарга 2009.06.18 №298/41	1. Оюуны өмчийн эрхэд хамаарах барааг гаалийн хилээр нэвтрүүлэх журам	№3044 2009.06.29	Гаалийн тухай хууль 262 дугаар зүйл.Оюуны өмчийн эрхэд хамаарах барааг гаалийн хилээр нэвтрүүлэх 262.2.Оюуны өмчийн эрхэд хамаарах барааг гаалийн хилээр нэвтрүүлэх журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын болон Оюуны өмчийн газрын дарга нар хамтран батална.	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой
1	ГЕГ-ын дарга 2009.07.30	1. Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх онцлог	№3069 2009.08.06	Гаалийн тухай хууль	хүчин төгөлдөр,	Хуульд тусгахгүйгээр

	№362	бараанд гаалийн бүрдүүлэлт хийх журам		232 дугаар зүйл. Гаалийн хяналтын нийтлэг үндэслэл 232.2.Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх бараа, тээврийн хэрэгсэлд гаалийн хяналт тавих нийтлэг журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батлах бөгөөд зарим бараа, тээврийн хэрэгслийн төрөл, онцлогийг харгалзан тусгай журам тогтоож болно.	өөрчлөх шаардлагагүй	энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой
1	ГЕГ-ын дарга 2013.09.26 №А/199	1. Үйлчилгээний хураамжийн хэмжээ 2. Гаалийн төв болон салбар лабораторийн шинжилгээний хураамжийн хэмжээ	№3409 2013.10.21	Гаалийн тухай хууль 26 дугаар зүйл. Гаалийн бүрдүүлэлтийн хураамж 26.1.Мэдүүлэгч гаалийн бүрдүүлэлтийн үйлчилгээний хураамж төлнө. 26.2.Энэ хуулийн 26.1-д заасан хураамжийн хэмжээг үйлчилгээний зардлыг харгалзан гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга тогтооно.	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой

	ГЕГ-ын дарга 2016.02.24 №А/40	1. Барааг дотоодын хэрэглээнд зориулан оруулах гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам 2. Барааг дотоодын хэрэглээнд зориулан боловсруулах гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам 3. "Барааг гаалийн нутаг дэвсгэрт түр хугацаагаар оруулах гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам 4. Барааг гаалийн нутаг дэвсгэрт боловсруулах гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам 5. Барааг гаалийн нутаг дэвсгэрт буцаан оруулах	№3617 2016.03.09	Гаалийн тухай хууль 79 дүгээр зүйл.Гаалийн бүрдүүлэлтийн горимын төрөл 79.7.Гаалийн бүрдүүлэлтийн горимыг хэрэгжүүлэх журам, горимын код, тухайн горимын дагуу шаардах мэдээлэл, бичиг баримтын жагсаалтыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой
--	-------------------------------------	---	---------------------	---	--------------------------------------	--

		гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам				
	ГЕГ-ын дарга 2016.02.24 №А/41	1. Барааг хилийн чанадад бүрмөсөн гаргах гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам 2. Барааг хилийн чанадад түр хугацаагаар гаргах гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам 3. Барааг хилийн чанадад боловсруулах гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам 4. Барааг хилийн чанадад буцаан гаргах гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам	№3620 2016.03.10	Гаалийн тухай хууль 79 дүгээр зүйл.Гаалийн бүрдүүлэлтийн горимын төрөл 79.7.Гаалийн бүрдүүлэлтийн горимыг хэрэгжүүлэх журам, горимын код, тухайн горимын дагуу шаардах мэдээлэл, бичиг баримтын жагсаалтыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой
	ГЕГ-ын дарга 2016.11.29	1. Бүрэн буюу бүрэн бус суудлын	№3688 2017.01.30	Гаалийн тухай хууль	хүчин төгөлдөр,	Хуульд тусгахгүйгээр

	№А/62	автомашин, суудлын автомашины кузовыг тодорхойлон ангилах заавар		232 дугаар зүйл. Гаалийн хяналтын нийтлэг үндэслэл 232.2.Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх бараа, тээврийн хэрэгсэлд гаалийн хяналт тавих нийтлэг журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батлах бөгөөд зарим бараа, тээврийн хэрэгслийн төрөл, онцлогийг харгалзан тусгай журам тогтоож болно.	өөрчлөх шаардлагагүй	энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой
	ГЕГ-ын дарга 2016.12.12 №А/79	1. ТИР конвенцийг хэрэгжүүлэх, ТИР карней бүхий бараа, тээврийн хэрэгсэлд хяналт тавих журам	№3690 2017.01.30	Гаалийн тухай хууль 232 дугаар зүйл. Гаалийн хяналтын нийтлэг үндэслэл 232.2.Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх бараа, тээврийн хэрэгсэлд гаалийн хяналт тавих нийтлэг журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батлах бөгөөд зарим бараа, тээврийн хэрэгслийн төрөл, онцлогийг харгалзан тусгай журам тогтоож болно.	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой

ГЕГ-ын дарга 2016.12.12 №А/79	1. Монгол Улсын хилээр нэвтрүүлэх цахилгаан эрчим хүчинд гаалийн хяналт тавих, бүрдүүлэлт хийх журам	№3689 2017.01.30	Гаалийн тухай хууль 24 дүгээр зүйл. Гаалийн бүрдүүлэлт хийх 24.3. Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх зарим бараа, тээврийн хэрэгслийн төрөл, онцлогийг харгалзан гаалийн бүрдүүлэлтийн журмыг энэ хуульд нийцүүлэн гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга тусгайлан баталж болно.	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой
ГЕГ-ын дарга 2016.12.12 №А/81	1. Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодис тэдгээрийн түүхий эдийг МУ-ын хилээр нэвтрүүлэхэд хяналт тавих тусгай журам	№3692 2017.01.30	Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисын эргэлтэд хяналт тавих тухай хууль 6 дугаар зүйл. Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодис, тэдгээрийн түүхий эдийг Монгол Улсын хилээр нэвтрүүлэх 6.6. Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодис, тэдгээрийн түүхий эдийг Монгол Улсын хилээр нэвтрүүлэхэд тавих хяналтын тусгай журмыг гаалийн удирдах төв	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой

				байгууллага баталж мөрдүүлнэ.		
1	ГЕГ-ын дарга 2016.12.12 №А/82	1. Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх барааны мэдүүлгийн үндсэн маягт 2. Нэмэлт маягт 3. Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх барааны мэдүүлгийн хавсралт 4. Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх барааны мэдүүлгийг нөхөн бичих заавар 5. Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх барааны мэдүүлгийг шалгах заавар	№3691 2017.01.30	Гаалийн тухай хууль 55 дугаар зүйл.Барааг гаалийн байгууллагад мэдүүлэх 55.5.Гаалийн мэдүүлгийн маягтын загвар, түүнийг нөхөн бичих, шалгах зааврыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой
2	ГЕГ-ын дарга 2017.06.23 № А/52, А/148, /123	1. Тусгай хэрэгслийг үйлдвэрлэх, дуурайлган хийх, гадаад улсаас оруулж ирэх зөвшөөрөл олгох журам	№3751 2017.06.27	Цагдаагийн байгууллагын тухай 50 дугаар зүйл. Тусгай хэрэгслийн төрөл 50.4.Энэ хуулийн 50.3-т заасан зөвшөөрөл олгох журмыг тагнуул, гааль	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой

				болон цагдаагийн төв байгууллагын дарга хамтран батална.		
2	ГЕГ-ын дарга 2018.08.14 № А/149	1. Барааны экспорт, импортын статистик мэдээлэл" эмхтгэл, статистик мэдээлэл, лавлагаагаар үйлчлэхэд авах төлбөрийн хэмжээ	№3986 2018.08.23	Гаалийн тухай хууль 15 дугаар зүйл.Гаалийн статистикийн мэдээллийг ашиглах 15.3.Энэ хуулийн 15.2-т заасан төлбөрийн хэмжээг тухайн мэдээллийг гаргаж өгөхөд шаардагдах зардлаас хэтрүүлэлгүйгээр гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга тогтооно.	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой
2	ГЕГ-ын дарга 2018.08.14 № А/149	1. Зорчигчийн хувийн хэрэглээний эд зүйлийг гаалийн хилээр нэвтрүүлэх журам 2. Зорчигчийн гаалийн мэдүүлгийн маягт	№4511 2019.11.07	Гаалийн тухай хууль 230 дугаар зүйл. Зорчигчийн хувийн хэрэглээний эд зүйлийн тоо хэмжээ 230.1.Гаалийн болон бусад татваргүйгээр гаалийн хилээр нэвтрүүлэх зорчигчийн хувийн хэрэглээний эд зүйлийн жагсаалт, тоо хэмжээг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой

2	ГЕГ-ын дарга 2019.11.01 № А/246	1. Гаалийн байгууллагын эрх хэмжээг тодорхой бараагаар хязгаарлах тухай	№4526 2019.11.18	Ховордсон амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай эд зүйлийн гадаад худалдааг зохицуулах тухай хууль 11 дүгээр зүйл. Зөвшөөрөгдсөн боомт 11.1.Конвенцийн хавсралтад орсон амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай эд зүйлийг Монгол улсын хилээр нэвтрүүлэх боомтыг Удирдан зохицуулах зөвлөлийн саналыг үндэслэн гаалийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага тогтооно.	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой
2	ГЕГ-ын дарга 2019.12.04 № А/275	1. Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх бараа, тээврийн хэрэгсэлд гаалийн хяналт тавих нийтлэг журам	№4589 2019.12.27	Гаалийн тухай хууль 232 дугаар зүйл. Гаалийн хяналтын нийтлэг үндэслэл 232.2.Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх бараа, тээврийн хэрэгсэлд гаалийн хяналт тавих нийтлэг журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батлах бөгөөд зарим	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой

				бараа, тээврийн хэрэгслийн төрөл, онцлогийг харгалзан тусгай журам тогтоож болно.		
2	ГЕГ-ын дарга 2019.12.04 № А/276	1. Гаалийн баталгаат агуулахын гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам 2. Гаалийн баталгаат үйлдвэрийн газрын гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам 3. Гаалийн баталгаат үзэсгэлэнгийн газрын гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам 4. Гаалийн баталгаат барилгын талбайн гаалийн бүрдүүлэлтийн	№4587 2019.12.27	Гаалийн тухай хууль 79 дүгээр зүйл.Гаалийн бүрдүүлэлтийн горимын төрөл 79.7.Гаалийн бүрдүүлэлтийн горимыг хэрэгжүүлэх журам, горимын код, тухайн горимын дагуу шаардах мэдээлэл, бичиг баримтын жагсаалтыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой

		горим хэрэгжүүлэх журам 5. Татваргүй барааны дэлгүүрийн гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам				
2	ГЕГ-ын дарга 2019.12.04 № А/281	1. Ачааны манифест нөхөн бичих, хянах, бүртгэх журам	№4570 2019.12.25	Гаалийн тухай хууль 36 дугаар зүйл. Ачааны манифест 36.2.Ачааны манифест нөхөн бичих, хянах, бүртгэх журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой
2	ГЕГ-ын дарга 2019.12.04 № А/282	1. Чөлөөт бүсийн горим хэрэгжүүлэх журам	№4571 2019.12.25	Гаалийн тухай хууль 79 дүгээр зүйл. Гаалийн бүрдүүлэлтийн горимын төрөл 79.7.Гаалийн бүрдүүлэлтийн горимыг хэрэгжүүлэх журам, горимын код, тухайн горимын дагуу шаардах мэдээлэл, бичиг баримтын жагсаалтыг гаалийн	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой

				удирдах төв байгууллагын дарга батална.		
2	ГЕГ-ын дарга 2020.12.19 № А/42	1. Гаалийн байгууллагын эрх хэмжээг тодорхой бараагаар хязгаарлах тухай	№4734 2020.03.13	Ховордсон амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай эд зүйлийн гадаад худалдааг зохицуулах тухай хууль 11 дүгээр зүйл. Зөвшөөрөгдсөн боомт 11.1.Конвенцийн хавсралтад орсон амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай эд зүйлийг Монгол улсын хилээр нэвтрүүлэх боомтыг Удирдан зохицуулах зөвлөлийн саналыг үндэслэн гаалийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага тогтооно.	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой
2	ГЕГ-ын дарга 2021.03.17 № А/118	1. Худалдааг хөнгөвчлөх, аюулгүй байдлын стандартыг хангасан аж ахуйн нэгжид гаалийн итгэмжлэл олгох журам	№5200 2021.04.13	Гаалийн тухай хууль 271¹ дүгээр зүйл. Гаалийн байгууллагын удирдлагын бүрэн эрх 271 ¹ .1.Гаалийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой

				дарга дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ: 2711.1.16.улс хоорондын худалдааг хөнгөвчлөх, аюулгүй байдлыг хангах, олон улсын стандартын дагуу гаалийн удирдах төв байгууллагаас тогтоосон шалгуурыг хангасан тохиолдолд гаалийн харилцаанд оролцогчид гаалийн итгэмжлэл олгох;		
3	ГЕГ-ын дарга 2021.03.17 № А/25	1. Барааны ангиллын кодыг урьдчилан тодорхойлох журам	№5720 2022.02.21	Гаалийн тариф, гаалийн татвар тухай хууль 23 дугаар зүйл. Барааны ангиллыг урьдчилан тодорхойлох 23.2.Барааны ангиллын кодыг урьдчилан тодорхойлох журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой
3	ГЕГ-ын дарга 2022.08.31 № А/145	1. БТКУС жагсаалт	№5939 2022.09.12	Гаалийн тариф, гаалийн татвар тухай хууль 21 дүгээр зүйл. Уялдуулсан систем 21.2.Барааг тодорхойлох, кодлох Уялдуулсан	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой

				системд үндэслэн гадаад худалдааны барааны ангиллын жагсаалт, үндэсний кодыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.		
3	ГЕГ-ын дарга 2022.12.12 № А/338	1. Шалгуур батлах тухай /Тээвэрлэгч байгууллагад гаалийн итгэмжлэл олгох/	№6069 2022.12.23	Гаалийн тухай хууль 185 дугаар зүйл. Улс хооронд дамжуулан өнгөрүүлэх барааг гаалийн замаар тээвэрлэх 185.2.Улс хооронд дамжуулан өнгөрүүлэх барааг гаалийн удирдах төв байгууллагаас итгэмжлэл авсан тээвэрлэгч тээвэрлэнэ. 194 дүгээр зүйл. Гаалийн замаар дотоодод дамжуулан өнгөрүүлэх барааг тээвэрлэх 194.1.Дотоодод дамжуулан өнгөрүүлэх барааг гаалийн байгууллагаас тогтоосон замаар тээвэрлэнэ. 194.2.Дотоодод дамжуулан өнгөрүүлэх горимд байршуулах барааг	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой

				гаалийн удирдах төв байгууллагаас итгэмжлэл авсан тээвэрлэгч тээвэрлэнэ. 271¹ дүгээр зүйл. Гаалийн байгууллагын удирдлагын бүрэн эрх 271^{1.1}.Гаалийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын дарга дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ: 271^{1.1.16}.улс хоорондын худалдааг хөнгөвчлөх, аюулгүй байдлыг хангах, олон улсын стандартын дагуу гаалийн удирдах төв байгууллагаас тогтоосон шалгуурыг хангасан тохиолдолд гаалийн харилцаанд оролцогчид гаалийн итгэмжлэл олгох;		
3	ГЕГ-ын дарга 2022.12.12 № А/339	1. Гаалийн хяналтын бүсийн журам	№6070 2022.12.23	Гаалийн тухай хууль 79 дүгээр зүйл.Гаалийн бүрдүүлэлтийн горимын төрөл	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой

				79.7.Гаалийн бүрдүүлэлтийн горимыг хэрэгжүүлэх журам, горимын код, тухайн горимын дагуу шаардах мэдээлэл, бичиг баримтын жагсаалтыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.		
3	ГЕГ-ын дарга 2022.12.14 № А/341	1. Гаалийн зуучлагчийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих журам	№6082 2022.12.27	Гаалийн тухай хууль 67 дугаар зүйл.Гаалийн зуучлагчийн үйл ажиллагаа эрхлэхэд тавих шаардлага 67.3.Гаалийн зуучлагч болон бүртгэгдсэн мэргэжилтний үйл ажиллагаанд гаалийн байгууллага хяналт тавих бөгөөд гаалийн зуучлагчийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой
3	ГЕГ-ын дарга 2022.12.19 № А/344	2. Бүрдүүлэлтийн дараах шалгалтын журам	№6099 2023.01.03	Гаалийн тухай хууль 249 дүгээр зүйл.Гаалийн бүрдүүлэлтийн дараахь шалгалт	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой

				249.4.Гаалийн бүрдүүлэлтийн дараахь шалгалт хийх журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.		
	З ГЕГ-ын дарга 2023.05.16 № А/315	1. Бараанаас сорьц, дээж, загвар авах, магадлан шинжилгээ хийх, дүгнэлт гаргах журам	№6252 2023.06.15	Гаалийн тухай хууль 256 дугаар зүйл. Сорьц, дээж, загвар авах 256.7.Сорьц, дээж, загвар авах, шинжилгээ хийх, дүгнэлт гаргах журмыг гаалийн удирдах төв байгууллагын дарга батална.	хүчин төгөлдөр, өөрчлөх шаардлагагүй	Хуульд тусгахгүйгээр энэ ЗХХА-аар зохицуулах боломжтой

---oOo---

1.3.ХАРЬЯА ГААЛИЙН ГАЗАР, ХОРООНЫ ДАРГА НАРЫН БҮРЭН ЭРХИЙН ХҮРЭЭНД БАТЛАН ГАРГАДАГ ТУШААЛ, ШИЙДВЭРИЙН ЭРХ ЗҮЙН ҮНДЭСЛЭЛИЙГ ХЯНАЖ, МЭРГЭЖИЛ АРГА ЗҮЙН УДИРДЛАГААР ХАНГАХ

СУУРЬ ТҮВШИН

2023 онд ГЕГ-ын харьяа 18 гаалийн газар, хорооны дарга нарын 1220 тушаалыг хянаж 328 алдаа, зөрчил илрүүлж “Захиргааны акт хянаж, зөвлөмж, чиглэл хүргүүлэх тухай” зөвлөмжийг хүргүүлэн ажилласан.

2023 онд хянуулахаар ирүүлсэн нийт тушаалын 18 хувь нь алдаа, зөрчилтэй байгаа нь өнгөрсөн оны мөн үетэй харьцуулахад алдаатай тушаалын тоо 11 хувиар буурсан байна.

ХЭРЭГЖИЛТ

2024 оны эхний хагас жилийн байдал (2024.06.14)-аар ГЕГ-ын харьяа 18 гаалийн газар, хорооны дарга нарын 2023 оны 12 дугаар сар, 2024 оны 01-05 дугаар сард баталсан нийт **726** тушаалыг хянасан.

№	Харьяа гаалийн газар, хороод	2023 оны 12 сар	2024 оны 1 сар	2024 оны 2 сар	2024 оны 3 сар	2024 оны 4 сар	2024 оны 5 сар	Нийт тушаал	Зүйлчлэл буруу	Эрх хэмжээ хэтрүүлсэн	Бичвэрийн алдаа	Хугацаа хэтэрсэн	нийт зөрчлийн тоо	Дахин хянуулсан хугацааг хасч тооцох	дахин хянуулсан хувь
1	УБГГ	12	13	7	5	8	7	52							
2	ЗҮГГ	21	20	7	13	23	27	111	6				6	6	
3	ЧХОУНБГГ	16	10	10	17	11	6	70							
4	Сэлэнгэ аймаг дахь ГГ	9	8	7	15	12	30	81	9		4		13	7	
5	Гашуунсухайт дахь ГГ	11	6	6	4	18	8	53	3		1		4		
6	Дорнод аймаг дахь ГГ	8	5	-	10	10	12	45	5		1		6		
7	Шивээхүрэн дэх ГГ	10	6	3	5	13	17	54	3		4		7		
8	УХШИГГ	7	5	1	-	3	3		1				1		
9	Орхон аймаг дахь ГГ	9	2	2	1	7	8	29	1	1	1		3		
10	Ховдын Булган дахь ГГ	-	3	-	2	8	4	17				3	3		
11	Баян-Өлгий аймаг дахь ГГ	12	6	14	4	12	11	59	6				6		
12	Увс аймаг дахь ГГ	6	-	9	8	6	1	30							
13	Сайншанд дахь ГГ	10	4	4	12	5	5	40	1	1	1		3	2	
14	Дархан-Уул аймаг дахь ГГ	8	2	9	3	6	3	31	2		1		3		
15	Сүхбаатар аймгийн Бичигт дэх ГГ	-	2	5	2	8	1	18							
16	Говь-Алтай аймгийн Бургастай дахь ГХ	6	2	5	2	8	1	24	1				1		
17	Хөвсгөл аймгийн Ханх дахь ГХ	-	-	-	-	-	-								

Хуулийн хэлтэс

18	Завхан аймгийн Арцсуурь дахь ГХ	2	-	2	1	5	2	12							
19	Ханги дахь гаалийн газар	-				17	5	22							
Нийт		147	94	91	104	180	151	726	38	2	13		55	15	32

2024 оны эхний хагас жилд Харьяа 18 гаалийн газар, хороодын дарга нарын 2023 оны 12 дугаар сар, 2024 оны 01-05 дугаар сард баталсан нийт 726 тушаалыг хянаж, дараах “Захиргааны акт хянаж, зөвлөмж, чиглэл хүргүүлэх тухай” албан бичгээр зөвлөмжийг тухай бүр хүргүүлэн ажилласан. Үүнд:

- 1.Замын-Үүд дэх ГГ 2024.06.13-ны өдрийн №01-1.2/2413,
- 2.Сэлэнгэ аймаг дахь ГГ 2024.03.06-ны өдрийн №01-1.2/881, 2024.06.13-ны өдрийн №01-1.2/2414,
- 3.УХШИГГ-2024.03.06-ны өдрийн 01-1.2/874,
- 4.Гашуунсухайт дахь ГГ 2024.03.06-ны өдрийн №01-1.2/877, 2024.06.13-ны өдрийн №01-1.2/2415,
- 5.Дорнод аймаг дахь ГГ 2024.06.13-ны өдрийн №01-1.2/2416,
- 6.Шивээхүрэн дэх ГГ 2024.03.06-ны өдрийн №01-1.2/875, 2024.06.13-ны өдрийн №01-1.2/2421,
- 7.Орхон аймаг дахь ГГ 2024.03.06-ны өдрийн №01-1.2/878, 2024.06.13-ны өдрийн №01-1.2/2417,
- 8.Сайншанд дахь ГГ 2024.03.06-ны өдрийн №01-1.2/876 2024.06.13-ны өдрийн №01-1.2/24119,
- 9.Дархан-Уул аймаг дахь ГГ 2024.06.13-ны өдрийн №01-1.2/2420,
- 10.Баян-Өлгий аймаг дахь ГГ-2024.06.13-ны өдрийн №01-1.2/2418.
- 11.Говь-Алтай аймгийн Бургастай дахь ГХ 2024.03.06-ны өдрийн №01-1.2/88

Үүнд:

Тайлант хугацаанд нийт харьяа 18 гаалийн газар, хороодод 15 зөвлөмж хүргүүлсний дагуу 5 газар, хороо зөвлөмжийн дагуу тушаалд засвар хийж, дахин хянуулахаар 16 тушаал(, (2024.06.12-ны өдрийн зөвлөмжийн дагуу засвар хийх 36 тушаалыг дахин хянуулах хугацаа болоогүй)-)-ыг ирүүлсэн байна.

2024 оны оны эхний хагас жилд хянуулахаар ирүүлсэн нийт тушаалын 8.1 хувь алдаа, зөрчилтэй (хугацаа хоцроосныг оролцуулаад) байгаа нь өнгөрсөн оны мөн үетэй харьцуулахад алдаатай тушаалын тоо 20.9 хувиар буурсан байна.

Энэ нь нийтлэг батлан гаргадаг түгээмэл тушаалын үлгэрчилсэн загварыг боловсруулж харьяа гаалийн газар, хороодод хүргүүлсэнтэй холбоотой гэж дүгнэж байна.

Мөн хугацаа хоцроож ирүүлсэн нь өнгөрсөн оны мөн үетэй харьцуулахад 5 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байна.

Тайлант хугацаанд харьяа гаалийн газар, хорооны даргын бүрэн эрхийг хэтрүүлж баталсан 2 тушаалыг хүчингүй болгуулах арга хэмжээ авч ажилласан.

Мөн 14 хоног тутмын шуурхай хуралдаанаар харьяа гаалийн газар, хороодын дарга нарт Хуулийн хэлтсээс тухай бүр зөвлөмж, зөвлөгөө өгөн ажилласан. Үүнд:

- Технологи ажиллагааны заавар боловсруулж батлахдаа шуудангийн ажилтнуудад үүрэг болгосон, тэдний үйл ажиллагааг зохицуулсан заалтууд оруулж болохгүй, технологи ажиллагааны заавар нь зөвхөн ГЕГ-ын харьяа Улс хоороондын шуудан илгээмжийн гаалийн газрын албан хаагч нар луу чиглэсэн, зөвхөн тэдгээрийн хийж гүйцэтгэх үйл ажиллагааны дэс дараалал байх ёстой.
- Улирлын галч, слесарийн ажлын байр нь байнгын ажлын байр биш бөгөөд төрийн үйлчилгээний албан тушаалд хамаарахгүй тул ур төрийн үйлчилгээний албан хаагчдад олгох нэмэгдэл олгогдохгүй;
- Захиргааны ерөнхий хууль, Засгийн газрын 2009 оны 68 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Албан хэрэг хөтлөлтийн үндсэн заавар”, Албан хэрэг хөтлөлтийн MNS 5140-1:2011, MNS 5140-2:2011, MNS 5140-3:2011 стандартын талаар гаалийн улсын ахлах байцаагч, түүнээс дээш албан тушаалтан болон батлагдсан албан тушаалын тодорхойлолт, ажил үүргийн хуваарийн дагуу захиргааны хэм хэмжээний акт /тушаал/ боловсруулах үүрэг бүхий албан хаагчдад сургалт зохион байгуулж, албан хаагч нарын хууль эрх зүйн мэдлэгийг дээшлүүлэх.

ХҮРСЭН ТҮВШИН

2024 оны эхний хагас жилд харьяа 18 гаалийн газар, хорооны дарга нарын 726 тушаалыг хянаж 55 алдаа, зөрчил (үүнээс 4 тушаал хугацаа хоцроосон) илрүүлж “Захиргааны акт хянаж, зөвлөмж, чиглэл хүргүүлэх тухай” зөвлөмжийг хүргүүлэн ажилласан.

Нийт харьяа 18 гаалийн газар, хороодод 15 зөвлөмж хүргүүлсний дагуу 5 газар, хороо зөвлөмжийн дагуу тушаалд засвар хийж, дахин хянуулахаар 16 тушаал (-39, (2024.06.12-ны өдрийн зөвлөмжийн дагуу засвар хийх 39 тушаалыг дахин хянуулах хугацаа болоогүй)-)-ыг ирүүлсэн байна. Мөн 14 хоног тутмын шуурхай хуралдаанаар харьяа гаалийн газар, хороодын дарга нарт Хуулийн хэлтсээс тухай бүр зөвлөмж, зөвлөгөө өгөн ажилласан.

---oOo---

2.1.Гаалийн үйл ажиллагаатай холбоотой хууль тогтоомжийн сан үүсгэж хэрэгжилтийн биелэлтийг холбогдох ЗББН-ээс гаргуулан авч, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн нэгтгэсэн тайланг Сангийн яаманд хүргүүлсэн байна.

СУУРЬ ТҮВШИН

1.Гаалийн байгууллагын чиг үүрэг, эрхлэх үйл ажиллагаатай холбоотой, давхардсан тоогоор нийт 62 хуулийн жагсаалтыг үүсгэсэн бөгөөд Гаалийн байгууллагын зохион байгуулалтын бүтцийн нэгжүүдээс гүйцэтгэх чиг үүргийн хүрээнд хамаарах хуулиудын хэрэгжилтийн биелэлтийг гаргуулан авч, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн 2023 оны тайланг СЯ-ны ТЗУГ-ын ахлах мэргэжилтэн З.Баянмөнхөд цахим хаягаар 2023.06.27-ны өдөр хүргүүлсэн. Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн 2023 оны жилийн эцсийн тайланг нэгтгэсэн байгаа бөгөөд СЯ-аас тайлан хүлээн авах хугацааг 2024 оны 1 дүгээр сард гэсэн тул хугацаанд нь хүргүүлсэн.

ХЭРЭГЖИЛТ

2024 оны эхний хагас жилд хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангах хүрээнд холбогдох эрх зүйн акт болон төрийн удирдах дээд байгууллагаас ирүүлсэн тогтоол, шийдвэрийн хэрэгжилтийг ханган ажилласан байна.

Гаалийн байгууллагын чиг үүрэг, эрхлэх үйл ажиллагаа, гаалийн хилээр зорчигч, бараа, тээврийн хэрэгслийг нэвтрүүлэхтэй холбоотой харилцааг зохицуулсан нийт 167 хууль тогтоомжийг олж тогтоон жагсаалт үүсгэн хууль тогтоомжийн сан үүсгэсэн. Үүнд:

Олон улсын гэрээ 5, хууль 80, УИХ-ын тогтоолоор батлагдсан эрхийн акт 20, Засгийн газрын тогтоолоор батлагдсан эрхийн акт 62.

Үүнээс “Гаалийн ерөнхий газрын зохион байгуулалтын бүтцийг батлах, үйл ажиллагааны стратеги, зохион байгуулалтын бүтцийн өөрчлөлтийн хөтөлбөрийг зөвшөөрөх тухай” Сангийн сайдын 2024 оны 01 дүгээр сарын 17-ны өдрийн №06 тушаалд заагдсан ГЕГ-ын зохион байгуулалтын бүтцийн үндсэн үүрэг, чиг үүрэгт нь хамааруулж дараах 54 эрхийн актын хэрэгжилтийг тайлагнах нэгжүүдийг тодорхойлон хүргүүлсэн. Үүнд:

№	Зохион байгуулалтын бүтцийн нэгж	тоо	Хууль тогтоомжийн нэр
1	Гаалийн бүрдүүлэлтийн газар	2	1.Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хууль 2.Онцгой албан татварын тухай хууль
2	Бүрдүүлэлтийн дараах шалгалтын газар	3	1.Зөрчлийн тухай хууль 2.Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хууль 3.Татварын ерөнхий хуль
3	Татварын орлогын газар	8	1.Татварын Ерөнхий хууль, 2.Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хууль 3. Гаалийн албан татварыг хөнгөлөх тухай хууль 4. Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хууль 5. Нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хууль 6. Онцгой албан татварын тухай хууль 7.Онцгой албан татвараас чөлөөлөх тухай хууль 8. Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай
4	Гаалийн хяналт, бүрдүүлэлтийн газар	17	1. Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль 2. Байгалийн ургамлын тухай 3. Валютын зохицуулалтын тухай 4. Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай 5. Органик хүнсний тухай 6. Хүнсний тухай хууль 7. Соёлын өвийг хамгаалах тухай 8. Тамхины хяналтын тухай 9. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн эргэлтэд хяналт тавих тухай 10.Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай

			Ховордсон амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай эд зүйлийн гадаад худалдааг зохицуулах тухай 11. Хог хаягдлын тухай 12. Хувиргасан амьд организмын тухай 13. Чөлөөт бүсийн тухай 14. Цөмийн энергийн тухай хууль 15. Цөмийн зэвсгээс ангид байх тухай 16. Эм, эмнэлгйн хэрэгслийн тухай хууль 17. Эрүүл мэндийн тухай хууль
5	Гаалийн зөрчилтэй тэмцэх, хэрэг бүртгэх газар	6	1.Зөрчлийн тухай хууль 2.Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай 3. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хууль 4. Эрүүгийн хууль 5. Соёлын өвийг хамгаалах тухай хууль 6. Цөмийн зэвсгээс ангид байх тухай хууль
6	Төрийн захиргааны удирдлагын газар	2	1. Төрийн албаны тухай хууль 2. Хүний хувийн мэдээллийг хамгаалах тухай хууль
7	Гаалийн хорио, цээрийн газар	10	1. Тамхины хяналтын тухай 2. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн эргэлтэд хяналт тавих тухай 3. Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай 4. Ховордсон амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай эд зүйлийн гадаад худалдааг зохицуулах тухай 5. Хувиргасан амьд организмын тухай 6. Хүнсний тухай хууль 7. Цөмийн энергийн тухай хууль 8. Эм, эмнэлэгийн хэрэгслийн тухай хууль 9. Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байплын тухай хууль 10.Амьтан ургамал тэдгээрийн гаралтай түүхий эд бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио, цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хууль
9	Санхүү хөрөнгө оруулалтын газар	2	1.Төсвийн тухай хууль 2. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай 3.Төрийн хэмнэлтийн хууль
11	Боомтын хөгжлийн хэлтэс	1	Монгол Улсын Хилийн боомтын тухай хууль
12	Мэдээллийн технологийн гаазр	2	1. Цахим гарын үсгийн тухай хууль 2. Кибер аюулгүй байдлын тухай хууль
13	Гаалийн төв лаборатори	1	Гаалийн тухай хууль

14	Статистик, дүн шинжилгээний хэлтэс	3	1.Статистикийн тухай хууль 2.Гаалийн тухай хууль 3.Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хууль
15	Эрэлч нохойн сургалтын төв	1	Гаалийн тухай хууль
16	Олон нийттэй харилцах алба	1	Нийтийн мэдээллийн ил байдлын тухай хууль
17	Шуурхай хяналтын төв	2	1.Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль 2.Иргэдээс төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх тухай
18	Бүрдүүлэлтийн цахим төв	1	Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хууль
	Бүгд	53	

ХҮРСЭН ТҮВШИН

Хууль тогтоомжийн 2024 оны хагас жилийн хэрэгжилтийг хангах хүрээнд холбогдох эрх зүйн акт болон төрийн удирдах дээд байгууллагаас ирүүлсэн тогтоол, шийдвэрийн хэрэгжилтийг гаалийн байгууллага биелүүлж ажилласан байна.

Гаалийн байгууллагын чиг үүрэг, эрхлэх үйл ажиллагаатай холбоотой, давхардсан тоогоор нийт 54 хуулийн жагсаалтыг үүсгэсэн бөгөөд Гаалийн байгууллагын зохион байгуулалтын бүтцийн нэгжүүдээс гүйцэтгэх чиг үүргийн хүрээнд хамаарах хуулиудын хэрэгжилтийн биелэлтийг гаргуулан авч, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн 2024 оны хагас жилийн тайланг СЯ-нд хүргүүлж ажилласан болно.

ГААЛИЙН ХЯНАЛТ, ШАЛГАЛТ, БҮРДҮҮЛЭЛТИЙН ЧИГЛЭЛЭЭР ДАРААХ ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙГ ХАНГАЖ АЖИЛЛАСАН БАЙНА. ҮҮНД:

№	Эрх зүйн актын нэр	Хуулийн холбогдох заалт	Хэрэгжилтийн байдал
1.	Байгалийн ургамлын тухай хууль Б-1995.04.11 М-1995.06.05	<<...Ургамлын олон наст үндэс, үндэслэг иш, булцууг төрийн захиргааны төв байгууллагын зөвшөөрөлгүйгээр гадаадад гаргахыг хориглоно. 4.Нэн ховор,...>> <<...н олон наст үндэс, үндэслэг иш, булцууг төрийн захиргааны төв байгууллагын зөвшөөрөлгүйгээр гадаадад гаргахыг хориглоно. /Энэ хэсгийг 2010 оны 12 дугаар сарын 9-ний өдрийн хуулиар нэмсэн/ 4.Нэн ховор, ховор ур...>>	Байгалийн ургамлын тухай хуулийн тус заалтыг үндэслэн БОАЖЯ-аас 2024 онд Бадрах энерги ХХК, Монгол Улсын Их Сургууль, Зэрлэг амьтан судлах, хамгаалах төв, Ургамал хамгаалалын эрдэм шинжилгээний хүрээлэн, Их Британи, Умард Ирландын Вант Улсад төвтөй ТННЭ-д тус тус олгосон “Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд зүйлийг гадаадад гаргах зөвшөөрөл”-ийг үндэслэн: -Ургамлын судалгааны дээж 15.172 кг;-ийг гаалийн автоматжуулсан мэдээллийн систем CAIS-ын квотын програмд бүртгэн, гаалийн хяналт тавьж ажилласан.
2.	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль Б-1995.03.30 М-1995.06.05		Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлд заасны дагуу Засгийн газраас гаргасан шийдвэрийг тухай бүр хэрэгжүүлэн ажиллаж байна. Хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 2-т байгалийн баялгийг ашиглах, импортлох, экспортлох хэмжээг хуульд заасан үндэслэлээр хязгаарлах буюу тодорхой хугацаагаар хориглох, 4-т амьтан, ургамал, түүнчлэн байгалийн гаралтай түүхий эд экспортлох, импортлоход хил гааль, хорио цээрийн хяналтыг зохион байгуулна гэж тус тус заасан. Засгийн газраас түр хугацаагаар хориглосон байгалийн баялгийн жагсаалтыг гаалийн бүрдүүлэлтийн програмд бүртгэн хяналт тавьж ажиллаж байна.

6	Соёлын өвийг хамгаалах тухай хууль Б-2014.05.15 М-2014.07.01	<<... Садар самууныг сурталчилсан хэвлэл, ном зохиол, кино, дүрс бичлэг, зураг болон бусад зүйлийг улсын хилээр нэвтрүүлэх ийг хориглоно. 6 дугаар зүйл. Садар самуун явдалтай тэмцэх талаар аж ахуйн нэгж, байгууллагын үүрэг ... >> <<... Садар самууныг сурталчилсан хэвлэл, ном зохиол, кино, дүрс бичлэг, зураг болон бусад зүйлийг улсын хилээр нэвтрүүлэх ийг хориглоно. 6 дугаар зүйл. Садар самуун явдалтай тэмцэх талаар аж ахуйн нэгж, байгууллагын үүрэг ...>>	Соёлын өвийг хамгаалах тухай хуулийн заалтыг үндэслэн Соёлын яамнаас 2024 онд Археологийн хүрээлэн, Палентлогийн хүрээлэн, Соёлын өвийн үндэсний төв, Монголын үндэсний музей, Чингис хаан үндэсний музей ТБАГ, Түүх угсаатны зүйн хүрээлэн, Монгол-Улсын боловсролын их сургууль ТБАГУТҮГ, Монгол Улсын Их Сургуулиудад давхардсан тоогоор олгосон лицензийн дагуу археологийн судалгааны дээж, мал амьтны яс, эд өлгийн зүйл, үлэг гүрвэлийн ясны хэлтэрхий, чулуужсан өндөгний дээж, Вааран савны хагархай, Эртний хөрсний дээж, Чулуун зэсгийн олдвор гэх мэт 57724 ширхэг барааны 24 квотыг гаалийн байгууллагын автоматжуулсан CAIS системын квотын програмд бүртгэн хяналт тавьж ажиллалсан.
7	Тамхины хяналтын тухай хууль	<...аар сарын 24-ний өдрийн хуулиар нэмсэн/ 8.2.Тамхины бүх төрлийн зар сурталчилгааны материалыг улсын хилээр нэвтрүүлэхийг хориглоно. /Энэ хэсэгт 2012 оны 10 дугаар сарын 24-ний өдрийн хуулиар нэмэлт оруулсан/ 8.3.Тамхи...>> <<...аар сарын 24-ний өдрийн хуулиар нэмсэн/ 8.2.Тамхины бүх төрлийн зар сурталчилгааны материалыг улсын хилээр нэвтрүүлэх ийг хориглоно. /Энэ хэсэгт 2012 оны 10 дугаар сарын 24-ний өдрийн хуулиар нэмэлт оруулсан/ 8.3.Тамхи...>>	Тамхины хяналтын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1-д Тамхи үйлдвэрлэх, тамхины ургамал тарих үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг хүнс, хөдөө аж ахуйн, тамхи импортлох үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг үйлдвэр, худалдааны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын саналыг тус тус үндэслэн Засгийн газар олгоно. Тамхи үйлдвэрлэх, тамхины ургамал тарих тусгай зөвшөөрлийг сонгон шалгаруулалтын үндсэн дээр олгоно. Сонгон шалгаруулах журмыг Засгийн газар батлахаар заасан. Дээрх хуулийн дагуу гаалийн байгууллагын автоматжуулсан CAIS системын “Импортын лицензи” талбарт импортоор оруулах тамхи, тамхин бүтээгдэхүүний БТКУС-ийн ангиллын код тус бүрээр мэдээлэл оруулж, холбогдох тусгай зөвшөөрөлгүй тохиолдолд тухайн барааг улсын хилээр нэвтрүүлэх боломжгүй болгон хяналт тавьж ажиллаж байна.

		<<...Г ТАМХИНЫ ҮЙЛДВЭРЛЭЛ, ХУДАЛДАА, ХЭРЭГЛЭЭ, СУРТАЛЧИЛГААНЫ ЗОХИЦУУЛАЛТ 6 дугаар зүйл. Тамхи импортлох, экспорт лох, үйлдвэрлэх, худалдах, хэрэглэхэд тавих шаардлага /Энэ зүйлийн гарчигт 2015 оны 1 дүгээр сарын 2...>>	Зорчигчийн хувийн хэрэглээний тамхи, тамхин бүтээгдэхүүний хувьд Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2019 оны А/223 дугаар тушаалаар шинэчлэн батлагдсан “Зорчигчийн хувийн хэрэглээний эд зүйлийг гаалийн хилээр нэвтрүүлэх журам”-аар гаалийн болон бусад албан татваргүйгээр гаалийн хилээр нэвтрүүлэх зорчигчийн бараа, тоо хэмжээг тогтоосон. Журмын 2.3.1-д Архины зүйлс 2 литр, дарс 2 литр, шар айраг 3 литр, янжуур 200 ширхэг, сигар, навчин тамхи 50 ширхэг, задгай тамхи 250 граммаас илүүгүй, 2.4-д Энэ журмын 2.3.1-д заасан бараа 18 насанд хүрээгүй болон хилээр гараад 24 цагийн дотор буцаж орж байгаа зорчигчид хамаарахгүй гэж заасныг үндэслэн хяналт тавьж ажиллаж байна. Тамхины хяналтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон Онцгой албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд оруулах саналыг ГЕГ-ын Хуулийн хэлтэст хүргүүлсэн. Нэмж оруулах зүйл байхгүй
8	Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн эргэлтэд хяналт тавих тухай хууль Б-2013.01.31 М-2013.03.04	<<...й хэрэгслийн эргэлт” гэж тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг үйлдвэрлэх, импортлох, экспортлох, худалдах, тээвэрлэх, хадгалах, ашиглах, устгах үйл ажиллагааг; 4.1.5.“тэсэрч дэлбэрэх бод...>>	Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1 дэх хэсгийн 8.10-т заасны дагуу үйлдвэрлэлийн зориулалтаар тэсрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл импортлох, экспортлоход УУХҮЯ-аас олгосон тусгай зөвшөөрлийг үндэслэн дээрх төрлийн бараанд гаалийн бүрдүүлэлт хийж, улсын хилээр нэвтрүүлж байна. Гаалийн байгуулага тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг улсын хилээр нэвтрүүлэхэд гаалийн байгууллагын автоматжуулсан CAIS системын “Импортын лицензи” талбарт импортоор оруулах тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн БТКУС-ийн ангиллын код тус бүрээр мэдээлэл оруулж, холбогдох тусгай зөвшөөрөлгүй тохиолдолд улсын хилээр нэвтрүүлэх боломжгүй болгон, хяналт тавьж ажиллаж байна.

			Нэмж оруулах зүйл байхгүй
9.	Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай Б-2006.05.25 М-2006.05.25	<<... үндэслэл 1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт 1.1.Энэ хуулийн зорилт нь химийн хорт болон аюултай бодисыг экспортлох , импортлох, Монгол Улсын хилээр дамжуулан тээвэрлэх болон үйлдвэрлэх, хадгалах, худалдах, тээвэр...>>	Гаалийн тухай хуулийн 60 дугаар зүйлийн 60.3, Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2016 оны А/40 дүгээр тушаалын хавсралтаар батлагдсан “Барааг дотоодын хэрэглээнд зориулан оруулах гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам”-ын 3.1.4-д заасны дагуу Химийн хорт болон аюултай бодисыг улсын хилээр нэвтрүүлэхэд Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамнаас олгосон тусгай зөвшөөрлийг үндэслэн гаалийн бүрдүүлэлт хийж байна. “Химийн хорт болон аюултай бодис экспортлох, импортлох, хил дамжуулан тээвэрлэх болон үйлдвэрлэх, худалдах журам”-д өөрчлөлт оруулсан БОАЖ-ын Сайд, Гадаад харилцааны сайдын 2020 оны А/60, А/12 дугаартай хамтарсан тушаалыг хэрэгжүүлэх чиглэлийг гаалийн газар, хороодын дарга нарт хүргүүлсэн. Химийн хорт болон аюултай бодисыг улсын хилээр нэвтрүүлэхэд Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамнаас ирүүлсэн тушаал, албан бичиг, Химийн хорт болон аюултай бодис экспортлох, импортлох, хил дамжуулан тээвэрлэх тусгай зөвшөөрөлд гарын үсэг зурах эрх бүхий албан тушаалтны нэрийг дотоод сүлжээний CERP системд байршуулж, гаалийн газар, хороодод мэдээлсэн. CAIS-ын “Барааны код” хэсэгт БТКУС-ын ангиллын код тус бүрээр оруулсан Тарифын бус хязгаарлалттай бараа, хориглосон барааны дэлгэрэнгүй тайлбарт нэмэлт өөрчлөлтийн мэдээллийг тухай бүр оруулж байна. АХБ-ны санхүүжилтээр “Аюултай химийн бодисын удирдлагыг сайжруулах” төслийг БОАЖЯ, ГЕГ-аас Интерактив ХХК-тай хамтран гүйцэтгэж байна. Энэхүү төсөл нь:

		-Монгол улсад хэрэглэгдэж буй бүх химийн хортой болон хоргүй бодисын нэгдсэн суурь бүртгэлийг хийх; -Монгол улсын хилээр нэвтэрч буй бүх химийн хортой болон хоргүй бодисын шилжилт хөдөлгөөнийг тухайн бодис устгалд орох хүртэл хугацаанд бүртгэлээр хянаж, хяналтыг сайжруулах; -химийн бодисын бүртгэл дээр үндэслэн аж ахуйн нэгжүүдийн химийн бодис дээр авч буй тусгай зөвшөөрлийг бүртгэх, -бүртгэсэн тусгай зөвшөөрлийг хянах, өөрчлөлтийг бүртгэлжүүлэх үндсэн зорилготой Химийн бодисын удирдлагыг сайжруулах цогц систем юм. Төсөл хэрэгжсэнээр: -Химийн бодисын бүртгэлийн системийг шинээр хөгжүүлэх; -Мобайл аппликейшныг шинээр хөгжүүлэх; -Химийн бодисын бүртгэлийн мэдээллийн санг бий болгох; -Химийн бодисын бүртгэлийн мэдээллийн сангийн кодчлолыг сайжруулах; -Аж ахуйн нэгжүүдийн химийн бодисын тусгай зөвшөөрлийг бүртгэлжүүлэх, хяналт тавих, түүний мэдээллийн урсгалыг сайжруулах; -Бусад төрийн байгууллагуудын програм хангамжтай холбогдож ажиллах, мэдээлэл солилцох; -Мэдээллийн урсгалыг сайжруулах, уялдаа холбоог сайжруулна. Программын хөгжүүлэлтийг Олон нийтэд зориулагдсан вэб портал, ААН-үүдэд зориулсан вэб портал, Мобайл хөгжүүлэлт Мэргэжилтэн ажиллах удирдлагын систем гэсэн 4 чиглэлээр гүйцэтгэж, захиалагч болон зөвлөхүүдийн саналын дагуу шаардлагатай сайжруулалтыг хийн, бүрэн ашиглалтанд оруулахаар ажиллаж байна. 2023 оны эхний хагас жилийн байдлаар програмын ажил дууссан бөгөөд интеграцийн холболт, туршилтын ажил үргэлжлэн явагдаж байна.
--	--	---

		Мөн Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2022 оны 04 дүгээр сарын 29-ний өдрийн А/152 дугаар тушаалаар батлагдсан “Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд, Гадаад харилцааны сайдын хамтарсан 2009 оны 11 дүгээр сарын 16-ний өдрийн 334/104 дүгээр тушаалын хавсралтаар батлагдсан Химийн хорт болон аюултай бодис экспортлох, импортлох, хил дамжуулан тээвэрлэх болон үйлдвэрлэх, худалдах журам”-д нэмэлт өөрчлөлт оруулах” үүрэг бүхий ажлын хэсэгт ажиллаж байна. Өнөөдрийн байдлаар тус ажлын хэсгийн 7 удаагийн хуралд оролцож, холбогдох саналыг хүргүүлсэн. Тус журам боловсруулагдаж Хууль зүйн яаманд улсын бүртгэлд бүртгүүлэхээр хүргүүлсэн. Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2022 оны 4 дүгээр сарын 06-ны өдрийн А/87 дугаар тушаалаар батлагдсан “Химийн хорт болон аюултай бодистой холбогдсон үйл ажиллагааг мэргэжил, арга зүйн удирдлагаар хангах, санал дүгнэлт гаргах” чиг үүрэг бүхий Химийн хорт болон аюултай бодисын бодлого зохицуулалтын асуудал эрхэлсэн үндэсний зөвлөлийн шинжээчдийн багийн бүрэлдэхүүний 2024 онды эхний хагас жилийн байдлаар 2 удаагийн хуралд оролцсон. Тарифын бус хязгаарлалттай бараа, хориглосон барааны дэлгэрэнгүй тайлбарыг 2020 оноос эхлэн БТКУС-ын ангиллын 1141 код тус бүрээр CAIS-ын “Барааны код” хэсэгт оруулж, гаалийн газар, хороодын ГУБ, ГУАБ нарт шаардлагатай мэдээллүүдийг хүргэн, тарифын бус хязгаарлалттай бараа, хориглосон бараанд тавих хяналтын үр дүнг сайжруулсан. CAIS-ын “Барааны код” хэсэгт 2024 онд холбогдох нэмэлтийг өөрчлөлтийг тухай бүр оруулж, хяналт тавьж ажиллаж байна.
--	--	--

10.	Ховордсон амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай эд зүйлийн гадаад худалдааг зохицуулах тухай Б-2002.11.17 М-2002.11.17	<<...йн хавсралтад орсон амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай эд зүйлийг экспортлох, импортлоход гаалийн хилээр нэвтрүүлэх зөвшөөрөл олгох, уг зөвшөөрлийг хүчингүй болгох; 5.1.5.Конвенцийн хавсралтад орсон амьтан, ургамал,...>> <<... газарт уламжлах; 5.1.4.Конвенцийн хавсралтад орсон амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай эд зүйлийг экспортлох, импортлоход гаалийн хилээр нэвтрүүлэх зөвшөөрөл олгох, уг зөвшөөрлийг хүчингүй болгох; 5.1.5.Ко...>> <<...рчин, үйлдвэр, худалдаа, хүнс, хөдөө аж ахуйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагууд, гааль, мэргэжлийн хяналт хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага, байгаль орчны чиглэлийн төрийн бус байг...>>	Харьяа гаалийн байгууллагын эрх хэмжээг тодорхой бараагаар хязгаарлах тухай Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2019 оны А/246 дугаартай тушаалаар: 1.Зэрлэг амьтан, ургамлын ховордсон зүйлийг олон улсын хэмжээнд худалдаалах тухай конвенцийн 1 дүгээр хавсралтад орсон амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай эд зүйл болон Идлэг шонхорыг Буянт-ухаа боомтоор; 2.Зэрлэг амьтан, ургамлын аймгийн ховордсон зүйлийг олон улсын хэмжээнд худалдаалах тухай конвенцийн 2 дугаар хавсралтад орсон амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай эд зүйлийг Буянт-Ухаа, Замын-үүд, Алтанбулаг, Сүхбаатар боомтоор тус тус нэвтрүүлж байхаар тогтоосныг үндэслэн тушаалын хэрэгжилтэд хяналт тавин ажиллаж байна. 2024 онд БОАЖЯ-аас олгосон Амьтан, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, зүйлийг гадаадад гаргах зөвшөөрөл, CITES-ын зөвшөөрлийг тус тус үндэслэн CAIS-ын Квотын програмд мэдээллийг бүртгэж, хяналт тавьж ажиллаж байна. Үүнд: -2 зөвшөөрлөөр 23 тн Бугын ясан эвэр -75 зөвшөөрлөөр 75 ширхэг Алтайн болон Говийн тэхийн арьс; -22 зөвшөөрлөөр 22 ширхэг Халиун бугын арьс; -74 зөвшөөрлөөр 74 ширхэг /толгой/ Алтайн болон Говийн тэхийн эвэр дагз; -22 зөвшөөрлөөр 22 ширхэг /толгой/ Халиун бугын эвэр дагз; -23 зөвшөөрлөөр 23 ширхэг/ толгой/ Цагаан зээрийн эвэр дагз; -20 зөвшөөрлөөр 20 ширхэг Цагаан зээрийн арьс; -14 зөвшөөрлөөр 405.295 тн Хуш модны боловсруулсан самрын идээ гадаадад гаргах зөвшөөрлийг тус тус бүртгэсэн байна.
-----	---	---	--

11.	Хог хаягдлын тухай хууль 2017.05.17	<<...г бууруулах, ангилах, цуглуулах, тээвэрлэх, хадгалах, дахин боловсруулах, эргүүлэн ашиглах, устгах, экспортлох болон хог хаягдлыг импортлох, хил дамжуулан тээвэрлэхийг хориглохтой холбогдсон харилцааг зохицу...>>	Хог хаягдлын тухай хуулийн 39 дүгээр зүйлийн 39.1 дэх заалт болон Засгийн газрын 2019 оны "Монгол улсын хилээр нэвтрүүлэхийг хориглосон барааны кодлосон жагсаалтад нэмэлт оруулах тухай" 199 дүгээр тогтоолын хэрэгжилтийг хангах ажлын хүрээнд гаалийн автоматжуулсан CAIS системын Гаалийн бүрдүүлэлт-тарифын бус хязгаарлалт-БТКУС-ийн тайлбар дүгнэлт талбарт аюултай хог хаягдлын БТКУС-ийн ангиллын код, Засгийн газрын 2019 оны 199 дүгээр тогтоолоор хориглосон барааны код тус бүрээр анхааруулга оруулсан. CAIS системд нэвтэрч байгаа гаалийн албан хаагч нар, CEPS системээр хандаж буй мэдүүлэгч нар системд дээрх барааны БТКУС-ийн кодыг оруулахад "хориглосон" гэсэн анхааруулга гарах бөгөөд гаалийн бүрдүүлэлт, хяналт шалгалтын үр дүн, хэрэгжилтэд чухал ач холбогдол өгч байна.
13.	Хувиргасан амьд организмын тухай хууль Б-2007.06.28 М-2007.06.28	<<...ИЙХ 6 дугаар зүйл.Хувиргасан амьд организмыг улсын хилээр нэвтрүүлэх 6.1.Хувиргасан амьд организмыг экспортлох , импортлох, дамжин өнгөрүүлэх зөвшөөрлийг Үндэсний хорооны дүгнэлтийг үндэслэн байгаль орчны асу...>>	Хувиргасан амьд организмын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1-д заасны дагуу Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын зөвшөөрлийн дагуу хилээр нэвтрүүлэх хувиргасан амьд организмд гаалийн байгууллага хяналт тавин ажиллаж байна.
14.	Хүнсний тухай хууль Б-2012.03.01 М-2013.03.01	<<....2.хүнсний чиглэлийн үйл ажиллагаанд тавих төрийн хяналт; 13.1.3.хүнс экспортлох , импортлоход тавих гаалийн болон хорио цээрийн хяналт; 13.1.4.стратегийн хүнс экспортлох,	Монгол Улсын Хүнсний аюулгүй байдлын Зөвлөлийн 2023 оны 12 дугаар сарын 14-ний өдрийн №05 зөвлөмжөөр Монгол Улсын 2024 онд экспортлох, импортлох стратегийн хүнсний нэр төрөл, тоо хэмжээг тогтоосон. Үүнд: <i>Импорт:</i> -Үрийн улаанбуудай-10000 тн; -Хүнсний улаанбуудай 88000 тн;

		импортлох тохиолдолд энэ хуулийн 6.8...>>	-Улаанбуудайн гурил-12000 тн - Савласан ундны усанд тоо хэмжээний хязгаарлалт тогтоохгүй Экспорт: -Улаанбуудайн гурил -Улаанбуудай -Савласан цэвэр усны экспортод тоо хэмжээний хязгаарлалт тогтоохгүй. ХХААХҮЯ-аас ирүүлсэн зөвшөөрөл, мэдэгдлийн дагуу гаалийн байгууллага стратегийн хүнсний квотыг гаалийн байгууллагын автоматжуулсан CAIS системын квотын програмд оруулж, хяналт тавьж ажиллаж байна. Стратегийн хүнсний импортын мэдээ, тайланг ХХААХҮЯ-ны холбогдох нэгжид хагас жил, бүтэн жилээр хүргүүлж ажиллаж байна.
15	Цөмийн энергийн тухай Б-2009.07.16 М-2009.08.15	<<...рьяалах нутаг дэвсгэртээ сургалт, сурталчилгаа зохион байгуулах. 14 дүгээр зүйл. Хил хамгаалах болон гаалийн байгууллага, түүний албан тушаалтны бүрэн эрх 14.1.Хил хамгаалах болон ...>> <<...өөрөмжийн хадгалалт, хамгаалалт, аюулгүй байдлыг хангах үйл ажиллагаанд хяналт тавих; 111.1.7.улсын хилээр нэвтрүүлэх цөмийн материал, цацрагийн үүсгүүр бүхий багаж, тоног төхөөрөмж, тээврийн хэрэгсэлд холбогдох байгу...>>	2024 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс 2024 оны 06 дүгээр сарын 15-ны өдрийн хооронд: - 4 аж ахуйн нэгжийн хилээр нэвтрүүлсэн 246545.782ам.долларын статистик үнийн дүн бүхий 1359.9кг ангилалтын тоо хэмжээ бүхий цацраг идэвхт изотоп (Изотоп, Плутони, Цези Cs-137, Иод -131), Хязгаарласан зохилцуулалт ангиллын код тус бүрээр КАИС програмд оруулсан.

16.	Цөмийн зэвсгээс ангид байх тухай 2000.02.02	<<...цөмийн зэвсгийн эд анги, бүрэлдэхүүн, хаягдал болон бусад эд зүйлийг Монгол Улсын нутаг дэвсгэрээр дамжуулан өнгөрүүлэх ийг хориглоно. 5 дугаар зүйл. Цөмийн эрчим хүч, технологи ашиглах 5.1. Цөмийн эрчим хүч, технологийг...>>	2024 оны 06 дүгээр сарын 15-ны өдрийн байдлаар гаалийн хилээр цөмийн энергийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын зөвшөөрөлтэй бараа (цөмийн эрчим хүч, технологи) нэвтрээгүй байна.
18.	Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хууль 2010.05.27	<<...ҮЛЭГ ЭМ, ЭМНЭЛГИЙН ХЭРЭГСЛИЙГ УЛСЫН ХИЛЭЭР НЭВТРҮҮЛЭХ 14 дүгээр зүйл.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийг улсын хилээр нэвтрүүлэх 14.1.Эм, эмнэлгийн хэрэгслийг улсын ...>>	Монгол Улсын Засгийн газрын 2011 оны “Эм, эмнэлгийн хэрэгслийг улсын хилээр нэвтрүүлэх хилийн боомт тогтоох тухай” 73 дугаар тогтоолоор Эм, эмнэлгийн хэрэгслийг Буянт-Ухаа, Сүхбаатар, Алтанбулаг, Замын-Үүд боомтоор нэвтрүүлэхээр тогтоож, 2021 оны “Тогтоолд өөрчлөлт оруулах тухай” 342 дугаар тогтоолоор Эм, эмнэлгийн хэрэгслийг улсын хилээр нэвтрүүлэх хилийн боомтын жагсаалтанд Гашуунсухайт, Ханги боомтуудыг нэмсэнтэй холбогдуулан тогтоолын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллаж байна. Тарифын бус хязгаарлалттай барааны хяналтыг сайжруулах зорилгоор Эрүүл мэндийн яам, Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хяналт, зохицуулалтын газраас ирүүлсэн мэдээллийг Захиргаа дотоод ажлын систем CERP-д тухай бүр байршуулсан. Үүнд: -БОАЖС-ын 2023.12.28-ны өдрийн А/690 дугаар тушаалаар баталсан 2024 онд импортлох Озон задлах бодис, орлуулах бодис, тэдгээрийг агуулсан тоног төхөөрөмжийн тоо хэмжээг тогтоосон квотын мэдээлэл. <u>-Улсын бүртгэлд бүртгэгдээгүй, бүртгэлийн загвараас зөрүүтэй Эмийг улсын хилээр нэвтрүүлэхгүй байх, хяналт шалгалтыг сайжруулах тухай сэрэмжлүүлэг</u>

			-Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хяналт зохилцуулалтын газраас 2023 оны 4 дүгээр улиралд олгосон импорт, экспортын мэдээ <u>-ЭЭХХЗГ-аас олгосон лицензийн мэдээлэл 2024 оны 1 улирал</u> <u>-Бүртгэлгүй Биологийн идэвхт бүтээгдэхүүний талаарх сэрэмжлүүлэг</u> Барааг тодорхойлох, кодлох уяалдуулсан системийн /БТКУС/ 30 бүлэгт заасан давхардаагүй тоогоор 155ААН байгууллага, 221 гаалийн мэдүүлгээр 1,078,810.64кг 68,333,088.7 ам.долларын 506876.8 литр 13,472,128.3 ам.долларын, 6,330,318 тун 940970.2 ам.долларын 31358 ширхэг 21898.3 ам.долларын үнэ бүхий статистик үнийн дүнтэй Эм зүйн бүтээгдэхүүнийг 2024 оны 01 дүгээр сарын 01-нээс 2024 оны 06 дугаар сарын 15-ны өдрийн байдлаар тус тус гаалийн мэдүүлгээр бүрдүүлэлт хийлгэж улсын хилээр импортлосон байна.
19.	Эрүүл мэндийн тухай хууль 2011.05.05	<<...о: 19.3.1.эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээ эрхлэх; 19.3.2.эм, эмнэлгийн хэрэгсэл үйлдвэрлэх, импортлох, экспортлох , ханган нийлүүлэх; 19.3.3.мансууруулах, сэтгэцэд нөлөөлөх эм, эмийн бодис, угтвар бодис болон эм...>>	Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 19.3.2-д заасан "эм, эмнэлгийн хэрэгсэл үйлдвэрлэх, импортлох, экспортлох, ханган нийлүүлэх" заалт болон Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.1-т "эм, эмнэлгийн хэрэгслийг улсын хилээр нэвтрүүлэх боомтыг Засгийн газрын тогтооно" гэж заасны дагуу ЗГ-ын 73 дугаар тогтоолд дурдсан хилийн боомтуудаар нэвтрүүлж буй эм, эмнэлгийн хэрэгсэлд хяналт тавьж, ажиллаж байна.
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ			
	Импортлох мал, үржүүлгийн бүтээгдэхүүний төрөл, тоо хэмжээг тогтоох тухай		ХХААХҮЯ-аас 2024 оны 03 дугаар сарын 18-ний өдрийн 01/881 дугаартай албан бичгийн хавсралтаар Монгол Улсын Засгийн газрын 2024 оны 02 дугаар сарын 14-ний өдрийн "Импортлох мал, үржүүлгийн бүтээгдэхүүний төрөл, тоо хэмжээг тогтоох тухай" 60 дугаар тогтоолыг хэрэгжүүлэх чиглэл ирүүлсэн. Дээрх тогтоолын дагуу 2024 оны 06 дугаар сарын 17-ны өдрийн байдлаар:

		- 65 иргэн, аж ахуйн нэгж 500 үржлийн адуу импортлохоос 39 иргэн, аж ахуйн нэгж 259 үржлийн адуу; -14 иргэн, аж ахуйн нэгжид 6000 толгой үхэр импортлох тоо хэмжээ тогтоосноос 1 иргэн, аж ахуйн нэгж 64 толгойг; -1 иргэн, аж ахуйн нэгжид 100 толгой сарлаг импортлох тоо хэмжээ тогтоосноос 0 иргэн, аж ахуйн нэгж 00 толгойг; -11 иргэн, аж ахуйн нэгжид 6000 толгой хонь импортлох тоо хэмжээ тогтоосноос 0 иргэн, аж ахуйн нэгж 00 толгойг; -4 иргэн, аж ахуйн нэгжид 2100 толгой ямаа импортлох тоо хэмжээ тогтоосноос 00 иргэн, аж ахуйн нэгж 00 толгойг; -2 иргэн, аж ахуйн нэгжид 2500 толгой гахай импортлох тоо хэмжээ тогтоосноос 00 иргэн, аж ахуйн нэгж 00 толгойг; -5 иргэн, аж ахуйн нэгжид 40000 мл бухын үр импортлох тоо хэмжээ тогтоосноос 00 иргэн, аж ахуйн нэгж 00 мл; -4 иргэн, аж ахуйн нэгжид 8510 мян.ширхэг үржлийн өндөг импортлох тоо хэмжээ тогтоосноос 4 иргэн, аж ахуйн нэгж 1939.68 мян.ширхэг; -6 иргэн, аж ахуйн нэгжид 64000 мл хонь, ямааны хөврөл үр импортлох тоо хэмжээ тогтоосноос 00 иргэн, аж ахуйн нэгж 00 мл; -4 иргэн, аж ахуйн нэгжид 330000 толгой үржлийн дэгдээхий импортлох тоо хэмжээ тогтоосноос 1 иргэн, аж ахуйн нэгж 2200 толгойг; -5 иргэн, аж ахуйн нэгжид 2450 мян.ширхэг үржлийн зөгий, импортлох тоо хэмжээ тогтоосноос 00 иргэн, аж ахуйн нэгж 00 мян.ширхэгийг тус тус импортоор оруулсан байна.
--	--	--

ГААЛИЙН ЗӨРЧИЛТЭЙ ТЭМЦЭХ, АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫН ТАЛААРХ ДАРААХ ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙГ ХАНГАЖ АЖИЛЛАСАН БАЙНА. ҮҮНД:

№	Эрх зүйн актын нэр	Хэрэгжилтийн байдал
---	--------------------	---------------------

1	Валютын зохицуулалтын тухай хууль	Валютын зохицуулалтын тухай хуулийн 13 дугаар зүйл “Валютыг Монгол Улсын хилээр оруулах, гаргах”-д заасны дагуу улсын хилээр орох чиглэлд Монгол Улсын болон гадаадын иргэд, харьяалалгүй хүн валютыг гаалийн байгууллагад бичгээр мэдүүлсэн тоо, хэмжээгээр, улсын хилээр гарах чиглэлд Монгол Улсын иргэдэд хуулиар хязгаар тогтоогоогүй бол гаальд мэдүүлсэн тоо хэмжээгээр, гадаадын иргэд, харьяалалгүй хүн гадаадаас оруулж ирсэн бол түүнийгээ нотлох гаалийн мэдүүлэг, банкнаас авсан бол нотлох банкны бичиг болон бусад байдлаар Монгол Улсын хууль тогтоомжид заасны дагуу нотлох үүрэгтэй. Монгол Улсын хилээр 2024 оны 6 дугаар сарын 05-ны өдрийн байдлаар зорчигчийн гаалийн мэдүүлгээр мэдүүлсэн 12 төрлийн валютаар илэрхийлэгдэх 59.5 тэрбум төгрөгтэй тэнцэх хэмжээний валют бүртгэгдсэн байна. Үүнээс орох чиглэлд 13.4 тэрбум, гарах чиглэлд 45.9 тэрбум, дамжин өнгөрөх чиглэлд 96.8 сая төгрөг бүртгэгдсэн байна.
2	Зөрчлийн тухай хууль	Гаалийн байгууллагын хэмжээнд 2024 оны 06 дугаар сарын 14-ний өдрийн байдлаар Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулийн 1.8 дугаар зүйл Зөрчил шалган шийдвэрлэх харьяаллын дагуу гаалийн улсын байцаагчийн шалган шийдвэрлэх, Зөрчлийн тухай хуулийн дараах заалтуудын хэрэгжилтийг ханган ажилласан байна. Үүнд: •Гаалийн тухай хууль зөрчих – 851 •Агаарын тухай – 1 •Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хууль зөрчих - 45 •Хүнсний тухай хууль зөрчих-9 •Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах тухай хууль зөрчих-9 •Тамхины хяналтын тухай хууль зөрчих -2 •Эм, эмнэлэгийн хэрэгслийн тухай хууль зөрчих-36 •Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хууль зөрчих-6 •Хууль бусаар галт зэвсэг эзэмших-2

		•Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хууль зөрчих-1 •Төрийн албан тушаалтны шийдвэрийг үл биелүүлэх, үйл ажиллагаанд нь саад учруулах-16 •Согтууруулах ундааны эргэлтэд хяналт тавих, архидан согтуурахтай тэмцэх тухай хууль -1 •Ховордсон амьтан, ургамал тэдгээрийн гаралтай эд зүйлийн гадаад худалдааг зохицуулах тухай хууль-3
3	Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хууль	Тайлант хугацаанд Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулийн 2.4 дүгээр зүйлд заасан эрх бүхий албан тушаалтны зөрчил шалган шийдвэрлэх эрхийн хүрээнд 22 удаагийн зөрчлийн хэрэг бүртгэл хийж тус хуулийн хэрэгжилтийг ханган ажилласан байна.
4	Мөнгө угаах терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хууль	- Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуулийн 15 дугаар зүйл “Монгол Улсын хилээр бэлэн мөнгө оруулах, гаргах”-д заасны дагуу улсын хилээр нэвтрэх зорчигч 15 саяас дээш төгрөг, эсхүл түүнтэй тэнцэх хэмжээний гадаад валют, санхүүгийн хэрэгсэл, цахим мөнгийг Монгол Улсын хилээр бэлнээр нэвтрүүлэх бол энэ тухай гаалийн мэдүүлэгт үнэн зөв мэдүүлэх үүрэгтэй бөгөөд мэдүүлсэн бэлэн мөнгөний мэдүүлгийг гаалийн байгууллага нэгтгэж Монголбанкны Санхүүгийн мэдээллийн албанд батлагдсан загварын дагуу улирал тутам хүргүүлж ажилласан. - ХЗДХ-ийн сайд бөгөөд Үндэсний зөвлөлийн даргын 2023.01.09-ний өдрийн А/04 тоот тушаалын хавсралтаар батлагдсан “Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө”-ний 147 дахь ажил (ГЕГ-ын орон тооны бүтцэд Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх чиглэл хариуцсан алба хаагч 5-аас багагүй, хилийн боомтуудад 1-ээс багагүй байхаар зохицуулалт хийж, мэргэшүүлэх, тогтвор суурьшилтай ажиллуулах, гаалийн хяналтын техник, тоног төхөөрөмжийг сайжруулах)-ын хүрээнд Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх чиглэл хариуцсан нэг албан тушаалтныг харьяа гаалийн газар, хороодын даргын

		тушаалаар томилох чиглэлийг харьяа гаалийн газар, хороодод албан бичгээр хүргүүлсэн. - Бэлэн мөнгө /валют/-ийг улсын хилээр хууль бусаар нэвтрүүлэх, гаалийн хяналтаас нуун далдлах, Монгол Улсын иргэд гадаадын орны гаалийн нутаг дэвсгэрт санаатай болон санамсаргүй байдлаар хэрэг, зөрчилд холбогдох нөхцөл байдал хил орчмын бүс нутагт гарч байгаа тул урьдчилан сэргийлэх ажил тогтмол зохион байгуулах чиглэлийг албан бичгээр харьяа гаалийн газар, хороодод хүргүүлсэн. - Олон улсын валютын сан (IMF)-аас "Мөнгө угаах гэмт хэргийг мөрдөн шалгах дэвшилтэт арга, техник" сэдэвт танхимын сургалтыг харьяа гаалийн газар, хороодын зөрчлийн чиглэл хариуцсан албан хаагчдад 2024 оны 4 дүгээр сарын 8-наас 10-ны өдрүүдэд зохион байгуулсан. - Монгол Улсын 1 иргэнд холбогдох бэлэн мөнгө, валютыг хууль бусаар хил нэвтрүүлэхийг завдсан 1 зөрчил бүртгэгдсэн ба 333.2 сая төгрөгтэй тэнцэх хэмжээний валютыг хурааж, 49.9 сая төгрөгийн торгууль ногдуулж тус хуулийн хэрэгжилтийг ханган ажилласан.
5	Цөмийн зэвсгээс ангид байх тухай хууль	Монгол Улсын Ерөнхий сайдын 77 дугаартай захирамжаар байгуулсан “НҮБ-ын Аюулгүйн зөвлөлийн 1540 /2004/ дүгээр тогтоолын хэрэгжилтийг хангах Үндэсний үйл ажиллагааны төлөвлөгөө”-нд тусгагдсан стратегийн ач холбогдол бүхий зарим аюултай бараа, бүтээгдэхүүнд тавих хяналтыг сайжруулах, эрх зүйн орчныг бий болгох хүрээнд Стратегийн ач холбогдол бүхий зарим аюултай бараа, бүтээгдэхүүнд хяналт тавих тухай хуулийн төслийг боловсруулж, танилцуулах үүрэг бүхий ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнд гаалийн байгууллагаас ГЕГ-ын дэд дарга Г.Энхтайван оролцож байгаа бөгөөд гаалийн байгууллагаас тухайн хуулийн төсөлд оруулах санал дээр ажиллаж байна.
6	Эрүүгийн хууль, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль	- Эрүүгийн хуулийн дараах заалтуудаар хойшлуулшгүй ажиллагаа явуулж хууль, хяналтын байгууллагад шилжүүлж тус хуулийн хэрэгжилтийг ханган ажилласан байна. Үүнд: • 18.5 дугаар зүйл. Улсын хилээр барааг хууль бусаар нэвтрүүлэх-10 удаа

	18.3 дугаар зүйл. Татвар төлөхөөс зайлсхийх -7 удаа - Хууль хяналтын байгууллагуудаас ирүүлсэн албан бичгийн дагуу Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 16.6 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт зааснаар 2100 орчим гаалийн мэдүүлэг, дагалдах баримтыг нотлох баримтын шаардлага хангуулан хүргүүлж ажилласан.
--	--

ГААЛИЙН ТАРИФ, ТАТВАРЫН ТАЛААРХ ДАРААХ ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙГ ХАНГАЖ АЖИЛЛАСАН БАЙНА. ҮҮНД:

№	Батлагдсан огноо	Хуулийн нэр	Холбогдох зүйл, хэсэг, эсхүл товч утга, онцлог заалт	Хэрэгжилт
1.	2019.03.22	Татварын ерөнхий хууль /шинэчилсэн найруулга/	7 дугаар зүйл. Татварын төрөл, ангилал 7.2.2. Гаалийн албан татвар; 7.2.3 Нэмэгдсэн өртгийн албан татвар; 7.2.4 Онцгой албан татвар; 7.2.5 Автобензин дизель түлшний албан татвар;	Татварын ерөнхий хуулийн дагуу албан татварыг ногдуулахдаа дараах эрх зүйн баримт бичгийг мөрдлөг болгон хэрэгжүүлж байна. Үүнд: 1. УИХ-ын 1999 оны 27 дугаар тогтоол, 2. Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хууль 3. Онцгой албан татварын тухай хууль, болон тэдгээртэй нийцүүлэн гаргасан бусад актууд. <i>Татварын ерөнхий хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.2.2, 7.2.3, 7.2.4, 7.2.5 дахь заалтын дагуу 2024 оны эхний хагас жилийн байдлаар:</i> -Гаалийн албан татвар 729.9 тэрбум төгрөг, -НӨАТ 1.6 их наяд төгрөг, -Автобензин дизель түлшний албан татвар 11.5 тэрбум төгрөг

				-ОАТ 337.5 тэрбум төгрөгийн татварыг тус тус төвлөрүүлсэн байна.
2.	2008.05.20	Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хууль	4 дүгээр зүйл. Гаалийн тарифын тогтолцоо; 26 дугаар зүйл. Барааны гарал үүслийн дүрэм; 38 дугаар зүйл. Гаалийн татвараас чөлөөлөгдөх бараа; 40 дүгээр зүйл. Гаалийн болон бусад татвар төлөх хугацаа; 41 дүгээр зүйл. Гаалийн болон бусад албан татвар төлөх баталгаа	ГТГТТХ-ийн 38 дугаар зүйл, НӨАТ хуулийн 13 дугаар зүйл, мөн УИХ-аас баталсан гаалийн болон НӨАТ-өөс чөлөөлөх нийт 22 хуулийн дагуу 2024 оны 06 сарын 14-ны өдрийн байдлаар 314.4 сая ам.долларын бараанд 47.9 тэрбум төгрөгийн гаалийн албан татвар, 108.6 тэрбум төгрөгийн НӨАТ, 254.7 сая төгрөгийн ОАТ, нийт 156.7 тэрбум төгрөгний татварыг чөлөөлсөн байна. <i>/Дэлгэрэнгүй тоон мэдээллийг хавсаргав./</i> ГТГТТХ-ийн 4.2 дахь хэсэгт заасанаар импортын барааны гаалийн тарифыг ердийн, нэн тааламжтай, хөнгөлөлттэй гэж ангилах бөгөөд 2024 оны эхний хагас жилийн байдлаар Монгол Японы ЭЗТХ-ээр 2024 оны эхний хагас жилд 117.2 сая ам.долларын бараанд 20.2 тэрбум төгрөгийн, АНДХХ-ийн хүрээнд 6.6 сая ам.долларын бараанд 504 сая төгрөгийн гаалийн татварын хөнгөлөлт үзүүлсэн байна. Хөнгөлөлттэй тарифт хамрагдсан 42 ААН-ийн 2005 гаалийн мэдүүлэгийн барааны гарал үүслийн гэрчилгээг нягтлан шалгасан. Мөн гаалийн мэдээллийн CAIS програмын Тарифын санд ЗГ-ын 2024 оны 188-р тогтоолоор батлагдсан Цементийн татварыг 20% байснийг 2024 оны 10 дугаар сарын 01-ныг хүртэл 5% болгон

			бууруулсан тогтоолыг тарифын санд оруулж хэрэгжилтэд хяналт тавьсан ба 2024 оны эхний хагас жилийн байдлаар нийт 2.3 сая ам.долларын дүн бүхий 36 сая тонн цементийн 1.2 тэрбум төгрөгийг гаалийн татварыг хөнгөлсөн байна.
--	--	--	---

ТАТВАРЫН ХӨНГӨЛӨЛТ, ЧӨЛӨӨЛӨЛТ

№	Хуулийн заалт	Чөлөөлөлтийн нэршил	Үнийн дүн, \$	Үнийн дүн, ₮	Чөлөөлсөн гааль, ₮	Чөлөөлсөн онцгой, ₮	Чөлөөлсөн НӨАТ, ₮	Чөлөөлсөн нийт татвар, ₮
1	“Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай” хуулийн 38.1.2 дахь заалт, “Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай” хуулийн 13.1.3 дахь заалт	Засгийн газрын шугамаар авсан буцалтгүй тусламжийн бараа	48,340,777.4	163,992,821,817.3	8,186,444,590.8	254,763,000.0	17,243,402,940.8	25,684,610,531.6

2	“Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай” хуулийн 38.1.2 дахь заалт, “Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай” хуулийн 13.1.3 дахь заалт МУЗГ-АНУ 3Г хооронд 2004 оны 05 дугаар сарын 26 өдөр байгуулсан УБ хот дахь ОУ-ын сургуулийн тухай хэлэлцээр. 2005.10.27-ны УБ хот дахь ОУ-ын сургуулийн тухай хэлэлцээрийг соёрхон батлах тухай хууль	Улаанбаатар хот дахь Олон улсын сургуулийн импортолж байгаа гаалийн болон НӨАТ-аас чөлөөлөгдөх бараа	13,231.2	44,727,036.8	2,700,164.8	-	4,742,720.2	7,442,884.9
---	---	--	----------	--------------	-------------	---	-------------	-------------

3	“Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай” хуулийн 38.1.13 дахь заалт, “Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай” хуулийн 13.1.3 дахь заалт	Олон улсын гэрээний дагуу гадаад орны Засгийн газар, банк санхүүгийн байгууллагаас олгож байгаа зээлийн төслийн хүрээнд нийлүүлсэн бараа	54,677,896.6	184,905,790,652.4	8,794,059,651.3	-	19,369,985,030.4	28,164,044,681.7
4	“Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай” хуулийн 38.1.16 дахь заалт, “Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай” хуулийн 13.1.25 дахь заалт	Гэрээлэгч болон туслан гүйцэтгэгч нь газрын тос, уламжлалт бус газрын тостой холбогдсон үйл ажиллагаанд зориулан хайгуулын нийт хугацаанд болон ашиглалтын эхний 5 жилд импортолсон тусгай зориулалтын машин, техник	202,462.2	686,180,439.2	34,309,022.0	-	72,048,946.1	106,357,968.1

		хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж, тоноглол, түүхий эд материал, химийн болон тэсрэх бодис, сэлбэг хэрэгсэл						
5	БНМАУ- ЗСБНХУ-ын хооронд байгуулсан 1949 оны хэлэлцээр болон 2016 оны 09 дүгээр сарын 07-ны өдрийн “Онцгой албан татвараас чөлөөлөх тухай” Монгол Улсын хууль	УБТЗ ХНН- ийн хэрэгцээнд зориулан импортоор оруулж ирэх бараа, материал	26,175,101.4	88,077,950,517.2	4,409,051,552.5	-	9,248,726,996.3	13,657,778,548.9
6	“Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай” хуулийн 38.1.7 дахь заалт, “Нэмэгдсэн өртгийн албан	Импортоор оруулах бөөрөнхий мод, гуалин, зүсмэл материал, банз, модон бэлдэц, хагас боловсруулса н модон материал	327,932.6	1,108,182,026.6	55,409,101.3	-	116,359,112.8	171,768,214.1

	татварын тухай” хуулийн 13.1.20 дахь заалт							
7	“Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай” хуулийн 38.1.1 дахь заалт, “Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай” хуулийн 38.1.12 дахь заалт, “Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай” хуулийн 13.1.4 дахь заалт	Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд зориулсан тусгай зориулалтын хэрэгсэл, хиймэл эд эрхтэн, тэдгээрийн эд анги, тоног төхөөрөмж, тусгай зориулалтын авто тээврийн хэрэгсэл	1,732,190.0	5,861,720,576.1	293,006,108.3	-	615,472,668.4	908,478,776.8
8	“Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай” хуулийн 38.1.5 дахь заалт,	Эмчилгээний зориулалтаар хэрэглэх цус, цусан бүтээгдэхүүн, эд эрхтэн	1,305,762.2	4,413,728,880.3	220,686,444.0	-	463,441,532.4	684,127,976.4

	“Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай” хуулийн 13.1.8 дахь заалт							
9	“Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай” хуулийн 38.1.9 дахь заалт, “Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай” хуулийн 13.1.6 дахь заалт. Засгийн газрын 2022 оны 04 сарны 20 өдрийн 163 дугаар тогтоол	Иргэний агаарын зорчигч тээврийн хөлөг онгоц, түүний сэлбэг	31,030,703.3	102,778,893,445.0	5,512,063,539.4	-	10,680,820,071.6	16,192,883,611.0

10	“Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай” хуулийн 13.1.5 дахь заалт	Зэвсэгт хүчин, цагдаа, улсын аюулгүй байдлыг хангах, шүүхийн шийдвэр биелүүлэх, байлууллагын хэрэгцээнд зориулан импортоор оруулж байгаа зэвсэг, тусгай техник хэрэгслийг НӨАТ-аас чөлөөлөх	146,606.3	498,424,042.4	-	-	52,334,524.5	52,334,524.5
11	Монгол улсын 2022 оны 11 дүгээр сарын 11-ний өдрийн гаалийн болон НӨАТ-аас чөлөөлөх хууль, тогтоол	Импортоор оруулж ирэх нийтийн зорчигч тээврийн үйлчилгээний стандартын шаардлага хангасан, 24 буюу тvvнээс дээш суудалтай, 45 болон тvvнээс дээш зорчигчийн багтаамжтай, нийтийн зорчигч тээврийн үйлчилгээний	45,775,461.8	155,930,507,999.9	7,796,525,400.0	-	16,372,703,340.0	24,169,228,740.0

		зориулалт бүхий шинэ автобусыг гаалийн болон НӨАТ-аас чөлөөлөх. 3Г-ын 2022/12/14 ны өдрийн 464 дүгээр						
12	“Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай” хуулийн 38.1.6 дахь заалт, “Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай” хуулийн 13.1.9 дахь заалт	Хийн түлш, түүний сав, тоног төхөөрөмж, тусгай зориулалтын машин, механизм, техник, хэрэгсэл, тоноглолыг гаалийн болон НӨАТ-аас чөлөөлөх	11,702,603.9	39,624,960,366.7	1,981,248,018.3	-	4,160,620,838.5	6,141,868,856.8
13	2009.10.30-ны өдрийн Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хууль, 2009.10.30-ны өдрийн Нэмэгдсэн өртгийн албан	Томуугийн А хүрээний /H1N1/ вирусын халдварын оношлогоо, эмчилгээнд хэрэглэх оношлуур, эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, тоног	468,957.4	1,589,876,172.3	77,955,509.9	-	166,783,168.2	244,738,678.1

	татвараас чөлөөлөх тухай хууль	төхөөрөмж, ариутгал, халдваргүйжү үлэлтийн бодис						
14	“Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай” хуулийн 38.1.7 дахь заалт	Импортоор оруулах хориглосноос бусад мод, сөөгний үр, тарьц, суулгац	54,930.8	185,644,863.9	6,694,457.7	-	-	6,694,457.7
15	“Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай” хуулийн 38.1.1 дахь заалт	Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд зориулсан тусгай зориулалтын хэрэгсэл, хиймэл эд эрхтэн, тэдгээрийн эд анги	3,689.2	12,515,982.1	625,799.1	-	-	625,799.1
16	2021 оны 4 дугаар сарын 23-ны өдрийн нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хууль, Засгийн газрын 2021.05.12- ний өдрийн 143	Импортоор оруулж байгаа болон дотооддоо худалдан борлуулах шинэ трактор, комбайн, машин механизм, гурилын болон бордооны үйлдвэрийн	32,570,116.0	110,081,125,062.8	-	-	11,558,377,161.6	11,558,377,161.6

	тогтоолоор баталсан жагсаалт	тоног төхөөрөмж, усалгааны тоног төхөөрөмж, ойн аж ахуйн техник, тоног төхөөрөмж, бордоо, ургамал хамгааллын бодис						
17	“Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай” хуулийн 38.1.18 дахь заалт, “Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай” хуулийн 13.1.28 дахь заалт, Засгийн газрын 2016 оны 04-р сарын 04-ний өдрийн 198-р тогтоолоор баталсан жагсаалт	Сэргээгдэх эрчим хүчний судалгаа шинжилгээний болон үйлдвэрлэлийн тоног төхөөрөмж, түүний дагалдах хэрэгсэл, сэлбэг	1,769,222.1	5,979,782,496.6	186,794,252.1	-	616,657,674.9	803,451,926.9

18	БНМАУ-ЗСБНХУ-ын хооронд байгуулсан 1949 оны хэлэлцээр болон 2016 оны 09 дүгээр сарын 07-ны өдрийн "Онцгой албан татвараас чөлөөлөх тухай" Монгол Улсын хууль	УБТЗ ХНН-ийн хэрэгцээнд зориулан импортоор оруулж ирэх дизелийн түлш	44,595,022.4	151,066,320,515.1	7,553,316,025.8	-	15,873,108,876.2	23,426,424,901.9
19	УИХ-ын 2018 оны 1 дүгээр сарын 12-ны өдөр баталсан "Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх" болон "Нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлөх" тухай хуулиуд, Засгийн газрын 2018 оны 5 дугаар сарын 30-ны	Нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулах, агаарын чанарыг сайжруулах зорилгоор импортоор оруулж байгаа агаар цэвэршүүлэгч, эрчим хүчний хэмнэлттэй халаагч төхөөрөмжийг гаалийн болон НӨАТ-аас тус тус чөлөөлөх	4,010,435.8	13,574,567,764.6	676,011,455.1	-	1,417,600,114.9	2,093,611,570.0

	өдрийн 157 дугаар тогтоол							
20	Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуулийн 38.1.19 дэх заалт. Засгийн газрын 2019 оны 06 дугаар сарын 19-ны өдрийн 247 дугаар тогтоол	Спорын зориулалтын тоног, төхөөрөмж хэрэглэл	1,527,095.5	5,165,178,309.5	258,295,893.8	-	-	258,295,893.8
21	Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуулийн 38.1.14 дэх заалт. “Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай” хуулийн 13.1.19 дахь заалт, Засгийн газрын 2019 оны 12 дугаар сарын	Инновацийн төслөөр дотоод, гадаадын зах зээлд шинэ бараа, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл явуулхад шаардлагатай, дотоодод үйлдвэрлэдэг гүй түүхий эд, материал, урвалж бодис	1,663,884.2	5,653,078,240.0	282,653,912.0	-	593,573,215.2	876,227,127.2

	18-ны өдрийн 448 дугаар тогтоол							
22	Монгол Улсын 2024 оны 04 дүгээр сарын 19-ний өдрийн гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хууль, Засгийн газрын 2024 оны 05 дугаар сарын 01-ний өдрийн 180 дугаар тогтоол батлагдсан жагсаалтыг үндэслэн	гаалийн албан татвараас чөлөөлөх мал, амьтны тэжээл, тэжээлийн нэмэлт, улаанбуудайн гурилыг гаалийн албан татвараас чөлөөлөх	6,397,369.9	21,631,060,867.0	1,573,351,785.4	-	-	1,573,351,785.4
	ДҮН		314,491,452.4	1,062,863,038,073.6	47,901,202,683.7	254,763,000.0	108,626,758,933.1	156,782,724,616.8

ГААЛИЙН БҮРДҮҮЛЭЛТИЙН ДАРААХ ШАЛГАЛТЫН ЧИГЛЭЛЭЭР ДАРААХ ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙГ ХАНГАЖ АЖИЛЛАСАН БАЙНА. ҮҮНД:

№	Эрх зүйн актын нэр	Батлагдсан огноо	Мөрдөж эхэлсэн огноо	Хуулийн холбогдох заалт	Тайлагнах нэгж	Хэрэгжилтийн байдал
1	Зөрчлийн тухай хууль	2015.12.04	2016.09.01	Зөрчлийн тухай хуулийн 11.21.1.1	БДШГ	Тус заалтаар нийт 13 удаагийн шийтгэлийн хуудасаар 2,021,799,359 төгрөгийн зөрчлийн дүнд 313,378,901 төгрөгийн татвар, 156,689,447 төгрөгийн торгууль оногдуулж нийт 470,068,348 төгрөгийг нөхөн төлүүлэхээр шийтгэлийн хуудас бичсэн.
				Зөрчлийн тухай хуулийн 11.21.1.2	БДШГ	Барааг гаалийн байгууллагад дутуу мэдүүлсэн 5,652,697,635 төгрөгийн зөрчилд 7 шийтгэлийн хуудас бичиж нөхөн татварт 398,113,721 төгрөг, 199,056,858 төгрөгийн торгууль оногдуулж нийт 597,170,579 төгрөгийг улсын төсөвт нөхөн төлүүлэхээр тогтсон.
				Зөрчлийн тухай хуулийн 11.21.11	БДШГ	Тарифын бус хязгаарлалт тогтоосон барааг гаалийн хилээр хууль бусаар нэвтрүүлсэн зөрчилд 2 удаагийн шийтгэлийн хуудсаар 283,084,592 төгрөгийн зөрчилд 283,084,592 төгрөгийн үнийн дүнг гаргуулж 4,000,000 төгрөгийн торгууль оногдуулж нийт 287,084,592 төгрөгийг нөхөн төлүүлэхээр ГУБ-ын шийдвэр гарсан.
				Зөрчлийн тухай хуулийн 11.21.2	БДШГ	Барааг гаалийн хяналт шалгалтаас гадуур улсын хилээр нэвтрүүлсэн зөрчилд 1 шийтгэлийн хуудсаар 80,749,449 төгрөгийн үнийг гаргуулж, 3,754,849 төгрөгийн торгууль

						оногдуулж, нийт 84,504,298 төгрөгийг нөхөн төлүүлэхээр ГУБ-ын шийдвэр гарсан.
				Зөрчлийн тухай хуулийн 15.2.2.1	БДШГ	ГУБ-ын тавьсан хууль ёсны шаардлагыг биелүүлээгүй тул, үйл ажиллагаанд нь саад учруулсан тул хуулийн этгээдийг 12,500,000 төгрөгөөр торгож 5 шийтгэлийн хуудас бичсэн
2	Зөрчил шалган шийдвэрлэх хууль	2017.05.19	2017.07.01	ЗШШТ хуулийн 6.3	БДШГ	Зөрчилөө сайн дураараа илчилсэн мэдээллийг хүлээн авч холбогдох нөхөн бүрдүүлэлт хийж 1 ААНБ-ийн 10,417,484 төгрөгийн зөрчлийн дүнд 1,614,710 төгрөгийн татвар, 807,355 төгрөгийн торгууль оногдуулж нийт 2,422,065 төгрөгийг төсөвт төвлөрүүлсэн.
				ЗШШТ хуулийн 3.1; 3.5; 4.8; 4.13; 6.1; 6.6;	БДШГ	Тус заалтуудыг удирдлага болгон хялбаршуулсан журмаар зөрчил шалган шийдвэрлэх ажиллагаа явуулсан.
3	Татварын ерөнхий хууль	2019.03.22	2020.01.01	ТЕХ-ийн 15.1	БДШГ	2020 оны 01 сарын 01-нээс хэрэгжиж эхэлсэн Татварын ерөнхий хуультай гаалийн хууль болон холбогдох журмын заалтууд зөрчилдөж буй тул, одоогоор тус хуулийн 15.1 дэхь заалтыг хэрэглэж байна.
4	Эрүүгийн хууль			Эрүүгийн тухай хуулийн 18.3 дахь заалт	БДШГ	Эрүүгийн хуулийн 18.3 дахь заалтын дагуу 6 ААНБ 1 иргэнд холбогдох 12,199,119,580 төгрөгийн зөрчлийн дүнд ногдох 2,037,450,850 төгрөгийн татвар торгуулийг оногдуулахаар ЭЦА-ны ЭЗАлбанд хүргүүлж ажиллаад байна.

ГААЛИЙН МАГАДЛАН ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ЧИГЛЭЛЭЭР ДАРААХ ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙГ ХАНГАЖ АЖИЛЛАСАН БАЙНА. ҮҮНД:

№	Эрх зүйн актын нэр	Батлагдсан огноо	Мөрдөж эхэлсэн огноо	Хуулийн холбогдох заалт	Хэрэгжилтийн байдал
1	Гаалийн тухай хууль	2008 оны 5 дугаар сарын 20-ны өдөр	2008 оны 7 дугаар сарын 01	252-256	Гаалийн тухай хуулийн магадлан шинжилгээтэй холбоотой 252-256 дугаар хэсгийг бүрэн хэрэгжүүлж ажиллаж байна.
2	Монгол улсын засгийн газрын 362 дугаар тогтоол “Гаалийн талаар авах зарим арга хэмжээний тухай”				МУ-ын ЗГ-ын 2022 оны 362 дугаар тогтоолыг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд 2024.01.01-2024.06.14-ний хооронд дараах ажлыг хийгээд байна. Үүнд: 1) Уул уурхайн бүтээгдэхүүний экспортын гэрээг “Гэрээ бүртгэлийн нэгдсэн систем”-д бүртгэн, гаалийн бүрдүүлэлтийн үйл ажиллагаанд 100 хувь ашиглалтад оруулан, өдөр тутмын үйл ажиллагаанд ашиглаж байна. Тайлант хугацаанд Гаалийн төв лаборатори нь гэрээ бүртгэлийн системд бүртгэгдсэн уул уурхайн бүтээгдэхүүн болох нүүрсний 2028 дүгнэлт, 1089 эрдэс түүхий эд (зэс, мөнгө, хар тугалга, гянтболд, молебден, цайрын баяжмалууд, жонш, төмрийн хүдэр баяжмал, манганы хүдэр)-ийн дээжинд магадлан шинжилгээ хийж, барааны ангиллын кодыг тодорхойлсон дүгнэлт гаргасан байна. 2) Замын-Үүд боомт дахь гаалийн салбар лабораторийн барилгыг нүүрсний шинжилгээний зориулалтаар засварлах зургийг гарган ГЕГ-ын СХОГ болон уг ажлын хариуцан гүйцэтгэж байгаа "Голомт Өргөө" ХХК-д хүргүүлсэн бөгөөд нүүрсний шинжилгээний 20 тоног төхөөрөмжүүдийг сав баглаа боодлоор нь хүлээн авсан.

					3) Гашуунсухайт боомтод байгуулагдах салбар лабораторийн барилгын бүтээн байгуулалт 90%-тай явж байгаа бөгөөд нүүрсний шинжилгээний 23 тоног төхөөрөмжийг захиалан, сав баглаа боодлоор нь түр хүлээн аваад байна. 4) Шивээхүрэнгийн боомт дээр гаалийн салбар лабораторийг байгуулж үйл ажиллагаанд орох хүртэл "МАК" ХХК-ийн Нарийн сухайт уурхайн итгэмжлэгдсэн лабораторийг гаалийн зорилгоор ашиглаж магадлан шинжилгээ хийж, дүгнэлт гаргах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх чиглэлээр ГЕГ, "Монголын Алт МАК" ХХК-тай хамтран ажиллах гэрээг 2024.05.29-ний өдөр байгуулав.
3	Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2023 оны А/315 дугаар тушаалын хавсралтаар батлагдсан "Бараанаас дээж, сорьц, загвар авах, магадлан шинжилгээ хийх, дүгнэлт гаргах журам"	2023 оны 05 дугаар сарын 16	2023 оны 05 дугаар сарын 16		1. Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2023 оны 05 дугаар сарын 16-ны өдрийн А/315 тоот тушаалын хавсралтаар батлагдсан "Бараанаас дээж, сорьц, загвар авах, магадлан шинжилгээ хийх, дүгнэлт гаргах журам"-ыг хэрэгжүүлэн ажиллаж байна. 2024.01.01-2024.06.14-ний хооронд 19 гаалийн газар, хорооноос ирүүлсэн 6'795 дээжид магадлан шинжилгээ хийж, барааны ангиллын код тодорхойлон 4'954 дүгнэлт гаргалаа. Үүний 68.2% нь (3'378 дүгнэлт) экспорт, 31.85% нь (1'576 дүгнэлт) импортын бараанд хамаарч байна. Улсын төсөвт шинжилгээний хураамжаар 461'231'800 төгрөгийн хураамж оруулсан байна. Зөрчил: Тайлант хугацаанд нийт 44 ААН-ийн 60 дээжинд зөрчил илэрсэн. Үүнд: 56 дээж мэдүүлсэн ангиллын код зөрүүтэй, 1 дээж барааг буруу мэдүүлсэн, 2 дээж агууламжийн зөрүүтэй байсныг магадлан шинжилгээний үр дүнгээр илрүүлсэн. Албан хүсэлтээр: Тайлант хугацаанд 64 ААН, хууль хяналтын бусад байгууллагаас албан хүсэлтээр ирүүлсэн 294 дээжинд шинжилгээ хийж хариуг хүргүүлж, шинжилгээний хураамжаар 10'396'400 төгрөгний орлого оруулсан.

					Хар тамхи, мансууруулах бодисын шинжилгээ: ГТЛ-д харьяа гаалийн газар, хороодоос ирүүлсэн сэжигтэй дээжид мансууруулах болон сэтгэгцэд нөлөөт бодисын тодорхойлох магадлан шинжилгээн хийж ЧХОУНБГГ-аас ирүүлсэн 1 дээж нь Эфедрин болон псевдоэфедрин нь НҮБ-ын 1988 оны "Мансууруулах болон сэтгэгцэд нөлөөлөх эм, бодисын хууль бус эргэлтийн эсрэг" конвенцийн нэгдүгээр хүснэгтэд тус тус заагдсан, УХШИГГ-аас ирүүлсэн 1 дээжинд АВ-CHIMINACA 2'-Indazole isomer нь АВ-CHIMINACA-ийн изомер бөгөөд "АВ-CHIMINACA" нэрээр НҮБ-ын 1971 оны "Сэтгэгцэд нөлөөт бодисын тухай" конвенцийн II хавсралтад 2018 онд нэмэгдэн бүртгэгдсэн бодисыг тус тус илрүүлсэн. 2. ГЕГ-ын Хуулийн хэлтэстэй хамтран уг журамд хугацаатай холбоотой зарим нэмэлт өөрчлөлт оруулахаар төсөл боловсруулж, Гаалийн байгууллагын https://customs.gov.mn цахим хуудсанд 2024 оны 04 дүгээр сарын 30-ны өдрөөс 05 дугаар сарын 30 өдрийн хооронд байрлуулж, санал авч нэгтгэн тусгаж, ГЕГ-ын мэргэжлийн зөвлөлийн VI хуралдаанаар 2024.06.14-ний өдөр хэлэлцүүлэв. Уг журмын нэмлт өөрчлөлтийн төслийг ХЗДХЯ-нд бүртгүүлэхээр бэлтгэл ажлыг ханган ажиллаж байна.
4	Гаалийн ерөнхий газрын даргын 192 тоот тушаал "Хөдөлмөрийн нөхцлийн тухай"	2005 оны 04 дүгээр сарын 05			- Гаалийн төв лабораторийн шинжээч-гаалийн улсын байцаагч нарын хөдөлмөрийг хэвийн бус, хүнд нөхцлөөр тооцож, ээлжийн амралтын хоногийн нэмэгдлийг тухай бүр тооцож, хөдөлмөр хамгаалах хэрэгсэл, хор саармагжуулах бүтээгдэхүүнээр ханган ажиллаж байна.
5	Гаалийн ерөнхий газрын даргын 264 тоот тушаал "Гаалийн хяналтыг	2007 оны 05 дугаар сарын 01			- Ашигт малтмалын тухай хуулийн 47 дугаар зүйл, Монгол улсын Засгийн газрын 2013 оны 131 дүгээр тогтоол, 2014 оны 220 дугаар тогтоол, 2015 оны 102, 103, 488 дугаар тогтоол, 2016 оны 81 дүгээр тогтоолын дагуу уул уурхайн

	сайжруулах тухай”				бүтээгдэхүүний олон улсын зах зээлийн үнийн мэдээллийг Гаалийн байгууллага нийтэд мэдээлж байна. - Экспортод гаргах ашигт малтмалын жишиг үнэ тогтоох ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнд Гаалийн төв лабораторийн шинжээч-гаалийн улсын байцаагч С.Баярдулам сар бүр оролцож санал өгч ажиллаж байна. - Сангийн яамнаас зарласан үнийг харьяа гаалийн газар, хороодод мэдээлж ажиллсан. - Экспортод гаргах нүүрс, хүдэр, баяжмал, эрдэс түүхий эдэд гаалийн магадлан шинжилгээг цаг тухайд нь хийж, ангиллын код тодорхойлсон дүгнэлтийг гаргаж байна.
6	Гаалийн ерөнхий газрын даргын 692 тоот тушаал “Барааны ангиллын кодыг урьдчилан тодорхойлох журам”	2008 оны 10 дугаар сарын 30			Албан хүсэлтээр: 2024.01.01-2024.06.14-ний хооронд иргэн, ААН, бусад байгууллагаас нийт 64 албан хүсэлтээр ирүүлсэн 294 дээжинд шинжилгээ хийж, барааны ангиллын код тодорхойлж, хариуг албан бичгээр хүргүүлж, журмыг хэрэгжүүлэн ажилласан бөгөөд шинжилгээний хураамжаар улсын төсөвт 10'396'400 төгрөгний орлого оруулсан байна.
7	Гаалийн ерөнхий газрын А/64 тоот тушаал “Лабораторийн шинжилгээний хураамжийн хэмжээ тогтоох тухай”	2022 оны 05 дугаар сарын 06			- ГЕГ-ын даргын 2022.05.06 ны өдрийн А/64 тоот тушаалын хавсралтаар батлагдсан "Гаалийн төв болон салбар лабораторийн шинжилгээний хураамжийн хэмжээ"-ний дагуу сорьц, дээж, загварыг хүлээн авахдаа нэхэмжлэл үүсгэж, төлбөр тооцоог барагдуулсны үндсэн дээр аж ахуйн бараа, бүтээгдэхүүний сорьц, дээж, загварыг шинжээч-гаалийн улсын байцаагч нарт хуваарилаж, магадлан шинжилгээг хийж гүйцэтгэж байна.

					Тайлант хугацаанд нийт 12'708 нэмэмжлэх үүсгэж, 7'089 дээж шинжилж, улсын төсөвт шинжилгээний хураамжаар 471'628'200 төгрөг төвлөрүүлсэн байна.
8	Гаалийн ерөнхий газрын даргын 164 тоот тушаал “Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодис илэрсэн дээжийг шилжүүлэх, хүлээн авах, хуваарилах, ашиглах, хадгалах, устгах журам”	2010 оны 03 дугаар сарын 30			- Мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөт бодисын магадлан шинжилгээ: Харьяа гаалийн газар, хороодоос ирүүлсэн сэжигтэй дээжид мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөт бодисын тодорхойлох магадлан шинжилгээн хийж, ЧХОУНБГГ-аас ирүүлсэн 1 дээж нь Эфедрин болон псевдоэфедрин нь НҮБ-ын 1988 оны “Мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөлөх эм, бодисын хууль бус эргэлтийн эсрэг” конвенцийн нэгдүгээр хүснэгтэд тус тус заагдсан, УХШИГГ-аас ирүүлсэн 1 дээжинд АВ-CHIMINACA 2'-Indazole isomer нь АВ-CHIMINACA-ийн изомер бөгөөд “АВ-CHIMINACA” нэрээр НҮБ-ын 1971 оны “Сэтгэцэд нөлөөт бодисын тухай” конвенцийн II хавсралтад 2018 онд нэмэгдэн бүртгэгдсэн бодисыг тус тус илрүүлсэн.
9	Гаалийн ерөнхий газрын даргын 270 тоот тушаал “Ноос, ноолуурын түүхий эдээс дээж авах, буцааж олгох ажилд хяналт тавих тухай”	2008 оны 05 дугаар сарын 06			- ГЕГ-ын даргын 2008 оны 05 дугаар сарын 06-ны өдрийн 270 тоот тушаал “Ноос, ноолуурын түүхий эдээс дээж авах, буцааж олгох ажилд хяналт тавих тухай”-ын дагуу харьяа гаалийн газар, хороодоос сорьц, дээж, загвар авч, тэмдэглэл үйлдэж, битүүмжлэн ирүүлсэн дээжинд магадлан шинжилгээ хийж, дүгнэлт гаргаж байна.

ГААЛИЙН ХОРИО ЦЭЭРИЙН ЧИГЛЭЭР ДАРААХ ХУУЛИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЖ АЖИЛЛАСАН БАЙНА. ҮҮНД:

№	Эрх зүйн актын нэр	Батлагдсан огноо	Мөрдөж эхэлсэн огноо	Хуулийн холбогдох заалт	Хэрэгжилтийн байдал
1.	Тамхины хяналтын тухай хууль			<<...аар сарын 24-ний өдрийн хуулиар нэмсэн/ 8.2.Тамхины бүх төрлийн зар сурталчилгааны материалыг улсын хилээр нэвтрүүлэхийг хориглоно. /Энэ хэсэгт 2012 оны 10 дугаар сарын 24-ний өдрийн хуулиар нэмэлт оруулсан/ 8.3.Тамхи...>> <<...Г ТАМХИНЫ ҮЙЛДВЭРЛЭЛ, ХУДАЛДАА, ХЭРЭГЛЭЭ, СУРТАЛЧИЛГААНЫ ЗОХИЦУУЛАЛТ 6 дугаар зүйл. Тамхи импортлох, экспортлох, үйлдвэрлэх, худалдах, хэрэглэхэд тавих шаардлага /Энэ зүйлийн гарчигт 2015 оны 1 дүгээр сарын 2...>>	2024 оны эхний хагас жилийн байдлаар хорио цээрийн хяналт хариуцсан гаалийн улсын байцаагч нь Зөрчлийн тухай хуулийн 6,3-ын 2,1 буюу тамхи импортлоход тавигдах шаардлагыг зөрчсөн 1 иргэнд 300 мянган төгрөгийн шийтгэвэр ногдуулж, зөрчлийг арилгуулсан байна. Тамхины хяналтын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн “8.2.Тамхины бүх төрлийн зар сурталчилгааны материалыг улсын хилээр нэвтрүүлэхийг хориглоно” гэсэнтэй холбоотой зөрчил илрээгүй байна.

2.	Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн эргэлтэд хяналт тавих тухай хууль	2013.01.31	2013.03.04	<<...й хэрэгслийн эргэлт” гэж тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийг үйлдвэрлэх, импортлох, экспортлох , худалдах, тээвэрлэх, хадгалах, ашиглах, устгах үйл ажиллагааг; 4.1.5.“тэсэрч дэлбэрэх бод...>>	2024 оны эхний хагас жилийн байдлаар Замын-Үүд, Чингис хаан, Сүхбаатар, Алтанбулаг, боомтоор, тэсрэх бодисын түүхий эд 100905 тн, тэсрэх бодис 603.5 тн, тэсрэх материал 149 кг, 14481600 метр, 4571146 ширхэг, пиротехникийн хэрэгсэл 41.2 кг тус тус хяналт, шалгалтад хамрагдаж нэвтэрсэн байна. Хяналт шалгалтын явцад тэсэрч дэлбэрэх бодисын түүхий эд, тэсрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл хилээр нэвтрүүлэхтэй холбоотой зөрчил илрээгүй байна. "Пиротехникийн хэрэгслийг импортлох, ашиглах журам"-ын Пиротехникийн хэрэгслийг импортлохтой холбоотой 2 заалтыг тусгуулахаар хүргүүлсэн.
3.	Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай	2006.05.25	2006.05.25	<<... үндэслэл 1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт 1.1.Энэ хуулийн зорилт нь химийн хорт болон аюултай бодисыг экспортлох , импортлох, Монгол Улсын хилээр дамжуулан тээвэрлэх болон үйлдвэрлэх, хадгалах, худалдах, тээвэр...>>	2024 оны эхний хагас жилийн байдлаар Замын-Үүд, Чингис хаан, Сүхбаатар, Алтанбулаг, Баянхошуу, Бичигт, Гашуунсухайт боомтоор химийн хорт болон аюултай бодис 23548.4 тн, бордоо 11093 тн, ургамал хамгаалын бодис 400 тн, ариутгал халдваргүйтгэлийн бодис 193 тн, ахуйн хортон шавьж устгалын бодис 12 тн тус тус хяналт, шалгалтад хамрагдаж нэвтэрсэн байна. Хяналт шалгалтын явцад хаяг шошго болон тээвэрлэлтийн шаардлага хангаагүй 4, экспортлогч талын чанар, аюулгүй байдлын баталгаажуулалтын баримт бичиггүй 1, буруу мэдүүлсэн 1 нийт 6 зөрчлийг тус тус илрүүлэн зөрчлийг арилгуулж 18.0 сая төгрөгийн шийтгэл ногдуулж хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэсэн. 1 аж ахуйн нэгжийн 42 нэрийн химийн бодисыг тусгай зөвшөөрөлгүй хилээр нэвтрүүлэхийг завдсан зөрчилд зөрчлийн хэрэг үүсгэн зөрчилд холбогдсон эд зүйлсийг хураан авсан.

					Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2023 оны А/181 дүгээр тушаалаар байгуулагдсан Химийн хорт болон аюултай бодис экспортлох, импортлох, хил дамжуулан тээвэрлэх болон үйлдвэрлэх, худалдах журам болон Химийн хорт болон аюултай бодис хадгалах, ашиглах, устгах журмыг шинэчлэн боловсруулах ажлын хэсэгт ажиллаж Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яаманд 2023 оны 12 дугаар сарын 26-ны өдрийн санал хүргүүлэх тухай албан бичгээр саналыг хүргүүлж журмын төсөлд тусгуулсан.
4.	Ховордсон амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай эд зүйлийн гадаад худалдааг зохицуулах тухай	2002.11.17	2002.11.07	<<...йн хавсралтад орсон амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай эд зүйлийг экспортлох, импортлоход гаалийн хилээр нэвтрүүлэх зөвшөөрөл олгох, уг зөвшөөрлийг хүчингүй болгох; 5.1.5.Конвенцийн хавсралтад орсон амьтан, ургамал,...>> <<... газарт уламжлах; 5.1.4.Конвенцийн хавсралтад орсон амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай эд зүйлийг экспортлох , импортлоход гаалийн	Ховордсон амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай эд зүйлийн гадаад худалдааг зохицуулах тухай хууль зөрчих, Зөрчлийн тухай хуулийн 7.3.1 дэх заалтыг зөрчсөн 1 зөрчилд 1 сая төгрөгийн торгууль ногдуулж, арилгуулах арга хэмжээг авсан байна.

				хилээр нэвтрүүлэх зөвшөөрөл олгох, уг зөвшөөрлийг хүчингүй болгох; 5.1.5.Ко...>> <<...рчин, үйлдвэр, худалдаа, хүнс, хөдөө аж ахуйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагууд, гааль , мэргэжлийн хяналт хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага, байгаль орчны чиглэлийн төрийн бус байг...>>	
5.	Хувиргасан амьд организмын тухай хууль	2007.06.28	2007.06.28	<<...ИЙХ 6 дугаар зүйл.Хувиргасан амьд организмыг улсын хилээр нэвтрүүлэх 6.1.Хувиргасан амьд организмыг экспортлох , импортлох, дамжин өнгөрүүлэх зөвшөөрлийг Үндэсний хорооны дүгнэлтийг үндэслэн байгаль орчны асу...>>	Хувиргасан амьд организмын тухай хуулийн тухайлсан заалттай холбоотой зөрчил 2024 оны эхний хагас жилд илрээгүй байна.

6.	Хүнсний тухай хууль	2012.12.20	2013.03.01	<<...2.хүнсний чиглэлийн үйл ажиллагаанд тавих төрийн хяналт; 13.1.3.хүнс экспортлох, импортлоход тавих гаалийн болон хорио цээрийн хяналт; 13.1.4.стратегийн хүнс экспортлох, импортлох тохиолдолд энэ хуулийн 6.8...>>	2024 оны эхний хагас жилийн байдлаар 6117 аж ахуйн нэгжийн 6117 мэдүүлгээр цэвэр жин 192,6 мян.тн, бохир жин 206,3 мян.тн, 1094,2 мян.долларын үнэтэй хүнсний түүхий эд, бүтээгдэхүүн импортлогдож, хорио цээрийн хяналтад хамрагдсан байна. Үүнээс: Хүнсний тухай хууль зөрчих, Зөрчлийн тухай хуулийн 6.14 дугаар зүйлийн 6 дахь хэсэг 4 зөрчил илэрч, 2,200,000 төгрөгийн торгууль ногдуулж хорио цээрийн гаалийн улсын байцаагчдын илрүүлсэн зөрчлийн 4 буюу 2.3%-ийг, нийт зөрчлийн 0.4 %-ийг тус тус эзэлж байна.
7.	Цөмийн энергийн тухай	2009.07.16	2009.08.15	<<...рьяалах нутаг дэвсгэртээ сургалт, сурталчилгаа зохион байгуулах. 14 дүгээр зүйл. Хил хамгаалах болон гаалийн байгууллага , түүний албан тушаалтны бүрэн эрх 14.1.Хил хамгаалах болон ...>> <<...өөрөмжийн хадгалалт, хамгаалалт, аюулгүй байдлыг хангах үйл ажиллагаанд хяналт тавих; 111.1.7.улсын хилээр нэвтрүүлэх цөмийн материал,	Цөмийн энергийн тухай хуулийн тухайлсан заалттай холбоотой зөрчил 2024 оны эхний хагас жилд илрээгүй байна.

				цацрагийн үүсгүүр бүхий багаж, тоног төхөөрөмж, тээврийн хэрэгсэлд холбогдох байгу...>>	
8.	Эрүүл мэндийн тухай хууль	2011.05.05	2011.05.05	<<...о: 19.3.1.эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээ эрхлэх; 19.3.2.эм, эмнэлгийн хэрэгсэл үйлдвэрлэх, импортлох, экспортлох , ханган нийлүүлэх; 19.3.3.мансууруулах, сэтгэцэд нөлөөлөх эм, эмийн бодис, угтвар бодис болон эм...>>	Эмнэлгийн тусламж үйлчилгээ эрхлэх тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой асуудал нь манай байгууллагын чиг үүргийн асуудалтай хамааралгүй болно. /Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 19.3.1/ 2024 оны эхний хагас жилийн байдлаар эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, биологийн идэвхт бүтээгдэхүүнийг импортлохтой холбоотой 44 зөрчил илэрсэн. Дээрх зөрчлүүдэд 6 аж ахуйн нэгж, 38 иргэн холбогдсон байна. Илэрсэн зөрчлийн 18.2 хувийг зөрчлийн хэрэг нээж, 81.8 хувийг хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэсэн байна. Дээрх зөрчлүүд нь Зөрчлийн тухай хуулийн 6.6.2 дахь заалтыг зөрчсөн байна. Мансууруулах сэтгэцэд нөлөөт бодисын импорттой холбоотой зөрчил эхний хагас жилийн байдлаар илрээгүй байна.
9.	Хүнсний бүтээгдэхүүн аюулгүй байдлын тухай хууль				2024 оны эхний хагас жилийн байдлаар нийт 6117 аж ахуйн нэгжийн 6117 мэдүүлгээр цэвэр жин 192,6 мян.тн, бохир жин 206,3 мян.тн, 1094,2 мян.долларын үнэтэй хүнсний түүхий эд, бүтээгдэхүүн импортлогдож, хорио цээр, эрүүл ахуй, чанарын тохирлын хяналтад хамрагдсан байна. Үүнээс: Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах тухай хууль, Зөрчлийн тухай хуулийн 6.15 дугаар зүйлийн 10 дахь хэсэгт заасны дагуу 8 зөрчил илрүүлж 21 сая 300 мянган төгрөгийн торгууль ногдуулж, зөрчлийг арилгуулсан байна.

					Энэ нь 2023 оны эхний хагаст ирүүлсэн зөрчилтэй (2 зөрчил 6 сая төгрөг) харцуулахад 400 хувиар нэмэгдсэн байна
10.	Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай	2002.11.28			Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 11,1,2, Зөрчлийн тухай хуулийн 11.22 дугаар зүйлийн 4 дэх заалт-Импорт, экспортын гэрчилгээгүй, эсхүл гэрчилгээнд бичигдсэн мэдээлэл хуурамч, эсхүл дагалдах бусад баримт бичигтэй тохирохгүй амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлсэн, эсхүл нэвтрүүлэх оролдлого хийсэн гэх заалтыг зөрчсөн 19 зөрчил, Зөрчлийн тухай хуулийн 11,22 дугаар зүйлийн 6.1 дэхь заалтыг зөрчсөн 17 зөрчил, тус хуулийн 11,22 дугаар зүйлийн 6,4 дэхв заалтыг зөрчсөн 8 зөрчил, нийт 44 зөрчилд 30 сая 500 мянган төгрөгийн торгууль тавигдаж, зөрчлийг арилгуулсан байна.

ХИЛИЙН БООМТЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЧИГЛЭЛЭЭРХ ДАРААХ ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖҮҮЛЖ АЖИЛЛАСАН БАЙНА. ҮҮНД:

№	Эрх зүйн актын нэр	Батлагдсан огноо	Мөрдөж эхэлсэн огноо	Хуулийн холбогдох заалт	Хэрэгжилтийн байдал
1	Монгол улсын Хилийн тухай хууль	2016.12.28	2017.02.01	29.1 Хилийн боомтыг хөгжүүлэх бодлого боловсруулах, түүнийг хэрэгжүүлэх, үйл ажиллагааг	Хуулийн холбогдох заалтын хүрээнд дараах ажлууд хийгдсэн. Үүнд: 1.Боомтын сэргэлтийн Үндэсний хорооны 2024 оны ээлжит 2-р хуралдаанаар хэлэлцэх “Боомтын тухай хууль”-ийн шинэчилсэн найруулгын төсөл, “Боомтын үйл ажиллагааны нийтлэг журам”-ын төсөлд холбогдох нэгжүүдээс санал авч нэгтгэн 2024.03.20-ны өдрийн 01/1059 тоот албан бичгээр

				зохицуулах үүрэг бүхий орон тооны бус Боомтын сэргэлтийн Үндэсний хороо ажиллана.	хүргүүлсэн. БСҮХ-ноос зохион байгуулсан “Боомтын сэргэлт” Үндэсний форумд 2024.03.25-26-ны өдрүүдэд ГЕГ-ын дэд дарга Г.Энхтайван болон холбогдох нэгжийн дарга, ГУАБ, ГУБ нар оролцсон. 2.“Монгол, Хятадын хилийн боомтын менежментийн хамтын ажиллагааны комисс”-ийн 6-р хуралдаанаар хэлэлцэх асуудлын саналыг бүтцийн холбогдох нэгж, харъяа гаалийн газар, хороодоос авч нэгтгэн боловсруулж БСҮХ-нд 2024.05.08-ны өдрийн 02/1834 тоот албан бичгээр хүргүүлсэн. 3.Боомтын сэргэлтийн Үндэсний хорооноос 2024.05.01-ний өдрийн 01/961 тоот албан бичгийн дагуу “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ыг хэрэгжүүлэх эхний үе шатны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн холбогдох заалтын хүрээнд 2025 оны Улсын хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр болон Монгол Улсын сайд, БСҮХ-ны даргын багцад тусгуулах төсөл арга хэмжээний саналыг 2024.05.17-ны өдрийн 02/1963 тоот албан бичгээр хүргүүлсэн.
--	--	--	--	--	--

ЗАХИРГААНЫ УДИРДЛАГЫН ЧИГЛЭЛЭЭРХ ДАРААХ ХУУЛИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЖ АЖИЛЛАСАН БАЙНА. ҮҮНД:

№	Эрх зүйн актын нэр	Батлагдсан огноо	Хуулийн холбогдох заалт	Хэрэгжилтийн байдал
1.	Төрийн албаны тухай хууль	2017.12.07	<<...г доор дурдсанаар ангилна: 6.1.1.төрийн улс төрийн алба; 6.1.2.төрийн захиргааны алба; 6.1.3.төрийн тусгай алба; 6.1.4.төрийн үйлчилгээний	-Сангийн сайдын 2024 оны 06 дугаар тушаалыг үндэслэн гаалийн байгууллагад нийт 2466 (1932 ТТ, 534 ТҮ) албан хаагч ажиллахаас 2024 оны 06 дугаар сарын 14-ний өдрийн байдлаар нийт 1926 албан хаагч (1481 ТТ, 445 ТҮ) ажиллаж байна.

			алба. 6.2.Энэ хуулийн 6.1.2, 6.1.3-т заасан албыг төрийн жинхэнэ ал...>> <<...АЛБА НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ 1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилт 1.1.Энэ хуулийн зорилт нь төрийн албаны мэргэшсэн, тогтвортой, ил тод, хариуцлагатай байх эрх зүйн үндсийг бүрдүүлэх, төрийн...>> <<..., ил тод, хариуцлагатай байх эрх зүйн үндсийг бүрдүүлэх, төрийн албаны төв байгууллага, төрийн албан хаагчийн эрх зүйн байдал, нийгмийн баталгааг тогтоохтой холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино. 2 дугаа...>>	Тайлант хугацаанд Удирдлагын академийн Төрийн албаны сургуульд 26 албан хаагч мэргэшүүлэх багц сургалтуудад хамрагдаж байна. Үүнд: - Төрийн албанд шинээр томилогдсон албан хаагчдын мэргэшүүлэх дунд хугацааны сургалт- 1 /улсын төсөв/ - Төрийн албан хаагчийг мэргэшүүлэх дунд хугацааны давтан сургалт -1 /улсын төсөв/ - Төрийн албанд анх томилогдсон албан хаагчийг чиглүүлэх богино хугацааны сургалт -5 /улсын төсөв/ - Төрийн албан хаагчийг мэргэшүүлэх дунд хугацааны давтан сургалт -8 /хувийн зардал/. Гэрээ байгуулсан: 15 - Ахлах түшмэлийн мэргэшүүлэх багц сургалт- 31 /хувийн зардал/. Гэрээ байгуулсан: 4 -“Төрийн албаны зарим албан тушаалын цалингийн хэмжээ, доод хэмжээг шинэчлэн тогтоох тухай” 3Г-ын 2024 оны өдрийн 128 дугаар тогтоолоор гаалийн байгууллагын нийт албан хаагчийн үндсэн цалинг 10 хувиар нэмэгдүүлсэн. Мөн ГЕГ-ын даргын 2024 оны А/193 дугаар тушаалаар ГЕГ-ын зохион байгуулалтын бүтцийн нэгж, дэргэдэх байгууллага, харьяа гаалийн газар, хороодын нийт албан хаагчдын хоолны нөхөх төлбөрийг дунджаар 27,250 төгрөг болгон шинэчлэн тогтоосон. Сайдын 2004 оны 77 дугаар тушаалын дагуу лабораторид ажиллагсдын ажлын орчныг “хөдөлмөрийн хортой, халуун, хүнд” нөхцөлд тооцуулж, нийт 70 албан хаагчдад нэмэгдлийг олголоо.
2.	Хүний хувийн мэдээлэл	2021.12.17	Хүний хувийн мэдээлэл хамгаалах тухай хуулийн 4, 10-р зүйл	ХҮНИЙ ХУВИЙН МЭДЭЭЛЭЛ ХАМГААЛАХ ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/ хууль 2021 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдөр батлагдан

хамгаалах тухай			гарсан бөгөөд гаалийн байгууллагаас энэ хуулийг 2022 оны 05 дугаар сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөж байна. Гаалийн байгууллагаас дээрх хуулийн хэрэгжилтийг хангах ажлын хүрээнд дараах ажлыг хийсэн. Тус хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.2 дахь заалт, 4 дүгээр зүйлийн 4.1.1 дэх хэсэг болон “Журам батлах тухай” Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2022 оны А/226 дугаар тушаалын хавсралтаар батлагдсан “Гаалийн байгууллагын хөдөлмөрийн дотоод журам”-ын 9.3.2-ийг тус тус үндэслэн Гаалийн ерөнхий газрын нийт ажилтан, албан хаагчид өөрийн биометрийн мэдээллийг /нүүр царай таних төхөөрөмж/-өөр уншуулж, цагийн бүртгэлд хамрагдахыг зөвшөөрсөн болохоо гарын үсгээр баталгаажуулсны дагуу цагийн бүртгэлд хамрагдаж байна. 2024 оны байдлаар нийт 323 албан хаагч нүүр царай таних төхөөрөмжөөр уншуулж, цагийн бүртгэлд хамрагдаж байна. Шинээр шилжиж ирсэн албан хаагч нарт энэ хуулийн холбогдох зүйл заалтыг танилцуулан цаг бүртгэлийн царай таних системд бүртгэн гарын үсэг зуруулан ажиллаж байна.
-----------------	--	--	---

МЭДЭЭЛЛИЙН ТЕХНОЛОГИЙН ЧИГЛЭЛЭЭР ДАРААХ ХУУЛИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЖ АЖИЛЛАСАН БАЙНА. ҮҮНД:

№	Эрх зүйн актын нэр	Батлагдсан огноо	Мөрдөж эхэлсэн огноо	Хуулийн холбогдох заалт	Хэрэгжилтийн байдал
1.	Кибер аюулгүй байдлын тухай	2021.12.17	2022.05.01	17 дугаар зүйлийн 17.1, 17.2, 17.3 дахь заалтыг бүхэлд	1. “Гаалийн байгууллагын цахим мэдээллийн аюулгүй байдлын журам”-ыг Захиргаа дотоод ажлын системд (serp.ecustoms.mn) байрлуулан Гаалийн байгууллагын нийт байцаагч нарт танилцуулсан. 2. 2024 оны 02 сарын 26-ны өдрөөс 03 сарын 01-ны хооронд Тагнуулийн ерөнхий газрын Мэдээллийн аюулгүй байдлын газраас

					Гаалийн байгууллагын одоо ашиглагдаж байгаа систем, сүлжээ болон бусад тоног төхөөрөмжүүдэд Кибер аюулгүй байдлын эрсдэлийн үнэлгээ хийж, зөвлөмжийг ирүүлсэн. Тус ирүүлсэн зөвлөмжийн дагуу гаалийн байгууллагын тоног төхөөрөмж, системийг шинэчлэх, тоног төхөөрөмжүүдийн системийг тохиргоог шинэчлэх зэрэг арга хэмжээг авч ажиллаж байна. 3. Кибер халдлага, зөрчилтэй тэмцэх нийтийн төв УТҮГ-аас “Ази Номхон Далайн Бүсийн Сүлжээ Мэдээллийн Төв” (APNIC) байгууллагатай хамтран 2024 оны 04 сарын 22-ны өдөр зохион байгуулсан Сүлжээний тоон шинжилгээний практик сургалтад ГУБ Л.Доломжав, Ж.Амарбаяр нар хамрагдсан.
2.	Цахим гарын үсгийн тухай хууль	2021.12.17	2022.05.01		1. Гаалийн ерөнхий газрын дарга болон хэлтсийн дарга нарт тоон гарын үсгийн гэрчилгээ шаруулж авсан бөгөөд Гаалийн автоматжуулсан мэдээллийн систем CAIS-тэй холбож, хэрэглээнд нэвтрүүлэхэд бэлэн болсон. 2. Замын-үүд дэх гаалийн газар, ЧХОУНБГГ, Сэлэнгэ аймаг дах гаалийн газар, УХШИГГ, ГЕГ-ын дэргэдэх БДШ газрын Дарга, албаны дарга, ГУАБ, ГУБ нарт тоон гарын үсгийн гэрчилгээг 1 жилийн хугацаатай шаруулж хүлээлгэн өгсөн бөгөөд КАИС, СЕПС, СИМС систем рүү нэвтрэн хяналт шалгалтанд ашигладаг болсон. Нийт 540 тоон гарын үсгийн төхөөрөмжийг дээрхи газруудад хүлээлгэн өгсөн. 3. Цахим бичиг хэргийн Edoc системийн хувьд тоон гарын үсгээр дотоод албан бичиг болон бусад төрийн байгууллагуудтай ДОСХ системээр туршилтаар бичиг солилцсон ба тухайн туршилтын үр дүнд зарим нэг засвар өөрчлөлтийг хийх шаардлага гарсан тул тус системийг хөгжүүлэгч “НЬЮ СОНИК ХХК”-д програмын даалгаврыг хүргүүлсэн. 4. Тоон гарын үсгийг УБГГ, ГСГГ, ШХГГ-т олгохоор шат дараатайгаар материалыг хүлээн авч, тулгалт хийж байна.

САНХҮҮ, ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТ, ХУДАЛДАН АВАХ АЖИЛЛААГААНЫ ЧИГЛЭЭР ДАРААХ ХУУЛЬ ТОГТООМИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЖ АЖИЛЛАВ. ҮҮНД:

№	Эрх зүйн актын нэр	Батлагдсан огноо	Мөрдөж эхэлсэн огноо	Хуулийн холбогдох заалт	Хэрэгжилтийн байдал
1	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа үйлчилгээ авах журмын тухай	2005-12-01			Гаалийн байгууллага 2024 оны төлөвлөгөөгөөр 27 нээлттэй тендер, 22 харьцуулсан тендер, цахим дэлгүүрээс 5 худалдан авалт, 65 бараа, ажил үйлчилгээг шууд худалдан авахаар төлөвлөгдөн худалдан авах ажиллагааг зохион байгуулж байна. Үүнээс Гаалийн ерөнхий газарт нээлттэй 14, харьцуулалтын аргаар 3, ерөнхий гэрээгээр цахим дэлгүүрээс 3 барааг худалдан авч байна. 1.Зорчигчийн ачаа тээш шалгах зориулалттай гаалийн хяналт шалгалтын рентген тоног төхөөрөмж /Улсын хэмжээнд/ худалдан авах тендерийг зохион байгуулж гүйцэтгэгчтэй гэрээ байгуулсан. 2.Хүний биеийн халуун хэмжигч, металл мэдрэх зориулалттай гаалийн хяналт шалгалтын тоног төхөөрөмж /Улсын хэмжээнд/ худалдан авах тендерийг зохион байгуулж гүйцэтгэгчтэй гэрээ байгуулсан. 3.Хилийн боомтуудад ариутгалын байгууламж, тоног төхөөрөмж /Улсын хэмжээнд/ худалдан авах тендерийн үнэлгээний хороо байгуулагдсан. Тендерийг зарлахаар баримт бичгийг бэлтгэх ажил хийгдэж байна. 4.Гаалийн хяналт, бүрдүүлэлтийн барилгын тохижилт, тавилга хэрэгсэл /Увс, Улаангом/-Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2024 оны А/170 тушаалаар тендер шалгаруулалтын Үнэлгээний хороо байгуулагдсан. Төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим системээр 2024.05.28-ны өдөр нээлттэй зарласан. 2024.06.18-ны өдөр нээнэ. 5.Төрийн хэмнэлтийн тухай хуульд заасны дагуу ерөнхий гэрээ байгуулсан цахим дэлгүүрээс Ухаалаг самбар 65" 2 ширхэг, Зөөврийн компьютер /i7/ 8 ширхэг, Олон үйлдэлт принтер 23

				ширхэг, Суурин компьютер /i7/ 25 ширхэгийг тус тус худалдан авахаар гэрээ байгуулсан. 6.Цацрагийн хяналтын төхөөрөмж шилжүүлэн суулгах засвар /Алтанбулаг, Боршоо/-ын ажил гүйцэтгэх худалдан авах тендерийг зохион байгуулж гүйцэтгэгчтэй гэрээ байгуулсан. 7.Гаалийн хяналт шалгалтын рентген тоног төхөөрөмжүүдийн засварын ажил гүйцэтгэх худалдан авах тендерийг зохион байгуулж үнэлгээ хийгдэж байна. 8.Гаалийн мэдээллийн системийн аюулгүй байдлыг хангах техник хэрэгсэл худалдан авах үнэлгээний хороо байгуулагдаж нээлттэй тендер зарлагдсан. 9.Гаалийн мэдээллийн системд ашиглагдах программ хангамжийн лиценз худалдан авах үнэлгээний хороо байгуулагдаж нээлттэй тендер зарлагдсан. 10.Гаалийн улсын байцаагчдын дүрэмт хувцас, дагалдах хэрэгсэл нийлүүлэх гүйцэтгэгчийн сонгон шалгаруулах үнэлгээний хороо байгуулагдаж нээлттэй тендер зарлагдсан. 11.Лабораторийн зориулалттай тоног хэрэгсэл болон урвалж бодис, стандарт дээж нийлүүлэх гүйцэтгэгчийн сонгон шалгаруулах үнэлгээний хороо байгуулагдаж нээлттэй тендер зарлагдсан. 12.Бүрдүүлэлтийн цахим төвийн засварын ажлын гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах үнэлгээний хороо байгуулагдсан тендерийг зарлахаар баримт бичгийг бэлтгэх ажил хийгдэж байна. 13.Бүрдүүлэлтийн цахим төвийн камержуулалтын тоног төхөөрөмжийг худалдан авах гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах үнэлгээний хороо байгуулагдсан тендерийг зарлахаар баримт бичгийг бэлтгэх ажил хийгдэж байна. 14.Гаалийн ерөнхий газрын шуурхай хяналтын төв болон гаалийн төв лабораторийн харуул хамгаалалтын үйлчилгээг гүйцэтгэх тендерийг зохион байгуулж гүйцэтгэгчтэй гэрээ байгуулсан.
--	--	--	--	---

					15.Шатахуун нийлүүлэх гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах тендерийг зохион байгуулж гүйцэтгэгчтэй гэрээ байгуулсан. 15.Албаны эрэлч нохойд зориулалтын хоол нийлүүлэх гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах тендерийг зохион байгуулж гүйцэтгэгчтэй гэрээ байгуулсан. 16.Гаалийн хяналт, шалгалтын нэг удаагийн троссон ломбо нийлүүлэх тендерийг Төрийн хэмнэлтийн тухай хуульд заасны дагуу ерөнхий гэрээ байгуулсан барааг цахим дэлгүүрээс худалдан авсан.
2	Төрийн хэмнэлтийн тухай хууль	2022-04-29		22.3. Энэ хуулийг Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.	Гаалийн байгууллага Төрийн хэмнэлтийн хууль, Төсвийн тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангах, төсвийн зардлыг хэмнэх, өр авлага үүсгэхгүй, төсвийн гүйцэтгэлд тавих хяналтыг сайжруулах чиглэлээр Гаалийн ерөнхий газрын даргын албан даалгавар боловсруулж батлуулан хэрэгжилтийг ханган ажилласан. Албан даалгаврыг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд: 1.Гаалийн ерөнхий газрын харьяа гаалийн газар, хороодын санхүүгийн асуудал хариуцсан нэгжийн албан хаагчдад 2023 оны жилийн эцсийн санхүүгийн тайланд өгөгдсөн зөвлөмж, албан шаардлага, акт болон Шилэн дансны тухай хууль, Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангах зэрэг чиглэлээр заавар, зөвлөмж өгөхөөр Гаалийн ерөнхий газрын Хяналт шинжилгээ, үнэлгээ, дотоод аудитын газартай хамтран цахим сургалт зохион байгуулсан. 2.Байгууллагын үндсэн үйл ажиллагаатай холбоотой, зайлшгүй шаардлагатайгаас бусад бүх төрлийн зардал, төсөл, арга хэмжээг тэвчиж, зардлыг гаргахгүй байх, харьяа газар, хороодод хуваарилсан төсвийг дахин хуваарилах, тэвчиж болох урсгал зардлыг бууруулах зэрэг зохицуулалтыг хийн ажиллаж байна.

					3.Байгууллагын өдөр тутмын хэвийн үйл ажиллагааг хангахад чиглэгдсэн бага үнэтэй түргэн элэгдэх, ахуйн эд зүйлсийн зардлыг бууруулах чиглэлээр нөөцлөх шаардлагатай бараа, материалыг их хэмжээгээр бэлтгэн нөөцлөхгүй байх, худалдан авалт хийхгүй байх зэргээр зардлыг хэмнэн ажилласан.
3	Төсвийн тухай хууль	2011.12.23	2011.12.23		Төрийн хэмнэлтийн хууль, Төсвийн тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангах, төсвийн зардлыг хэмнэх, өр авлага үүсгэхгүй, төсвийн гүйцэтгэлд тавих хяналтыг сайжруулах чиглэлээр батлагдсан Гаалийн ерөнхий газрын даргын “Албан даалгавар” болон “Гаалийн байгууллагын урсгал зардлын батлагдсан төсвийн сар, улирлын хуваарьт зохицуулалт хийх зөвлөмж”-ийн хэрэгжилтийг ханган Сангийн сайдын 2021 оны 190 дүгээр тушаалаар батлагдсан зардлын эдийн засгийн ангиллын заавар, Сангийн сайдын 2023 оны 444 дүгээр тушаалаар батлагдсан Төрийн сангийн үйл ажиллагааны журмыг мөрдөж, батлагдсан урсгал зардлын төсвийг хэмнэн ажиллаж байна.

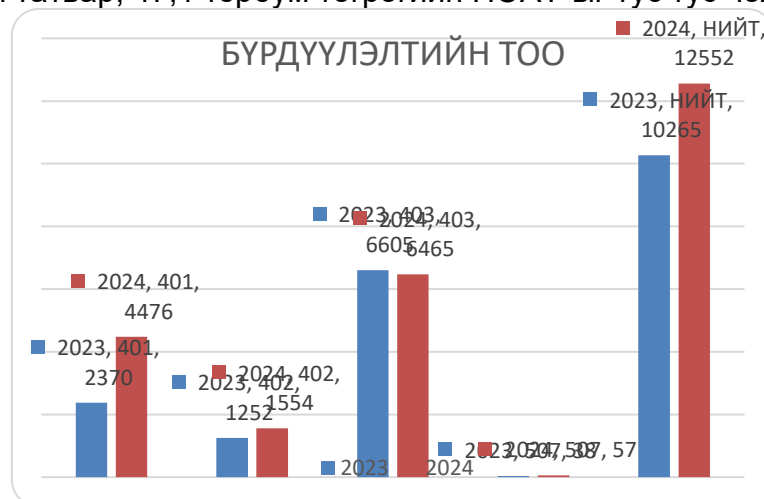
БАРАА, ТЭЭВРИЙН ХЭРЭГСЛИЙН ГААЛИЙН БҮРДҮҮЛЭЛТ ХИЙХ, ТАТВАРЫН ХӨНГӨЛӨЛТ, ЧӨЛӨӨЛӨЛТ ЭДЛЭХ, ЭДГЭЭРТЭЙ ХОЛБОГДОХ ГОМДОЛ, САНАЛЫГ ШИЙДВЭРЛЭХТЭЙ ХОЛБОГДОЛТОЙ ГААЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬ, ГААЛИЙН ТАРИФ, ГААЛИЙН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ЗОХИЦУУЛАЛТЫГ ХЭРЭГЖҮҮЛЖ АЖИЛЛАВ . ҮҮНД:

2024 онд 53 төрлийн импортын горимоор гаалийн бүрдүүлэлт хийн 5652.96 сая ам.долларын статистик үнийн дүнтэй бараанд 2514.74 тэрбум төгрөгийн татвар ногдуулж ажилласан.

Үзүүлэлт	2023 он	2024 он	Өссөн, буурсан	
			Тоо	Хувь
Горим тоо	48	53	5	9.4
Мэдүүлгийн тоо	133,355	184,670	51,315	27.8
Барааны тоо	810,928	934,913	123,985	13.3
Статистик дүн сая ам.дол	4,277.59	5,652.96	1,375	24.3

Татварын дүн тэрбум төгрөг	2,196.35	2,514.74	318	12.7
Хураамж сая төгрөг	1,244.67	1,531.03	286	18.7

Нийт бүрдүүлэлтийн 0,9%-ийг хөнгөлөлт чөлөөлөлтөд хамрагдах бараа эзэлж байгаа бөгөөд үүнээс ОУ-ын гэрээний дагуу хийгдэж буй төслийн бараанд 401, 402, 507 горимын 6087 бүрдүүлэлт хийж 284,7 сая ам.долларын статистик дүн бүхий бараанаас 47,6 тэрбум төгрөгийн гаалийн татвар, 101,1 тэрбум төгрөгийн НӨАТ, 0,2 тэрбум төгрөгийн онцгой албан татварыг, ЗГ-ийн 157 дугаар тогтоолоор гаалийн бүрдүүлэлтийн 403 горимын 6465 гаалийн бүрдүүлэлт хийж 140,1 сая ам.долларын статистик үнийн дүн бүхий бараанд 18,9 тэрбум төгрөгийн гаалийн татвар, 47,1 тэрбум төгрөгийн НӨАТ-ыг тус тус чөлөөлсөн байна.

Өмнөх оны мөн үетэй харьцуулах нийт хөнгөлөлт чөлөөлөлтөд хамрагдсан бараа 2287 бүрдүүлэлтээр өссөн дүнтэй байна

Хөнгөлөлт чөлөөлөлтөд хамрагдсан нийт барааны 48,5%-ийг ОУ-ын гэрээний дагуу хийгдэж байгаа төслийн бараа, 51,5%-ийг ЗГ тогтоолын дагуу 403 горимоор дотоодын хэрэглээнд зориулан оруулах бараа эзэлж байна.

Хөнгөлөлт чөлөөлөлтөд хамрагдсан барааны 51,5%-ийг засгийн газрын 157 дугаар тогтоолоор 403 горимоор гаалийн бүрдүүлэлт хийсэн бөгөөд 403 горимын нийт бүрдүүлэлтийн хамгийн их хувийг хөдөө аж ахуйн тоног төхөөрөмж, онгоцны сэлбэг хэрэгсэл эзлэж байна.

Утсаар хүлээн авсан гомдол, мэдээллийн талаар

Тайлант хугацаанд тус төвийн гомдол, санал хүлээж авах 7000-1280 утсанд ирсэн дуудлаганаас 4785 дуудлагыг хүлээн авч шийдвэрлэсэн байна.

Мөн бараагаа гаальд мэдүүлэх талаар болон гаалийн бүрдүүлэлтийн үйл ажиллгаатай холбоотой асуудлаар зөвлөгөө, мэдээлэл өгч ажилласан.

ББ ГУБ-тай холбож өгнө үү гэсэн дуудлагад гаалийн бүртгэгдсэн мэргэжилтнээр дамжуулан чатаар холбогдох талаар зөвлөж, шаардлагатай тохиолдолд утсаар холбож ажиллалаа.

Цахим хаягаар гомдол хүлээж авсан талаар:

2024 оны 6 дугаар сарын 15-ны байдлаар <https://mail.customs.gov.mn/> цахим хаягаар ирсэн 1007

Дуудлагын төрөл	Тоо	Хувь
Удаад байна, үнэлгээ хийж өгнө үү	1119	23.4
Лабораторын дүгнэлт оруулсан баталгаажуулж өгнө үү	148	3.1
Татвар, үнэлгээ өндөр гарсан	613	12.8
ББ ГУБ солих	320	6.7
Гомдол хэрхэн гаргах вэ	208	4.3
Мэдүүлэг засварт буцааж өгнө үү	313	6.5
Зөвлөгөө мэдээлэл өгсөн	28	0.6
1800-1281-с лавлах шаардлагатай	34	0.7
Бусад	2002	41.8
Нийт	4785	100

санал, хүсэлт, гомдол маргаан CERP програмд бүртгэн шийдвэрлэсэн байна.

1111 утсаар ирсэн гомдол хүлээж авсан талаар:

2024 оны 6 дугаар сарын 15-ны байдлаар Засгийн газрын 1111 утсаар ирсэн 35 гомдолгомдол хүлээн авснаас 30 гомдлыг шийдвэрлэн гомдол гаргагчид хариу өгсөн. 5 гомдол шийдвэрлэх шатанд явж байна.

18001281 утсаар ирсэн гомдол хүлээж авсан талаар:

2024 оны 6 дугаар сарын 15-ны байдлаар 18001281 утсаар ирсэн тус төвийн үйл ажиллагаатай холбоотой 12 гомдол ирснийг хүлээн авч, хуульд тогтоомжийн дагуу шийдвэрлэсэн байна.

Төрөл	Тоо	Хувь
Хүсэлт	484	48.10%
Гомдол	257	25.50%
Барааны ангилал, үнэлгээ /БТКУС-ын код. Гаалийн татвар/	238	23.60%
Гаалийн хяналт, бүрдүүлэлттэй хамааралтай /горим/	13	1.30%
Тариф, татвартай холбоотой /хөнгөлөлт, чөлөөлөлт/	8	0.80%
Санал	4	0.40%
Хаяг байршил, утасны дугаар, боомтын хуваарь	1	0.10%
Шүүмжлэл	1	0.10%
Гаалийн хорио цээртэй холбоотой	1	0.10%
НИЙТ	1007	100.00%

Бүрдүүлэлтийн цахим төвд хийгдэж байгаа импортын барааны гаалийн бүрдүүлэлтийг 71 гаалийн зуучлагч байгууллагын 332 гаалийн бүртгэгдсэн мэргэжилтэн гаалийн бүрдүүлэлт хийж гаалийн харилцаанд оролцсон байна.

Гаалийн тариф татварын тухай хуулинд заасан шаардлага хангаагүй гаалийн мэдүүлгийг шалгаж импортын барааны гаалийн үнийг тодрхойлон 49.8 тэрбум төгрөгийн татварыг улсын төсөвт нэмж төвлөрүүлсэн.

СТАТИСТИК, ДҮН ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ЧИГЛЭЭР ДАРААХ ХУУЛЬ ТОГТООМИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЖ АЖИЛЛАВ. ҮҮНД:

№	Эрх зүйн актын нэр	Батлагдсан огноо	Мөрдөж эхэлсэн огноо	Хуулийн холбогдох заалт	Хэрэгжилтийн байдал
1	Статистикийн тухай хууль	1997.06.05	2005.07.01	5	- “Барааны экспорт, импортын статистикийн мэдээлэл”-ийг 2023 оны урьдчилсан болон жилийн эцсийн гүйцэтгэлээр,

					2024 оны эхний 1, 2, 3, 4, 5 саруудын мэдээллийг сар бүр 16 хавсралтаар эрхлэн гаргаж байна. /Нийт 7 удаа/ Мөн экспорт, импортын гол нэрийн барааны мэдээг сарын эхний 15 хоногоор гарган цахимаар хүргүүлэн ажилласан. /5 удаа/ - “Гаалийн захиргааны статистикийн мэдээлэл”-ийг 2023 оны 12-р сар, 2024 оны эхний 1, 2, 3, 4, 5 саруудын байдлаар сар бүр 24 хавсралтаар эрхлэн гаргаж дотоод сүлжээнд байршуулан гаалийн байгууллагын дотор ашиглаж байна. /Нийт 7 удаа/
2	Статистикийн тухай хууль	1997.06.05	2005.07.01	6.2	- “Барааны экспорт, импортын статистикийн мэдээлэл”-ийг 2023 оны урьдчилсан болон жилийн эцсийн гүйцэтгэлээр, 2024 оны эхний 1, 2, 3, 4, 5 саруудын мэдээллийг 16 хавсралтаар гарган сар бүрийн 5-ны дотор Үндэсний статистикийн хороонд цахимаар хүргүүлэн ажилласан. / Нийт 7 удаа/ - “Гаалийн захиргааны статистикийн мэдээлэл”-ийг 2023 оны 12-р сар, 2024 оны эхний 1, 2, 3, 4, 5 саруудын байдлаар гарган сар бүр 24 хавсралтаар эрхлэн гаргаж, 5 хавсралтыг Үндэсний статистикийн хороонд цахимаар хүргүүлэн ажилласан. /Нийт 7 удаа/
3	Гаалийн тухай хууль	2008.05.20	2008.07.01	13	- “Барааны экспорт, импортын статистикийн мэдээлэл”-ийг Барааг тодорхойлох кодлох уялдуулсан системийн кодоор 16 хавсралтаар гаргадаг. Уг мэдээлэл гаргадаг үндсэн эх сурвалж нь гаалийн мэдүүлэг бөгөөд гаалийн бүрдүүлэлт хийсэн бараа, тээврийн хэрэгслийн гаалийн мэдүүлгүүдийг гаалийн байгууллага нь цахим сан үүсгэн хадгалдаг.
4	Гаалийн тухай хууль	2008.05.20	2008.07.01	14	- Гаалийн багууллага нь дараахи 2 төрлийн статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргадаг.

					1. “Барааны экспорт, импортын статистийн мэдээлэл” /Гадаад худалдааны барааны/ 2. “Гаалийн захиргааны статистикийн мэдээлэл” Статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргахдаа: - “Барааны экспорт, импортын статистийн мэдээлэл”-ийг гаргах аргачлалыг Үндэсний тооцооны систем, Төлбөрийн тэнцлийг боловсруулах аргачлал, Гаалийн бүрдүүлэлтийн горимыг хялбарчлах, уялдуулах тухай Киотогийн конвенцид нийцүүлэн НҮБ-аас гаргасан “Олон улсын барааны худалдааны статистик: ойлголт ба тодорхойлолтууд, 2010” зөвлөмжид тулгуурлан боловсруулж Үндэсний статистикийн хорооны дарга, Гаалийн ерөнхий газрын даргын хамтарсан 2015 оны А/14, А/15 тушаалаар баталсан . - “Гаалийн захиргааны статистикийн мэдээлэл”-ийг эрхлэн гаргахдаа 2023 оны 12 дугаар сарын 20-ны А/676 тушаалаар “Гаалийн захиргааны статистикийн мэдээллийг бүрдүүлэх, боловсруулах журам”-ыг баталж, баримтлан ажиллаж байна.
5	Гаалийн тухай хууль	2008.05.20	2008.07.01	15	- “Барааны экспорт, импортын статистийн мэдээлэл”-ийг 2023 оны урьдчилсан болон жилийн эцсийн гүйцэтгэл, 2024 оны эхний 1, 2, 3, 4, 5 сарын барааны статистик мэдээлэл, динамик статистик мэдээллийг боловсруулж гаалийн цахим хуудас www.gaali.mn/statistics сайтад байршуулан нийтэд тархааж байна. - “Гаалийн захиргааны статистикийн мэдээлэл”-ийг 2023 оны 12-р сар, 2024 оны эхний 1, 2, 3, 4, 5 саруудын байдлаар эрхлэн гаргаж гаалийн дотоод сүлжээ /СЕРП/-д байршуулан гаалийн байгууллагын системийн хэмжээнд ашиглаж байна.

6	Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай” хуулийн	2013.05.31	2013.05.31	15	- Монгол банкинд зорчигчийн хилээр нэвтрүүлсэн валют, банкнуудын зузаатгалтын мөнгө дэвсгэртийн мэдээллийг 2023 оны 12-р сар, 2024 оны 1, 2, 3, 4, 5-р сарын байдлаар нийт 6 удаа гарган цахимаар хүргүүлэн ажиллаж байна.
7	МУ-ын ерөнхийлөгчийн 2018.01.23-ны өдрийн 05 дугаар зарлигаар баталсан “Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийг мэдээллээр хангах журам”	2018	2018	Журмын 1 дүгээр хавсралтын 23-т	- “Монгол улсын үндэсний аюулгүй байдлыг мэдээллээр хангах журам”-ын дагуу ҮАБЗ-д 2024.01.01-ээс 2024.06.14-ний хооронд өдөр бүр /166 удаа/ гол нэрийн экспорт, импортын барааны мэдээллийг БТКУС-ийн кодоор гарган, цахимаар хүргүүлэн ажилласан.
8	ЭЗХЯ, Сангийн яаманд	2023.04.17		03/605	- Экспорт, импортын зарим барааны мэдээллийг 2024.01.01-ээс 2024.06.14-ний хооронд өдөр бүр /166 удаа/ хүснэгт болон инфографик байдлаар гарган ЭЗХЯ, Сангийн яаманд ГЕГ-ын ЗУГ-аар дамжуулан цахимаар хүргүүлэн ажиллаж байна. - Хөдөө аж ахуйн экспортын голлох бүтээгдэхүүний мэдээллийг 7 хоног бүрийн Мягмар гараг бүр /24 удаа/ гарган, ЭЗХЯ-нд цахимаар хүргүүлэн ажиллаж байна.
9	Улс оронд зудын байдал бий болж өндөржүүлсэн бэлэн байдал зарласантай	2024.02	2024.02		- Улс оронд зудын байдал бий болсонтой холбоотойгоор өндөржүүлсэн бэлэн байдал зарласантай холбоотойгоор 2024.02.19-өөс 2024.05.15-ны хооронд импортоор оруулсан малын тэжээлийн мэдээллийг БТКУС-ийн 10 кодоор, хил

	холбоотойгоор малын тэжээлийн мэдээлэл гаргаж явуулах Засгийн газрын хуралдаанаас гаргасан шийдвэр				нэвтэрсэн боомтуудаар гаргаж Онцгой байдлын газарт өдөр бүр /нийт 57 удаа/ цахимаар хүргүүлэн ажилласан.
10	МУ-ын Засгийн газрын 2024 оны 180 дугаар тогтоол	2024.05.01	2024.05.01		- Монгол улсад импортоор оруулсан гурилын мэдээлэл /улаанбуудайн гурилын төрөл, тоо хэмжээ, үнэ, хуулийн этгээдээр/-ийг 7 хоног бүр өссөн дүнгээр /8 удаа/ гарган ШӨХТГ-т цахимаар хүргүүлж байна. Уг мэдээг 2024.07.01 хүртэлх хугацаанд гаргаж хүргүүлнэ.
11	Засгийн газрын 2019 оны 465 дугаар тогтоол	2019	2019		- АМГТГ-т экспортын эрдэс бүтээгдэхүүний мэдээг сар бүр /6 удаа/ гарган, цахимаар хүргүүлэн ажилласан. - УУХҮЯ-нд эрдэс бүтээгдэхүүний 7 хоногийн мэдээг /24 удаа/ гарган, цахимаар хүргүүлэн ажиллаж байна. -
12	Хүнсний тухай хууль	2012.12.20		3.1.6	- Стратегийн хүнс /малын мах, сүү, тарианы үр, удаанбуудай, гурил, ундны ус/-ний импортын мэдээг сар бүр /6 удаа/ гарган ХХААХҮЯ-нд цахимаар явуулсан. - Хүнсний хувьсгалтай холбоотойгоор импортын хүнсний барааны мэдээллийг сар бүр /6 удаа/ гарган Гаалийн хорио цээрийн хэлтсээр дамжуулан Ерөнхийлөгчийн тамгын газарт хүргүүлж байна.

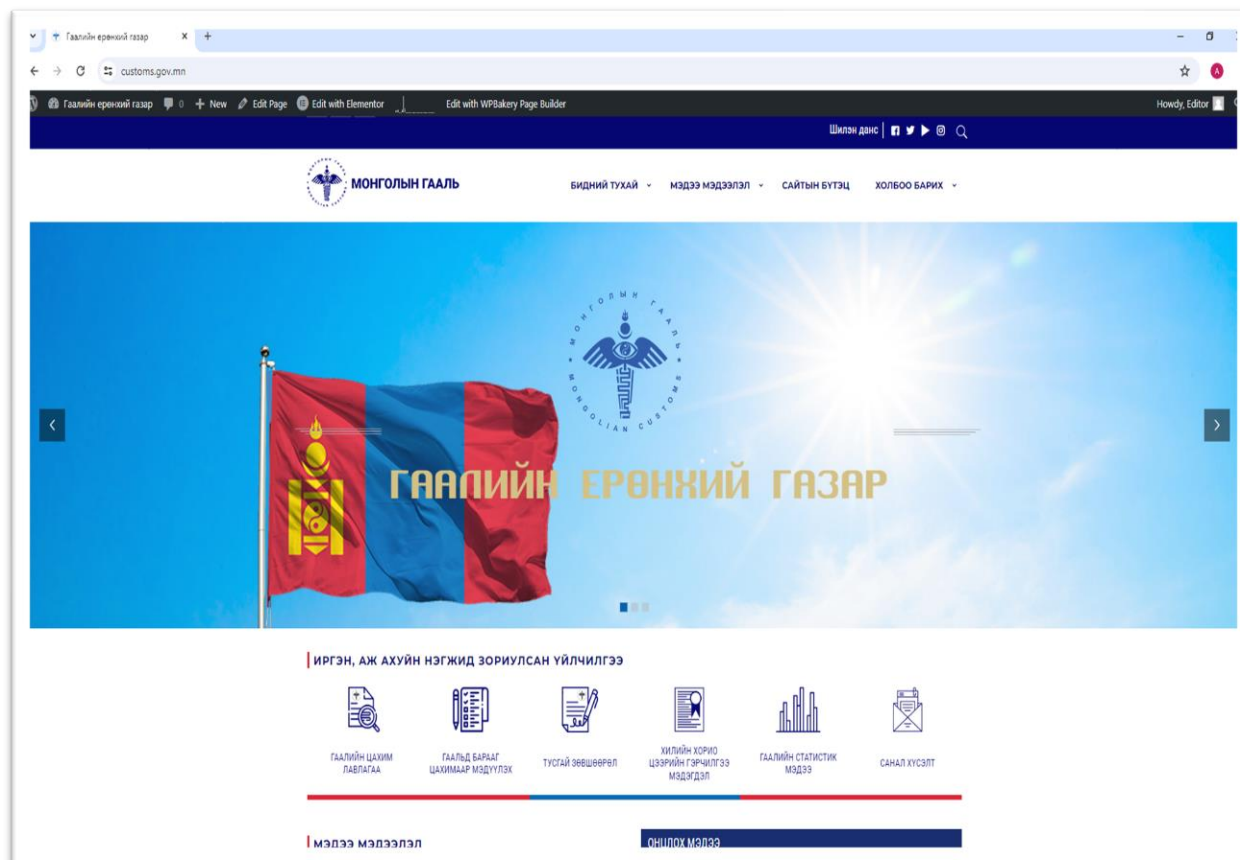
АЛБАНЫ ЭРЭЛЧ НОХОЙ АШИГЛАХ ЧИГЛЭЭР ДАРААХ ХУУЛЬ ТОГТООМИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЖ АЖИЛЛАВ. ҮҮНД:

№	Эрх зүйн актын нэр	Батлагдсан огноо	Мөрдөж эхэлсэн огноо	Хуулийн холбогдох заалт	Хэрэгжилтийн байдал
---	--------------------	------------------	----------------------	-------------------------	---------------------

1.	Гаалийн тухай хууль	2008 оны 5 дугаар сарын 20-ны өдөр	2008 оны 7 дугаар сарын 01	232.6.Гаалийн хяналтыг хэрэгжүүлэхдээ техник, багаж хэрэгсэл, эрэлч нохой зэргийг ашиглаж болно.	Гаалийн ерөнхий газрын эрэлч нохойн сургалтын төв нь 2024 оны эхний хагас жилийн байдлаар 13 газар хороодод 33 эрэлч нохой ажиллаж 14 зөрчил илрүүлсэн. Үүнд: 1-р сард БӨГГ 1 зөрчил, 3-р сард ЧХОУНБГГ-1 зөрчил, СэГГ- 1 зөрчил, 4-р сард ЗүГГ-2 зөрчил, СэГГ- 1 зөрчил, ДоГГ- 2 зөрчил 5-р сард ЗүГГ- 1 зөрчил, СэГГ- 3 зөрчил нийт 14 зөрчил илрүүлээд байна. Энэ нь 2023 оны эхний хагас жилийн байдалтай харьцуулан үзэхэд 55.5%-иар өссөн үзүүлэлттэй байна. Эрэлч нохдын зөрчил илрүүлэх чадварыг дээшлүүлэх, гаалийн хяналт шалгалтад ашиглах эрэлч нохдыг нэмэх зорилгоор хориглосон хязгаарласан бараа бүтээгдэхүүн, хар тамхи мансууруулах бодис зэргийг таньж илрүүлэх анхан болон давтан сургалтуудыг 4 удаагийн сургалт явуулж 11 нохойг сургасан.
----	---------------------	------------------------------------	----------------------------	--	---

ОЛОН НИЙТТЭЙ ХАРИЛЦАХ ЧИГЛЭЭР ДАРААХ ХУУЛЬ ТОГТООМИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЖ АЖИЛЛАВ. ҮҮНД:

Гаалийн байгууллагын веб сайтад нийтийн мэдээллийн ил байдлын тухай хуульд байнга ил тод, нээлттэй байлгахаар заасан мэдээллийг гаалийн байгууллагын www.customs.gov.mn вэб сайтын үндсэн болон дэд цэсэд тогтмол шинэчлэн байршуулж, байнга ил тод нээлттэй байлгах мэдээллүүдийн шилэн индексийн тайланг 2024 оны 05 сарын 09-ны өдөр Цахим хөгжлийн яамны Shilen.gov.mn сайтад үнэлүүлэхээр илгээж, 2024 оны 05 сарын 15-ны өдөр эхний байдлаар 74,68 хувьтай үнэлүүлээд байна.

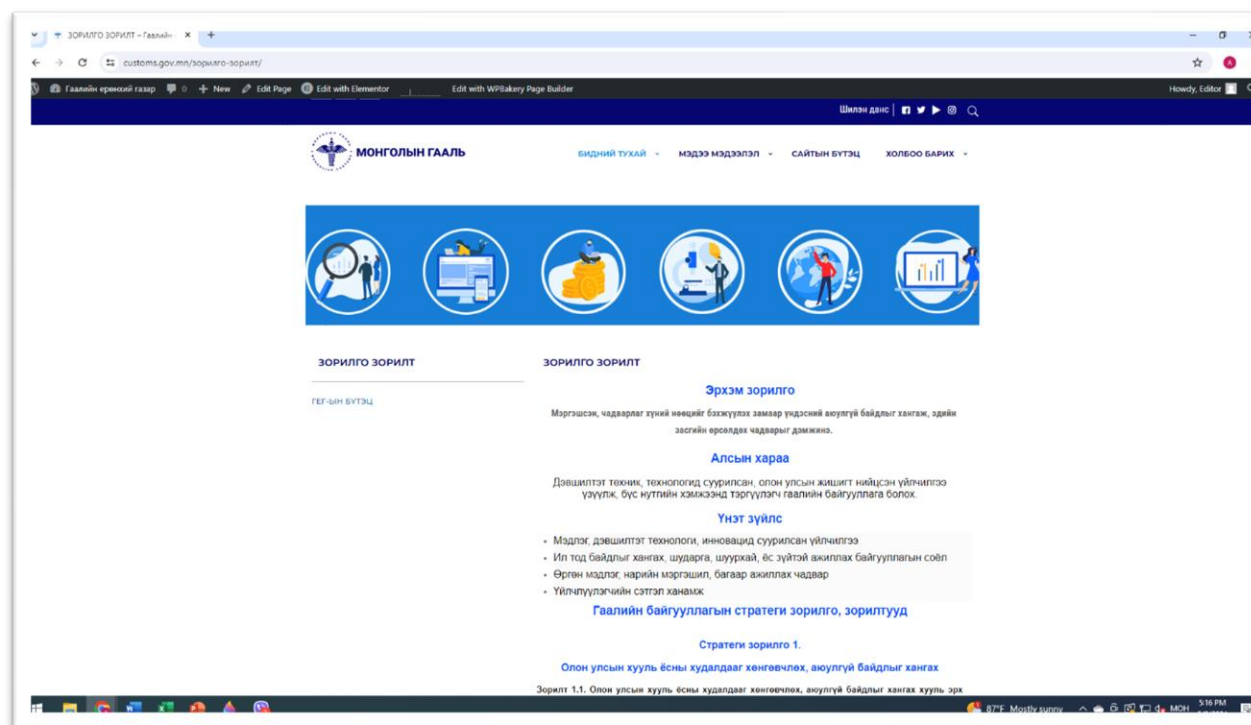
Гаалийн ерөнхий газрын албан ёсны веб сайт /www.customs.gov.mn/

Хуулийн хэрэгжилтийн хүрээнд дараах мэдээллүүдийг тогтмол байршуулан ажилласан. Үүнд:

1. Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлд заасан “Нээлттэй мэдээлэл” заалтын дагуу байршуулсан мэдээлэл.

- Мэдээлэл хариуцагчийн чиг үүрэг, үйл ажиллагааны стратеги, зохион байгуулалтын талаарх мэдээллийн ил тод, нээлттэй байдлын хүрээнд Бидний тухай цэсний Бүтэц зохион байгуулалт дэд цэсэд гаалийн байгууллагын “Эрхэм зорилго”, “Үйл ажиллагааны “Стратегийн зорилго, зорилт”, “Тэргүүлэх чиглэл”, “Тэдгээрийн хүрээнд авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ, түүний үр дүн”, “Бүтэц, зохион байгуулалт” тус тус 2024 онд шинэчилсэн байдлаар байршуулсан.

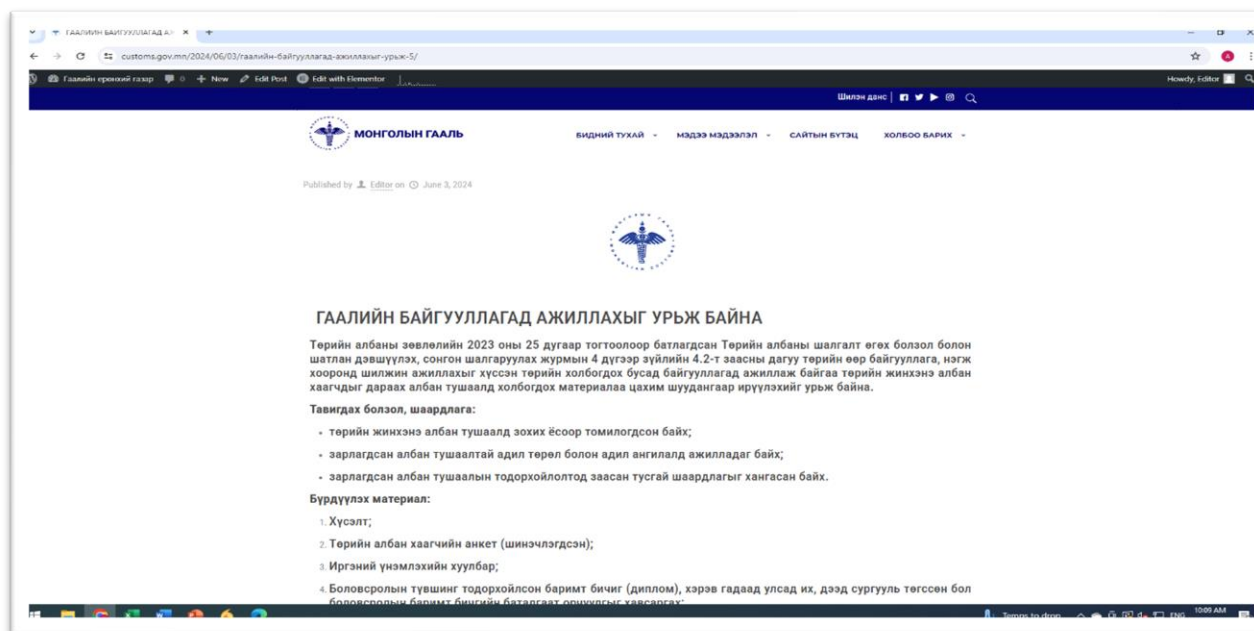
<https://customs.gov.mn/%d0%b7%d0%be%d1%80%d0%b8%d0%bb%d0%b3%d0%be-%d0%b7%d0%be%d1%80%d0%b8%d0%bb%d1%82/>

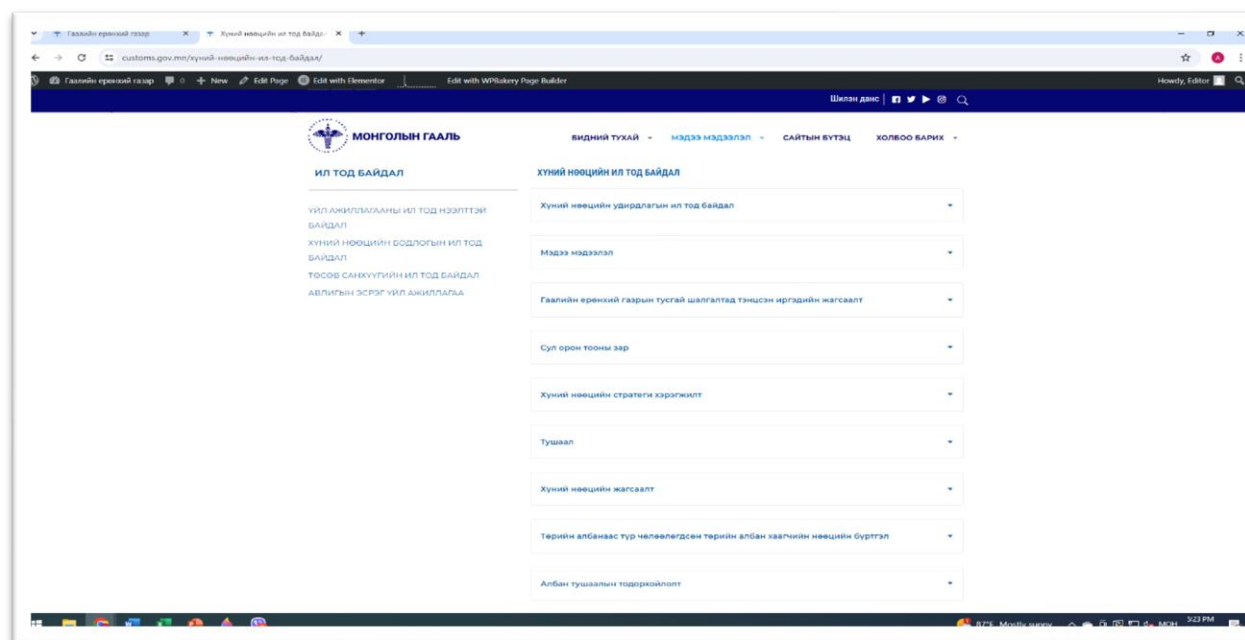

2. Ил тод байдал цэсний Хүний нөөцийн үйл ажиллагааны ил тод байдал дэд цэсэд “Хүний нөөцийн удирдлагын ил тод байдал”, “Сул орон тооны зар”, “Хүний нөөцийн стратеги хэрэгжилт”, “Хүний нөөцийн жагсаалт”, “Албан тушаалын тодорхойлолт” тус тус хүний нөөцийн талаарх мэдээллийн ил тод, нээлттэй байдал байршуулсан.

Мэдээллийн шинэчилсэн байдал: 2024 оны 01, 02 дугаар улиралд хүний нөөцийн сул орон тооны зарыг зарласан хугацаанд нь нийтэд ил тод байршуулж, мөн гаалийн байгууллагын хүний нөөцийн стратеги хэрэгжилт, албан хаагчдын утасны жагсаалтыг шинэчлэн цэсэд байршуулсан.

<https://customs.gov.mn/%d1%85%d2%af%d0%bd%d0%b8%d0%b9-%d0%bd%d3%a9%d3%a9%d1%86%d0%b8%d0%b9%d0%bd-%d0%b8%d0%bb-%d1%82%d0%be%d0%b4-%d0%b1%d0%b0%d0%b9%d0%b4%d0%b0%d0%bb/>

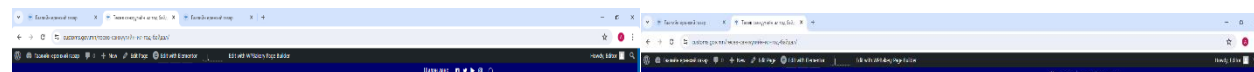

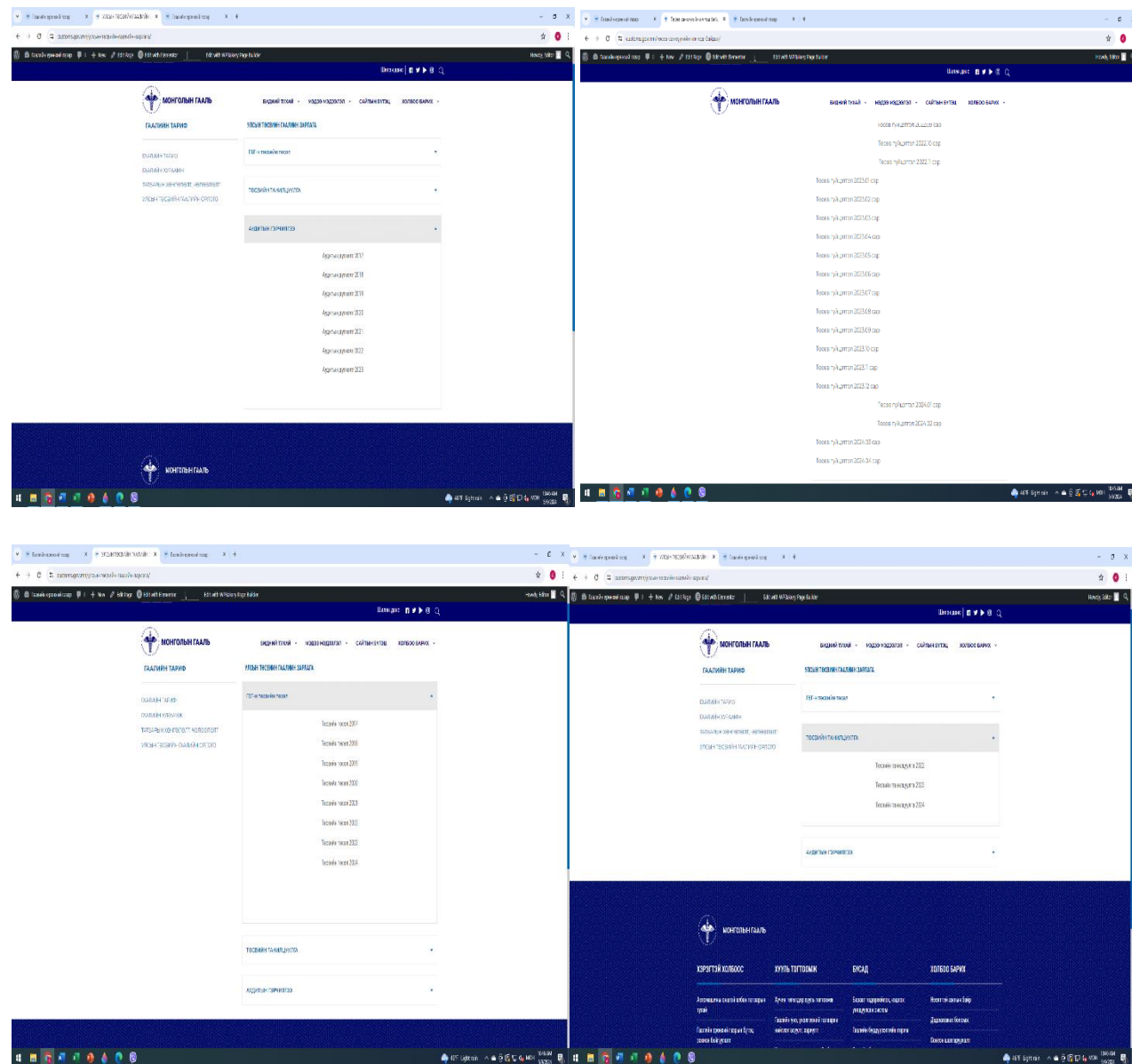
3. Ил тод байдал цэсний Төсөв санхүүгийн ил тод байдал цэсэд “Мэдээлэл хариуцагчийн эзэмшиж байгаа газрын мэдээлэл”, “Санхүүгийн тайлан”, “Төсөв гүйцэтгэл”, “Худалдан авах ажиллагаа”, “Шилэн данс”, “Бусад” тус тус төсөв, санхүү, худалдан авах ажиллагааны талаарх мэдээллийн ил тод, нээлттэй байдлын хүрээнд байршуулсан.

Мэдээллийн шинэчилсэн байдал: 2024 оны 1, 2 дугаар улирлын байдлаар “Төсөв гүйцэтгэл”-ийг сар бүр тогтмол, “Худалдан авах ажиллагаа”-ны тендерийн урилгыг зарласан хугацаанд байршуулсан. Мөн 2023 оны тендерийн урилга, түүний үр дүн, худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөө, түүний тайлан, жилийн эцсийн тайланг 1 дүгээр улиралд байршуулсан.

<https://customs.gov.mn/%d1%82%d3%a9%d1%81%d3%a9%d0%b2-%d1%81%d0%b0%d0%bd%d1%85%d2%af%d2%af%d0%b3%d0%b8%d0%b9%d0%bd-%d0%b8%d0%bb-%d1%82%d0%be%d0%b4%d0%b1%d0%b0%d0%b9%d0%b4%d0%b0%d0%bb/>

Хуулийн хэлтэс

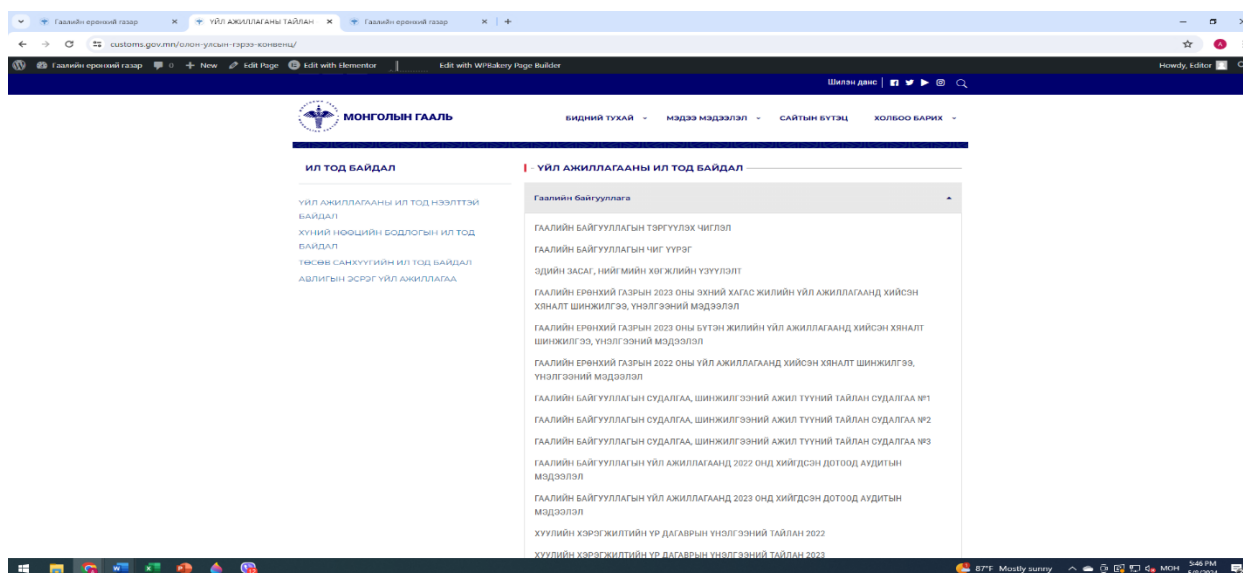
4. Ил тод байдал цэсний Үйл ажиллагааны ил тод нээлттэй байдал дэд цэсэд Эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн үзүүлэлт, үйл ажиллагааны тайлан, мэдээлэл хариуцагчийн үйл ажиллагаанд хийсэн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ, дотоод аудит, санхүүгийн хяналт шалгалтын тайлан, акт, дүгнэлт, албан шаардлага, зөвлөмж, хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээний тайлан, хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн баримт бичгийн хэрэгжилтийн тайлан, өргөдөл гомдлын шийдвэрлэлтийн тайлан, мэдээг тус тус байршуулсан.

Мэдээллийн шинэчилсэн байдал: 2024 оны Гаалийн байгууллагын төлөвлөгөө, шударга байдлын төлөвлөгөөг байршуулсан. Мөн 2023 гаалийн байгууллагын үйл ажиллагааны тайлан, АТГ-н биелэлт, өргөдөл, гомдлын шийдвэрлэлтийн тайлан, хэрэглэгчийн үнэлгээ, судалгааны тайлан, гаалийн ерөнхий газрын бүтэн жилийн үйл ажиллагаанд хийсэн хяналт шинжилгээ, үнэлгээний мэдээлэл, хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээний тайлан, хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичгийн хэрэгжилтийн тайлан,

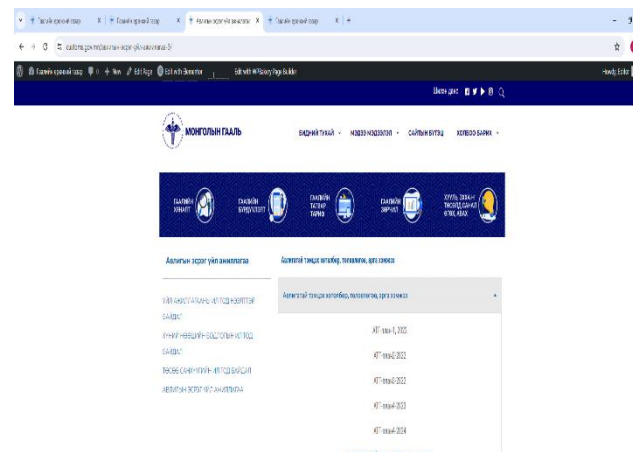
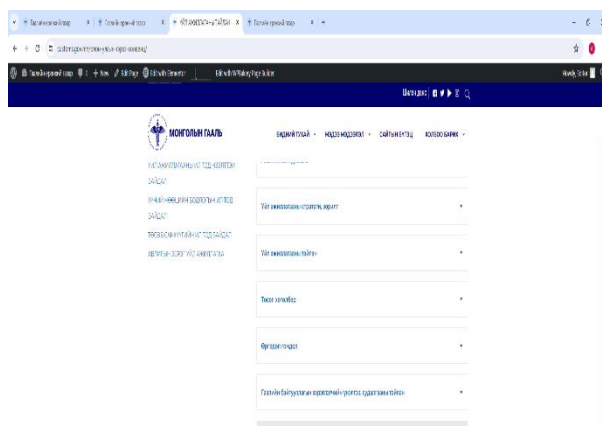
алсын хараа 2050 биелэлтийн тус тус 1 дүгээр улиралд байршуулсан.

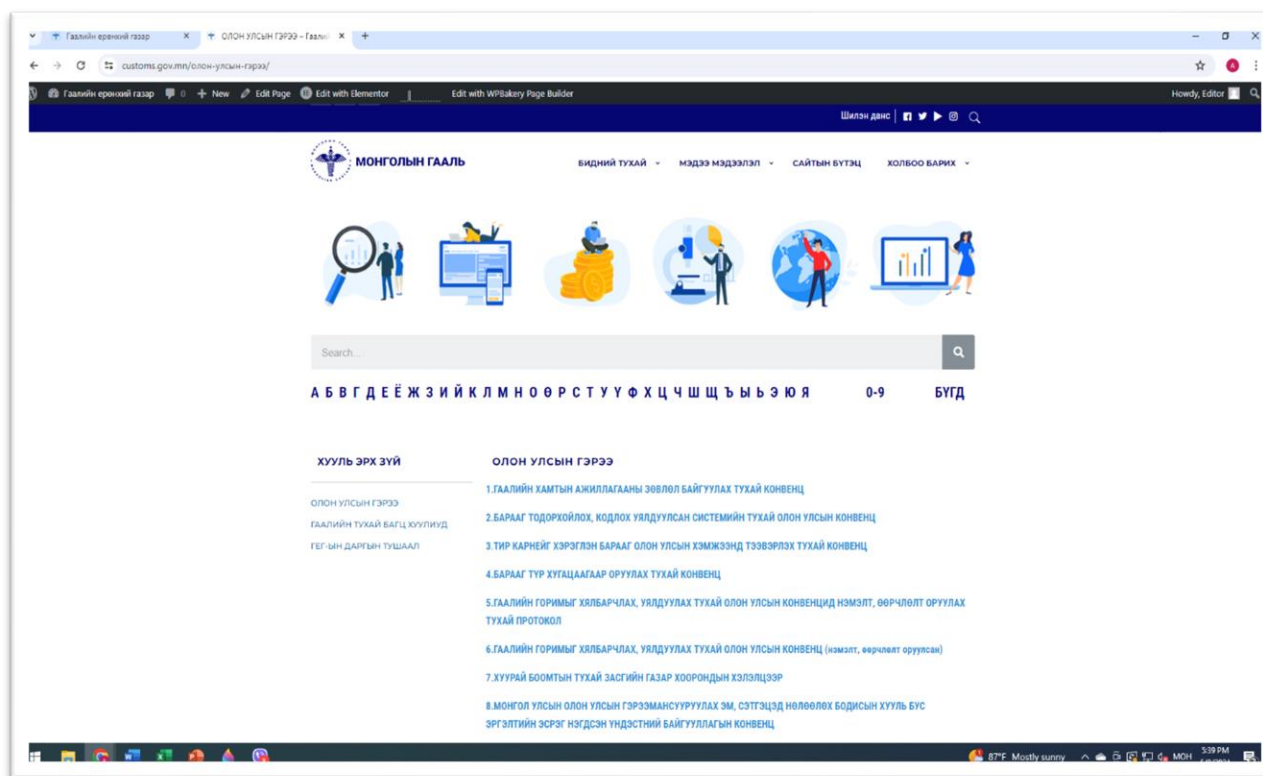
<https://customs.gov.mn/%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%bd-%d1%83%d0%bb%d1%81%d1%8b%d0%bd-%d0%b3%d1%8d%d1%80%d1%8d%d1%8d-%d0%ba%d0%be%d0%bd%d0%b2%d0%b5%d0%bd%d1%86/>

5. “Хууль эрх зүйн” цэсэд Гаалийн байгууллагын үйл ажиллагаанд мөрдөгдөж байгаа олон улсын гэрээ, хууль тогтоомж, Засгийн газрын шийдвэр, бусад эрх зүйн актыг байршуулсан.

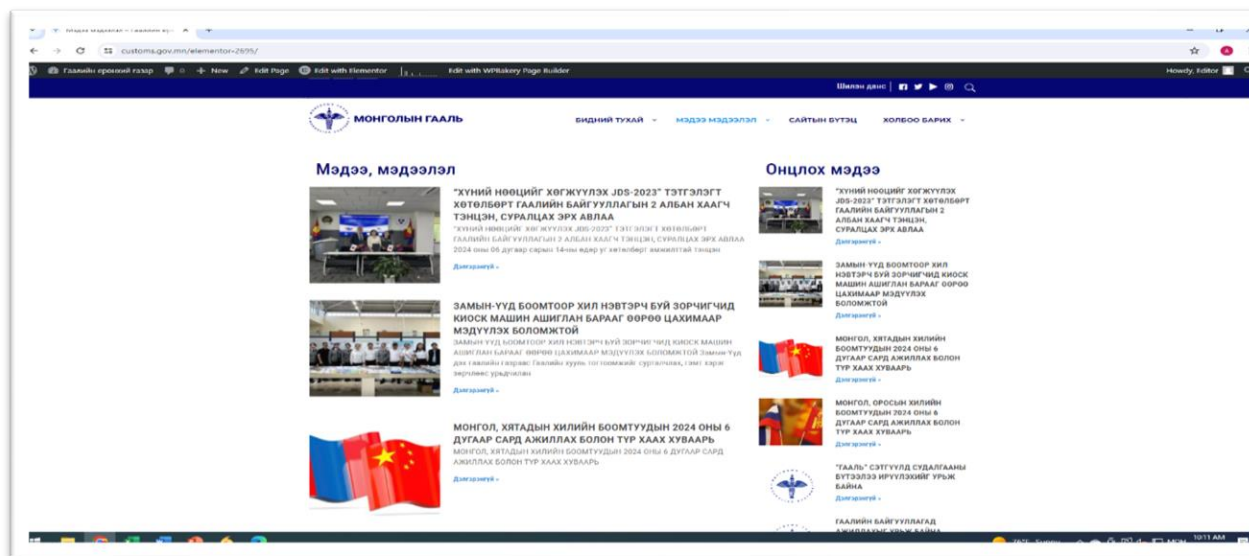
<https://customs.gov.mn/%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%bd-%d1%83%d0%bb%d1%81%d1%8b%d0%bd-%d0%b3%d1%8d%d1%80%d1%8d%d1%8d/>

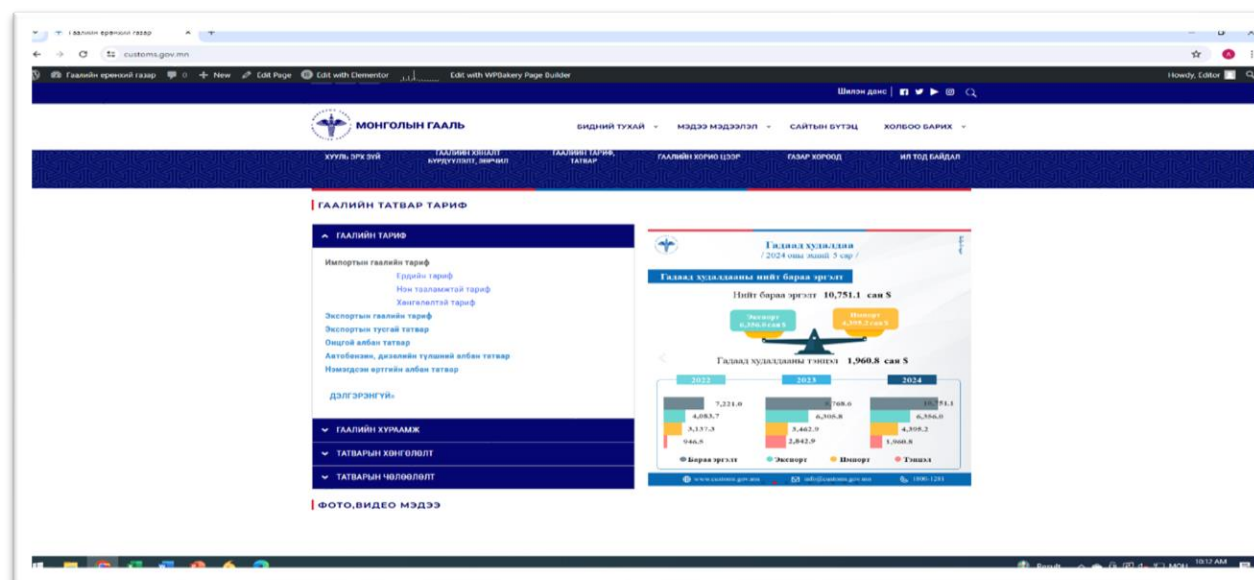

6. Мэдээ мэдээлэл цэсний Цаг үеийн мэдээ, видео мэдээ дэд цэсэд мэдээлэл хариуцагчаас зохион байгуулсан олон нийтийн арга хэмжээний хөтөлбөр, мэдээ мэдээллийг тогтмол байршуулдаг.

<https://customs.gov.mn/elementor-2695/>

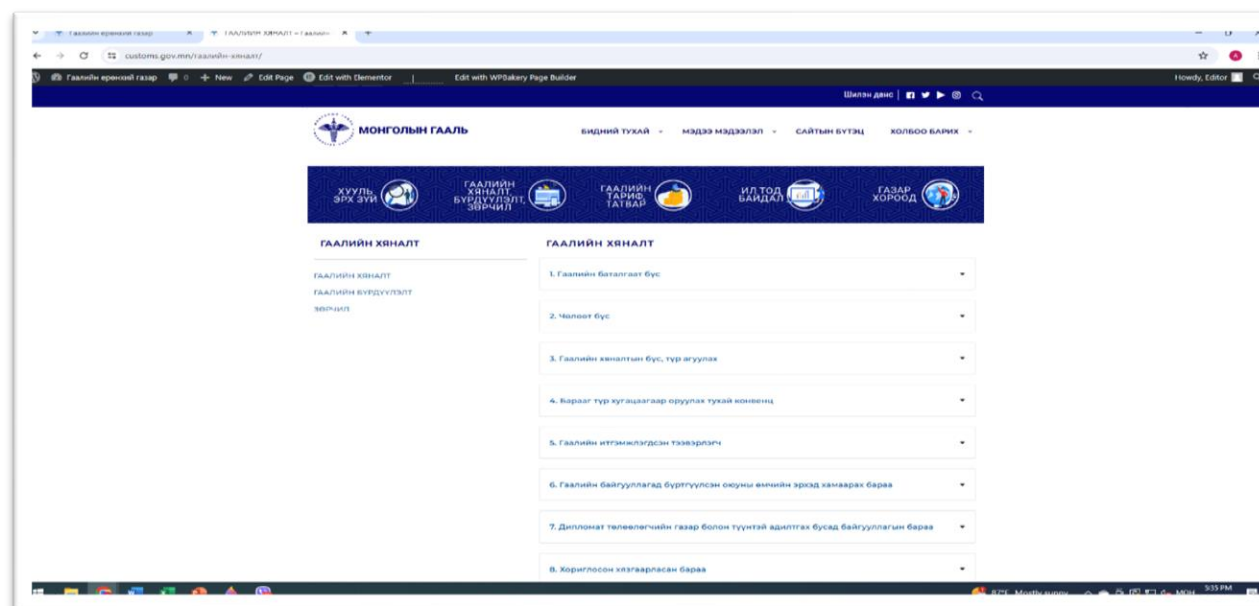
7. Гаалийн байгууллагын чиг үүргийн хүрээнд статистик мэдээг сар бүр тогтмол шинэчлэн нүүр хуудасны цонхонд байршуулан ажиллаж байна.

8. “Хяналт, бүрдүүлэлт” цэсний “Гаалийн хяналт” дэд цэсийг 2020 оны 01 дүгээр улирлаас эхлэн шинэчилсэн. Тус цэсэд байрлах нийт 14 мэдээлэл, “Гаалийн хяналт” дэд цэсэд 4 мэдээлэл, Зөрчил дэд цэсэд 4 мэдээллийг тус тус байршуулсан.

Мэдээллийн шинэчилсэн байдал: 2024 оны 1 дүгээр улирлын байдлаар гаалийн хяналт цэсэд гаалийн баталгаат бүс, чөлөөт бүс, түр агуулах, гаалийн итгэмжлэгдсэн тээвэрлэгч, хориглосон хязгаарласан бараа, зорчигчийн хувийн хэрэглээний эд зүйл, Зөрчил цэсэд 4 цонх шинээр нээж үндэсний аюулгүй байдал, мөнгө угаах терроризмийг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх, хар тамхи мансууруулах бодис сэрэмжлүүлэг, зөрчлийн статистик тоон мэдээллийг байршуулсан.

<https://customs.gov.mn/%d0%b3%d0%b0%d0%b0%bb%d0%b8%d0%b9%d0%bd-%d1%85%d1%8f%d0%bd%d0%b0%bb%d1%82/>

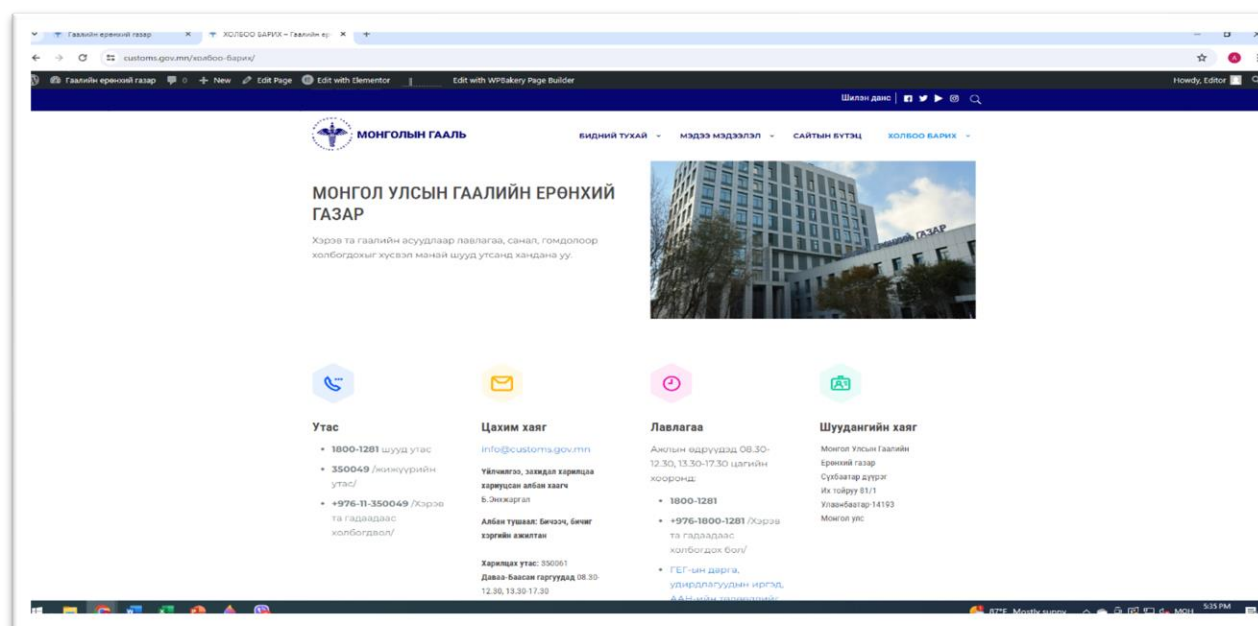
9. Хаяг байршил, харилцах утасны дугаар, шуудангийн хаяг, олон нийттэй харилцах, мэдээлэл хүргэх “Монголын гааль” албан ёсны фейсбүүк хуудас, “MongolCustoms” твиттер нийгмийн сүлжээний хаягийг тус тус байршуулсан.

Мэдээллийн шинэчилсэн байдал: 2024 оны 2 дугаар улирлын байдлаар “Монголын гааль” албан ёсны фейсбүүк хуудас, “MongolCustoms” твиттер давхардсан тоогоор нийт 281 мэдээ, постер, рийл, видео нийтэлж байршуулсан.

<https://customs.gov.mn/%d1%85%d0%be%d0%bb%d0%b1%d0%be%d0%be-%d0%b1%d0%b0%d1%80%d0%b8%d1%85/>

Гаалийн байгууллага хэвлэл мэдээллийн байгууллага болон олон нийттэй харилцахдаа Монгол улсын үндсэн хууль, Хэвлэл мэдээллийн эрх чөлөөний тухай хууль, Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуулийг үндсэн чиг шугамаа болгон ажиллаж байна.

Гаалийн байгууллагын үйл ажиллагаа, хууль тогтоомжийг сурталчилсан постер, цаг үеийн мэдээ, видео, видео мэдээг хийж Гаалийн байгууллагын “Монголын гааль” албан ёсны сошиал хаягаар олон нийтэд өдөр тутам мэдээлж хүргэсээр байна.

ОЛОН НИЙТТЭЙ ХАРИЛЦАХ ЧИГЛЭЭР ДАРААХ ХУУЛЬ ТОГТООМИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЖ АЖИЛЛАВ. ҮҮНД:

№	Эрх зүйн актын нэр	Батлагдсан огноо	Мөрдөж эхэлсэн огноо	Хуулийн холбогдох заалт	Хэрэгжилтийн байдал
1.	Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/	2019.06.06	2020.01.01	29.1.1.гэмт хэрэг, зөрчлийн шалтгаан, нөхцөлийг илрүүлэх, дүн шинжилгээ хийх, түүнийг арилгах;	Гаалийн мэдээллийн автоматжуулсан системийн зөрчил мэдээлэл, эрсдэлтэй зорчигчийн сан болон бараа, тээврийн хэрэгслийн мэдээлэл, гаалийн бүрдүүлэлтийн мэдээллийг ашиглан дүн шинжилгээ хийх гаалийн болон бусад зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, илрүүлэх, нотлох баримтыг бэхжүүлэх, мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийсний үндсэн дээр гаалийн хяналт, бүрдүүлэлтийн үйл ажиллагаанд зөвлөмж илгээн телехяналтаар хянах боломж нөхцлийг хангахын тулд

					шалгуур үзүүлэлтүүдийг ажлын хэсгийн судалгааны үндсэн дээр боловсруулан батлуулж, Шуурхай хяналтын төвийн үйл ажиллагаанд ашиглаж байна. Шуурхай хяналтын төв Табльд дата анализ хийдэг платформыг ашиглан гаалийн автоматжуулсан КАИС системд ирүүлсэн гаалийн мэдүүлэгт батлагдсан шалгуур үзүүлэлтүүдээр өндөр эрсдэлтэй гэж сонгогдсон гаалийн мэдүүлэгт телекамерын системийг ашиглан давхар хяналт тавьж ажилласнаар нийт 54 мэдүүлэгт дүн шинжилгээ хийн, зөвлөмж илгээснээс хяналт шалгалтаар гаалийн үнэ, барааны нэр төрөл, тоо хэмжээ, ангилал худал мэдүүлж, татвараас зайлсхийхийг завдсан нийт 40 зөрчил илэрсэн. Илэрсэн зөрчлийг авч үзвэл Зөрчлийн тухай хуулийн тусгай ангийн 11.21-ийн 1.1, 1.2, 12 заалтуудын дагуу 218,592,867.4 төгрөгийн татварыг нөхөн төлүүлж, 109,207,353.5 төгрөгийн торгууль ногдуулсан арга хэмжээ авагдсан байна. Гаалийн хяналт, бүрдүүлэлтийн үйл ажиллагааны мэдээлэлд шалгуураар дүн шинжилгээ хийсний үндсэн дээр гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх нь үр дүнтэй байгаа тул цаашид зөвлөмжийн шалгуур үзүүлэлтүүдийг илүү оновчтой нарийвчлах, нэмэгдүүлэх тал дээр анхааран ажилаж байна.
2.	Иргэдээс төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх тухай	1995.04.17	1995.04.17	12 дугаар зүйл. Өргөдөл, гомдлыг хүлээн авах, бүртгэх 16 дугаар зүйл. Өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх, хариу өгөх хугацаа	Гаалийн байгууллагад 2024 оны 01 дүгээр сарын 02-ны өдрөөс 06 дугаар сарын 15-ны өдрийн байдлаар Засгийн газрын 11-11 төв, Гаалийн цахим бүрдүүлэлтийн төв, Гаалийн лавлах 1800-1281 тусгай дугаар, харьяа гаалийн газар хороодоор дамжуулан нийт 4611 дуудлага бүртгэгдсэн байна. Үүний 3409 буюу 73.93% нь Гаалийн лавлах 1800-1281 тусгай дугаарт, 1007 буюу 21.83% нь цахим бүрдүүлэлтийн төвд, 135 буюу 2.93% нь Засгийн газрын 11-11 төвд, үлдсэн 60 буюу 1.31% нь гаалийн газар хороодод иргэд, хуулийн этгээдээс ирүүлсэн лавлагаа, гомдол, мэдээлэл байна.

				19 дүгээр зүйл. Өргөдөл, гомдлыг хүлээн авч шийдвэрлэх үйл ажиллагаанд хяналт тавих 20 дугаар зүйл. Өргөдөл, гомдолд судалгаа дүгнэлт хийх	Шуурхай хяналтын төв нь Иргэдээс төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангах үүднээс харьяа гаалийн газар хороод болон Бүрдүүлэлтийн цахим төвд ирүүлсэн гаалийн байгууллагын үйл ажиллагаатай холбоотой санал, гомдол, мэдээллийг бүрэн бүртгэлжүүлэх үүргийг албан бичгээр хүргүүлсэн ба энэ ажлын хүрээнд Гаалийн байгууллагын Захиргаа дотоод ажлын системийн “Дуудлагын төв” гомдол мэдээллийн програмд бүртгэлжүүлэх эрхийг тухайн чиг үүргийг хариуцсан албан тушаалтан бүрт нээж өгсөн. Гаалийн байгууллагатай холбоотой гомдлыг авч үзвэл Засгийн газрын "Иргэд, олон нийттэй харилцах 11-11 төв"-өөр дамжуулан 2024 оны 06 дугаар сарын 15-ны өдрийн байдлаар гаалийн байгууллагын үйл ажиллагаатай холбоотой нийт 120, Гаалийн лавлах 1800-1281 тусгай дугаарт 69 гомдол, Бүрдүүлэлтийн цахим төвд- 257, харьяа гаалийн газар хороодод-27 гомдол хүлээн авч ЗДАС-ын “Дуудлагын төв” гомдол бүртгэлийн програмд бүртгэн, шийдвэрлэх нэгж, албан тушаалтанд цахимаар хуулийн хугацаанд шилжүүлэн ажилласан. Хүлээн авсан нийт гомдлыг холбогдох чиглэлээр нь задалж үзвэл: - Гаалийн хяналт шалгалт, бүрдүүлэлттэй хамааралтай - 179 /37.84%/ - Гаалийн үнэ үнэлгээ, бичиг баримттай холбоотой – 144 /30.44%/ - Албан хаагчийн ёс зүйтэй холбоотой – 39 /8.25%/ - Гаалийн хорио цээртэй холбоотой - 11 /2.33%/ - Гаалийн зөрчилтэй холбоотой - 8 /1.69%/
--	--	--	--	---	---

					- Гаалийн сүлжээ, програм, тоног төхөөрөмжийн сааталтай холбоотой - 4 /0.85%/ - Бусад – 88 /18.60%/ гомдол тус тус эзэлж байна. Хуулийн хугацаанд шийдвэрлээгүй, хугацаа хэтэрсэн гомдол мэдээлэл байхгүй болно. Шийдвэрлэлт хуулийн хүрээнд шийдвэрлэгдсэн эсэх, шийдвэрлэх үйл ажиллагаанд хяналт тавих зорилгоор Дотоод хяналт аюулгүй байдлын хэлтэсийн дарга болон ГУАБ-д тус програмд нэвтрэх эрхийг нээж өгсөн. 2024 оны эхний 5 сарын байдлаар ирүүлсэн санал, гомдол, мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийн, ЗУГ-т хүргүүлэн ажилласан.
--	--	--	--	--	---

---oOo---

2.2.УИХ-ын тогтоол, Ерөнхийлөгчийн зарлиг, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн зөвлөмж, Засгийн газрын тогтоол, Ерөнхий сайдын захирамж, Засгийн газрын хуралдааны тэмдэглэл зэрэг эрх зүйн актын хэрэгжилтийн биелэлтийг ЗББН-ээс гаргуулан авч бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилтийн нэгтгэсэн тайланг Сангийн яаманд хүргүүлнэ.

СУУРЬ ТҮВШИН

УИХ-ын тогтоол 4, ҮАБ-ын зөвлөмж 1, ЗГ-ын тогтоол 16, ЗГ-ын хуралдааны тэмдэглэл 8, ЗГ-ын албан даалгавар 2, нийт 31 тогтоол шийдвэрийн биелэлтийг ЗББН-ээс гаргуулан авч бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилтийн нэгтгэсэн 8 удаагийн хэрэгжилтийг тус тус гарган Сангийн яамны Төрийн захиргааны удирдлагын газар ахлах мэргэжилтэн З.Баянмөнхөд цахимаар тогтоосон хугацаанд нь хүргүүлэн ажилласан.

ХЭРЭГЖИЛТ

Сангийн сайдын 2023 оны 02 дугаар сарын 02-ны өдрийн “ГЕГ-ын зохион байгуулалтын бүтцийг батлах, үйл ажиллагааны стратеги, зохион байгуулалтын бүтцийн өөрчлөлтийн хөтөлбөрийг зөвшөөрөх тухай” 29 дугаар тушаалаар Гаалийн ерөнхий газрын зохион байгуулалтад өөрчлөлт орж Хуулийн хэлтсийн чиг үүрэгт “УИХ-ын тогтоол, Ерөнхийлөгчийн зарлиг, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн зөвлөмж, Засгийн газрын тогтоол, Ерөнхий сайдын захирамж, Засгийн газрын хуралдааны тэмдэглэл зэрэг эрх зүйн актын хэрэгжилтийн биелэлтийг ЗББН-ээс гаргуулан авч бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилтийн нэгтгэсэн тайланг Сангийн яаманд хүргүүлэх” арга хэмжээ 2023 оны 03 дугаар сараас нэмэгдсэн. Засгийн газрын 2020 оны 206 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилт, захиргааны байгууллагын үйл ажиллагаанд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх нийтлэг журам” болон тус журмын нэгдүгээр хавсралт “Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичгийн хэрэгжилт, хууль тогтоомж, тогтоол шийдвэрийн биелэлт болон байгууллагын үйл ажиллагааг тайлагнах хугацаа”-г тус тус үндэслэн тогтоол шийдвэрийн биелэлтийг ЗББН-ээс гаргуулан авч бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилтийн нэгтгэсэн тайланг Сангийн яаманд хүргүүлэн ажилласан байна. Тус ажлын хүрээнд ГЕГ-т хамаарах тогтоол шийдвэрийн хэрэгжилтийг СЯ-д хүргүүлэн ажилласан.

ХҮРСЭН ТҮВШИН

Тайлант хугацаанд УИХ-ын тогтоол - 4, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөмж - 1, Засгийн газрын тогтоол - 18, Засгийн газрын хуралдааны тэмдэглэл - 10, Засгийн газрын албан даалгавар - 2, нийт 33 тогтоол шийдвэрийн биелэлтийг ЗББН-ээс гаргуулан авч бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилтийн нэгтгэсэн тайланг

2024.01.31-нд 2023 оны жилийн эцсийн хэрэгжилт;

2024.03.05-нд 2-р сарын хэрэгжилт;

2024.04.04-нд 3-р сарын хэрэгжилт;

2024.05.06-нд 4-р сарын хэрэгжилт;

2024.06.05-нд 5-р сарын хэрэгжилтийг тус тус гарган Сангийн яамны Төрийн захиргааны удирдлагын газар ахлах мэргэжилтэн З.Баянмөнхөд цахимаар /99010806/ цахимаар буюу bayanmunkh_z@mof.gov.mn хаяг руу тогтоосон хугацаанд нь хүргүүлэн ажилласан. Жагсаалтыг хавсралтаар оруулав.

---oOo---

ГЕГ-ЫН ТОГТООЛ ШИЙДВЭРИЙН БИЕЛЭЛТ 2024 ОНЫ ЭХНИЙ ХАГАС ЖИЛ

2024.06.25

№	Арга хэмжээ	Биелэлт 2024 оны эхний хагас жил
Монгол Улсын хууль		
УИХ-ЫН ТОГТООЛ		
1	Хүнсний хангамж, аюулгүй байдлыг хангах талаар авах зарим арга хэмжээний тухай 2022-06-17 Дугаар 2022 №36 https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16530824651591	5/и. улсын хэмжээнд лабораторийн шинжилгээний аргачлалыг шинэчлэх замаар хүнсний аюулгүйн үзүүлэлтийг бүрэн тодорхойлох, экспорт, импортын хүнсний түүхий эд, бүтээгдэхүүнд ачилтын өмнөх лабораторийн шинжилгээ, хяналт шалгалтыг хийх тогтолцоог бүрдүүлэх, хилийн болон улсын итгэмжлэгдсэн лабораторийг чадавхжуулах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх; (5/Хүнсний боловсруулах үйлдвэрлэлийн чиглэлээр:) Гаалийн байгууллагын хэмжээнд хүнсний бүтээгдэхүүний чанар, аюулгүйн үзүүлэлт болох нян судлал, хими хор судлал болон ургамал хорио цээрийн магадлан шинжилгээг дараах лабораториуд хийж гүйцэтгэж байна. Үүнд: - ЗУГГ-ын итгэмжлэгдсэн салбар лаборатори (итгэмжлэлийн эрх: 2022-2026он) - СЭГГ-ын салбар лаборатори Эдгээр салбар лабораториуд нь АХБ-ны санхүүжилтээр нийлүүлэгдсэн өндөр мэдрэмжит тоног төхөөрөмжийг хүлээн авч ашиглалтад оруулж, шинжилгээний нэр төрөл, арга аргачлын нэвтрүүлэхээр ажиллаж байна. -Гаалийн төв лаборатори болон ЧХОУНБГГ, БӨГГ, ДоГГ, Увч аймгийн Боршоо боомтуудад хүнсний бүтээгдэхүүний чанар, аюулгүйн үзүүлэлтийг тодорхойлох магадлан шинжилгээг хийхээр тоног төхөөрмж захиалан, нийлүүлж, албан хаагчдийг сургах ажил хийгдэж байна. Гэвч боловсон хүчин дутагдалтай хэвээр байна. 2024 оны эхний хагас жилийн байдлаар лабораторийн шинжилгээнд 532,8 мян.тн, 6.355.978 ширхэг, 54 хайрцаг бараа бүтээгдэхүүнээс 12118 удаа 27,7 мян.кг бараа, бүтээгдэхүүн шинжилгээнд хамруулсан байна. Нийт шинжилгээнд хамрагдсан бараа, бүтээгдэхүүнээс 61946 үзүүлэлтээр шаардлага хангаж, 106 үзүүлэлтээр шаардлага хангаагүй байна. Лабораторийн шинжилгээний төлбөр болох 485,4 сая төгрөгийг улсын төсөвт төвлөрүүлсэн ба Улсын Мал эмнэлгийн лаборатори, Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хяналт зохицуулалтын газрын Эм шинжлэх лабораторийн шинжилгээнд хамруулсан барааны төлбөр ороогүй болно.Лабораторийн шинжилгээт хяналтад нийт хамрагдсан бүтээгдэхүүний /532,8 мян.тн буюу 0,03 тн/ 0,06 хувь дээжийг шинжилсэнээс 61946 үзүүлэлт буюу 99.8 хувь шаардлага хангаж,106 үзүүлэлт буюу 0.2 хувь нь шаардлага хангахгүй дүнтэй гарсан.
2	ХУУЛЬ БАТАЛСАНТАЙ ХОЛБОГДУУЛАН АВАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ 2023-01-12 Дугаар 2023 №06 https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16532717054541	1.1.Уул уурхайн бүтээгдэхүүний биржийн тухай хууль хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж эхлэх хүртэлх хугацаанд экспортод гаргах нүүрсийг "Монголын хөрөнгийн бирж" ТӨХК-ийн цахим системээр дамжуулан арилжаалах нөхцөлийг бүрдүүлэх, экспортод гаргах нүүрсний нээлттэй цахим арилжаатай холбогдсон харилцааг зохицуулсан журмыг баталж, мөрдүүлэх; Уул уурхайн бүтээгдэхүүний биржийн тухай хууль, түүний хэрэгжүүлэх тогтоол, шийдвэрийн дагуу гаалийн лаборатори нь магадлан шинжилгээнд хамрагдаж буй уул уурхайн бүтээгдэхүүний экспортын гэрээг "Гэрээ бүртгэлийн нэгдсэн систем"-д бүртгэн, гаалийн бүрдүүлэлтийн үйл ажиллагаанд 100 хувь ашиглалтад оруулан, өдөр тутмын үйл ажиллагаанд ашиглаж байна. Тайлант хугацаанд Гаалийн төв лаборатори нь гэрээ бүртгэлийн системд бүртгэгдсэн уул уурхайн бүтээгдэхүүн болох нүүрсний 2028 дүгнэлт, 1089 эрдэс түүхий эд (зэс, мөнгө, хар тугалга, гянтболд, молебден, цайрын баяжмалууд, жонш, төмрийн хүдэр баяжмал, манганы хүдэр)-ийн дээжинд магадлан шинжилгээ хийж, барааны ангиллын кодыг тодорхойлсон дүгнэлт гаргасан байна. ГЕГ, ТЕГ болон ГТСМТТ УҮГ хамтран "Гааль, татварын автомат бүрдүүлэлт"-ийн системд Гэрээ бүртгэлийн системийг шинээр хөгжүүлж бүрэн дуусгасан. Дээрх системд гадаад болон дотоод худалдааны гэрээ, боловсруулах, баяжуулах гэрээ зэрэг ашигт малтмалын бүх төрлийн гэрээг бүртгэх боломжийг бүрдүүлсэн. Мөн ГБНС-д бүртгэгдсэн дотоод гэрээг цахим төлбөрийн баримтын системтэй холбож, төлбөрийн баримтыг цахимаар үйлдэх боломжтой болгосон. Сангийн сайдын 2023.04.17-ны өдрийн А/89

			дугаартай тушаалаар батлагдсан “Бараа, бүтээгдэхүүн, ашигт малтмалыг үйлдвэрлэл, борлуулалт, экспорт, импортын үе шат бүрээр мэдээллийн нэгдсэн санд бүртгэх журам”-ын дагуу экспортлогч нар эрдэс бүтээгдэхүүнийг хилээр гаргахдаа ТЕГ-ын хянаж, баталгаажуулсан гэрээг үндэслэн гаалийн байгууллагад мэдүүлдэг бөгөөд дээрх гэрээний тоо хэмжээний хасалт нь экспортын гаалийн мэдүүлгийг үндэслэн хийгддэг. ТЕГ-аас хянаж, баталгаажуулсан дээрх гэрээг гаалийн байгууллага экспортын гаалийн бүрдүүлэлтэд гэрээ бүртгэлийн системээс шууд татан ашиглаж байна.	
	1.2.биржээр арилжаалах уул уурхайн бүтээгдэхүүний нэр төрөл, ангиллыг баталж, шаардлагатай дэд бүтэц /итгэмжлэгдсэн лаборатори, агуулах, терминал, тээвэр логистикийн төв/-ийг бий болгох;	БТКУС-ийн Зүйл 26.01, 2701, 27.02-т хамаарах төмрийн хүдэр, төмрийн баяжмал, нүүрс, нүүрсэн бүтээгдэхүүнүүд биржийн арилжаагаар арилжаалагдаж байна. 2024.01.01-2024.06.19-ны өдрийн хоорондох хугацааны экспортын барааны гаалийн бүрдүүлэлтийн мэдээгээр БТКУС-ийн Зүйл 26.01-д хамаарах төмрийн хүдэр болон баяжмалын нийт мэдүүлгийн 1.5%, Зүйл 27.01, 27.02-т хамаарах нүүрс, нүүрсэн бүтээгдэхүүний 19.4% нь тус тус биржийн гэрээтэй мэдүүлэг эзэлж байгаа бөгөөд хэлцлийн үнийн аргаар гаалийн үнийг хянасан байна.-БАҮХ Монгол Улсын Засгийн газрын 2023 оны Биржээр арилжаалах бүтээгдэхүүний нэр төрөл, ангиллыг батлах тухай 223 дугаар тогтоолыг хэрэгжүүлэн ажиллаж байна. Монгол Улсын Засгийн газрын 2022 оны 466 дугаар тогтоолын дагуу цахим арилжаагаар экспортод гаргах нүүрсийг 2023.01.17-ны өдрөөс эхлэн Гашуунсухайт дахь Чингэлэг тээврийн терминал гаалийн хяналтын бүсээр дамжуулан гаргаж байна. 2024.01.01-ний өдрөөс 2024.06.18-ны өдрийн байдлаар нээлтэй цахим арилжаагаар худалдаалсан: -Эрдэнэс тавантолгой ХК-ийн 44 гэрээний 5,296,808.35 тн; -Энержиресурс ХХК-ийн 189 гэрээний 2,741,849.88 тн; -Хангад-Эксплорэйшн ХХК /ГХО/ -ийн 13 гэрээний 165,663.60 тн; -Тавантолгой ХК-ийн 4 гэрээний 309,346.1 тн нүүрсийг тус тус Гашуунсухайт боомт дахь Чингэлэг тээврийн терминал гаалийн хяналтын бүсээр дамжуулан гаргасан байна.		
	1.3. уул уурхайн бүтээгдэхүүний биржийн үйл ажиллагааг цахимжуулж, үндэсний мэдээллийн технологийн компаниудын хөгжүүлсэн систем, программ хангамжийг биржийн үйл ажиллагаанд ашиглах боломжтой эсэхийг судалж, холбогдох арга хэмжээ авах.	Уул уурхайн бүтээгдэхүүний биржийн тухай хууль, түүний хэрэгжүүлэх тогтоол, шийдвэрийн дагуу гаалийн лаборатори нь магадлан шинжилгээнд хамрагдаж буй уул уурхайн бүтээгдэхүүний экспортын гэрээг “Гэрээ бүртгэлийн нэгдсэн систем”-д бүртгэн, гаалийн бүрдүүлэлтийн үйл ажиллагаанд 100 хувь ашиглалтад оруулан, өдөр тутмын үйл ажиллагаанд ашиглаж байна. Тайлант хугацаанд Гаалийн төв лаборатори нь гэрээ бүртгэлийн системд бүртгэгдсэн уул уурхайн бүтээгдэхүүн болох нүүрсний 2028 дүгнэлт, 1089 эрдэс түүхий эд (зэс, мөнгө, хар тугалга, гянтболд, молебден, цайрын баяжмалууд, жонш, төмрийн хүдэр баяжмал, манганы хүдэр)-ийн дээжинд магадлан шинжилгээ хийж, барааны ангиллын кодыг тодорхойлсон дүгнэлт гаргасан байна. Биржийн гэрээг "Гэрээ бүртгэлийн нэгдсэн систем"-д оруулах, экспортын гаалийн мэдүүлэгт "Биржтэй эсэх" мэдээллийг оруулах боломжтой болгон Гаалийн автоматжуулсан мэдээллийн КАИС, СЭПС, Гааль.мн системүүдэд хөгжүүлэлт хийж нэвтрүүлсэн.		
3	НҮҮРСНИЙ ТЭЭВЭРЛЭЛТ, ЭКСПОРТТОЙ ХОЛБООТОЙ АСУУДЛААРХ ЕРӨНХИЙ ХЯНАЛТЫН СОНСГОЛЫН ТАЙЛАНТАЙ	1/г. г/ Эдийн засаг, хөгжлийн яам, Сангийн яам, Монголбанк болон холбогдох төрийн байгууллагуудын нүүрсний тээвэрлэлт, экспорт, үнийн талаар гаргаж байгаа статистик мэдээллийн зөрүүтэй байдлыг судлан үзэж, бодитой мэдээлэл гаргах чиглэлээр анхаарч ажиллах;	Монгол Улсын Их Хурлын 2022.06.10-ны өдрийн 31 дүгээр тогтоолоор “Хилийн боомтуудаар ачаа, тээвэр, нүүрс нэвтрүүлэх болон чөлөөт бүсийн үйл ажиллагаанд учирч байгаа хүндрэлийг шалган тогтоох үүрэгтэй хянан шалгах түр хороо байгуулагдсантай холбогдуулан ЗТГ-аас ирүүлсэн дотоод зурвасыг үндэслэн нүүрсний тээвэрлэлттэй холбоотой мэдээллийг бэлтгэж, дотоод зурвасаар, файлаар тухай бүр хүргүүлсэн. Экспортын барааны гаалийн үнийн аргын хувьд хийгдсэн судалгаагаар хэлцлийн үнийн аргаар үнэлсэн 262200 бичлэг, 4 аргаар 72689 бичлэг байгаа нь хэлцлийн үнийн аргаар 78.3 хувийг үнэлсэн байна.	

	ХОЛБОГДУУЛАН АВАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ 2023-01-19 Дугаар 2023 №08 https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16532690010311			
4	ХУУЛЬ БАТАЛСАНТАЙ ХОЛБОГДУУЛАН АВАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ 2023-12-07 Дугаар 2023_108	1.1. Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль баталсантай холбогдуулан дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхийг Монгол Улсын Засгийн газар /Л.Оюун-Эрдэнэ/-т даалгасугай: 1/татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлт болон татварыг хэсэгчлэн төлөх, хугацааг сунгах асуудлыг бусад хууль тогтоомжтой нийцүүлэх асуудлыг судалж, холбогдох төслийг боловсруулан Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх;	Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль баталсантай холбогдуулан татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлт болон татварыг хэсэгчлэн төлөх, хугацааг сунгах асуудлыг талаар чиглэл ирээгүй тул 2024 оны эхний хагас жилийн байдлаар хэрэгжилт байхгүй болно.	
УИХ-ын Байнгын хорооны тогтоол				
1	Чиглэл өгөх тухай 2020-12-16 Дугаар 2020 №10 БОХХААБХ	1.6/.Экспортод гаргах махыг тухайн аж ахуйн нэгжийн мах боловсруулах үйлдвэрийн газар байрлаж байгаа орон нутгийн гүний гаалийн хяналтад ачилт хийлгэж, гаалийн бүрдүүлэлтийг газар дээр хийх замаар гаалийн хяналтын үйлчилгээг сайжруулах;	Гадаад худалдааг хөнгөвчлөх Засгийн газрын 178 дугаар тогтоолын хүрээнд үйлдвэр байрлаж буй гаалийн газар хороодоос экспортод гарч буй мах, махан бүтээгдэхүүнээс дээж авч Export.mofa.gov.mn цахим нэгдсэн системээр итгэмжлэгдсэн лабораторийн шинжилгээний хариу, тохирлын гэрчилгээ, гарал үүслийн гэрчилгээ, мал эмнэлгийн гэрчилгээг цахим хэлбэрээр олгож гаалийн мэдээллийн системрүү дэмжуулан мах, махан бүтээгдэхүүний экспортын гэрчилгээ 2-4 цаг, өдөртөө шийдвэрлэгдэж байна. 2024 оны эхний улирлын байдлаар БНХАУ-д 3853,5тн адууны мах, 6426,5тн дулааны аргаар чанаж боловсруулсан үхэр, хонь, ямааны мах,7177,5тн хонь, ямааны Иран, Ирак, Азербейжын, Узбекистан, Вьетнам улсад тус тус экспортлоход хяналт шалгалт хийсэн. Махны экспортод тавих гаалийн хяналт шалгалтыг сайжруулах, хил дээр хийх гаалийн хяналт, шалгалтын цаг хугацааг бууруулах, экспортыг дэмжих зорилгоор махыг тухайн аж ахуйн нэгжийн мах боловсруулах үйлдвэрийн газар байрлаж байгаа орон нутгийн гүний гаалийн хяналтын дор ачилт хийлгэж, гаалийн бүрдүүлэлтийг хийж байх асуудлыг ГЕГ-ын Мэргэжлийн зөвлөлийн хуралдаанаар хэлэлцүүлж, шийдвэрлүүлсэн. Дээрх шийдвэрийг үндэслэн Гаалийн тухай хуулийн 2711дүгээр зүйлийн 2711.1.9-д “харьяа гаалийн байгууллагын хариуцах хяналтын нутаг дэвсгэрийг тогтоох, тэдгээрийн эрх хэмжээг тодорхой бараа, тээврийн хэрэгсэл болон гаалийн бүрдүүлэлтийн горимоор хязгаарлах” гэж заасныг үндэслэн ГЕГ-ын даргын Гаалийн байгууллагын эрх хэмжээг тодорхой бараагаар хязгаарлах тухай 2020 оны А/42 дугаар тушаалыг батлуулж, Захиргааны хэм хэмжээний актын улсын нэгдсэн санд 2020.03.1-ны өдрийн 4734 дугаарт бүртгүүлэн, нийтээр дагаж мөрдөж байна.	

		1.7/. Хилийн чанадад гаргах түүхий болон дулааны аргаар эсхүл, бүрэн боловсруулсан махыг тээвэрлэхэд гаалийн байгууллагаас олгох итгэмжлэлд тавигдах шалгуур тодорхойгүй байдаг тул гаалийн байгууллагаас итгэмжлэл олгодоггүй болгох;	ЗГ-н 2003 оны 173-р тогтоолын 3-р хавсралтаар батлагдсан “Амьтан, ургамал,түүхий эд,бүтээгдэхүүнд экспорт,импортын гэрчилгээ олгох журам”-н 2.1.4. дэх заалт “Мал эмнэлэг, ургамлын хорио цээрийн лабораторийн шинжилгээний дүн” гэж заасны дагуу Хилийн чанадад гаргах түүхий болон дулааны аргаар эсхүл,бүрэн боловсруулсан мах,богийн болон адууны ясгүй түүхий хөлдүү махыг экспортлоход зөвхөн мал эмнэлэгийн лабораторийн шинжилгээг үндэслэнэ.Ө/Х: гаалийн лабораторийн магадлан шинжилгээ шаарддаггүй,2024 онд гаалийн төв болон салбар лабораториудын манадлан шинжилгээнд дээрх малын гаралтай бүтээгдэхүүн хамрагдаагүй болно. БНХАУ-д экспортолж буй адууны мах,дулааны аргаар чанаж боловсруулсан үхэр,ямаа,хонины маханд хоёр улсын хооронд байгуулсан протоколын дагуу зориулалтын хөргүүртэй тээврийн хэрэгслээр тээвэрлэх шардлагыг хангуулан ажиллаж байна. Түүхий мах болон дулааны аргаар боловсруулсан эсхүл бүрэн боловсруулсан махыг хил дээр буулгаж,нэг бүрчлэн шалгахад цаг хугацаа,зардал их шаардагдахаас гадна нь хадгалалт, тээвэрлэлтийн тусгай нөхцөл шаарддаг, түргэн муудаж, гэмтдэг бараа тул чанар,эрүүл ахуйд өөрчлөлт орж болзошгүй байдаг.Гүний гаалийн байгууллагад гаалийн бүрдүүлэлт хийлгээд хил рүү явж байгаа бараа буюу мах нь ГтХ-н 188-р зүйлд заасан барааг дотоодод дамжуулан өнгөрүүлэх горимд хамаарна. ГтХ-н 194.2-т дотоодод дамжуулан өнгөрүүлэх горимд байршуулах барааг гаалийн удирдах төв байгууллагаас итгэмжлэл авсан тээвэрлэгч тээвэрлэхээр заасан тул гаалийн итгэмжлэл авсан тээвэрлэгчийн битүүмжлэлтэй тээврийн хэрэгслээр тээвэрлүүлэн хилийн гаалийн хяналтанд хүргүүлдэг. ГтХ-н 2711.1.16-д” улс хоорондын худалдааг хөнгөвчлөх, аюулгүй байдлыг хангах, олон улсын стандартын дагуу гаалийн удирдах төв байгууллагаас тогтоосон шалгуурыг хангасан тохиолдолд гаалийн харилцаанд оролцогчид гаалийн итгэмжлэл олгох” гэж заасныг үндэслэн ГЕГ-н даргын 2022 оны А/338 дугаар тушаалын нэгдүгээр хавсралтаар “Тээвэрлэгч байгууллагад гаалийн итгэмжлэл олгох шалгуурыг баталж,нийтээр дагаж,мөрдөж байна.	
		1.9/. 2021 оноос богийн болон адууны ясгүй түүхий хөлдүү махыг экспортын зөвшөөрөлгүйгээр чөлөөтэй экспортлодог болгох, экспортлох үхрийн махны тоо хэмжээг тухайн жилийн зуншлагын байдал, сүргийн бүтцийг харгалзан жил бүрийн 07 дугаар сарын 01-ний өдрөөс өмнө тогтоож байх.	Засгийн газрын 2003 оны 173 дугаар тогтоолын 3 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Амьтан, ургамал, түүхий эд, бүтээгдэхүүнд экспорт, импортын гэрчилгээ олгох журам”-ын 2.1.4. дэх заалт “Мал эмнэлэг, ургамлын хорио цээрийн лабораторийн шинжилгээний дүн” гэж заасны дагуу Хилийн чанадад гаргах түүхий болон дулааны аргаар эсхүл, бүрэн боловсруулсан мах, богийн болон адууны ясгүй түүхий хөлдүү махыг экспортлоход зөвхөн мал эмнэлэгийн лабораторийн шинжилгээг үндэслэнэ. Ө/Х: гаалийн лабораторийн магадлан шинжилгээ шаарддаггүй, 2024 онд гаалийн төв болон салбар лабораториудын магадлан шинжилгээнд дээрх малын гаралтай бүтээгдэхүүн хамрагдаагүй болно. Гадаа худалдааг хөнгөвчлөх экспортыг нэмэгдүүлэх ажлын хүрээнд Иран, Ирак, Азербейжын, Узбекистан, Вьетнам, Хонконг зэрэг улсад үхэр, хонь, ямааны мах түүхийгээр тухайн улсын шаардлагын дагуу ангилж савлан 2024 оны эхний улиралд 7177,5тн мах экспортлоход хяналт шалгалт хийсэн.	
2	Монгол Улсын Засгийн газарт чиглэл өгөх тухай 2021-12-28 Дугаар 2021 №06 ҮББХ	5. Хилийн боомтын менежмент, дэд бүтцийн бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалтын төслүүд (Өмнөговь аймгийн Гашуунсухайт, Дорноговь аймгийн ханги боомт);	Гашуунсухайт боомт: БНХАУ-н ЗГ-н буцалтгүй тусламжийн хөрөнгө оруулалтаар Гашуунсухайт боомтод өргөтгөл шинэчлэлийн бүтээн байгуулалтын барилгын ажил үргэлжилж байна.Нийт гүйцэтгэл 80%.Тус боомтод ухаалаг гарцын т.төхөөрөмж суурилуулах ажлыг бүтээн байгуулалтын барилгын ажилтай уялдуулан гүйцэтгэж байгаа ба зорчигч тээвэр болон ачаа тээвэр,эрдэс баялгийн хэсэгт у.гарцын т.төхөөрөмжүүдийг суурилуулж эхэлсэн.Нийт ажлын явц 55%-н гүйцэтгэлтэй байна. Ханги боомт: МУ-н ЗГ-н 2022оны 362-р тогтоолын дагуу ГЕГ-ын даргын 2023.11.20-ны өдөр удирдамж батлагдаж ажлын хэсэг байгуулагдсан. Ханги хилийн боомтод суурилуулах ухаалаг гарцын иж бүрдлийн байршлыг эцэслэн	

			шийдвэрлэж, үнийн санал ирүүлэх тухай албан бичгийг гүйцэтгэгч Мэйжүрмэнт ХХК-нд 2024.05.17-ны 01-1/1981 тоот албан бичгээр хүргүүлсэн. ЗГ-н 2023оны 376-р тогтоолоор Ханги боомтын 33.5 га талбайд “Ханги олон төрөлт чингэлэг тээврийн терминал” байгуулж, үйл ажиллагаа явуулах зөвшөөрөл олгогдсон.Тус терминал нь Ханги хилийн боомтоос 1.4 км,БНХАУ-н хилийн зурвасаас 900 метрт байрлах ба нийт 33.5га талбайд авто машины Зорц болон 8.5км урт 3 салаа төмөр замтай,4500 орчим чингэлэг хадгалах,тээвэрлэх хүчин чадалтай юм.“Ханги эко логистик” ХХК-н 100%-н хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх тус төслийн хүрээнд 2024.05.10-ний өдөр экспортын тээврийн ү.ажиллагааг эхлүүлсэн. Гашуунсухайт боомтоор экспортлож буй нүүрсний ангилал тодорхойлох,импортолж буй хүнсний бүтээгдэхүүний чанар аюулгүйн үзүүлэлт шинжлэх лаборатори байгуулах хүрээнд дараах төслүүд хэрэгжээд байна. Үүнд: -Барилга(БНХАУ-ын санхүүжилт)баригдсан боловч лабораторийн зориулалтад нийцэхгүй байгаа тул хүлээн авах боломжгүй байна. -Тоног төхөөрөмж (улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт)нүүрсний болон хүнсний бүтээгдэхүүний нян судлал,эрүүл ахуй,хорио цээрийн шинжилгээний зориулалттай нийт 43 үндсэн т.төхөөрөмж нийлүүлэгдсэн боловч барилгын асуудал шийдэгдээгүй байгаа тул сав балаа боодлоор түр хүлээн авсан.	
3	"Газрын тос боловсруулах үйлдвэр барих төслийн бүтээн байгуулалтын явцын талаар" 2023-06-09 Дугаар 2023 №06 ҮБХ	1.2/. Газрын тос боловсруулах үйлдвэрийн бүтээн байгуулалтын ажилд зориулан буцаж гарах нөхцөлтэйгөөр импортоор оруулах техник тоног төхөөрөмжийн гаалийн нутаг дэвсгэрт түр горимд байх хугацааг тухайн үйлдвэр барьж дуусах хугацаагаар зохицуулахаар холбогдох хууль тогтоомжид өөрчлөлт оруулах төслийг боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх;	Газрын тос боловсруулах үйлдвэрийн бүтээн байгуулалтын ажилд зориулан буцаж гарах нөхцөлтэйгөөр импортоор оруулах техник тоног төхөөрөмжийн гаалийн нутаг дэвсгэрт түр горимд байх хугацааг тухайн үйлдвэр барьж дуусах хугацаагаар зохицуулахаар холбогдох хууль тогтоомжийг судлан цаашид авах арга хэмжээг тодорхой болгох шатанд явж байгаа болно.	
Засгийн газрын тогтоол				
1	Газрын тосны бүтээгдэхүүн шилжүүлэн ачих агуулахын барилга байгууламж барих зориулалтаар улсын хилийн зурваст газар ашиглуулах тухай 2022.01.26 Дугаар 2022 53	3.Газрын тосны бүтээгдэхүүн шилжүүлэн ачих агуулахын барилга байгууламжийг барихад шаардлагатай зөвшөөрөл олгох, холбогдох шийдвэр гаргах асуудлыг шуурхай шийдвэрлэж, дэмжлэг үзүүлж ажиллахыг Гаалийн ерөнхий газар (Б.Асралт), Хил хамгаалах ерөнхий газар (Х.Лхагвасүрэн), Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газар (Б.Баасандорж), Өмнөговь аймгийн Засаг дарга Р.Сэддорж нарт тус тус үүрэг болгосугай.	Монгол Улсын Засгийн газрын 2024 оны 150 дугаар тогтоолоор газрын тосны бүтээгдэхүүний олон талт эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэх, хангамжийн тогтвортой байдлыг хангах зорилгоор Бичигт, Ханги боомт орчмын улсын хилийн зурваст газрын тосны бүтээгдэхүүн шилжүүлэн ачих байгууламж, агуулах барих зориулалтаар газар ашиглахыг зөвшөөрсөн.Мөн газрын тосны бүтээгдэхүүн шилжүүлэн ачих байгууламж, агуулах барих төсөл хэрэгжүүлэгчийг сонгон шалгаруулахыг УУХҮЯ-д үүрэг болгосон тул одоогийн байдлаар ААН-ээс дээрх асуудлаар гаалийн байгууллагад хандаагүй байна.	
2	Албан татвар хэсэгчлэн төлүүлэх тухай	2.Шивээхүрэн хилийн боомтын чингэлэгт тээврийн терминалын төслийн бүтээн байгуулалтын ажилд зориулан импортоор	1.Шивээхүрэн боомтын чингэлэг тээврийн терминалыг шинээр цахилгаанаар хангах зорилгоор МУ-н ЗГ-н 2022.09.05-ны өдрийн 335-р тогтоолыг үндэслэн Шивээхүрэн терминалын төслийн бүрэлдэхүүнд орсон“Нарийн сухайт эрчим” ХХК-н гүйцэтгэх 110 кВ-ын цахилгаан дамжуулах агаарын шугам,110/35 кВ-н	

	2022-09-05 Дугаар 2022_335	оруулж ирэх техник, тоног төхөөрөмж, түүний иж бүрдэлд ногдуулах гаалийн болон нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг 2 жилийн хугацаанд хэсэгчлэн төлүүлэхийг Сангийн сайд Б.Жавхланд зөвшөөрсүгэй.	дэд станц барьж байгуулах ажлын хүрээнд импортоор оруулж ирж байгаа тоног төхөөрөмж, түүний иж бүрдлийн гаалийн болон нэмэгдсэн өртгийн татварыг 2 жилийн дотор хэсэгчлэн төлөх 25/Г-27/2023/02-23/А/2023-13 дугаартай гэрээг 2023.04.07-ны өдөр Сангийн сайд, Эрчим хүчний сайд, Шивээхүрэн терминал ХХК-н гүйцэтгэх захирал, Нарийн сухайт ХХК-н гүйцэтгэх захирал нар байгуулсан.	
		2.Энэ тогтоолын 1-д заасан төслийг хэрэгжүүлж байгаа “Шивээхүрэн терминал” ХХК-тай гэрээ байгуулж, хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Сангийн сайд Б.Жавхлан, Зам, тээврийн хөгжлийн сайд С.Бямбацогт, Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн сайд Ж.Ганбаатар, Эрчим хүчний сайд Б.Чойжилсүрэн нарт тус тус даалгасугай.	2.Гэрээний 1 дүгээр хавсралтад заасан 30,761,179.11 юанын үнийн дүн бүхий барааны гаалийн бүрдүүлэлтийг 2023 оны 3 дугаар сарын 24-ний өдрөөс 2023 оны 6 дугаар сарын 24-ний хооронд хийж, татварыг 2025 оны 6 дугаар сарын 24-ний өдрийн дотор төлөхөөр гэрээнд тусгагдсан. Дээрх гэрээний дагуу Нарийн сухайт ХХК-ийн хилээр оруулж ирсэн бараанд хяналт тавьж ажиллаж байна. Гэрээний хавсралтад заагдсан барааг гаалийн хилээр зохих хууль, журмын дагуу нэвтрүүлэн, хяналт тавьж гэрээний хэрэгжилтийг хангаж ажиллахыг Шивээхүрэн дэх гаалийн газарт 02/1342 тоот албан бичгээр чиглэл өгсөн. 2024 оны 05 сарын байдлаар нийт 2.7 сая ам.долларын үнийн дүн бүхий тоног төхөөрөмжийг импортолж 1.5 тэрбум төгрөгийн татварыг хойшлуулалт хийсэн байна.	
		3.Шивээхүрэн хилийн боомтын чингэлэгт тээврийн терминалын төслийн бүтээн байгуулалтын ажилд зориулан импортоор оруулж ирэх техник, тоног төхөөрөмж, түүний иж бүрдлийн жагсаалтыг батлахыг Сангийн сайд Б.Жавхланд даалгаж, баталсан жагсаалтын дагуу техник, тоног төхөөрөмж, түүний иж бүрдлийг гаалийн хилээр нэвтрүүлэхийг Гаалийн ерөнхий газар (Б.Асралт)-т үүрэг болгосугай.	Шивээхүрэн хилийн боомтын чингэлэгт тээврийн терминалын төслийн бүтээн байгуулалтын зориулалттай Эрчим хүчний Тоног төхөөрөмжийг Зээлээр нийлүүлэх MCNH-2023/0329-1 гэрээнд 30,761,179.11 юанын үнийн дүн бүхий барааг 2023 оны 12 дугаар сарын 29-ний өдөрт багтаан нийлүүлэхээр тусгагдсан. Шивээхүрэн терминалын төслийн бүрэлдэхүүнд орсон “Нарийн сухайт эрчим” ХХК нь 2023 оны эхний 7 сарын байдлаар Шивээхүрэн боомтоор 19.7 сая юань буюу 2.75 сая ам долларын барааг оруулж, 1.5 тэрбум төгрөгийн гаалийн болон нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг хэсэгчлэн төлөхөөр 6 гаалийн бүрдүүлэлт хийлгэсэн байна. Дээрх 6 бүрдүүлэлтээс 2024.01.01-ний өдрөөс 2024.06.18-ны өдрийн хооронд 203.6.3 сая төгрөгийн гаалийн болон бусад татварыг хэсэгчлэн төлүүлсэн. Шивээхүрэн хилийн боомтын чингэлэгт тээврийн терминалын төслийн бүтээн байгуулалтын ажилд зориулан импортоор оруулж ирэх техник, тоног төхөөрөмж, түүний иж бүрдэлд ногдуулах гаалийн болон нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг 2 жилийн хугацаатай хэсэгчлэн төлүүлэх тухай Сангийн сайд, Эрчим хүчний сайд, “Шивээхүрэн терминал” ХХК, “Нарийн сухайт эрчим” ХХК-ны хооронд 2023 оны 04 сарын 07-ны өдөр 25/Г-27/2023/012-23/А/2023-13/ тоот гэрээ байгуулагдсан. Тус гэрээнд заасан жагсаалтын дагуу 2.7 сая ам.долларын үнийн дүн бүхий барааг гаалийн хилээр нэвтрүүлж хяналт тавьж ажиллаж байна.	
3	Техникийн зохицуулалт батлах тухай 2022-10-19 Дугаар 2022_380 https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16531689630151	2. Техникийн зохицуулалтыг мөрдүүлэхэд чиглэсэн зохион байгуулалтын арга хэмжээг үе шаттайгаар авч, хэрэгжилтийг хангаж ажиллахыг Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд Х.Болорчулуун, Гадаад харилцааны сайд Б.Батцэцэг, Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газар (Б.Баасандорж), Гаалийн ерөнхий газар (Б.Асралт), Стандарт, хэмжил зүйн газар (Б.Билгүүн)-т тус тус үүрэг болгосугай.	Стандартчлал хэмжилзүйн газартай хамтран 2024 оны 05 дугаар сарын 21-нээс 24-ний хооронд Улаанбаатар хотын Гаалийн газар, Замын-Үүд боомт дахь Гаалийн газар, Чингис хаан боомт дахь Гаалийн газрын 132 гаалийн улсын байцаагчдад стандартын мэдлэг олгох зорилгоор “Стандартчиллын суурь асуудал” сэдэвт багц сургалтыг 2 удаа зохион байгуулан сургалтад оролцсон гаалийн улсын байцаагчдад сертификат гардуулав. Стандарт, тохирлын үнэлгээ, итгэмжлэлийн тухай хууль заасан улсын хилээр нэвтрүүлэх бараанд тохирлын баталгаатай байх асуудлыг гаалийн зарим журамд хэрхэн уялдуулах саналыг боловсруулж, хорио цээр, эрүүл ахуй, чанарын тохирлын хяналттай холбоотой 51 стандартын хэрэгжилтийг гаргаж, Хяналт, бүрдүүлэлтийн газраас дамжуулан СХЗГ-т хүргэсэн.	
4	Журам батлах тухай 2022-12-14	2. Энэ тогтоолын 1-д заасан цахим арилжаанд хяналт тавих журмыг хамтран баталж, мөрдүүлэхийг Эдийн засаг,	УУХҮЯ-ны сайдын 2023.04.28-ны өдрийн тушаалаар “Биржээр арилжаалах уул уурхайн бүтээгдэхүүнийг экспортлох журам”-ын төсөл боловсруулах ажлын хэсэгт ХБГ-ын дарга Б.Даваасүрэн, Гаалийн төв лабораторийн дарга С.Цэрэнчимэд нар ажиллаж, журмын төсөлд санал өгсөн. Мөн Итгэмжлэл олгох	

	Дугаар 2022_466 https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16532223917901	хөгжлийн сайд Ч.Хүрэлбаатар, Сангийн сайд Б.Жавхлан, Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн сайд Ж.Ганбаатар нарт үүрэг болгож, Санхүүгийн зохицуулах хороо (Д.Баярсайхан)-д зөвлөсүгэй. 4. Цахим арилжаагаар экспортод гаргах нүүрсний ачаа тээвэрлэлтийг Гашуунсухайт боомт дахь чингэлэгт тээврийн терминалаар тусгай горимоор зохион байгуулахыг Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд бөгөөд Монгол Улсын сайд, Боомт сэргэлтийн Үндэсний хорооны даргын үүрэг хариуцагч Х.Нямбаатар, Зам, тээврийн хөгжлийн сайд С.Бямбацогт, Гаалийн ерөнхий газар (Р.Отгонжаргал), Хил хамгаалах ерөнхий газар (Х.Лхагвасүрэн) нарт тус тус даалгасугай.	журмын төсөлтэй танилцаж, гаалийн байгууллагын саналыг 2023 оны 6 дугаар сарын 05-ны өдөр хүргүүлсэн. Ямар санал өгсөн Монгол Улсын Засгийн газрын 2022 оны 466 дугаар тогтоолын дагуу цахим арилжаагаар экспортод гаргах нүүрсийг 2023.01.17-ны өдрөөс эхлэн Гашуунсухайт дахь Чингэлэг тээврийн терминал гаалийн хяналтын бүсээр дамжуулан гаргаж байна. 2024.01.01-ний өдрөөс 2024.06.18-ны өдрийн байдлаар нээлтэй цахим арилжаагаар худалдаалсан: -Эрдэнэс тавантолгой ХК-ийн 44 гэрээний 5,296,808.35 тн; -Энержиресурс ХХК-ийн 189 гэрээний 2,741,849.88 тн; -Хангад-Эксплорэйшн ХХК /ГХО/-ийн 13 гэрээний 165,663.60 тн; -Тавантолгой ХК-ийн 4 гэрээний 309,346.1 тн нүүрсийг тус тус Гашуунсухайт боомт дахь Чингэлэг тээврийн терминал гаалийн хяналтын бүсээр дамжуулан гаргасан байна.	
5	Импортлох мал, үржүүлгийн бүтээгдэхүүний төрөл, тоо хэмжээг тогтоох тухай 2023-01-11 Дугаар 2023_20	2.Мал, үржүүлгийн бүтээгдэхүүн импортлох үйл ажиллагаанд хяналт тавьж ажиллахыг Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд Х.Болорчулуун, Гаалийн ерөнхий газар (Р.Отгонжаргал)-т тус тус даалгасугай.	Малын генетик нөөцийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.3 дахь хэсэгт заасны дагуу Засгийн газрын 2023 оны “Импортлох мал, үржүүлгийн бүтээгдэхүүний төрөл, тоо хэмжээг тогтоох тухай” 60 дугаар тогтоолын хүрээнд 2024 оны 06 дугаар сарын 20-ны өдрийг хүртэлх хугацаанд ОХУ-аас үржлийн адуу 228 толгой импортлогдоход гаалийн хорио цээрийн хяналт хийгдсэн байна. ХХААХҮЯ-аас 2023.03.09-ний өдрийн 01/773 дугаартай албан бичгийн хавсралтаар Монгол Улсын Засгийн газрын 2023 оны “Импортлох мал, үржүүлгийн бүтээгдэхүүний төрөл, тоо хэмжээг тогтоох тухай” 20 дугаар тогтоолыг хэрэгжүүлэх чиглэл ирүүлсэн. Дээрх тогтоолын дагуу: - 44 иргэн, аж ахуйн нэгж 300 үржлийн адуу; - 18 иргэн, аж ахуйн нэгж 8100 толгой үхэр; -5 иргэн, аж ахуйн нэгж 1000 мл бухын үр; -5 иргэн, аж ахуйн нэгж 9,410.0 мян.ширхэг үржлийн өндөг; -5 иргэн, аж ахуйн нэгж 6500 мл хонь, ямааны үр хөврөл; -3 иргэн, аж ахуйн нэгж 330000 толгой үржлийн дэгдээхий; -7иргэн, аж ахуйн нэгж 24,300 мян.ширхэг үржлийн зөгий тус тус импортоор оруулсан байна.	
6	Импортлох мал, үржүүлгийн бүтээгдэхүүний төрөл, тоо хэмжээг тогтоох тухай 2024-02-14 Дугаар 2024_60	2.Мал, үржүүлгийн бүтээгдэхүүн импортлох үйл ажиллагаанд хяналт тавьж ажиллахыг Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд Х.Болорчулуун, Гаалийн ерөнхий газар (Р.Отгонжаргал)-т тус тус даалгасугай. (“Монгол Улсад 2024 онд импортлох мал, үржүүлгийн бүтээгдэхүүний төрөл, тоо хэмжээ”)	Монгол Улсын Засгийн газрын 2024 оны 02 дугаар сарын 14-ний өдрийн “Импортлох мал, үржүүлгийн бүтээгдэхүүний төрөл, тоо хэмжээг тогтоох тухай” 60 дугаар тогтоол, Монгол Улсын Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яамны 2024 оны 03 дугаар сарын 18-ний 01/881 тоот “2024 онд улсын хилээр мал, үржүүлгийн бүтээгдэхүүн импортлох иргэн, аж ахуйн нэгжийн жагсаалт” ирүүлсэний дагуу 19 аж ахуйн нэгжийн 228 толгой үржлийн адуунд импортын мэдэгдэл олгож, импортлосны дараа хорио цээрт оруулах талаар аж ахуй нэгжид зөвлөмж өгч ажилласан. Монгол Улсын Засгийн газрын 2024.02.14-ний өдрийн “Импортлох мал, үржүүлгийн бүтээгдэхүүний төрөл, тоо хэмжээг тогтоох тухай” 60 дугаар тогтоолыг хэрэгжүүлэх чиглэлийг ХХААХҮЯ-наас 2024.03.18-ны өдрийн 01/881 дугаартай албан бичгээр ирүүлсэн. Дээрх тогтоолын дагуу 2024.01.01-ний өдрөөс 2024.06.18-ны өдрийн байдлаар : - 65 иргэн, аж ахуйн нэгж 500 үржлийн адуу импортлохоос 39 иргэн, аж ахуйн нэгж 259 үржлийн адуу;	

			-14 иргэн, аж ахуйн нэгжид 6000 толгой үхэр импортлох тоо хэмжээ тогтоосноос 1 иргэн, аж ахуйн нэгж 64 толгойг; -4 иргэн, аж ахуйн нэгжид 8510 мян.ширхэг үржлийн өндөг импортлох тоо хэмжээ тогтоосноос 4 иргэн, аж ахуйн нэгж 1939.68 мян.ширхэг; -4 иргэн, аж ахуйн нэгжид 330000 толгой үржлийн дэгдээхий импортлох тоо хэмжээ тогтоосноос 1 иргэн, аж ахуйн нэгж 2200 толгойг тус тус импортолж, гаалийн бүрдүүлэлт хийлгэсэн. Бусад буюу 1 иргэн, аж ахуйн нэгжид 100 толгой сарлаг, 11 иргэн, аж ахуйн нэгжид 6000 толгой хонь, 4 иргэн, аж ахуйн нэгжид 2100 толгой ямаа, 2 иргэн, аж ахуйн нэгжид 2500 толгой гахай, 5 иргэн, аж ахуйн нэгжид 40000 мл бухын үр, 6 иргэн, аж ахуйн нэгжид 64000 мл хонь, ямааны хөврөл үр, 5 иргэн, аж ахуйн нэгжид 2450 мян.ширхэг үржлийн зөгий, импортлох тоо хэмжээ тус тус тогтоосны дагуу гаалийн бүрдүүлэлт хийгдээгүй байна.	
7	Согтууруулах ундааг импортлох, экспортлох хилийн боомтыг тогтоох тухай 2023-04-19 Дугаар 2023_146	2.Энэ тогтоолын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Гаалийн ерөнхий газар (Р.Отгонжаргал)-т үүрэг болгосугай.	ГЕГ-н даргын 2016.12.12-ны өдрийн “Харъяа байгууллагын эрх хэмжээг тодорхой бараагаар хязгаарлах тухай”А/83-р тушаалаар согтууруулах ундааг Сүхбаатар, Алтанбулаг,Замын-Үүд,Буянт-Ухаа,Цагааннуур боомтоор зөвхөн шар айраг нэвтрүүлж байсан.“Согтууруулах ундааны эргэлтэд хяналт тавих,архидан согтуурахтай тэмцэх тухай хууль”-н 14-р зүйлийн 14.13дахь хэсэгт согтууруулах ундааг импортлох,экспортлоход ЗГ-с тогтоосон хилийн боомтоор нэвтрүүлэхээр заасан.Иймд ГЕГ-н даргын 2016оны“Харъяа байгууллагын эрх хэмжээг тодорхой бараагаар хязгаарлах тухай” А/83-р тушаалыг ГЕГ-н даргын 2023.05.08-ны өдрийн А/301 дугаартай тушаалаар хүчингүй болгож,ХЗДХЯ-д хүргүүлж,холбогдох хөдөлгөөнийг хийлгэсэн.МУ-н ЗГ-н 2023 оны Согтууруулах ундааг импортлох,экспортлох хилийн боомтыг тогтоох тухай 146-р тогтоолд г.байгууллага хяналт тавьж ажиллаж байна. 2024.01.01-ний өдрөөс 2024.06.18-ны өдрийн байдлаар 67ААН БТКУС-н 22-р бүлэгт хамаарах 50,491,426.39ам.долларын статистик үнийн дүнтэй 19,706,962.64л архи согтууруулах ундаанд г.бүрдүүлэлт хийлгэн 67,457,551,330.70төгрөгийн гаалийн болон бусад татвар төлж,улсын хилээр оруулсан байна. Импортлосон боомтоор: -Замын-Үүд-28874160.31ам.долларын статистик үнийн дүнтэй 14,844,704.96л архи согтууруулах ундаанд г.бүрдүүлэлт хийлгэн 44,904,076,481.20 -Алтанбулаг-21117042.02ам.долларын статистик үнийн дүнтэй 4,820,898.61л архи согтууруулах ундаанд г.бүрдүүлэлт хийлгэн 22,396,988,490.58 -Чингис хаан олон улсын нисэх буудлаар 405221.43ам.долларын статистик үнийн дүнтэй 14,962.26л архи согтууруулах ундаанд г.бүрдүүлэлт хийлгэн 124,384,726.34 -Цагаан нуур-95002.627ам.долларын статистик үнийн дүнтэй 26,396.80л шар айрганд г.бүрдүүлэлт хийлгэн 32,101,633.16төгрөгийн гаалийн болон бусад татвар тус тус төлж,улсын хилээр оруулсан.	
8	Нээлттэй цахимаар арилжсан нүүрсний экспортын талаар авах зарим арга хэмжээний тухай 2023-05-03 Дугаар 2023_159	1.Нээлттэй цахим арилжаагаар экспортод гаргах нүүрсийг гэрээнд тусгагдсан хугацаанд худалдан авагч талд саадгүй хүргэх зорилгоор Гашуунсухайт боомтын тусгай гарцаар нэвтрүүлэх ажлыг 2023 оны 05 дугаар сард багтаан зохион байгуулахыг Монгол Улсын сайд, Боомтын сэргэлтийн Үндэсний хорооны дарга Б.Тулга, Хил хамгаалах ерөнхий газар (Х.Лхагвасүрэн), Гаалийн ерөнхий газар (Р.Отгонжаргал),	Нээлттэй цахим арилжаагаар экспортод гаргах нүүрсний гаалийн бүрдүүлэлтийг Гашуунсухайт дахь гаалийн газрын Чингэлэгт тээврийн терминал гаалийн хяналтын бүсэд хийж байна. Гашуунсухайт боомтоор 2024 оны эхний 6 сарын байдлаар өдөртөө дунджаар 1030 орчим нүүрс ачсан тээврийн хэрэгсэл хилээр нэвтэрч байна. Үүний 350 орчим нь Чингэлэгт тээврийн терминал гаалийн хяналтын бүсээр дамжин экспортод гарсан байна. Цахимаар арилжаалагдсан нүүрсийг уурхайгаас гаалийн хяналтад тээвэрлэн, Чингэлэгт тээврийн терминал гаалийн хяналтын бүсэд оруулж, гаалийн бүрдүүлэлт хийлгээд тухайн өдөртөө улсын хилээр гаргаж байна. Өөрөөр хэлбэл цахимаар арилжаалагдсан нүүрс уурхайгаас ачигдсанаас хойш 1-2 хоногийн дотор хилээр гарч байна.	

		Хилийн боомтын захиргаа (Б.Батхшиг)-нд тус тус даалгасугай	2024.01.01-ний өдрөөс 2024.06.18-ны өдрийн байдлаар Гашуунсухайт боомтоор нийт 18.43 сая тн нүүрс экспортолсон. Үүнээс Чингэлэгт тээврийн терминал гаалийн хяналтын бүсээс нийт 47002 гаалийн мэдүүлгээр 6.412 сая тн нүүрс экспортолсон байна.	
9	Худалдааг хөнгөвчлөх, уул уурхайн бус бүтээгдэхүүний экспортыг нэмэгдүүлэх талаар авах арга хэмжээний тухай 2023-05-17 Дугаар 2023_178	1.1.“Гадаад худалдааны цахим нэг цонх” мэдээллийн системийг бий болгох, гадаад худалдаатай холбоотой төрийн үйлчилгээг цахим хэлбэрээр үзүүлэх үйл ажиллагааг 2024 оны 4 дүгээр улиралд багтаан эхлүүлэх арга хэмжээг Цахим хөгжил, харилцаа холбооны яамтай хамтран хэрэгжүүлэхийг Монгол Улсын Шадар сайд бөгөөд Эдийн засаг, хөгжлийн сайд Ч.Хүрэлбаатар, Хөрөнгө оруулалт, худалдааны газар, Гаалийн ерөнхий газар (Р.Отгонжаргал)-т;	МУ-н ЗГ-н 2023оны 178-р тогтоолын 1дэх хэсэгт заасан “Гадаад худалдааны цахим нэг цонх”мэдээллийн системийг бий болгох,гадаад худалдаатай холбоотой төрийн үйлчилгээг цахим хэлбэрээр үзүүлэх ү.а-г 2024оны 4-р улиралд багтаан эхлүүлэх чиг үүрэг бүхий ажлын хэсэг ЭЗХЯ-ны ТНБД-н 2023.08.10-ны өдрийн А/138 тушаалаар байгуулагдсан.АХБ-тай хамтран “Хилийн үйлчилгээг сайжруулах бүс нутгийн төсөл”-н цахим нэг цонх хариуцсан гадаад зөвлөхөөс: -Training on single windows data harmonization, -Training on single window business process reengineering сургалтуудыг 2024.03.21,22-ны өдрүүдэд ГЕГ-т зохион байгуулж,бүтцийн нэгжийн 18албан хаагчийг оролцуулсан. “Гадаад худалдааны цахим нэг цонх” мэдээллийн системийг бий болгох,гадаад худалдаатай холбоотой төрийн үйлчилгээг цахим хэлбэрээр үзүүлэх ү.а-г 2024.04-р улиралд багтаан эхлүүлэх чиг үүрэг бүхий ажлын хэсгийн хуралдаан 2024.03.25-ны өдөр зохион байгуулагдсан.Доорх асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэсэн: -Ажлын 7хоногт багтаан гүйцэтгэгчээс шинэчилж ирүүлсэн даалгаврыг Н.Энхцацрал хариуцан ажлын хэсгийн гишүүдэд тараах,ажлын хэсгийн гишүүд ажлын 5 хоногт багтаан танилцаж,саналаа ирүүлэх -Ажлын даалгавартай танилцаж ирүүлсэн гишүүдийн саналыг нэгтгэж,эцэслэсний дараа,дараагийн хурлыг з.байгуулж,ажлын даалгаврыг батлах -Сонгон шалгаруулалтыг 2024оны 05-р сард багтаан зарлах -РМО-г мэргэжлийн зөвлөх,инженерүүдийн бүрэлдэхүүнтэй зохион байгуулах талаар санал хурааж,100хувийн саналаар дэмжсэн -РМО нь ГЕГ-н байранд байрлаж,ажиллах бөгөөд ГЕГ-с ажиллах нөхцөлөөр хангах -РМО-н гишүүдийг сонгон шалгаруулах ажлын даалгаврыг “Хилийн үйлчилгээг сайжруулах бүс нутгийн төсөл”-с боловсруулж,яаралтай ирүүлнэ. “Хилийн үйлчилгээг сайжруулах бүс нутгийн төсөл”-г хэрэгжүүлэгч байгууллага өөрчлөгдсөнтэй холбоотойгоор ажлын төлөвлөгөөнд тусгасан хугацааг шинэчилж, ү.а-г з.байгуулахаар ажиллаж байна	
		1.3. “Гадаад худалдааны цахим нэг цонх”-ны үйл ажиллагааны журмыг баталж, мөрдүүлэхийг Монгол Улсын Шадар сайд бөгөөд Эдийн засаг, хөгжлийн сайд Ч.Хүрэлбаатар, Сангийн сайд Б.Жавхлан нарт;	Эдийн засаг, хөгжлийн яамны төрийн нарийн бичгийн даргын 2023 оны 10 дугаар сарын 03-ны өдрийн А/184 тушаалаар “Гадаад худалдааны цахим нэг цонх” мэдээллийн системийг бий болгох, гадаад худалдаатай холбоотой төрийн үйлчилгээг цахим хэлбэрээр үзүүлэх үйл ажиллагааг 2024 оны 4 дүгээр улиралд багтаан эхлүүлэх чиг үүрэг бүхий ажлын хэсэг байгуулагдсан. Тухайн ажлын хэсэгт Гаалийн ерөнхий газрын Мэдээллийн технологийн газрын дарга Б.Ганзориг, ГУАБ Н.Мөнхзул, ГУБ З.Алтанхуяг нар орж ажиллаж байна. • 2024 оны 3 дугаар сарын 21ны өдөр “Гадаад худалдааны цахим нэг цонх”-ны бүх оролцогч талуудыг оролцуулсан уулзалтыг ХҮСБНТ-ийн нэгжээс зохион байгуулсан. Уг уулзалтад 19н байгууллагын 40н оролцогч оролцсоноос Гаалийн ерөнхий газрын дэд дарга Г.Энхтайван, МТГ-н ГУАБ Н.Мөнхзул нар оролцсон. • Азийн хөгжлийн банктэй хамтран Хилийн үйлчилгээг сайжруулах бүс нутгийн төслийн цахим нэг цонх хариуцсан гадаад зөвлөх Training on single windows data harmonization, Training on single window business process reengineering сургалтуудыг 2024.03.21-нд 14:00-18:00, 2024.03.22-нд 09:00-17:00-ын хооронд ГЕГ-ын 9 давхарт зохион байгуулсан. Тус сургалтад ЗББНДБ-ын нийт 18 албан хаагч оролцсон. • “Гадаад худалдааны цахим нэг цонх” мэдээллийн системийг бий болгох, гадаад худалдаатай холбоотой төрийн үйлчилгээг цахим хэлбэрээр үзүүлэх үйл ажиллагааг 2024 оны 4 дүгээр улиралд багтаан эхлүүлэх	

		чиг үүрэг бүхий ажлын хэсгийн хуралдаан 2024 оны 3 дугаар сарын 25-ны өдөр зохион байгуулагдсан. Тус хуралдаанд МТГ-ын ГУАБ Н.Мөнхзул оролцсон. • Олон улсын цахим нэг цонхны зөвлөх Эва RIBS, BEST 2 төслийг нэгтгэсэн Англи хэл дээрх (АХБ-ны формат бүхий) ажлын даалгаврыг ЦНЦ-ны ажлын хэсэгт ирүүлсэн. Төслийн нэгжээс Монгол хэлээр хөрвүүлсэн ба ажлын хэсгийн гишүүд уг ажлын даалгавартай танилцсан. Ажлын даалгаврыг 6-р сардаа багтаан батлуулахаар ажиллаж байна.	
	1.4. “Гадаад худалдааны цахим нэг цонх”-ны мэдээллийн системийг хариуцаж, зохион байгуулалтын арга хэмжээ авч ажиллахыг Хөрөнгө оруулалт, худалдааны газар, Гаалийн ерөнхий газар (Р.Отгонжаргал)-т тус тус;	Эдийн засаг, хөгжлийн яамны төрийн нарийн бичгийн даргын 2023 оны 10 дугаар сарын 03-ны өдрийн А/184 тушаалаар “Гадаад худалдааны цахим нэг цонх” мэдээллийн системийг бий болгох, гадаад худалдаатай холбоотой төрийн үйлчилгээг цахим хэлбэрээр үзүүлэх үйл ажиллагааг 2024 оны 4 дүгээр улиралд багтаан эхлүүлэх чиг үүрэг бүхий ажлын хэсэг байгуулагдсан. Тухайн ажлын хэсэгт Гаалийн ерөнхий газрын Мэдээллийн технологийн газрын дарга Б.Ганзориг, ГУАБ Н.Мөнхзул, ГУБ З.Алтанхуяг нар орж ажиллаж байна. • 2024 оны 3 дугаар сарын 21-ны өдөр “Гадаад худалдааны цахим нэг цонх”-ны бүх оролцогч талуудыг оролцуулсан уулзалтыг ХҮСБНТ-ийн нэгжээс зохион байгуулсан. Уг уулзалтад 19н байгууллагын 40н оролцогч оролцсоноос Гаалийн ерөнхий газрын дэд дарга Г.Энхтайван, МТГ-н ГУАБ Н.Мөнхзул нар оролцсон. • Азийн хөгжлийн банктэй хамтран Хилийн үйлчилгээг сайжруулах бүс нутгийн төслийн цахим нэг цонх хариуцсан гадаад зөвлөх Training on single windows data harmonization, Training on single window business process reengineering сургалтуудыг 2024.03.21-нд 14:00-18:00, 2024.03.22-нд 09:00-17:00-ын хооронд ГЕГ-ын 9 давхарт зохион байгуулсан. Тус сургалтад ЗББНДБ-ын нийт 18 албан хаагч оролцсон. • “Гадаад худалдааны цахим нэг цонх” мэдээллийн системийг бий болгох, гадаад худалдаатай холбоотой төрийн үйлчилгээг цахим хэлбэрээр үзүүлэх үйл ажиллагааг 2024 оны 4 дүгээр улиралд багтаан эхлүүлэх чиг үүрэг бүхий ажлын хэсгийн хуралдаан 2024 оны 3 дугаар сарын 25-ны өдөр зохион байгуулагдсан. Тус хуралдаанд МТГ-ын ГУАБ Н.Мөнхзул оролцсон. • Олон улсын цахим нэг цонхны зөвлөх Эва RIBS, BEST 2 төслийг нэгтгэсэн Англи хэл дээрх (АХБ-ны формат бүхий) ажлын даалгаврыг ЦНЦ-ны ажлын хэсэгт ирүүлсэн. Төслийн нэгжээс Монгол хэлээр хөрвүүлсэн ба ажлын хэсгийн гишүүд уг ажлын даалгавартай танилцсан. Ажлын даалгаврыг 6-р сардаа багтаан батлуулахаар ажиллаж байна. Тус тогтоолын дагуу гаалийн байгууллагаас хэрэгжүүлэх ажлын төлөвлөгөөг ГЕГ-ын даргаар батлуулан, ажиллаж байна.	
	1.5. Бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ баталгаажуулалтын байгууллагын тоог нэмэгдүүлэх, итгэмжлэгдсэн лабораторийн шинжилгээний хариу, тохирлын гэрчилгээ, гарал үүслийн гэрчилгээ, мал эмнэлгийн гэрчилгээг цахим хэлбэрээр олгох арга хэмжээ авч ажиллахыг Монгол Улсын Шадар сайд С.Амарсайхан, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд Х.Болорчулуун, Гаалийн ерөнхий газар (Р.Отгонжаргал), Монголын үндэсний худалдаа, аж үйлдвэрийн танхим (О.Амартүвшин)-д	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам болон Хүнс, хөдөө аж ахуйн хөрөнгийн биржтэй хамтран төрийн болон төрийн бус байгууллагын экспортын нэг цонхны систем /Export.mofa.gov.mn/-д гаалийн хорио цээрийн системийн холболтын үйл ажиллагааг 2023 оны 07 дугаар сарын 01- ний өдрөөс эхлүүлэн гаалийн хорио цээрийн Caps.gaali.mn системийг холбож ГЕГ-ын Хорио цээрийн хэлтсээс олгож буй “Экспорт, импорт хорио цээрийн гэрчилгээ, мэдэгдлийн систем”, “Экспортын нэг цонхны систем”-тэй уялдуулан шинэчлэгдэж, ААН-ийн экспортод зарцуулах цаг, хугацааг багассан. Export.mofa.gov.mn цахим нэгдсэн системээр итгэмжлэгдсэн лабораторийн шинжилгээний хариу, тохирлын гэрчилгээ, гарал үүслийн гэрчилгээ, мал эмнэлгийн гэрчилгээг цахим хэлбэрээр олгож гаалийн мэдээллийн системрүү дэмжуулан мах, махан бүтээгдэхүүний экспортын гэрчилгээ 2-4 цаг, өдөртөө шийдвэрлэгдэж байна. Мал эмнэлгийн ерөнхий газарт Улсын мал эмнэлэг, ариун цэврийн төв лаборатори, Нийслэлийн мал эмнэлэг ариун цэврийн төв лабораторид хийгдсэн экспорт, импортын мал, амьтан тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүний лабораторийн шинжилгээний сорилын дүн, дээжийн мэдээллийг цахимаар солилцох тухай	

		албан бичгийг 2024 оны 06 дугаар сарын 05-ны өдөр 02/2289 дугаараар хүргүүлэн ажилласан. Тоог тодорхой болгох	
	3.1.Эрсдэлд суурилсан гаалийн хяналтыг эрчимжүүлж, мэдээлэл, бичиг баримтын болон бараа, тээврийн хэрэгсэлд хийх шалгалтад хамрагдах гаалийн бүрдүүлэлтийн тоог жил бүр 15 хувиар бууруулж, гадаад худалдааг хөнгөвчлөх, хилийн боомт дээр дараалал, бөөгнөрөл үүсгэхгүйн тулд бараа, тээврийн хэрэгслийг гүнийн гаалийн хяналтад шилжүүлэхэд чиглэсэн арга хэмжээ авч ажиллах;	1.Хилийн боомтууд дээрх бараа, тээврийн хэрэгслийн бөөгнөрлийг багасгах зорилгоор аж ахуйн нэгж, иргэдийн хүсэлтээр хилээр оруулсан барааг гүний гаалийн хяналтын бүс рүү татаж, бараагаа гүнд хүлээн авах боломжийг олгож байгаа. Өнөөдрийн байдлаар хилээр оруулсан барааг гүний болон хилийн гаалийн хяналтын бүсүүдэд мөн шаардлагатай тохиолдолд тодорхой нэр төрлийн барааг тухайн аж ахуйн нэгжийн байр, талбайг гаалийн хяналтын түр бүсээр тооцож шалгаж байна. Дотоодод дамжуулан өнгөрүүлэх болон улс хооронд дамжуулан өнгөрүүлэх горимд байршуулах барааг гаалийн замаар тээвэрлэх гаалийн итгэмжлэгдсэн тээвэрлэгчийн тоог нэмэгдүүлж, тээвэрлэлтийн зардлыг багасгах зорилгоор тээвэрлэгч байгууллагад олгодог гаалийн итгэмжлэл авахаар ААН-ээс ирүүлсэн хүсэлтийг тухай бүр хянаж, ГЕГ-ын МЗХ-д танилцуулан шийдвэрлүүлж байна. ААН-ээс ГИТ-тэй холбоотой асуудлаар 2024.01.01-ний өдрөөс 2024.06.18-ны хооронд тусгай зөвшөөрлийн цахим систем license.mn-ээр ирүүлсэн шинээр итгэмжлэл авах 68, хугацаа сунгуулах 24 хүсэлтийг хүлээн авч 79 хүсэлтийг шийдвэрлүүлж, 13 хүсэлтийг судалж байна.Судалгаа дүн шинжилгээний үндсэн дээр эрсдэл тооцон биржээр арилжаалагдаж байгаа эрдэс баялагын бүтээгдэхүүн болон импортын суудлын автомашины гаалийн үнэлгээг автоматжуулах ажлыг БЦТ, МТГ-тай хамтран эхлүүлэн туршилтын шатандаа явж байна. 2. CAIS системийн “Эрсдэлийн удирдлагын програм”-д “гаалийн нутаг дэвсгэрт чөлөөт эргэлтэд байгаа монголын барааг хилийн чанадад бүрмөсөн гаргах горим”-той /горимын код 100/, БТКУС-ийн Зүйл 2701, 2702 кодоод хамаарах, нүүрс, нүүрсэн бүтээгдэхүүн, 2601 кодоод хамаарах төмрийн хүдэр, төмрийн баяжмалын гаалийн бүрдүүлэлтэд “биржийн гэрээ”-тэй гэж мэдүүлсэн тохиолдолд гаалийн хяналтын ногоон төлөвт оруулах саналыг удирдлагад танилцуулж шийдвэрлүүлхээр ажиллаж байна. Яг хэдээр бууруулсанг асуух, буураагүй бол зүйлийн түвшинд тоогоор	
	3.2. Гаалийн татварыг эцэслэн тодорхойлохоос өмнө барааг олгох боломжийг бүрдүүлэх талаар олон улсын жишигт нийцсэн журмыг 2023 онд багтаан боловсруулж, мөрдүүлэх;	Гаалийн татварыг эцэслэн тодорхойлохоос өмнө барааг олгох журам Гаалийн тухай хууль, Гаалийн тариф, татварын тухай хууль шинэчлэгдэн батлагдаж, хуульчлагдах хүртэл хэрэгжих боломжгүй. Худалдааг хөнгөвчлөх хэлэлцээрийн хүрээнд энэхүү боломжийг судалж Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуулийн төсөлд тусгасан. Хуулийн төсөл батлагдаагүй.	
	3.3. Монгол Улс, Бүгд Найрамдах Солонгос Улс болон Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын гаалийн байгууллага хооронд байгуулсан “Итгэмжлэгдсэн аж ахуйн нэгж хөтөлбөрийг харилцан хүлээн зөвшөөрөх хэлэлцээр”-ийг хэрэгжүүлэх ажлыг эрчимжүүлэх;	1.БНСУ, БНХАУ-ын гаалийн байгууллагатай ГИААН-ийн “Харилцан хүлээн зөвшөөрөх хэлэлцээр”-ийг хэрэгжүүлэх хүрээнд мэдээлэл солилцох дараах 5 чиглэлийг 2024 оны 01 дүгээр сарын 09-ний өдрийн 06 дугаар дотоод зурвасаар Гадаад хамтын ажиллагааны хэлтэст хүргүүлсэн. Үүнд: 1.2024 оны 02 дугаар сарын 23-ны өдөр БНСУ-ын Гаалийн байгууллагын ГИААН хөтөлбөр хариуцсан нэгжийн албан хаагчидтай цахимаар зохион байгуулсан уулзалт. Тайлант хугацаанд БНСУ-ын гаалийн байгууллага 3 ГИААН, Монголын гаалийн байгууллагаас “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ-ын мэдээллийг харилцан солилцсон. 2.БНХАУ-ын Гаалийн байгууллагатай цахимаар мэдээлэл солилцож хамтарч ажилласан. ГИААН хөтөлбөрийн талаар цахим шуудангаар мэдээлэл хүлээн авсан. Хятадын гаалийн байгууллагаас 3, Монголын гаалийн байгууллагаас 1 ГИААН-ийн мэдээллийг харилцан солилцсон. 3.Төв Азийн бүс нутгийн эдийн засгийн хамтын ажиллагаа (CAREC), Монгол Улсын гаалийн байгууллага хамтран Гаалийн Итгэмжлэгдсэн аж ахуйн нэгж (ИААН)-ийн хөтөлбөрийг сайжруулах, тогтвортой болгох үндэсний семинар Улаанбаатар хотноо 2024 оны 4 сарын 29-30-ны өдрүүдэд зохион байгуулсан. 4.Их түмэн санаачилгын Гаалийн дэд хорооны болон Худалдаа хөрөнгө оруулалтын 6 дугаар хуралдаан 2024 оны 05 дугаар сарын 29-30-ны өдрүүдэд Улаанбаатар хотноо тус тус зохион байгуулагдсан.	

			Хүрсэн үр дүн: - Талууд ГИААН-ийн мэдээллийг харилцан солилцож, туршлагаа хуваалцсан. Хэлэлцээрийг туршилтаар хэрэгжүүлж, үр дүнд үндэслэж 2 талаас албан ёсоор хэрэгжүүлэх хугацааг товлороор тохиролцсон. - Гаалийн байгууллагын болон хувийн хэвшлийн төлөөлөгчдөөс бүрдсэн 50 үндэсний сургагч багш бэлтгэгдсэн. - ГИААН-үүдийн мэдээллийг МТГ-т цахимаар хүргүүлж, программд оруулсан. - ГИААН хөтөлбөрийг 2024-2025 онд Их түмэн санаачилгын дэмжлэгтэйгээр сайжруулж, хэрэгжүүлэх боломж бүрдсэн.	
		3.4. “Худалдааг хөнгөвчлөх, аюулгүй байдлын стандартыг хангасан аж ахуй нэгжид гаалийн итгэмжлэл олгох журам”-д заасан аж ахуйн нэгжид тавигдах шаардлагыг оновчтой болгох, итгэмжлэгдсэн аж ахуйн нэгжийн тоог нэмэгдүүлэх арга хэмжээ авах. / https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16759422478591/	ГЕГ-н даргын 2023.12.12-ны өдрийн 640-р тушаалаар “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ-т олгосон “Гаалийн итгэмжлэл” 2024.01.01-ний өдрөөс хүчин төгөлдөр хэрэгжиж эхэлсэн. ГИААН “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ-тай хамтарч ажилласан: Үүнд: -ГИААН-д журмын дагуу үзүүлэх хөнгөлөлт(гаалийн бүрдүүлэлтийг дараалал харгалзахгүй хийх, гаалийн шалгалтаас тодорхой хувиар чөлөөлөх)эдлэх программын шийдлийг КАЙС-д оруулсан. -ГЕГ-н даргын 2021оны А/118-р тушаалаар батлагдсан “Худалдааг хөнгөвчлөх, аюулгүй байдлын стандартыг хангасан аж ахуйн нэгжид гаалийн итгэмжлэл олгох журам”-н 5.9 дэх хэсэгт заасны дагуу ГЕГ, “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ-н Хамтран ажиллах гэрээний төслийг боловсруулж, тус ТӨҮГ-т албан бичгээр болон цахимаар удаа дараа хүргүүлж, санал солилцсон. -ГЕГ-н 2024.01.18-ны 02-1.1/252 дугаар албан бичгээр ГЕГ-н даргын “Гаалийн итгэмжлэл олгох тухай” 2023оны 640-р тушаалын хуулбар, ГЕГ, “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ-н Хамтран ажиллах гэрээний төслийг хавсаргаж хүргүүлсэн. -ГЕГ-н Хуулийн хэлтсээр хянуулж эцэслэн боловсруулсан төслийг удирдлагаар баталгаажуулж, 2024.04.17-ны өдрийн 02/1487 дугаартай албан бичгээр “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ-т хүргүүлсэн. Мөн “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ-н 2024.03.29-ний өдрийн “Хүндрэлтэй зарим асуудлуудыг хамтран шийдвэрлэх тухай” ГЕГ-131-12/1524 дугаартай албан бичгээр ирүүлсэн хүсэлтийг шийдвэрлүүлэх чиглэлээр дараах ажлыг хийж гүйцэтгэсэн. 2024.05.01-ний өдөр ГЕГ-н холбогдох нэгжүүдийн уулзалтад оролцсон. Хүрсэн үр дүн: -ГЕГ, “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ-ын Хамтран ажиллах гэрээ хүчин төгөлдөр хэрэгжиж эхэлсэн. -“Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ-н 2024.03.29-ний өдрийн “Хүндрэлтэй зарим асуудлуудыг хамтран шийдвэрлэх тухай” албан бичгээр ирүүлсэн санал, хүсэлтийг хамтран шийдвэрлэхээр санал нэгдсэн. -Журамд заасан ГИААН-д үзүүлэх хөнгөлөлтийн программын шийдлийг гаалийн бүрдүүлэлтэд хэрэгжүүлж эхэлсэн.	
10	Арьс, ширний талаар авах зарим арга хэмжээний тухай 2023-06-08 Дугаар 2023_65 / https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16758429805251/	3. Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан боловсруулаагүй бүх төрлийн арьс, ширийг Хөдөө аж ахуйн биржээр бүртгэлжүүлэн, дэл, сүүлгүйгээр арилжих ажлыг зохион байгуулахыг Хөдөө аж ахуйн бирж (О.Нарандэлгэр)-д, биржээр арилжсан арьс, ширийг экспортлох үйл ажиллагаанд хяналт тавьж ажиллахыг Гаалийн ерөнхий газар (Р.Отгонжаргал)-т тус тус үүрэг болгосугай.	Бүх төрлийн арьс, ширийг Хөдөө аж ахуйн биржээр бүртгэлжүүлэн, дэл, сүүлгүйгээр арилжих ажлыг зохион байгуулахыг Хөдөө аж ахуйн бирж (О.Нарандэлгэр)-д, биржээр арилжсан арьс, ширийг экспортлох ажлын хүрээнд 2024 оны 06 дугаар сарын 20-ны өдрийн гаалийн байгууллагын автоматжуулсан мэдээгээр БНХАУ-д адууны шир 135226ш, үхрийн хагас боловсруулсан цагаан шир 52300ш экспортод гарсан байна.	

11	Макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангах чиглэлээр авах зарим арга хэмжээний тухай 2023-06-21 Дугаар 2023_233	4.2. Худалдааг хөнгөвчилж, худалдааны эргэлтийг нэмэгдүүлэх чиглэлд дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхийг холбогдох албан тушаалтанд тус тус даалгасугай: Хөдөө аж ахуйн биржээр арилжаалсан бараа, түүхий эдийн тодорхойлолт олгох үйл ажиллагааг хөнгөвчлөх, үйлчилгээний хөлсний хэмжээг бууруулах талаар холбогдох арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэхийг Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд Х.Болорчулуунд; -Худалдаа эрхлэгч олон улсын мал эмнэлгийн гэрчилгээг Гаалийн ерөнхий газарт хүргүүлж, мал эмнэлгийн гэрчилгээ авдаг давхардсан зохицуулалтыг хүчингүй болгох талаар судалж, зохих арга хэмжээ авахыг Монгол Улсын Шадар сайд бөгөөд Эдийн засаг, хөгжлийн сайд Ч.Хүрэлбаатар, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд Х.Болорчулуун, Гаалийн ерөнхий газар (Р.Отгонжаргал)-т; 7. Өмнөговь аймгийн Цагаанхад суурьшлын бүс дэх нүүрс ачилт, буулгалтын талбайн үйл ажиллагааны шат дамжлагууд дээрх нүүрсний тоон хэмжээний мэдээллийг олборлогч, тээвэрлэгч компаниуд цахим системээр зэрэг хянах боломжийг бүрдүүлэх, нүүрсийг экспортод гаргах гаалийн бүрдүүлэлтийг цахимжуулах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэхийг Монгол Улсын сайд, Боомтын сэргэлтийн Үндэсний хорооны дарга Б.Тулга, Цахим хөгжил, харилцаа холбооны сайд Н.Учрал, Гаалийн ерөнхий газар (Р.Отгонжаргал)-т тус тус даалгасугай.	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам болон Хүнс, хөдөө аж ахуйХөдөө аж ахуйн биржтэй хамтран төрийн болон төрийн бус байгууллагын экспортын нэг цонхны систем /Export.mofa.gov.mn/-д гаалийн хорио цээрийн системийг холболтын үйл ажиллагааг 2023 оны 07 дугаар сарын 01- ний өдрөөс эхлүүлэн гаалийн хорио цээрийн Caps.gaali.mn системийг холбож ГЕГ-ын Хорио цээрийн хэлтсээс олгож буй “Экспорт, импорт хорио цээрийн гэрчилгээ, мэдэгдлийн систем”, “Экспортын нэг цонхны систем”-тэй уялдуулан шинэчлэгдэж, ААН-ийн экспортод зарцуулах цаг, хугацааг багассан. Export.mofa.gov.mn цахим нэгдсэн системээр итгэмжлэгдсэн лабораторийн шинжилгээний хариу, тохирлын гэрчилгээ, гарал үүслийн гэрчилгээ, мал эмнэлгийн гэрчилгээг цахим хэлбэрээр олгож гаалийн мэдээллийн системрүү дэмжуулан мах, махан бүтээгдэхүүний экспортын гэрчилгээг 2-4 цагийн дотор олгон шийдвэрлэж байна. Өмнөговь аймгийн Цагаанхад суурьшлын бүсэд үйл ажиллагаа явуулж байгаа гаалийн хяналтын бүсэд буулгаж, ачсан нүүрсний тоо хэмжээний мэдээллийг гаалийн хяналтын бүс эзэмшигч ААН гаалийн байгууллагын CEPS системээр хяналт тавих боломжтой. Мөн тухайн гаалийн хяналтын бүсэд хадгалагдаж байгаа нүүрсний үлдэгдлийн тоо хэмжээг ГТСМТТ УҮГ-ын гэрээ бүртгэлийн нэгдсэн системд бүртгэгдсэн гэрээний дугаараар татаж, гаргах боломжтой. Уурхайгаас дотоодын дамжин өнгөрөх манифестаар гаалийн хяналтад тээвэрлэгдэж, гаалийн хяналтын бүсэд оруулсан нүүрсийг орлогод тооцож, гаалийн хяналтад ачилт хийгдэж, гаалийн бүрдүүлэлт хийгдсэн тоо хэмжээгээр хасалт хийгдэж, үлдэгдэл тооцогдож гарч байна. Өнөөдрийн байдлаар олборлогч, тээвэрлэгч компаниуд гаалийн хяналтын бүс эзэмшигч нараас гаалийн хяналтын бүсэд хадгалагдаж байгаа үлдэгдэл барааны мэдээллийг авах боломжтой. ХОЁР. Цагаанхад суурьшлын бүсэд нүүрс ачиж, буулгах зориулалттай үйл ажиллагаа явуулж байгаа гаалийн хяналтын бүсүүдийн тээврийн хэрэгсэл оруулж, гаргах хаалга болон автопүүний хэсэгт ухаалаг гарцын тоног төхөөрөмжийг яаралтай суурилуулах, автопүүний програмыг сайжруулах хугацаатай албан шаардлагыг гаалийн хяналтын бүс эзэмшигч нарт хүргүүлж, биелэлтэд хяналт тавьж ажиллаж байна. Ухаалаг гарцын тоног төхөөрөмжийг Өмнөговь аймгийн Цагаанхад суурьшлын бүсэд үйл ажиллагаа явуулж байгаа: -24 гаалийн хяналтын бүсэд суурилуулсан; -5 гаалийн хяналтын бүсэд суурилуулах ажил хийгдэж байгаа; -үйл ажиллагаа явуулахгүй байгаа 14 гаалийн хяналтын бүсэд суурилуулаагүй. Үүний үр дүнд нүүрс ачиж, буулгах зориулалттай гаалийн хяналтын бүсэд орсон, гарсан болон автопүүгээр жин тодорхойлуулсан тээврийн хэрэгслийн бүртгэл цахимд шилжиж, экспортын нүүрс ачсан тээврийн хэрэгсэл гаалийн хяналтын бүсээс гарахад автоматаар гаалийн мэдүүлэг нь “Гаалийн хяналтад байгаа”
----	---	---	--

			төлөвт шилжих зэрэг экспортын бүрдүүлэлтийг цахимжуулах, албан хаагч нар болон гаалийн хяналтын бүсэд ажиллаж байгаа ажилтануудын оролцоог багасгах ач холбогдолтой болно.	
12	Зарим компанид тусгай зөвшөөрөл олгох тухай 2023-07-05 Дугаар 2023_270	2.Энэ тогтоолын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд Х.Болорчулуун, Татварын ерөнхий газар /Б.Заяабал/, Гаалийн ерөнхий газар /Р.Отгонжаргал/-т тус тус үүрэг болгосугай.	2024.01.01-ний өдрөөс 2024.06.18-ны өдрийн байдлаар БТКУС-ийн 24 дүгээр бүлэгт хамаарах 60,808,772.07 ам.долларын статистик үнийн дүнтэй тамхи болон боловсруулсан тамхи оруулагчийг 47 аж ахуйн нэгж импортолж, гаалийн бүрдүүлэлт хийлгэн 114,718,275,293.91 төгрөгийн гаалийн болон бусад бусад татвар төлж, улсын хилээр оруулсан байна. Үүнд: -Язгууртны зам ХХК импортын 1 гаалийн мэдүүлгээр 4 нэр төрлийн 59.938 ам долларын статистик үнийн дүнтэй янжуур тамхины дээж импортлон 234289.64 төгрөгийн; -Монголиан БЭВ ХХК импортын 2 гаалийн мэдүүлгээр 241.532 ам долларын статистик үнийн дүнтэй янжуур тамхины дээж импортлон 405954.6 төгрөгийн гаалийн болон бусад бусад татвар тус тус төлсөн. Рич эксим лайн ХХК, Цэц оюун ухаан ХХК 2024 онд тамхи импортлоогүй байна.	
13	Журам батлах тухай 2023-09-13 Дугаар 2023_337	2. Энэ тогтоолын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Сангийн сайд Б.Жавхлан, Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн сайд Ж.Ганбаатар, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд Х.Болорчулуун, Эрчим хүчний сайд Б.Чойжилсүрэн, Гаалийн ерөнхий газар (Р.Отгонжаргал), Татварын ерөнхий газар (Б.Заяабал)-т тус тус даалгасугай.	ЗГ-ын 2023-09-13 -ны өдрийн 337 дугаар тогтоолоор "Татвар төлөх хугацааг сунгах, хэсэгчлэн төлүүлэх, татвараас чөлөөлүүлэх журам"-ыг баталсан. Журмын дагуу Сангийн яам, Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яам, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам, Эрчим хүчний яамдуудын хамтарсан гэрээ байгуулагдаагүй тул одоогоор хэрэгжилт байхгүй.	
14	Өвөлжилт, хаваржилтын байдал хүндэрсэнтэй холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай 2024-02-14 Дугаар 2024_62	3.2. Малын тэжээл (хивэг, хорголжин, багсармал, овьёос, эрдэс, уургийн нэмэгдлүүд, амьтны тэжээл), гурилын импортын барааг гаалийн албан татвараас чөлөөлөх хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулж, Улсын Их Хуралд яаралтай өргөн мэдүүлэхийг Сангийн сайд Б.Жавхлан, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд Б.Энхбаяр, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд Х.Болорчулуун нарт;	Малын тэжээл (хивэг 30908.8 тн, тэжээлийн улаанбуудай 120тн тэжээлийн арвай 1504.5 тн, тэжээлийн эрдэнэшиш 685.2 тн) улаанбуудайн гурил 19036.9 тн импортлогдоход ГЕГ, газар, хороодоос импортын мэдэгдэл болгон гаалийн хорио цээрийн хяналт тавьж, хилээр оруулсан. Монгол улсын их хурлын 2024 оны 04 дүгээр сарын 19-ны өдрийн Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хуулиар улаанбуудайн гурил, малын тэжээлийг 2024 оны 05 дугаар сарын 01-ний өдрөөс гаалийн албан татвараас чөлөөлөх хууль батлагдсан. Хуулийн дагуу татвараас чөлөөлөгдөх барааны жагсаалтыг ЗГ 2024 оны 05 дугаар сарын 01-ны өдрийн 180 дугаар тогтоолоор баталсан. Дээрх жагсаалтийн дагуу 2024 оны эхний хагас жилийн байдлаар 6.3 сая ам.долларын үнийн дүн бүхий гурил, малын тэжээлд 1.5 тэрбум төгрөгийн гаалийн татварыг чөлөөлсөн.	
15	Газрын тосны бүтээгдэхүүн шилжүүлэн ачих байгууламж, агуулах барих зориулалтаар улсын хилийн зурваст газар ашиглуулах 2024-04-10 Дугаар 2024_150	4.Газрын тосны бүтээгдэхүүн шилжүүлэн ачих байгууламж, агуулахын төсөл хэрэгжүүлэхтэй холбоотойгоор улсын зурваст нэвтрэх, газар ашиглах болон холбогдох бусад зөвшөөрлийг зохих хууль тогтоомжийн дагуу шийдвэрлэх, зохион байгуулалтын арга хэмжээ авч ажиллахыг Гаалийн ерөнхий газар (Р.Отгонжаргал), Хил хамгаалах ерөнхий газар (Х.Лхагвасүрэн), Сүхбаатар, Дорноговь аймгийн Засаг дарга нарт тус тус үүрэг болгосугай.	Монгол Улсын Засгийн газрын 2024 оны 150 дугаар тогтоолоор газрын тосны бүтээгдэхүүний олон талт эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэх, хангамжийн тогтвортой байдлыг хангах зорилгоор Бичигт, Ханги боомт орчмын улсын хилийн зурваст газрын тосны бүтээгдэхүүн шилжүүлэн ачих байгууламж, агуулах барих зориулалтаар газар ашиглахыг зөвшөөрсөн.Мөн газрын тосны бүтээгдэхүүн шилжүүлэн ачих байгууламж, агуулах барих төсөл хэрэгжүүлэгчийг сонгон шалгаруулахыг УУХҮЯ-д үүрэг болгосон тул одоогийн байдлаар ААН-ээс дээрх асуудлаар гаалийн байгууллагад хандаагүй байна.	

16	Жагсаалт батлах тухай 2024-05-01 Дугаар 2024_180	2.. Тогтоолыг хэрэгжүүлэх талаар зохион байгуулалтын арга хэмжээ авч ажиллахыг Сангийн сайд Б.Жавхлан, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд Х.Болорчулуун нарт даалгасугай	Монгол улсын их хурлын 2024 оны 04 дүгээр сарын 19-ны өдрийн Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хуулиар улаанбуурайн гурил, малын тэжээлийг 2024 оны 05 дугаар сарын 01-ний өдрөөс гаалийн албан татвараас чөлөөлөх хууль батлагдсан. Хуулийн дагуу татвараас чөлөөлөгдөх барааны жагсаалтыг ЗГ 2024 оны 05 дугаар сарын 01-ны өдрийн 180 дугаар тогтоолоор баталсан. 2024 оны 6 сарын байдлаар 6.3 сая ам.долларын үнийн дүн бүхий малын тэжээл, гурилын 1.5 тэрбум төгрөгийн гаалийн татварыг чөлөөлсөн.
Ерөнхий сайдын захирамж			
ЗГ-ын хуралдааны тэмдэглэл			
1	2022 оны 5 дугаар сарын 11-ний өдөр 28 дугаар тэмдэглэл 2022-05-11 Дугаар 2022_28	ХҮI.4.Шивээхүрэн хилийн боомтод шинээр нээсэн чингэлэг тээврийн 4 гарцыг Сэхэ боомттой холбож, өргөтгөх ажлыг БНХАУ-ын талтай дипломат шугамаар тохиролцохыг Гадаад харилцааны сайд Б.Батцэцэг, Гаалийн ерөнхий газар (Б.Асралт), Хил хамгаалах ерөнхий газар (Х.Лхагвасүрэн) нарт	Шивээхүрэн чингэлэг терминалаас тээвэр хийх 4 гарцын 2 гарц нь AGV автомат удирдлагатай тээврийн хэрэгслийн тээвэрлэлтэд зориулагдаж, БНХАУ-ын Сэхээ боомттой холбогдсон. Хятадын талаас 2022.12.16-ны өдрөөс эхлэн AGV автомат удирдлагатай тээврийн хэрэгсэл оруулж, хоосон чингэлэг ачиж гаргах туршилтыг хийж, 2023 оны 1 дүгээр сараас AGV автомат удирдлагатай тээврийн хэрэгслээр хоосон болон нүүрс ачсан чингэлэг солилцох байдлаар нүүрс гаргаж эхэлсэн. Дээрх гарцаар 2024.06.18-ны өдрийн байдлаар 516.4 мянган тн нүүрс экспортлосон байна. Монголын талд 5G тээвэрлэлтэд 2 гарцыг зориулж төлөвлөсөн ба 2023 оны 11 сараас эхлэн БНХАУ-ын Сэхээ боомтод тусдаа гарцаар нэвтрүүлэх ажлыг зохион байгуулж нэвтрүүлж эхэлсэн. 2022 онд хилийн зурваст хийгдэж байсан шилжүүлэн ачилтыг Чингэлэг терминалын 5G хэсэгт шилжүүлснээр 2023 онд 3.9 сая тонн, харин 2024.01.01-ний өдрөөс 2024.06.18-ны өдрийн байдлаар 2.28 сая тонн нүүрс чингэлэг терминалд чингэлэг шилжүүлэн ачилт хийж экспортлосон. Шивээхүрэн чингэлэг терминалаас 2023.08.08-ны өдрөөс эхлэн 5G жолоочгүй 5 тээврийн хэрэгслээр нүүрс экспортлох ажлыг туршилтаар эхлүүлсэн бөгөөд 2 улсын сүлжээний зөрүүтэй холбоотойгоор тээвэрлэлтийг Монгол улсын нутаг дэвсгэрт жолоочтойгоор гүйцэтгэж байна. 2024.01.01-ний өдрөөс 2024.06.18-ны өдрийн байдлаар 82.4 мянган тонн нүүрсийг 5G тээвэрлэлтээр экспортлосон.
2	2023 оны 5 дугаар сарын 03-ны өдөр 19 дүгээр тэмдэглэл 2023-05-03 Дугаар 2023_19	ХҮIII.2.1.Ашигт малтмалыг ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбай, уурхайн эдэлбэр газар, эсхүл уурхайн амнаас худалдан авагчийн болон дамжуулан борлуулагчийн заасан талбай, гаалийн хяналтын болон түр хяналтын талбай хүртэл тээвэрлэх үйл ажиллагаатай холбоотой тээврийн, зуучлалын болон эрх шилжүүлсэн зэрэг бүх төрлийн гэрээг Гааль, татварын нэгдсэн удирдлага, хяналтын системд бүртгэх арга хэмжээ авахыг Татварын ерөнхий газар (Б.Заяабал), Гаалийн ерөнхий газар (Р.Отгонжаргал), “Гааль, татвар, санхүүгийн мэдээллийн технологийн төв” УУГ (Т.Батбилэг)-т даалгав;	Автомат бүрдүүлэлтийн систем •Гаалийн автоматжуулсан мэдээллийн систем(КАИС)-д гаалийн лабораторийн дүгнэлтийг нөхөн бичиж буй хэрэглэгч экспортоор гарч буй Нүүрс болон Эрдэс бүтээгдэхүүнд АМАТЗдугаарыг нөхөн бичих боломжоор хангаж нэвтрүүлэлтэнд оруулсан. •Экспортлогч ААН-н лабораторийн дүгнэлтэнд т.төхөөрөмжөөр шинжилсэн шинжилгээний үр дүнд харгалзах АМНАТ-н мэдээллийг “Гааль, татвар, санхүүгийн мэдээллийн технологийн төв УТҮГ”-с гаргаж өгсөн сервисийн дагуу КАИСсистемд татан авч бүртгэх ажлыг эхлэн системийн өөрчлөлт болон шинэчлэлтийг хийж байна. •ЛИМСсистемээс АМНАТ-н мэдээллийг цахим сервисээр татаж авснаар КАИС системд дүгнэлт бичиж буй ГУБ гараараа нөхөн бичих болон мэдээлэл худлаа бичигдэх үйлдэл байхгүй болсон. •Онцгой албан татвартай бараанд лабораторийн дүгнэлт гаргахад УТҮГ-с гаргаж өгсөн сервисийн дагуу мэдээллийг баркодоор татаж бткус код холбогдоогүй бол лабораторийн дүгнэлтийн бткус кодыг тухайн баркодод бүртгэх ажлыг УТҮГ-аас өгсөн сервисрүү илгээх ажил тестийн орчинд хийгдэж байна. ГЕГ, ТЕГ болон ГТСМТТ УУГ хамтран “Гааль, татварын автомат бүрдүүлэлт”-ийн системд Гэрээ бүртгэлийн системийг шинээр хөгжүүлж бүрэн дуусгасан.Дээрх системд гадаад болон дотоод худалдааны гэрээ, боловсруулах,баяжуулах гэрээ зэрэг ашигт малтмалын бүх төрлийн гэрээг бүртгэх боломжийг

		бүрдүүлсэн.Мөн ГБНС-д бүртгэгдсэн дотоод гэрээг цахим төлбөрийн баримтын системтэй холбож, төлбөрийн баримтыг цахимаар үйлдэх боломжтой болгосон. Сангийн сайдын 2023.04.17-ны өдрийн А/89дугаартай тушаалаар батлагдсан "Бараа,бүтээгдэхүүн,ашигт малтмалыг үйлдвэрлэл,борлуулалт,экспорт,импортын үе шат бүрээр мэдээллийн нэгдсэн санд бүртгэх журам"-н дагуу экспортлогч нар эрдэс бүтээгдэхүүнийг хилээр гаргахдаа ТЕГ-н хянаж,баталгаажуулсан гэрээг үндэслэн г. байгууллагад мэдүүлдэг ба дээрх гэрээний тоо хэмжээний хасалт нь экспортын г.мэдүүлгийг үндэслэн хийгддэг.ТЕГ-с хянаж,баталгаажуулсан дээрх гэрээг г.байгууллага экспортын г.бүрдүүлэлтэд гэрээ бүртгэлийн системээс шууд татан ашиглаж байна.	
	ХҮИИ.2.2.Гааль, татварын нэгдсэн удирдлага, хяналтын системд бүртгэлтэй худалдан борлуулах болон тээвэрлэх үйл ажиллагаатай холбоотой гэрээний мэдээлэлд үндэслэн ухаалаг гарц суурилагдсан хилийн боомтууд дээр гаалийн бүрдүүлэлтийг автоматжуулах, шат дамжлагыг бууруулах зохион байгуулалтын арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэхийг Гаалийн ерөнхий газар (Р.Отгонжаргал), Татварын ерөнхий газар (Б.Заяабал), Цагдаагийн ерөнхий газар (Ж.Болд), "Авто тээврийн үндэсний төв" ТӨҮГ (Б.Гүрсоронзон), "Гааль, татвар, санхүүгийн мэдээллийн технологийн төв" УҮГ (Т.Батбилэг)-т даалгав;	Ухаалаг гарцын програм: •Гашуунсухайт дахь гаалийн газрын харьяа "Смарт эко транс" гаалийн хяналтын бүсийн ухаалаг гарцын е-Тос системийг "КАИС"системтэй амжилттай холбосон. •Гашуунсухайт дахь гаалийн газар нь анх 2023.4сард боомтын нүүрс ачсан т.хэрэгсэл нэвтрэдэг хэсэгт/14901/түр ашиглах зорилгоор 5 цэгт 23 ухаалаг гарцыг суурилуулан ашиглаж эхэлсэн.ЗГ-с хэрэгжүүлж буй боомтын сэргэлтийн хүрээнд хийгдэж байгаа Боомтын бүтээн байгуулалт,зам талбай засах болсонтой холбоотойгоор 2023.09.20-ний өдрөөс 21 Ухаалаг гарцыг буулгасан.Экспортын орох хэсэгт Тээврийн хэрэгслийг г.бүрдүүлэлт хийгдсэн эсэхийг шалгадаг 2иж бүрдэл ухаалаг гарцыг одоо ашиглаж байна. •Гаалийн байгууллагаас ухаалаг гарцыг холбох,тоног төхөөрөмжийн техникийн үзүүлэлтийг гаргаж хяналтын бүсүүдэд өгсөн. Гаалийн байгууллага Солонгосын KTNET төслийн багийн дэмжлэгтэйгээр 2010 онд CAIS системийг нэвтрүүлсэн. CAIS систем нь гаалийн хилээр нэвтрүүлэх бараа, т.хэрэгсэлд хяналт тавих,гаалийн байгууллагад мэдүүлэх,гаалийн бичиг баримт,биет шалгалт,барааг эзэнд нь олгох,гаалийн хилээр гаргахыг зөвшөөрөх цогц үйл ажиллагааг автоматжуулсан систем юм.Гаалийн хяналт бүрдүүлэлтийн бүхий л үйл ажиллагаа,хилээр нэвтрүүлэх бараа,тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнийг энэ системээр хянаж ажиллаж байна.Гаалийн шинэчлэлийн хүрээнд боомтруу орох, гарах гарц дээр ухаалаг гарцын системийн тоног төхөөрөмжүүдийг суурилуулж, боомтын тээврийн хэрэгсэл нэвтрүүлэх хүчин чадлыг нэмэгдүүлж,тээврийн хэрэгслийн бүртгэлийг цахимжуулах ажлыг Замын-Үүд,Гашуунсухайт,Шивээхүрэн боомтын бүтээн байгуулалттай уялдуулан үе шаттайгаар хэрэгжүүлсэнээр тээврийн хэрэгслийг дундажаар 3-5 секундэд бүртгэж,нэвтрүүлж байна.	
	ХҮИИ.2.3.Гааль, татварын нэгдсэн удирдлага, хяналтын системд бүртгэгдсэн ашигт малтмалтай холбоотой бүх төрлийн гэрээний мэдээллийн үнэн зөв байдлыг тулган нягтлах, төрийн байгууллагын бусад мэдээллийн сантай уялдуулах арга хэмжээ авахыг Гаалийн ерөнхий газар (Р.Отгонжаргал), Татварын ерөнхий газар (Б.Заяабал), Ашигт малтмал, газрын тосны газар (Л.Баярмандал)-т даалгав;	ГЕГ,ТЕГболон ГТСМТТ УТҮГ-тай хамтран ашигт малтмалтай холбоотой бүх төрлийн гэрээний мэдээллийн үнэн зөв байдлыг тулган нягтлах,төрийн байгууллагын бусад мэдээллийн сантай уялдуулах ажлын хүрээнд баталгаажсан лабораторийн дүгнэлтүүдийг шаардлагатай үед дахин илгээх болон АМНАТ-н бүртгэлийн задаргаа оруулаагүйг нөхөн оруулж дахин илгээж, мэдээллийн зөрүүг арилгасан. Татварын ерөнхий хуулийн 33 дугаар зүйлийн 33.4-т заасны дагуу Сангийн сайдын 2023.04.17-ны өдрийн А/89 дугаартай тушаалаар "Бараа, бүтээгдэхүүн, ашигт малтмалыг үйлдвэрлэл, борлуулалт, экспорт, импортын үе шат бүрээр мэдээллийн нэгдсэн санд бүртгэх журам" батлагдсан. Тус журмын 6.2-т заасан дотоод худалдах, худалдан авах гэрээ, гадаад худалдааны гэрээ, үйлчилгээний гэрээ, холбогдох бусад гэрээнд тусгагдсан талуудын мэдээлэл, хугацаа, барааны нэр, чанар, тоо хэмжээ, нэгж болон нийт үнийн дүн, хуудас нь бүрэн болон гарын үсэг баталгаажуулалт хийгдсэн эсэх, нэгж үнэ нь бодит зах зээлийн үнэтэй ойролцоо, хэт бага биш байх гэсэн үзүүлэлтүүдийг ТЕГ ажлын 2 хоногийн дотор хянаж, баталгаажуулдаг. Экспортлогч нар эрдэс бүтээгдэхүүнийг хилээр гаргахдаа ТЕГ-ын хянаж, баталгаажуулсан гэрээг үндэслэн гаалийн байгууллагад мэдүүлдэг бөгөөд дээрх гэрээний тоо хэмжээний хасалт нь экспортын	

			гаалийн мэдүүлгийг үндэслэн хийгддэг. ТЕГ-аас хянаж, баталгаажуулсан дээрх гэрээг гаалийн байгууллага экспортын гаалийн бүрдүүлэлтэд гэрээ бүртгэлийн системээс шууд татан ашиглаж байна. УУХҮЯ-ны ТНБД-ын 2024 оны А/37 дугаар тушаалаар байгуулагдсан “Уул уурхайн бүтээгдэхүүний биржийн тухай хууль, ЗГ-ын холбогдох шийдвэрийн хэрэгжилтэд дүн шинжилгээ хийж, санал, дүгнэлт, зөвлөмж боловсруулах” ажлын хэсэгт гаалийн байгууллагын төлөөлөл ажилласан. Тус ажлын хэсэг Хэнтий, Дархан-Уул, Сэлэнгэ аймгийн нутагт орших 3 уурхай, 8 баяжуулах үйлдвэр, 4 гаалийн хяналтын бүсийн үйл ажиллагаатай танилцаж, 11 гэрээтэй холбоотой асуудлаар дүгнэлт гаргасан.	
3	2023 оны 7 дугаар сарын 26-ны өдрийн 30 дугаар тэмдэглэл, VIII.2 "Зөвшөөрлийг цахимаар олгох ажлын явцын талаар" 2023-07-26 Дугаар 2023_30	1.1.Эрхлэх асуудал, хариуцсан салбарын хүрээний тусгай зөвшөөрлийг олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгох шийдвэр гаргах үйл ажиллагааг холбогдох хууль, "Зөвшөөрлийн нэгдсэн сангийн мэдээлэл, түүнийг бүрдүүлэх, уг санд зөвшөөрлийг бүртгэх, лавлагаа, мэдээлэл өгөх журам"-д нийцүүлэн цахимжуулах арга хэмжээ авч ажиллахыг Засгийн газрын гишүүдэд даалгаж, зөвшөөрөл олгох холбогдох бусад эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд зөвлөв. 3.3.Тусгай зөвшөөрлийг олгосон, сунгасан, түдгэлзүүлсэн, сэргээсэн, хүчингүй болгосон талаарх мэдээллийг тухай бүр зөвшөөрлийн нэгдсэн санд оруулах, шаардлагатай тохиолдолд төрийн мэдээлэл солилцооны системээр дамжуулан зөвшөөрлийн нэгдсэн санд нэгтгэх арга хэмжээг эрчимжүүлж ажиллахыг Засгийн газрын гишүүдэд даалгаж, зөвшөөрөл олгох холбогдох бусад эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд зөвлөв.	Монгол Улсын Засгийн газраас хэрэгжүүлж байгаа гаалийн шинэчлэлийн хүрээнд гаалийн байгууллагаас Гааль татвар, санхүүгийн мэдээллийн технологийн төв УҮГ-тай хамтран Гаалийн тухай хууль тогтоомжийн дагуу Гаалийн ерөнхий газраас олгож байгаа 6 төрлийн тусгай, 1 төрлийн энгийн зөвшөөрөл болон гаалийн хяналтын бүс тогтоолгох, тээвэрлэгч байгууллагад олгодог гаалийн итгэмжлэл шинээр авах болон сунгуулах хүсэлтийг 2022 оны 12 дугаар сараас эхлэн цахимаар хүлээн авч шийдвэрлэж байна. Дээрх зөвшөөрлийг түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгох асуудлыг ГТСМТТ УҮГ-аас lisence.mn -д нэмэлтээр оруулах ажлууд хийгдэж байгаа болно. Тусгай зөвшөөрлийн цахим систем license.mn-ээр 2024.01.01-ний өдрөөс 2024.06.18-ны өдрийн хооронд шинээр ирүүлсэн 83, хугацаа сунгуулах 36 буюу нийт 119 хүсэлтийг хүлээн авч, 95 хүсэлтийг шийдвэрлүүлэн 24 хүсэлтийг хянаж байна.	
4	2023 оны 9 дүгээр сарын 6-ны өдөр 36 дугаар тэмдэглэл Гадаад валютын улсын нөөцийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр авах зарим арга хэмжээний тухай	3.3.Хилийн Гашуунсухайт, Замын-Үүд, Шивээхүрэн боомт дээрх ухаалаг гарц, нүүрсний шинжилгээний лаборатори, рентгений тоног төхөөрөмжийг 2023 оны 10 дугаар сарын 01-ний өдрийн дотор ашиглалтад оруулах арга хэмжээ авахыг Гаалийн ерөнхий газар (Отгонжаргал)-т;	УХААЛАГ ГАРЦ. -ГС боомтын нүүрсний терминалын экспортын хэсгийн 4,импортын хэсгийн 3 эгнээ замд тус бүрт нь у.гарцын т.төх-г түр суурилуулан 2023.02.17-ны өдрөөс эхлэн өдөртөө хилээр гарч байгаа 960орчим нүүрс ачсан т.хэрэгслүүдийг бүртгэсэн.2024.06.18-ны өдрийн байдлаар тус боомтын: 1.Нүүрсний терминалын хилээр гарах хэсэгт 21,хилээр буцаж орох хэсэгт 14 2.Зорчигчийн терминалын хилээр гарах хэсэгт 9;хилээр орох хэсэгт 11 3.Зэсийн баяжмалын хилээр гарах хэсэгт 2;хилээр орох хэсэгт 2буюу нийт 59эгнээ,замд у.гарцын т.төх суурилуулах ажлыг гүйцэтгэж байна. -Шивээхүрэн боомтын нүүрсний хэсгийн:Гарах чиглэлд:Монголоос боомт руу орох-1;Боомтоос Хятад руу гарах-6;	

	ЗГ-ын 2022 оын 362 дугаар тогтоолын хэрэгжилт, цаашид авах арга хэмжээний талаар 2023-09-06 Дугаар 2023_36		Орох чиглэлд:Хятадаас боомт руу орох-2;Боомтоос Монгол руу орох-1эгнээ замд суурилуулсан у.гарцын иж бүрдэл төх-р 2023.10.25-ны өдрөөс эхлэн тус боомтоор нэвтрэх т.хэрэгслийг бүртгэж байна. -ЗҮ боомтын зорчигч тээврийн терминалын орох,гарах хаалганы 12гарц,импорт,спортын бараа шалгах хяналтын хэсэгт байрлуулсан 41гарц буюу нийт 53 байршилд т.хэр-н хөдөлгөөнийг у.гарцын системийн т.төх-р бүртгэж байна. -ачааны терминалын экспортын хэсгийн 11,импортын хэсгийн 28гарц буюу нийт 39байршилд у.гарцын системын т.төх-г 2023.01.08-ны өдөр хийж дуусгасан.Ачааны терминалын ү.а-г 2023.11.27-ны өдрөөс эхлүүлж,14 байршилд суурилуулсан у.гарцын системийн т.төх-р т.хэрэгслийн хөдөлгөөнийг бүртгэж байна. РЕНТГЕН:Автозамын хилийн боомтуудад 5-12км цагийн хурдтай явж байгаа т.хэрэгсэлд ачсан барааг шалгах ИСБ-А рентгенийг суурилуулна. Шивээхүрэн боомтод рентгенийг 2022.05.28-ны өдөр суурилуулаад тус боомтоор өдөртөө гарч байгаа 700орчим нүүрс ачсан т.х-с 85-95орчимыг нь рентгенээр шалгаж байна. Боршоо боомтод суурилуулсан рентгенийг 2023.10.11-ний өдөр хүлээн авсан ба өнөөдрийн байдлаар тус боомтоор өдөртөө хилээр орж байгаа 7-8т.хэрэгсэлээс 3-4 орчимыг нь рентгенээр шалгаж байна. ЗҮ боомтын ачааны терминалын бүтээн байгуулалтын ажлыг дуусгаж,2023.11.27-ны өдрөөс ажиллуулж байна. Бичигт боомтод суурилуулахаар төлөвлөсөн 009 рентгеныг боомтын бүтээн байгуулалттай уялдуулан ЗҮ боомтын экспортын хэсэгт суурилуулахаар төлөвлөн гэрээний төслөө боловсруулж 2024.01.31-ний 01/408 дугаартай албан бичгээр ИСБА компанид хүргүүлсэн. Булган боомтод рентгеныг нийлүүлэгч компаниас 2024.03.14-ний өдөр хүлээн авч,тус рентгеныг суурилуулахаар төлөвлөсөн байрлал нь одоогийн боомтын барилгын байрлалд давхацсан тул байршлыг нь өөрчилсөн.ОХУ-н ИСБА компаниас дээрх рентгеныг 2024.8-р сарын эхний 10 хоногт хүлээлгэн өгөхөөр ажиллаж байна.	
5	2023 оны 10 дугаар сарын 04-ний өдөр 40 дүгээр тэмдэглэл 2023-10-04 Дугаар 2023_40	1.Гаалийн итгэмжлэгдсэн тээврийн зөвшөөрөл олгох болон гаалийн бүрдүүлэлт хийхэд шаарддаг бичиг баримтын давхардлыг арилгаж, гаалийн бүрдүүлэлтийг цахимжуулах арга хэмжээг эрчимжүүлэхийг Гаалийн ерөнхий газар (Р.Отгонжаргал)-т даалгав.	"Гэрээ бүртгэлийн нэгдсэн систем"-д тээвэрлэгч ААН тээврийн гэрээг оруулан бүртгэж гаалийн мэдүүлэгт хавсаргасан тохиолдолд тухайн тээврийн гэрээний мэдээллийг "Гааль, татвар, санхүүгийн мэдээллийн технологийн газар"-аас гаргаж өгсөн сервисийн дагуу хянан шалгах боломжоор КАИС системд өөрчлөлтийг оруулж нэвтрүүлсэн. Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2019 оны А/128 дугаартай тушаалын хавсралтаар батлагдсан Тээвэрлэгч байгууллагад гаалийн итгэмжлэл олгох шалгууртыг 2022 оны 12 дугаар сарын 12-ны өдрийн А/338 дугаартай тушаалаар шинэчлэн боловсруулж, батлуулсаны үр дүнд дараах өөрчлөлтүүдийг оруулсан:Хүсэлтийг цахимжуулахаас өмнө ААН-үүд гаалийн байгууллагад нийт 16 бичиг баримтыг бүрдүүлж, цаасаар гаргаж өгдөг байсан. Харин өнөөдрийн байдлаар ААН-д зөвхөн 9 бичиг баримтыг PDF-ээр хавсаргаж тусгай зөвшөөрлийн цахим систем license.mn-ээр илгээдэг болсон. Нийт 7 бичиг баримтад агуулагдаж байгаа мэдээллийг холбогдох байгууллагын системээс шууд татаж хянадаг болсон. Харин бүрдүүлсэн бичиг баримтын цахим хуулбар, татвар хураамж төлж барагдуулах баталгаа гэх мэт ААН-ээс гаргуулж авдаг шаардлагагүй бичиг баримтыг жагсаалтаас хассан. 2024 он гарснаас хойш Гаалийн итгэмжлэгдсэн тээвэрлэгч шинээр авах хүсэлтээ цахимаар ирүүлсэн 85 ААН-ийн хүсэлтийг хүлээн авч 70 ААН-д тээвэрлэгч байгууллагад гаалийн итгэмжлэл шинээр олгосон мөн тээвэрлэгч байгууллагын итгэмжлэлийн хугацаа сунгах хүсэлтээ цахимаар ирүүлсэн 5 ААН-ийн хүсэлтийг шийдвэрлэж тээвэрлэгч байгууллагын гаалийн итгэмжлэлийн хугацааг 3 жилээр сунгаж ажилласан байна.	
		2. Хилийн боомт дээрх ухаалаг гарцын байгууламж, нүүрсний шинжилгээний лабораторийг ашиглалтад оруулах ажлын	1.Замын-Үүд боомт дахь г.лабораторийн барилгыг нүүрсний шинжилгээний зориулалтаар засварлахаар төлөвлөн,зураг төслийг гарган ГЕГ-н СХОГ болон уг ажлыг хариуцан гүйцэтгэгч "Голомт Өргөө" ХХК-д	

		явцад хяналт, шалгалт хийж, үр дүнг танилцуулахыг Сангийн сайд Б.Жавхланд даалгав.	хүргүүлсэн.Нүүрсний шинжилгээний зориулалттай 20 т.төхөөрөмжийг сав баглаа боодлоор нь хүлээн авсан. 2.Шивээхүрэнгийн боомт дээр гаалийн салбар лабораторийг байгуулж үйл ажиллагаанд орох хүртэл "МАК" ХХК-н Нарийн сухайт уурхайн итгэмжлэгдсэн лабораторийг гаалийн зорилгоор ашиглаж магадлан шинжилгээ хийж, дүгнэлт гаргах ү.а-г хэрэгжүүлэх чиглэлээр ГЕГ, "Монголын Алт МАК" ХХК-тай хамтран ажиллах гэрээг 2024.05.29-ний өдөр байгуулав. 3.Гашуунсухайт боомтод байгуулагдах лабораторийн барилгын бүтээн байгуулалт 90%-тай байгаа бөгөөд нүүрсний шинжилгээний 23тоног төхөөрөмжийг сав баглаа боодлоор нь түр хүлээн авсан.Гашуунсухайт боомтын нүүрсний терминалын экспортын хэсгийн 4,импортын хэсгийн 3 эгнээ замд тус бүрт нь у.гарцын т.төхөөрөмжийг түр суурилуулан 2023.02.17-ны өдрөөс эхлэн өдөртөө хилээр гарч байгаа 1300орчим нүүрс ачсан тээврийн хэрэгслүүдийг бүртгэсэн. -Шивээхүрэн боомтын нүүрсний хэсгийн: Гарах чиглэлд-Монголоос боомт руу орох чиглэлд 1;Боомтоос Хятад руу гарах чиглэлд 6; Орох чиглэлд-Хятадаас боомт руу орох чиглэлд 2; Боомтоос Монгол руу орох чиглэлд 1эгнээ замд суурилуулсан у.гарцын иж бүрдэл төхөөрөмжөөр 2023.10.25-ны өдрөөс эхлэн тус боомтоор нэвтрэх т.хэрэгслийг бүртгэж байна. -Замын-Үүд боомтын зорчигч тээврийн терминалын орох,гарах хаалганы 12гарц,импорт,экспортын бараа шалгах хяналтын хэсэгт байрлуулсан 41гарц буюу нийт 53 байршилд т.хэрэгслийн хөдөлгөөнийг ухаалаг гарцын системийн т.төхөөрөмжөөр бүртгэж байна. -ачааны терминалын экспортын хэсгийн 11,импортын хэсгийн 28 гарц буюу нийт 39 байршилд ухаалаг гарцын системийн тоног төхөөрөмжийг 2023.01.08-ны өдөр хийж дуусгасан.Ачааны терминалын үйл ажиллагааг 2023.11.27-ны өдрөөс эхлүүлж,14 байршилд суурилуулсан ухаалаг гарцын системийн тоног төхөөрөмжөөр т. хэрэгслийн хөдөлгөөнийг бүртгэж байна.	
6	2023 оны 11 дүгээр сарын 01-ний өдөр 44 дүгээр тэмдэглэл 2023-11-01 Дугаар 2023_44	2. Импортоор бараа, бүтээгдэхүүн худалдан авах үйл ажиллагаатай холбогдох бүх төрлийн гэрээг гааль, татварын автомат бүрдүүлэлтийн системд бүртгэж, бүтээгдэхүүний гарал үүслийг тодорхойлох тогтолцоог сайжруулах арга хэмжээ авахыг Сангийн сайд Б.Жавхлан, Гаалийн ерөнхий газар (Р.Отгонжаргал)-т даалгав	Импортоор бараа,бүтээгдэхүүн худалдан авах ү.ажиллагаатай холбогдох бүх төрлийн гэрээг гааль,татварын автомат бүрдүүлэлтийн системд бүртгэх ажил хийгдэж эхлээгүй байна.Учир нь ГТСМТТ УҮГ -с импортын мэдээллийг оруулаад сервисийг нь гаргаж өгснөөр Гаалийн байгууллагаас холбогдож ажиллах боломжтой болно. ЗГ-н хуралдааны тэмдэглэлд дурдсан дээрх арга хэмжээг хэрэгжүүлэх ү.ажиллагаанд дор дурдсан хүндрэлтэй байдал гарч байна. 1.ГтХ-н 60.2, 60.3-т заасны дагуу импортын барааны гаалийн мэдүүлэгт гэрээг заавал хавсаргаж,гааль татварын автомат бүрдүүлэлтийн системд бүртгүүлсэн байх шаардлагыг г.байгууллагаас мэдүүлэгч нарт тавих боломжгүй. 2.Г.байгууллагын автоматжуулсан CAIS системийн мэдээллээр 2024.01.01-ний өдрөөс 2024.06.18-ны өдрийн байдлаар нийт 189033импортын мэдүүлгийн 54800 г.мэдүүлэг буюу 28.98хувь нь гадаад худалдааны гэрээг үндэслэж бүрдүүлэлт хийлгэсэн байна. Г.байгууллагын автоматжуулсан CAIS системийн мэдээллээр 2024.01.01-ний өдрөөс 2024.06.18-ны өдрийн байдлаар нийт импортын барааны бичлэгийн 74.46%-г, экспортын барааны бичлэгийн 78.4%-г хэлцлийн үнийн аргаар үнэлсэн байна. 3Импортын барааны гарал үүслийн улсыг тодорхойлохдоо ГТГТХ-н 7-р бүлэг, ЗГ-н 2016 оны“Импортын барааны гарал үүслийн дүрэм” зэрэг хууль тогтоомжийг үндэслэдэг.Импортын барааны гарал үүслийн улсаас хамаарч г.хөнгөлөлттэй,нэн тааламжтай, эсхүл ердийн тариф хэрэглэхтэй шууд холбоотой тул импортын барааны гарал үүслийн улсыг холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу үнэн зөв тодорхойлох шаардлагатай юм.Иймд Татварын байгууллага импортоор бараа, бүтээгдэхүүн худалдан авах үйл	

		ажиллагаатай холбогдох бүх төрлийн гэрээг гааль, татварын автомат бүрдүүлэлтийн системд шууд бүртгэх тохиолдолд дээр дурдсан барааны үнэ, гарал үүслийн улсыг үнэн зөв тодорхойлох боломжгүй болж үүнээс шалтгаалан улсын төсөвт орох татварын хувь хэмжээ буурах магадлалтай. Мөн гадаадаас импортын гэрээгүй бараа бүтээгдэхүүн импортлох иргэн, хуулийн этгээд гаалийн бүрдүүлэлт хийлгэхэд хүндрэлтэй нөхцөл байдлыг үүсгэх эрсдэлтэй байна.	
	3. Гаалийн агуулахын тоог нэмэгдүүлж өрсөлдөөнийг дэмжих, гаалийн агуулахын үйл ажиллагаа, бараа бүртгэл, мэдээллийн урсгалыг автоматжуулах, гаалийн агуулахад барааны гарал үүсэл, хадгалалтын хяналтын олон улсын стандартыг мөрдүүлэх арга хэмжээг авч ажиллахыг Сангийн сайд Б.Жавхлан, Гаалийн ерөнхий газар (Р.Отгонжаргал)-т даалгав;	Гаалийн байгууллагаас 2024 оны 6 дугаар сарын байдлаар тоног төхөөрөмж, уул уурхайн тоног төхөөрөмж, газрын тос, эм эмнэлгийн хэрэгсэл, хүнс, хүнд машин механизм, суудлын машин, төрөл бүрийн бараа хадгалах зориулалттай 53 гаалийн баталгаат агуулахын үйл ажиллагаанд хяналт тавьж ажиллаж байна. Дээрх гаалийн баталгаат агуулахууд нь Монгол Улсын Стандартчилал, хэмжилзүйн үндэсний зөвлөлөөс баталсан агуулахын стандартын шаардлага хангасан байр, барилга байгууламж, задгай талбайд гаалийн баталгаат агуулахын үйл ажиллагаа явуулж байна. Гаалийн баталгаат агуулахын үйл ажиллагааг Монгол Улсад бүртгэлтэй аж ахуйн нэгж, байгууллага эрхлэн явуулдаг бөгөөд гаалийн байгууллага өөрөө гаалийн баталгаат агуулахын үйл ажиллагаа явуулдаггүй. Гаалийн тухай хууль тогтоомжид заасан нөхцөл шаардлагыг хангасан ААН-д гаалийн баталгаат агуулахын үйл ажиллагаа явуулах хүсэлтээ тусгай зөвшөөрлийн цахим систем license.mn-ээр гаалийн байгууллагад илгээж, хянуулж, шийдвэрлүүлэх боломж нээлттэй байдаг. Тусгай зөвшөөрлийн цахим систем license.mn-ээр 2024.01.01-ний өдрөөс 2024.06.18-ны өдрийн байдлаар гаалийн баталгаат агуулахын үйл ажиллагаа эрхлэхээр 1 ААН-ээс ирүүлсэн хүсэлтийг хянаж байна. Барааг гаалийн баталгаат агуулахад оруулах, мөн гаалийн баталгаат агуулахаас гаргах горимуудаар гаалийн бүрдүүлэлт хийгдэхэд гаалийн байгууллагын автоматжуулсан CAIS системд автоматаар гаалийн баталгаат агуулахад оруулсан, гаргасан барааны бүртгэл хийгддэг. Иймд CAIS системээс гаалийн баталгаат агуулахад оруулсан, гаргасан мөн үлдэгдэл барааны мэдээллийг хянах боломжтой.	
	4. Хилээр нэвтрүүлэх бараа, тээврийн хэрэгслийг гаалийн хяналтад авч бүрдүүлэлт хийх зориулалт бүхий гаалийн хяналтын бүсийн үйл ажиллагаа, бараа бүртгэл, мэдээллийн урсгалыг автоматжуулж, шат дамжлагыг цөөрүүлэх болон гаалийн баталгаат агуулахын үйл ажиллагаанд олгох тусгай зөвшөөрлийн шаардлагыг олон улсын стандартад нийцүүлэх арга хэмжээ авч ажиллахыг Сангийн сайд Б.Жавхлан, Гаалийн ерөнхий газар (Р.Отгонжаргал)-т даалгав;	Бараа, тээврийн хэрэгслийг гаалийн хяналт дор ачих, буулгах, шилжүүлэн ачих, хадгалах, тээвэрлэх, гаалийн хяналтыг хэрэгжүүлэх зорилгоор тогтоогдсон нийт 170 гаалийн хяналтын бүсэд барааг гаалийн хяналтад оруулж, гаалийн хяналт, бүрдүүлэлтийг хийж байна. ГЕГ-н харьяа гаалийн газар, хороодын хяналтад байгаа импортын барааны бичиг баримтын бүрдүүлэлтийг УБ хотод нэг цэгт туршилтаар төвлөрүүлэх үйл ажиллагааг 2023.05.01-ний өдрөөс нэвтрүүлж, 2023.07.01-ний өдрөөс нийт 18 гаалийн газар, хороодыг бүрэн хамруулсан. Дээрх ү.а-г хэрэгжүүлсэнээр хууль ёсны гадаад худалдааг дэмжих, хүний нөөцөө оновчтой хуваарилах, гадаад худалдаа эрхлэгч нарын цаг хугацаа, зардлыг хэмнэх, улсын хилээр нэвтрүүлэх бараагаа өөрөө мэдүүлэх, орон зай цаг хугацаанаас хамаарахгүйгээр бичиг баримтын бүрдүүлэлтийг хийлгэх боломжийг бүрдүүлсэн. Г.хяналтын бүсэд т.хэрэгслийг оруулах, гаргах хаалга болон автопүүний хэсэгт т.хэрэгслийг хүний оролцоогүй бүртгэх ухаалаг гарцын системийн тоног төхөөрөмжийг суурилуулах, т. хэрэгслээс барааг буулгаж, ачих шалгалтын тавцан г.хяналтын бүсэд суурилуулах, гаалийн хяналтын бүсэд оруулж, гаргасан барааны тоо хэмжээтэй уялдуулан тээврийн хэрэгсэл болон чингэлгээс бараа буулгаж, ачих техникийн тоогоо нэмэгдүүлэх хугацаатай шаардлагыг гаалийн хяналтын бүс эзэмшигч нарт хүргүүлээд хяналт тавьж ажиллаж байна. Гааль татвар, санхүүгийн мэдээллийн технологийн төв УУГ-тай хамтран Гаалийн тухай хууль тогтоомжийн дагуу ААН-н гаалийн баталгаат агуулахын үйл ажиллагаа эрхлэх хүсэлтийг 2021.12.15-ны өдрөөс эхлэн цахим хэлбэрээр хүлээн авч хянаж, шийдвэрлэж байна. МУ-н Стандартчилал, хэмжилзүйн үндэсний зөвлөлөөс баталсан агуулахын стандартын шаардлага хангасан байр, барилга байгууламж, задгай талбайтай, гаалийн тухай хууль тогтоомжид нөхцөл	

			шаардлагыг хангасан аж ахуйн нэгжүүд гаалийн баталгаат агуулахын үйл ажиллагаа явуулах хүсэлтээ тусгай зөвшөөрлийн цахим систем lisence.mn-ээр илгээж, шийдвэрлүүлдэг.	
		5. Хадлан, тэжээл бэлтгэх зориулалттай үйлдвэрийн үндсэн хөрөнгөөр бүртгэгдэх тоног төхөөрөмжийг импортын барааны гаалийн албан татварыг хөнгөлөх асуудлыг судалж, танилцуулахыг Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд Х.Болорчулуун, Сангийн сайд Б.Жавхлан нарт даалгав.” гэжээ.	Монгол улсын их хурлын 2024 оны 04 дүгээр сарын 19-ны өдрийн Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хуулиар улаанбуурайн гурил, малын тэжээлийг 2024 оны 05 дугаар сарын 01-ний өдрөөс гаалийн албан татвараас чөлөөлөх хууль батлагдсан. Хуулийн дагуу татвараас чөлөөлөгдөх барааны жагсаалтыг ЗГ 2024 оны 05 дугаар сарын 01-ны өдрийн 180 дугаар тогтоолоор баталсан. 2024 оны 6 сарын байдлаар 6.3 сая ам.долларын үнийн дүн бүхий малын тэжээл, гурилын 1.5 тэрбум төгрөгийн гаалийн татварыг чөлөөлсөн.	
7	2023 оны 9 дүгээр сарын 20-ны өдөр 38 дугаар тэмдэглэл 2023-09-20 Дугаар 2023_38	XII.7.15.Алтанбулагийн чөлөөт бүсэд импортоор худалдаалагдаж байгаа архи, согтууруулах ундааны худалдан авалттай холбоотой хязгаарлалт хийсэн асуудлыг Ажлын хэсэг байгуулан судлан шийдвэрлэхийг Монгол Улсын Шадар сайд бөгөөд Эдийн засаг, хөгжлийн сайд Ч.Хүрэлбаатар, Гаалийн ерөнхий газар (Р.Отгонжаргал)-т;	Монгол Улсын ЭЗХЯ-ны Төрийн нарийн бичгийн даргын 2023.11.01-ний өдрийн А/215 дугаартай тушаалаар байгуулагдсан Алтанбулаг чөлөөт бүсэд импортоор худалдаалагдаж байгаа архи, согтууруулах ундааны худалдаанд хийсэн хязгаарлалттай холбоотой асуудлыг судлах, дүгнэлт гаргах үүрэг бүхий ажлын хэсгээс гаргасан дүгнэлтийг үндэслэн дараах арга хэмжээг хэрэгжүүлж байна. Үүнд: -ГЕГ-ын даргын 2019 оны А/282 дугаар тушаалаар батлагдсан Чөлөөт бүсийн горим хэрэгжүүлэх журамд согтууруулах ундаанд ногдуулах татвараас зайлсхийх нөхцөл байдал үүсгэхгүйгээр, тодорхой давтамжтайгаар худалдан авалт хийх зохицуулалтыг тусгасан нэмэлт өөрчлөлт оруулах төсөл боловсруулж, олон нийтээс санал авах зорилгоор 2024.04.04-ний өдөр гаалийн байгууллагын customs.gov.mn цахим хуудаст байршуулсан. -ГЕГ-ын даргын 2024.04.05-ны өдрийн “Чөлөөт бүсийн горим хэрэгжүүлэх журамд шилжилтийн үеийн зохицуулалтыг тусгах тухай” А/201 дугаартай тушаалыг батлуулан мөрдөж байна. -Гаалийн байгууллагын customs.gov.mn цахим хуудаст байршуулсан саналтай танилцаж олон нийтээс ирүүлсэн болон СЯ, Алтанбулаг чөлөөт бүс хөрөнгө оруулагчдын хөгжлийн бүс зөвлөл ГҮТББ, Алтанбулаг, Замын-Үүд, Цагааннуур чөлөөт бүсийн захирагчаас тус тус ирүүлсэн саналуудыг нэгтгэн судалж, ГЕГ-ын даргын Журамд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай А/338 дугаартай тушаалыг 2024.06.06-ны өдөр батлуулсан. ГЕГ-ын даргын 2019 оны А/282 дугаартай тушаалаар батлагдсан Чөлөөт бүсийн горим хэрэгжүүлэх журамд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай 2024.06.06-ны өдрийн А/338 дугаартай тушаалыг хянуулж, бүртгүүлэхээр ХЗДХЯ-ны ЗХХАХБХ-т 2024.06.11-ний өдрийн 01/2376 дугаартай албан бичгээр хүргүүлсэн.	
8	Монгол Улсын Засгийн газрын 2023 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдрийн хуралдааны 50 дугаар тэмдэглэл 2023-12-13 Дугаар 2023_50	XVII.1.1.Хилийн боомтын бүтээн байгуулалттай холбоотойгоор буулгасан хилийн Гашуунсухайт боомтын ухаалаг гарцын тоног төхөөрөмжүүдийг эргэн суурилуулах арга хэмжээ авах, ухаалаг гарц байгуулах талаар гарсан Засгийн газрын шийдвэрийг хэрэгжүүлж ажиллахыг Сангийн сайд Б.Жавхлан, Гаалийн ерөнхий газар (Р.Отгонжаргал) нарт даалгав.	Гашуунсухайт боомтын нүүрсний терминалын экспортын хэсгийн 4, импортын хэсгийн 3 эгнээ замд тус бүрт нь ухаалаг гарцын тоног төхөөрөмжийг түр суурилуулан 2023.02.17-ны өдрөөс эхлэн тээврийн хэрэгслүүдийг бүртгэсэн. Гэвч Гашуунсухайтын боомтын шинэчлэл, бүтээн байгуулалтын ажилтай холбоотойгоор түр суурилуулсан дээрх ухаалаг гарцын тоног төхөөрөмжөөс 2 иж бүрдэлийг үлдээгээд бусад ухаалаг гарцын төхөөрөмжийг 2023.09.07-ны өдөр буулгаж, түр хугацаагаар агуулахад хураасан. Гашуунсухайт боомтын бүтээн байгуулалтыг үе шаттайгаар дуусгаж, улсын комисст хүлээлгэн өгөх бэлтгэл ажлууд хийгдэж байна. 2024 оны 6 дугаар сарын 18-ны өдрийн байдлаар тус боомтын: 1.Нүүрсний терминалын - -хилээр гарах хэсэгт 21; -хилээр буцаж орох хэсэгт 14; 2.Зорчигчийн терминалын- -хилээр гарах хэсэгт 9; -хилээр орох хэсэгт 11;	

			3.Зэсийн баяжмалын- -хилээр гарах хэсэгт 2; -хилээр орох хэсэгт 2 буюу нийт 59 эгнээ, замд ухаалаг гарцын тоног төхөөрөмж суурилуулах ажлыг боомтын бүтээн байгуулалттай уялдуулан гүйцэтгэж байна.	
9	Монгол Улсын Засгийн газрын 2023 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдрийн хуралдааны 51 дүгээр тэмдэглэл 2023-12-20 Дугаар 2023_51	ХХV.5.3.Улсын хил дагуу байрлах аймаг, сумдад өргөн хэрэглээний хүнс, гурил, тэжээл, бензин, шатахууныг тухайн бүс нутагт байрлах улсын хилийн боомтоор шуурхай нийлүүлэх боломжийг судалж, шийдвэрлэн хэрэгжилтийг зохион байгуулж ажиллахыг Сангийн сайд Б.Жавхлан, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд Х.Болорчулуун, Гаалийн ерөнхий газар (Р.Отгонжаргал), аймгийн Засаг дарга нарт даалгав.	УОК-ын ажлын хэсэг Завхан аймагт ажиллаж, өвөлжилт хүндрэлтэй тус аймагт малын хивэг тэжээлийн олдоц муу, тээвэрлэлт зохион байгуулахад хүндрэлтэй байгаа талаар 2023.12.18-ны өдрийн 94 дугаартай албан бичгийг ГЕГ-т ирүүлсэн. Иймд ОХУ-аас малын хивэг, тэжээлийг импортлох үед хяналт, шалгалтыг шуурхай зохион байгуулах чиглэлийг 2023.12.20-ны өдрийн 02-1/4644 дугаартай албан бичгээр ЗАГХ-д, CERP-ээр бусад гаалийн газар, хороодын дарга нарт чиглэл хүргүүлэн хяналт тавьж ажиллаж байна.	
10	Монгол Улсын Засгийн газрын 2024.05.15-ны өдрийн хуралдааны 19-р тэмдэглэл	22.2.2. Монгол Улс, Оросын Холбооны Улстай мах, махан бүтээгдэхүүн, арьс, шир болон ноос, ноолууран бүтээгдэхүүн зэрэг экспортлох бүтээгдэхүүнүүдийг гаалийн татвараас 3 жилийн хугацаатайгаар чөлөөлөх, хөнгөлөх асуудлаар чөлөөт худалдааны хэлэлцээр байгуулах чиглэлээр зохих арга хэмжээ авч ажиллахыг Монгол Улсын Шадар сайд бөгөөд Эдийн засаг, хөгжлийн сайд Ч.Хүрэлбаатарт даалгав	Мах, махан бүтээгдэхүүн, арьс, шир болон ноос, ноолууран бүтээгдэхүүн зэргийг ОХУ-руу экспортлох үеийн гаалийн татвараас чөлөөлөгдөх үед Чөлөөт худалдааны гэрээний төсөлд тусгах мал эмнэлэг, ариун цэврийн шаардлага, хорио цээрийн нөхцөлийн судалгааг хийж байна. Монгол Улс, Оросын Холбооны Улстай мах, махан бүтээгдэхүүн, арьс, шир болон ноос, ноолууран бүтээгдэхүүн зэрэг экспортлох бүтээгдэхүүнүүдийг гаалийн татвараас 3 жилийн хугацаатайгаар чөлөөлөх, хөнгөлөх асуудлаар чөлөөт худалдааны хэлэлцээр байгуулах чиглэлээр чиглэл ирээгүй тул хэрэгжилт байхгүй байна.	
		22.2.4.. Эрхэлсэн салбар, хариуцсан чиг үүргийн хүрээнд хэлэлцээний үйл ажиллагаанд зохих дэмжлэгийг үзүүлж, Хэлэлцээний багийн бүрэлдэхүүнд ажиллаж байгаа яам, агентлагийн албан хаагчдын идэвх, оролцоог хангаж ажиллахыг Засгийн газрын гишүүдэд даалгав	Мах, махан бүтээгдэхүүн, арьс, шир болон ноос, ноолууран бүтээгдэхүүн зэргийг ОХУ-руу экспортлох үеийн гаалийн татвараас чөлөөлөгдөх үед Чөлөөт худалдааны гэрээний төсөлд тусгах мал эмнэлэг, ариун цэврийн шаардлага, хорио цээрийн нөхцөлийн судалгааг хийж байна. Монгол Улс, Оросын Холбооны Улстай мах, махан бүтээгдэхүүн, арьс, шир болон ноос, ноолууран бүтээгдэхүүн зэрэг экспортлох бүтээгдэхүүнүүдийг гаалийн татвараас 3 жилийн хугацаатайгаар чөлөөлөх, хөнгөлөх асуудлаар чөлөөт худалдааны хэлэлцээр байгуулах чиглэлээр чиглэл ирээгүй тул хэрэгжилт байхгүй байна.	
		22.3. Үүнтэй холбогдуулан зудын эрсдэлийг бууруулах, хаваржилтын хүндрэлийг хохирол багатай даван туулах зорилгоор улсын хэмжээнд засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, төрийн болон нутгийн захиргааны байгууллагыг гамшгаас хамгаалах өндөржүүлсэн бэлэн байдлын зэрэгт шилжүүлсэн хугацаа дууссан тул малын тэжээлийн экспортыг 2024 оныг дуустал зогсоосон шийдвэрийг цуцлах, 2024	Монгол Улс, Оросын Холбооны Улстай мах, махан бүтээгдэхүүн, арьс, шир болон ноос, ноолууран бүтээгдэхүүн зэрэг экспортлох бүтээгдэхүүнүүдийг гаалийн татвараас 3 жилийн хугацаатайгаар чөлөөлөх, хөнгөлөх асуудлаар чөлөөт худалдааны хэлэлцээр байгуулах чиглэлээр чиглэл ирээгүй тул хэрэгжилт байхгүй байна. “Монгол Улсаас Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсад байгалийн хадлан өвс экспортлох ургамлын эрүүл ахуйн шаардлагын тухай Монгол Улсын Гаалийн ерөнхий газар болон Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын Гаалийн ерөнхий газар хоорондын протокол”-ын шаардлагын дагуу байгалийн хадлан өвс экспортлох хүсэлт гаргасан, Чинберри, Эксим минерал ресурс ХХК-иудын үйл ажиллагаанд хяналт хийхэд 2023 онд хадсан Чинберри ГХОК-ийн 8000тн, Эксим минерал ресурс ХХК-ийн 12000тн боосон хадлан өвс хадгалагдаж байгаатай холбогдуулан БНХАУ-ын ГЕГ-т албан бичиг хүргүүлэхээр ажиллаж байна.	

		оны зун, намрын улирлын өвс, тэжээлийн хэрэгцээ, нөөцийг харгалзан үзсэний үндсэн дээр өвс, тэжээлийн экспорт, импортын зохист харьцааг хангах арга хэмжээг авч ажиллахыг Монгол Улсын Шадар сайд, Улсын онцгой комиссын дарга С.Амарсайхан, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд Х.Болорчулуун, Гаалийн ерөнхий газар (Р.Отгонжаргал) нарт үүрэг болгов.”	Байгалийн хадлан өвсийг Сүхбаатар аймгийн Бичигт боомтоор экспортлох тул ГЕГ-ын даргын 06 дугаар сарын 07-ны өдөр баталсан удирдамжаар тус боомтын “Гаалийн хяналтын бүс” байгуулах ажлын явцад хяналт хийсэн. Өвөлжилтийн нөхцөл байдал хүндэрсэнтэй холбогдуулан Засгийн газрын 2023 оны 51 дүгээр тэмдэглэлээр малын тэжээлийн экспортыг 2024 оныг дуустал хугацаанд зогсоох арга хэмжээ авахыг гаалийн байгууллагад үүрэг болгосон байсан. Дээрх үүргийг хэрэгжүүлэх чиглэлийг 2024.02.27-ны өдрийн 02-1/719 дугаартай албан бичгээр ГЕГ-аас харьяа гаалийн газар, хороодын дарга нарт хүргүүлэн хяналт тавьж ажилласан. Монгол Улсын Засгийн газрын 2024.05.15-ны өдрийн 19 дүгээр тэмдэглэлээр дээр шийдвэрийг цуцалсан тул малын тэжээлийн экспортод гаалийн бүрдүүлэлт хийх чиглэлийг 2024.05.22-ны өдрийн 01-1/2021 дугаартай албан бичгээр хүргүүлэн хяналт тавьж ажиллаж байна.	
Засгийн газрын албан даалгавар				
1	Гаалийн байгууллагын үйл ажиллагааны талаар авах арга хэмжээний тухай 2022-11-16 Дугаар 2022_16	1. Сангийн сайд Б.Жавхлан, Эдийн засаг, хөгжлийн сайд Ч.Хүрэлбаатар, Цахим хөгжил, харилцаа холбооны сайд Н.Учрал нарт: 1.Гаалийн хяналтын талбай болон албан ажлын өрөөнүүдийг камержуулах арга хэмжээг бүрэн дуусгах; 2.Гаалийн байгууллагын үйлчилгээг цахимжуулж, хилийн боомт, гаалийн хяналтын бүсийн үйл ажиллагаанд хүний оролцоог багасгах, барааг урьдчилан мэдүүлэх үйл ажиллагааг хялбаршуулах чиглэлээр тодорхой арга хэмжээ авах; 3.Гааль, татварын автомат бүрдүүлэлтийн систем бий болгох арга хэмжээг эрчимжүүлэх;	1.2023.01-р улирлын байдлаар харьяа гаалийн газар хороодын Гаалийн хяналтын талбай болон албан ажлын өрөөнүүдийг бүрэн камержуулж,телехяналтын нэгдсэн системд холбож,хяналт тавин ажиллаж байна.Тус ажил 100% хэрэгжсэн. 2. Ухаалаг гарцын програм •ГСГГ-н харьяа “Смарт эко транс” гаалийн хяналтын бүсийн ухаалаг гарцын е-Тос системийг КАИС системтэй амжилттай холбосон. •Г.байгууллагаас ухаалаг гарцыг холбох,т.төхөөрөмжийн техникийн үзүүлэлтийг гаргаж хяналтын бүсүүдэд өгсөн. 3. Автомат бүрдүүлэлтийн систем -Г.автоматжуулсан мэдээллийн систем(КАИС)-д г.лабораторийн дүгнэлтийг нөхөн бичиж буй хэрэглэгч экспортоор гарч буй “Нүүрс” болон “Эрдэс бүтээгдэхүүн”-д АМАТЗ дугаарыг нөхөн бичих боломжоор хангаж нэвтрүүлэлтэнд оруулсан. -ЛИМС системээс АМНАТ-н мэдээллийг цахим сервисээр татаж авснаар КАИС системд дүгнэлт бичиж буй ГУБ гараараа нөхөн бичих болон мэдээлэл худлаа бичигдэх үйлдэл байхгүй болж байна. -Онцгой албан татвартай бараанд лаб-н дүгнэлт гаргахад УТҮГ-с гаргаж өгсөн сервисийн дагуу мэдээллийг баркодоор татаж бткус код холбогдоогүй бол лаб-н дүгнэлтийн бткус кодыг тухайн баркодод бүртгэх ажлыг УТҮГ-с өгсөн сервисрүү илгээх ажил тестийн орчинд хийгдэж байна. 2.-1.Г.байгууллагаас 2023онд гаалийн бүрдүүлэлтэд зарцуулах цаг хугацааны судалгааг хийж 2024.05.09-ний өдөр тайлангаа гаргасан ба ГЕГ-с бичиг баримтын шалгалтыг УБ хотод төвлөрүүлж,г.мэдүүлэгт хавсаргаж илгээсэн бичиг баримтыг үндэслэн бичиг баримтын шалгалт хийлгэсний үр дүнд 2023онд бичиг баримтын шалгалтад зарцуусан дундаж цаг хугацааг 2022оны мөн үетэй харьцуулахад 127минут буюу 2.77дахин буурсан. 3.Г.бүрдүүлэлтэд зарцуулах цаг хугацааг багасгаж,хууль ёсны гадаад худалдаа эрхлэгч нарын хөнгөлөлт эдлэх боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор зарим гаалийн газар,хороодын хяналтад байгаа барааны бичиг баримтын шалгалтыг УБхотод төвлөрүүлэх ү.а-г 2023.05.01-ний өдрөөс эхлэн нэвтрүүлсэн.	
		2. 2.Гаалийн ерөнхий газар (Б.Асралт)-т: 1.Засгийн газрын “Иргэд, олон нийттэй харилцах 11-11 төв”-д 2022 оны 1-11 дүгээр саруудад гаалийн байгууллагын үйл ажиллагаатай холбоотой 132 гомдол, санал,	1.11-11төвд 2024оны эхний хагас жилийн байдлаар Гомдол-120,Санал-8,Хүсэлт-5,Талархал-2 буюу нийт 135дуудлага бүртгэгдсэн. 2.ШХТ нь Иргэд, ААН-с ирсэн гомдол,мэдээллийг зөв,оновчтой ангилан,цахимаар бүртгэх,холбогдох бүтцийн нэгж,харьяа гаалийн газар, хороодод цахимаар шилжүүлэн хуулийн хугацаанд шийдвэрлүүлэх,шийдвэрлэлтэд хяналт тавих ажлыг сайжруулах зорилгоор Захиргаа, дотоод ажлын	

		хүсэлт бүртгэгдсэнээс 92 гомдол нь гаалийн байгууллагын өдөр тутмын үйл ажиллагаа, байцаагчийн харилцаа, хандлагатай холбоотой байгаад онцгойлон анхаарч гомдлыг бүрэн шийдвэрлэх; 2.Дээрх гомдлыг ангилан дүн шинжилгээ хийж, гаалийн байгууллагын үйл ажиллагаа, үйлчилгээг сайжруулах чиглэлээр тодорхой арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх; 3.Иргэн, аж ахуйн нэгжээс гаалийн бүрдүүлэлт, үйлчилгээнд шаардах баримт бичгийн тоог цөөлөх, цахимаар шуурхай олгох арга хэмжээ авах; 4.Гаалийн байгууллагын иргэдэд үйлчлэх үйлчилгээг сайжруулах, ажлын цаг баримтлах, гаалийн байцаагчийн харилцаа, хандлагыг өөрчлөх, авлига, хүнд суртлыг бууруулах талаар тодорхой арга хэмжээ авах.	систем/ЗДАС/-н “Дуудлагын төв” цэсэд хөгжүүлэлт хийн цахимжуулж,ү.а-ндаа нэвтрүүлсэн.Ингэснээр ЗГ 11-11төвд ирсэн гомдол саналыг ЗДАС програмд давхар бүртгэлжүүлэн,цаг алдалгүй цахимаар шилжүүлж шийдвэрлүүлэх,шийдвэрлэлтийн хугацаанд хяналт тавих боломжтой болсон.Таблюю дата аналитик платформыг ашиглан Г.байгууллагад ирсэн гомдол мэдээллийг бодит цагаар харьяалах газар хороод,гомдлын төрөл,шийдвэрлэлтийн явцын төлвөөр дашбоард болгон тус төвөөс хянадаг болгосноор шийдвэрлэлтийн явцад хяналт тавих,гомдлын төрөлд тогтмол дүн шинжилгээ хийх нөхцөл бололцоог хангасан.Тайлант хугацаанд: ГЕГ-63/46.66%/3ҮГГ-25/18.52%/СГГ-20/14.81%,УБГГ-9/6.67%/, УХШИГГ-6/4.44%/, ГСГГ-4 /2.96%/, ЧХОУНБДГГ-3/2.22%/ХГГ-2/1.48%/БӨГГ, ШГГ, УГГ тус тус 1/2.22%/-г эзэлж байна.Холбогдох чиглэлээр нь: Гаалийн хяналт, бүрдүүлэлттэй холбоотой-/432.6%/үнэ үнэлгээ,бичиг баримттай холбоотой-43 /31.85%/Албан хаагчийн ёс зүй-21/15.55%/хорио цээртэй холбоотой-9/6.66%/сүлжээ,програм,т.төхөөрөмжийн сааталтай холбоотой-2/1.48%/зөрчилтэй холбоотой-1/0.74%/Санал-8/5.92%/Хүсэлт-5/3.7%/Талархал-2/1.48%/тус тус хүлээн авч шийдвэрлэсэн. 4.Гаалийн байгууллагын албан хаагчдын ажлын цаг ашиглалттай холбоотой ажлыг Хүний нөөцийн хэлтсээс хүлээн авч, хяналт тавин ажиллаж байна. 2.АТГ-с 2024.02.02,02.15,05.30-ны өдөр ГЕГ-тай хамтран сургалтуудыг зохион байгуулсан. 4."Гаалийн байгууллагын 2024оны авлигын эсрэг ү.ажиллагааны төлөвлөгөө"-ний төслийг 2024.03.22-ны өдөр ГЕГ-н даргаар батлуулсан.	
2	2024 оны эхний хагас жилд хэрэгжилтийг эрчимжүүлэх төсөл, арга хэмжээний тухай 2024.01	1.7.Гаалийн хяналтын бүсүүдэд ухаалаг гарц, орчин үеийн өндөр хүчин чадал бүхий рентген болон хяналтын тоног төхөөрөмж, лаборатори байгуулах ажлыг 2024 оны 04 дүгээр сарын 01-ний өдрийн дотор дуусгаж, ашиглалтад оруулахыг Сангийн сайд Б.Жавхлан, Гаалийн ерөнхий газрын дарга Р.Отгонжаргал нарт;	Гаалийн хяналтын бүс “Оюутолгой” ХХК-н г.хяналтын талбай болох Баяжуулах үйлдвэрийн туузан дамжуулагч дээр баяжмалын агууламжийг тодорхойлох автомат анализатор TEXAS төх-г суурилуулах зураг төслийн нарийвчилсан техникийн тодорхойлолт,даалгаврыг ГЕГ-т ирүүлсэн.Зургийн боловсруулалт хийгдэж байна. Ухаалаг гарцын т.төхөөрөмж ЗҮ боомтод у.гарцын т.төх-г суурилуулах ажил 100%хийгдэж дууссан. ГС боомтын у.гарцын угсралтын ажлыг боомтын бүтээн байгуулалтын барилгын ажилтай уялдуулан гүйцэтгэж байна.Гүйцэтгэл 55%. Рентген төхөөрөмж -ЗҮ боомтын ачаа тээврийн импорт хэсэгт рентген төх-н суурилуулалтын ажил болон ашиглалтын өмнөх б.баримтын бүрдэл ажлууд хийгдэж дууссан. -Ховдын Булган боомтод суурилуулах рентген төх-г 2024.03.14-ний өдөр хүлээн авч зориулалтын талбайд буулгасан ба угсралтын бэлтгэл ажил хийгдэж байна. Лаборатори -Боршоо хилийн боомтын г.салбар лаб-н барилгын ажил 2023онд дуусч,ашиглалтад хүлээн авсан.Салбар лаб-д суурилуулсан т.төх-н тохиргооны ажил хийгдсэн.Боршоо хилийн боомтын салбар лаб-д UPS/тогтогтворжуулагч,баригч/суурилуулах ажлын худалдан авалт хийгдсэн ба суурилуулалтын ажил 100%бүрэн дууссан. -ЗҮ боомтын лаб-н барилгын ажил 100% хийгдэж дууссан ба ашиглалтын хэвийн нөхцөл хангагдаж ү.а явуулж байна. -ЗҮ боомтын нүүрсний лаб-д болон Дорнод аймаг,Ховд аймаг дахь Булган боомтын г.салбар лабораторид шинээр т.төхөөрөмж суурилуулж байгаатай холбогдуулан засварын ажил хийхээр төлөвлөгдсөн. У.гарцын т.төх-г ӨмнөговьЦагаанхад суурьшлын бүсэд ү.а явуулж байгаа:	

			-24 г.хяналтын бүсэд суурилуулсан, 5 г.хяналтын бүсэд суурилуулах ажил хийгдэж байгаа, ү.а явуулахгүй байгаа 14 г.хяналтын бүсэд суурилуулаагүй. Шивээхүрэн боомтоор нүүрс экспортлогч бкомпани уурхай дахь талбайд ухаалаг гарцын т.төх-г бүрэн суурилуулсан. ГТСМТТ УҮГ-тай холбогдон програмын хөгжүүлэлтийн ажлууд хийгдэж байна.	
		1.8. Гаалийн хяналт, бүрдүүлэлт, лабораторийн үйл ажиллагааг цахим хэлбэрт шилжүүлж, хилийн хяналт шалгалтад зарцуулах хугацааг бууруулах арга хэмжээг 2024 оны 04 дүгээр сарын 01-ний өдрийн дотор авч ажиллахыг Сангийн сайд Б.Жавхлан, Гаалийн ерөнхий газрын дарга Р.Отгонжаргал нарт;	Гаалийн төв лабораторийн магадлан шинжилгээний үйл ажиллагаа цахим хэлбэрт буюу лабораторийн мэдээллийн менежментийн систем (LIMS)-д бүрэн шилжсэн бөгөөд ДОГГ, БӨГГ, СШГГ, ОРГГ-ын салбар лабораториудад LIMS-ийг бүрэн нэвтрүүлсэн. ЗҮГГ, СЭГГ-ын салбар лабораториудад барилгын ажлын үйл явцаас хамаарч энэ онд багтаан нэвтрүүлэхээр сорилтын дүнгийн мэдээлэл, стандарт арга аргачлалын жагсаалт гаргах зэргээр бэлтгэл ажлын ханган ажиллаж байна. Гаалийн төв болон салбар лабораториудын дүгнэлт цахим хэлбэрт бүрэн шилжсэн. Гаалийн байгууллага Солонгосын KTNET төслийн багийн дэмжлэгтэйгээр 2010 онд CAIS системийг нэвтрүүлсэн. CAIS систем нь гаалийн хилээр нэвтрүүлэх бараа, тээврийн хэрэгсэлд хяналт тавих, гаалийн байгууллагад мэдүүлэх, гаалийн бичиг баримт, биет шалгалт, барааг эзэнд нь олгох, гаалийн хилээр гаргахыг зөвшөөрөх цогц үйл ажиллагааг автоматжуулсан систем юм. Гаалийн хяналт бүрдүүлэлтийн бүхий л үйл ажиллагаа, хилээр нэвтрүүлэх бараа, тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнийг энэ системээр хянаж ажиллаж байна. Гаалийн шинэчлэлийн хүрээнд боомт руу орох, гарах гарц дээр ухаалаг гарцын системийн тоног төхөөрөмжүүдийг суурилуулж, боомтын тээврийн хэрэгсэл нэвтрүүлэх хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, тээврийн хэрэгслийн бүртгэлийг цахимжуулах ажлыг Замын-Үүд, Гашуунсухайт, Шивээхүрэн боомтын бүтээн байгуулалттай уялдуулан үе шаттайгаар хэрэгжүүлсэнээр тээврийн хэрэгслийг дундажаар 3-5 секундэд бүртгэж, нэвтрүүлж байна. Гаалийн байгууллагаас 2023 онд гаалийн бүрдүүлэлтэд зарцуулах цаг хугацааны судалгааг хийж 2024.05.09-ний өдөр тайлангаа гаргалаа. Энэхүү судалгааны шинжилгээг дундаж утгын хүрээнд авч гүйцэтгэхэд тээвэрлэлтийн хугацааг оруулахгүйгээр 2023 онд гаалийн бүрдүүлэлтэд зарцуулсан хугацааг 2022 оны мөн үетэй харьцуулахад 8 хувиар бууруулсан дүн гарсан.	

---оОо---

1.Захиргааны, Иргэний болон Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд Гаалийн Ерөнхий Газрын даргын олгосон итгэмжлэлийн үндсэн дээр нэхэмжлэгч, хариуцагч, иргэний хохирогчоор оролцож хамтран ажиллах, Гаалийн байгууллагын зүгээс гарсан захиргааны акттай холбоотой /тус нэгжээс хянаж баталгаажуулсан/ маргаануудад ялсан байх, шүүх болон хууль хяналтын бусад байгууллагуудын шийдвэр, хүсэлтийн дагуу шинжээчийн дүгнэлт гаргах үйл ажиллагаанд хамтран ажиллах.

СҮҮРЬ ТҮВШИН

1.Гаалийн ерөнхий газарт 2023 онд холбогдуулан гаргасан иргэний 4 болон захиргааны 8 хэрэг, Эрүүгийн 3 хэрэгт ГЕГ-ын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр томилогдон хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд шаардлагатай нотлох баримт, тайлбар гаргах, шүүх хуралдаанд мэтгэлцэн оролцох, гомдол гаргах зэргээр ажилласан.

ХЭРЭГЖИЛТ

1.Улс хоорондын шуудан илгээмжийн гаалийн газрын Гаалийн улсын байцаагч Ц.Одонтугалагын нэхэмжлэлтэй Гаалийн ерөнхий газарт холбогдох хэрэгт итгэмжлэгдсэн төлөөлөлөгчөөр Зөрчилтэй тэмцэх газартай хамтран оролцож байгаа болно.

Нийслэл дэх захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн 2024 оны 2 дугаар сарын 15-ны өдрийн 128/ШШ2024/0138 дугаар шийдвэр Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн 2024.04.16-ны өдрийн 221/МА2024/0257 дугаартай магадлалаар нэхэмжлэлийг бүхэлд нь хагаж шийдвэрлэсэн.

Үндэслэл нь: Төрийн албаны тухай хуулийн 44.5 дахь заалт, ГЕГ-ын даргын 2023.06.14-ний өдрийн А/367 тушаалаар баталсан "Гаалийн улсын байцаагчийг шилжүүлэн ажлуулах журам"-ын 2.1.1, 2.2.1, 3.6, 3.6.3 хийж гүйцэтгээгүй, 7 хүртэл настай өрх толгойлсон эхийг Захиргааны зөвлөлөөр хэлэлцүүлэлгүй шилжүүлсэн гэдэг үндэслэлээр хангаж шийдвэрлэсэн. Үүнийг эс зөвшөөрч 2024.05.22-ны өдөр УДШ-д гомдол гаргасан.

2.Иргэн С.Ганцоожийн нэхэмжлэлтэй "Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2023 оны 04 дүгээр сарын 18-ны өдрийн Б/266 дугаар тушаалыг хүчингүй болгуулах, ажилд эгүүлэн тогтоож, ажилгүй байсан хугацааны цалинтай тэнцэх хэмжээний олговрыг гаргуулж, нийгмийн болон эрүүл мэндийн даатгалыг нөхөн төлүүлэхийг даалгах" ГЕГ-т холбогдох захиргааны хэрэгт Зөрчилтэй тэмцэх, аюулгүй байдлын газартай хамтран оролцож байгаа болно. Нийслэл дэх захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн 2023 оны 10 дугаар сарын 31-ны өдрийн шүүх хуралдаанаар нэхэмжлэлийг бүхэлд нь хэрэгсэхгүй болгосон.

Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн 2024.01.31-ний өдрийн 221/МА2024/0083 дугаартай Магадлалаар анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хүчингүй болгосон боловч 2024 оны 03 дугаар сарын 13-ны өдөр гардан авч, магадлалыг эс зөвшөөрч Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 123 дугаар зүйлийн 123.2.1, 123.2.2 дахь заалтыг үндэслэн хяналтын журмаар 2024 оны 03 дугаар сарын 26-ны өдөр гомдол гаргаж УДШ-ээс Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхэд дахин буцаасан. Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн 2024.06.03-ны өдөр хуралдаж анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хэвээр үлдээсэн.

3. Сүхбаатар дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхэд хянагдаж байсан "Сити хөгжил" ХХК, "Тулга техник" ХХК, иргэн Д.Батбилэг нарын нэхэмжлэлтэй, Гаалийн ерөнхий газарт холбогдох иргэний хэрэг хариуцагчийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр оролцсон.

Шүүх хэргийг 2023 оны 12 дугаар сарын 14-ний өдөр хянан хэлэлцээд "1. Агуулах гражийн үүд хаалгыг чөлөөлж орц, гарц гаргаж, тэдгээрийг ашиглах боломжоор хангах. 2. "Сити хөгжил" ХХК-д учирсан гэм хорын хохиролд 18.000.000 /арвсан найман сая/ төгрөгийг гаргуулах" шаардлагаас "1. Агуулах гражийн үүд хаалгыг чөлөөлж орц, гарц гаргаж, тэдгээрийг ашиглах боломжоор хангах. 2. "Сити хөгжил" ХХК-д учирсан гэм хорын хохиролд 8 сая /найман сая/ төгрөгийг гаргуулах" шаардлагыг хэрэгсэхгүй болгож, үлдэх шаардлага болох "Сити хөгжил" ХХК-д 8 сая төгрөг, улсын тэмдэгтийн хураамж 145 мянга /нэг зуун тавин дөрвөн мянга/ төгрөгийг гаргуулах шаардлагыг хангаж шийдвэрлэсэн.

Тус 2023 оны 12 дугаар сарын 14-ний өдрийн 181/ШШ2023/04049 дүгээр шийдвэрийн зарим хэсгийг эс зөвшөөрч Нийслэлийн иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхэд давж заалдах гомдол гаргаж, нийслэлийн иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхээс манай гомдлыг хангаж, нэхэмжлэгч нарын нэхэмжлэлийн бүхэлд нь хэрэгсэхгүй болгосон. Өөрөөр хэлбэл Гаалийн ерөнхий газар шүүхэд ялалт байгуулсан.

4. Нийслэл дэх Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхэд хянагдаж буй Л.Байгалмаагийн нэхэмжлэлтэй Гаалийн ерөнхий газарт холбогдох "төрийн албан хаагч өндөр насны тэтгэвэрт гарахад олгох нэг удаагийн буцалтгүй тусламж олгохоос татгалзаж шийдвэрлэсэн Гаалийн ерөнхий газрын 2023 оны 11 дүгээр сарын 06-ны өдрийн 01-1.1/3968 дугаартай албан бичгийг хууль бус болохыг тогтоолгох, Л.Байгалмаад нэг удаагийн буцалтгүй тусламжийг холбогдох журмын дагуу тооцож олгохыг Гаалийн ерөнхий газарт даалгах" шаардлага бүхий захиргааны хэрэгт хариуцагчийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр оролцож холбогдох хариу тайлбар, нотлох баримтыг гарган өгч шүүх хуралдаанд оролцсон.

Нийслэл дэх Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн 2024 оны 02 дугаар сарын 27-ны өдрийн 128/ШШ2024/0171 дүгээр шийдвэрээр Л.Байгалмаагийн нэхэмжлэлийн шаардлагыг бүхэлд нь хангаж шийдвэрлэсэн

5. Сүхбаатар дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхэд хянагдсан А.Гэрэлмаагийн нэхэмжлэлтэй, Гаалийн ерөнхий газарт холбогдох иргэний хэрэгт хариуцагчийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр оролцсон. Анхан шатны шүүхийн 2024 оны 05 дугаар сарын 22-ны өдрийн 181/ШШ2024/02147 дугаартай шийдвэрээр "А.Гэрэлмаагийн нэхэмжлэлийн шаардлагыг бүхэлд нь хангаж Гаалийн ерөнхий газраас А.Гэрэлмаад 2022 оны 02 дугаар сарын 21-ний өдрөөс 2023 оны 06 дугаар сарын 14-ний өдрийг хүртэл хугацааны цалинтай тэнцэх олговорт нийт 23,054,055 төгрөгийг гаргуулан нэхэмжлэгчид олгож, уг хугацааны нийгмийн болон эрүүл мэндийн даатгалын шимтгэлийг нөхөн төлж, баталгаажуулалт хийхийг Гаалийн ерөнхий газарт даалгаж шийдвэрлэсэн.

Уг шийдвэрийг эс зөвшөөрч 2024 оны 06 дугаар сарын 10-ны өдөр Нийслэлийн Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхэд давж заалдах журмаар гомдол гаргасан. Давж заалдах шатны шүүхийн шүүх хуралдаан товлогдоогүй байна.

6. Сүхбаатар дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхэд хянагдаж байсан "Сити хөгжил" ХХК, "Тулга техник" ХХК, иргэн Д.Батбилэг нарын нэхэмжлэлтэй, Гаалийн ерөнхий газарт холбогдох иргэний хэрэг хариуцагчийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр оролцсон.

Шүүх хэргийг 2023 оны 12 дугаар сарын 14-ний өдөр хянан хэлэлцээд “1. Агуулах гражийн үүд хаалгыг чөлөөлж орц, гарц гаргаж, тэдгээрийг ашиглах боломжоор хангах. 2. “Сити хөгжил” ХХК-д учирсан гэм хорын хохиролд 18.000.000 /арвсан найман сая/ төгрөгийг гаргуулах” шаардлагаас “1. Агуулах гражийн үүд хаалгыг чөлөөлж орц, гарц гаргаж, тэдгээрийг ашиглах боломжоор хангах. 2. “Сити хөгжил” ХХК-д учирсан гэм хорын хохиролд 8 сая /найман сая/ төгрөгийг гаргуулах” шаардлагыг хэрэгсэхгүй болгож, үлдэх шаардлага болох “Сити хөгжил” ХХК-д 8 сая төгрөг, улсын тэмдэгтийн хураамж 145 мянга /нэг зуун тавин дөрвөн мянга/ төгрөгийг гаргуулах шаардлагыг хангаж шийдвэрлэсэн.

Тус 2023 оны 12 дугаар сарын 14-ний өдрийн 181/ШШ2023/04049 дүгээр шийдвэрийн зарим хэсгийг эс зөвшөөрч Нийслэлийн иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхэд давж заалдах гомдол гаргаж, нийслэлийн иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхээс манай гомдлыг хангаж, нэхэмжлэгч нарын нэхэмжлэлийн бүхэлд нь хэрэгсэхгүй болгосон. Өөрөөр хэлбэл Гаалийн ерөнхий газар шүүхэд ялалт байгуулсан.

7. “Техник импорт” ХК-ийн нэхэмжлэлтэй, Монгол Оросын хувь нийлүүлсэн нийгэмлэг Улаанбаатар төмөр зам, Улаанбаатар хот дахь гаалийн газарт холбогдох иргэний хэрэгт нэхэмжлэлийн шаардлагыг бүхэлд нь эс зөвшөөрсөн тайлбарыг өгч хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд хариуцагчийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч Б.Хишигбатад эрх зүйн зөвлөмж өгч ажиллаж байна.

8. “Санчир Ундрах” ХХК-ийн нэхэмжлэлтэй, Гаалийн ерөнхий газарт холбогдох захиргааны хэрэгт Гаалийн ерөнхий газрын Хяналт, бүрдүүлэлтийн газрын гаалийн улсын ахлах байцаагч Д.Ариунцэцэг, Барааны ангилал, үнэлгээний хэлтсийн гаалийн улсын байцаагч Ц.Урантуул, Хуулийн хэлтсийн гаалийн улсын байцаагч Б.Лувсандорж, Улаанбаатар хот дахь гаалийн газрын гаалийн улсын ахлах байцаагч Б.Болормаа, гаалийн улсын байцаагч Г.Гасан нар томилогдсон.

Уг нэхэмжлэлийн шаардлагад холбогдох хариу тайлбарыг Нийслэл дэх Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхэд гаргаж өгсөн. Шүүх хуралдаан одоогоор товлотгоогүй байна.

9. Нийслэл дэх Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхэд хянагдаж буй Л.Байгалмаагийн нэхэмжлэлтэй Гаалийн ерөнхий газарт холбогдох “төрийн албан хаагч өндөр насны тэтгэвэрт гарахад олгох нэг удаагийн буцалтгүй тусламж олгохоос татгалзаж шийдвэрлэсэн Гаалийн ерөнхий газрын 2023 оны 11 дүгээр сарын 06-ны өдрийн 01-1.1/3968 дугаартай албан бичгийг хууль бус болохыг тогтоолгох, Л.Байгалмаад нэг удаагийн буцалтгүй тусламжийг холбогдох журмын дагуу тооцож олгохыг Гаалийн ерөнхий газарт даалгах” шаардлага бүхий захиргааны хэрэгт хариуцагчийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр оролцож холбогдох хариу тайлбар, нотлох баримтыг гарган өгч шүүх хуралдаанд оролцсон.

Нийслэл дэх Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн 2024 оны 02 дугаар сарын 27-ны өдрийн 128/ШШ2024/0171 дүгээр шийдвэрээр Л.Байгалмаагийн нэхэмжлэлийн шаардлагыг бүхэлд нь хангаж шийдвэрлэсэн.

10. О.Отгонбаярын нэхэмжлэлтэй, Гаалийн ерөнхий газрын даргад холбогдох захиргааны хэрэгт хариуцагчийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр оролцож холбогдох нотлох баримт, хариу тайлбарыг гаргаж өгсөн. Уг хэргийн урдчилсан хэлэлцүүлэг 2024 оны 05 дугаар сарын 10-ны өдөр болсон.

Урдчилсан хэлэлцүүлгээр Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 65 дугаар зүйлийн 65.1.3 дахь хэсэгт зааснаар эрүүгийн хэргийн хянан шийдвэрлэх хүртэл уг захиргааны хэргийг түдгэлзүүлж шийдвэрлэсэн.

11. П.Мөнхсайханы нэхэмжлэлтэй, Гаалийн ерөнхий газрын даргад холбогдох захиргааны хэрэгт хариуцагчийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр оролцож холбогдох нотлох баримт, хариу тайлбарыг гаргаж өгсөн. Шүүхийн урьдчилсан хэлэлцүүлгээр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг эрүүгийн хэргийг хянан шийдвэрлэх хүртэл түдгэлзүүлсэн.

12. УХШИГГ-ын ЗА-ны дарга Б.Ганбатын 2023.09.15-ны өдөр СБДИХАШШүүхэд "2021.10.09-2022.09.15-ны өдөр хүртэл ажилгүй байсан хугацааны цалинтай тэнцэх хэмжээний олговор 13,444,179 /Арван гурван сая дөрвөн зуун дөчин дөрвөн мянга нэг зуун ес/ төгрөг гаргуулах энэ хугацааны нийгмийн болон эрүүл мэндийн даатгалын дэвтэрт нөхөн бичилт хийхийг хариуцагчид даалгах" хэргийг СБД-ийн ИХАШШүүхийн 2022 оны 12 дугаар сарын 21-ний өдрийн 181/ШШ2023/000011 дүгээр шийдвэрээр 430,171 мянган төгрөгийн хэрэгсэхгүй болгож бусад хэсгийг хангаж шийдвэрлэсэн.

Нийслэлийн иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн 2023.02.13-ны өдрийн 373 дугаар магадлалаар анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хэвээр үлдээсэн

Улсын дээд шүүхийн Захиргааны хэргийн танхимд хяналтын гомдол гаргасан байгаа.

13. АТГ-ын 2024 оны 02 сарын 08-ний өдрийн 06/2630 дугаартай албан бичигт дурдсаны дагуу Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад Гаалийн ерөнхий газрыг хохирогчоор тогтоосон байх тул ГЕГ-ын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр томилогдон ажиллаж байна.

14. АТГ-ын 2024 оны 02 сарын 02-ний өдрийн 06/2223 дугаартай албан бичигт дурдсаны дагуу Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад Гаалийн ерөнхий газрыг хохирогчоор тогтоосон байх тул ГЕГ-ын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр томилогдон ажиллаж байна.

15. АТГ-ын ЭХХШТХ-ийн 9.5-ын 4-т заасан хохирогчийн эрх, үүрэг хэрэгжүүлэх хууль ёсны төлөөлөгчөөр 2024.03.12-ны өдрийн №06/4488 албан бичгийн дагуу Гаалийн ерөнхий газрыг хохирогч, иргэний нэхэмжлэгчээр тогтоосон байх итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр томилогдон ажиллаж байна.

16. АТГ-ын эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд /№2302007650045/ ЭХХШТХ-ийн 9.5-ын 4-т заасан хохирогчийн эрх, үүрэг хэрэгжүүлэх хууль ёсны төлөөлөгчөөр тогтоосон байх тул ГЕГ-ын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр томилогдон ажиллаж байна.

ХҮРСЭН ТҮВШИН

Тайлант хугацаанд нийт Захиргааны хэргийн шүүхэд 7 маргаан, Иргэний хэргийн 5 маргаанд Гаалийн ерөнхий газрын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр оролцож хариу тайлбар, давж заалдах, хяналтын шатны гомдол болон нотлох баримт гаргаж ажилласан байна.

Мөн түүнчлэн Гаалийн ерөнхий газрыг хохирогчоор тогтоосон Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх 4 ажиллагаанд итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр томилогдон хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд шаардлагатай нотлох баримт, мэдүүлэг өгөх зэргээр ажилласан.

2.Хууль хяналтын байгууллагад төлөөлж буй бусад оролцогсдыг мэргэжил, арга зүйн удирдлагаар хангаж ажилласан байх.

СУУРЬ ТҮВШИН

2.Хууль хяналтын байгууллагад төлөөлсөн бусад оролцогч нарыг 2023 онд 26 удаа мэргэжил, арга зүйн удирдлагаар хангаж ажилласны зэрэгцээ спаркаар болон утсаар 34 удаа өгсөн эрх зүйн зөвлөмжийг бүртгэлжүүлэн ажиллаж байна.

ХЭРЭГЖИЛТ

“Чонгол трейд” ХХК-ийн нэхэмжлэлтэй, Чингис нисэх онгоцны буудал гаалийн газарт холбогдох шийдвэрийг гаргаж өгөхгүй байгаа эс үйлдлийг хууль бусад тооцуулах нэхэмжлэлийн шаардлагатай Захиргааны хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд итгэмжлэл хэрхэн хийх талаар, шүүхэд хариу тайлбарыг хэрхэн гаргах талаар, ямар ямар баримт шүүхэд нотлох баримт болох талаар, шүүхэд гаргаж байгаа нотлох баримтын шаардлагыг хэрхэн хангуулах талаар тус газрын бүрдүүлэлтийн албаны холбогдох албан хаагчид цахимаар, утсаар мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө өгсөн.

Олон улсын шуудан илгээмж дэх гаалийн газрын Захиргааны албаны дарга Б.Ганбатын хүсэлтийн дагуу Захиргааны хэргийн Анхан шатны шүүхэд итгэмжлэл хэрхэн гаргах, итгэмжлэлийн хугацааг хэрхэн тодорхойлох талаар утсаар мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө өгч, 10 ширхэг итгэмжлэлийн загвар өгсөн болно.

ХҮРСЭН ТҮВШИН

Чингис нисэх онгоцны буудал гаалийн газрын холбогдох албан хаагчид цахимаар, утсаар мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөөний дагуу Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхэд итгэмжлэл, хариу тайлбар, нотлох баримтыг бэлтгэж хүргүүлжээ.

Олон улсын шуудан илгээмж дэх гаалийн газраас боловсруулсан итгэмжлэлийн бичвэрийг шалган үзэхэд утсаар өгсөн мэргээжтл, арга зүйн зөвлөмжийн дагуу итгэмжлэлээ боловсруулсан байсан болно.

---oOo---

1.Гаалийн ерөнхий газрын зохион байгуулалтын бүтцийн нэгж, дэргэдэх байгууллага, харьяа гаалийн газар, хороодыг Төрийн болон албаны нууцын тухай хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх чиглэлээр арга зүйн удирдлагаар хангасан байна.

СУУРЬ ТҮВШИН

ТЕГ-аас 2023.04.13-ны ТЕГ01/138 тоот албан бичгийн дагуу ГЕГ-ын дэргэдэх Мэдээлэл технологийн газарт №132 дотоод зурвасаар “Төрийн болон албаны нууцын тухай хууль, тогтоомж, холбогдох журам, загвар маягт болон видео танилцуулга” бүхий www.gia.gov.mn/45/all холбоосыг байгууллагын [/gov.mn/](http://gov.mn/) цахим

хуудсанд Төрийн болон албаны нууц гэсэн нэртэй байршуулах талаар хүсэлтийг хүргүүлсэн.

Үүний дагуу МТГ-аас ГЕГ-ын www.customs.gov.mn цахим хуудсанд “Төрийн албаны нууц” нэртэй байршуулсан талаар №04/02 хариу дотоод зурвас ирүүлсэн болно.

ГЕГ-ын даргын 2023 оны 4 сарын 13-ны өдрийн ТЕГ01/138 дугаартай албан тоотын хариу болгож ГЕГ-ын даргын 01/1426 тоот албан бичгийг 2023.04.21-нд явуулсан.

Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3. “Төрийн байгууллага нь төрийн болон албаны нууцын хадгалалт, хамгаалалтын чиглэлээр хэрэгжүүлсэн ажлын талаарх мэдээллийг жил бүрийн 01 дүгээр сард багтаан тагнуулын байгууллагад ирүүлнэ.” гэж хуульчилсны дагуу ТЕГ-т тайланг хуулийн хугацаанд хүргүүлэн ажилласан.

ХЭРЭГЖИЛТ

2024 онд зохион байгуулагдсан “Гаалийн байгууллагын удирдах ажилтны сургалт, зөвлөгөөн”-д оролцсон бүтцийн нэгж, ГЕГ-ын харьяа гаалийн 18 газар, хорооны дарга нарт төрийн болон байгууллагын нууцын хууль тогтоомжийн зарим асуудал сэдвээр тусгайлан сургалт зохион байгуулсан. Тухайлбал,

Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн зорилт, хууль тогтоомж, үйлчлэх хүрээ, Мэдээллийг төрийн болон албаны нууцад хамааруулах, нууцлах зарчим, Төрийн болон албаны нууцыг хамгаалах нийтлэг үүрэг, Байгууллага, албан тушаалтны бүрэн эрх, Төрийн нууцад хамааруулах мэдээлэл, Албаны нууцад хамаарах мэдээлэл, Төрийн болон албаны нууцад хамаарах мэдээллийн зэрэглэл, түүний шалгуур, Мэдээллийг нууцлах хугацаа, Төрийн болон албаны нууц тээгчид тавигдах тэмдэглэгээ, Төрийн болон албаны нууцыг ил болгох үндэслэл, журам, Төрийн болон албаны нууцтай танилцах нөхцөл, Төрийн нууцтай танилцах эрх олгох, Албан тушаалтан, иргэнд төрийн нууцтай танилцах эрх олгохоос татгалзах үндэслэл, Төрийн болон албаны нууцтай танилцах эрхийг түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох, Аюулгүй байдлын шалгалт явуулах, Албан тушаалтан, иргэний үүрэг, Төрийн болон албаны нууцыг хамгаалах ажилтны үүрэг, Нууц хамгаалах ажилтны хууль зүй, эдийн засгийн баталгаа, Төрийн болон албаны нууцыг хамгаалах ажлын зохион байгуулалт, Төрийн болон албаны нууц, түүний тээгчийг бүтээх, боловсруулах, хадгалах, ашиглах, дамжуулах, бүртгэх, тээвэрлэх, илгээх, устгах, Төрийн болон албаны нууцын тухай хууль тогтоомж зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага зэрэг сэдвийн хүрээнд танилцуулга хийсэн.

Мөн “Журам батлах тухай” Засгийн газрын 2017 оны №246 тогтоолоор батлагдсан Монгол Улсын төрийн болон албаны нууцыг хамгаалах нийтлэг журам, Төрийн болон албаны нууцын хамгаалалтад хяналт шалгалт хийх журам, Төрийн болон албаны нууцын бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн сан байгуулах, ашиглах журам, Нууц хамгаалах ажилтанд цалингийн нэмэгдэл олгох журам, Төрийн болон албаны нууцыг хамгаалахад туслалцаа, дэмжлэг үзүүлсэн иргэн, хуулийн этгээдийг урамшуулах журмыг хэрхэн ойлгож хэрэгжүүлэх талаар мэдээлэл өгсөн.

Мөн Гаалийн ерөнхий газраас баталсан Гаалийн байгууллагын нууцыг хадгалах журам, Гаалийн ерөнхий газрын албаны нууцад хамаарах мэдээллийн жагсаалтын талаар товч мэдээлэл өгсөн.

ХҮРСЭН ТҮВШИН

ГЕГ-ын бүтцийн нэгж, харьяа гаалийн 18 газар, хорооны дарга нар Төрийн болон албаны нууцын хууль тогтоомжийн талаарх сүүлийн үеийн мэдээлэл авч, нууцтай харилцах, тэдгээрийг хамгаалах асуудлаар тодорхой мэдлэг чадвартай болсон.

Мөн түүнчлэн дээрх албан тушаалтнуудас гаргасан төрийн болон албаны нууцыг хадгалах, хамгаалах асуудлаар гаргасан санал, хүсэлтэд мэргэжил арга зүйн зөвлөгөө өгч ажиллаа.

---oOo---

1.Бодлогын баримт бичигт тусгагдсан арга хэмжээний хэрэгжилтийг тайлагнана.

СУУРЬ ТҮВШИН

Засгийн газрын 2020 оны №206 тогтоолоор батлагдсан “Бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилт, захиргааны байгууллагын үйл ажиллагаанд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх нийтлэг журам”-ын 3.2-т заасан бодлогын баримт бичигт тусгагдсан арга хэмжээний хэрэгжилтийн хүрээнд нийт 26 ажлыг хийж гүйцэтгэсэн.

Тухайлбал, Улсын Их Хурлын 2020 оны “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого батлах тухай” 52-р тогтоол, Улсын Их Хурлын 2021 оны “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл батлах тухай” 12 дугаар тогтоол, Монгол Улс 2022 онд эдийн засгийн сэргэлтийг дэмжих бодлого, УИХ-ын 2021 оны 106 дугаар тогтоолын 1 дүгээр хавсралт “Шинэ сэргэлтийн бодлого”, Засгийн газрын 2022 оны “Гадаад валютын улсын нөөцийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр авах зарим арга хэмжээний тухай” 362 дугаар тогтоол, Сангийн сайдын 2023 оны “Гаалийн ерөнхий газрын зохион байгуулалтын бүтцийг батлах, үйл ажиллагааны стратеги, зохион байгуулалтын бүтцийн өөрчлөлтийн хөтөлбөрийг зөвшөөрөх тухай” 29 дугаар тушаал, Засгийн газрын 2020 оны 206 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилт, захиргааны байгууллагын үйл ажиллагаанд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх нийтлэг журам”-ын хүрээнд холбогдох журам, зааврын төсөл боловсруулах, хянах болон ГЕГ-ын даргын тушаалаар байгуулагдсан Ажлын хэсгүүдэд орж ажилласан

ХЭРЭГЖИЛТ

Сангийн сайдын 2023 оны 02 дугаар сарын 02-ны өдрийн “ГЕГ-ын зохион байгуулалтын бүтцийг батлах, үйл ажиллагааны стратеги, зохион байгуулалтын бүтцийн өөрчлөлтийн хөтөлбөрийг зөвшөөрөх тухай” 29 дугаар тушаалаар Гаалийн ерөнхий газрын зохион байгуулалтад өөрчлөлт орж Хуулийн хэлтсийн чиг үүрэгт “УИХ-ын тогтоол, Ерөнхийлөгчийн зарлиг, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн зөвлөмж, Засгийн газрын тогтоол, Ерөнхий сайдын захирамж, Засгийн газрын хуралдааны тэмдэглэл зэрэг эрх зүйн актын хэрэгжилтийн биелэлтийг ЗББН-ээс гаргуулан авч бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилтийн нэгтгэсэн тайланг Сангийн яаманд хүргүүлэх” арга хэмжээ 2023 оны 03 дугаар сараас нэмэгдсэн.

Засгийн газрын 2020 оны 206 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилт, захиргааны байгууллагын үйл ажиллагаанд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх нийтлэг журам” болон тус журмын нэгдүгээр хавсралт “Хөгжлийн

бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичгийн хэрэгжилт, хууль тогтоомж, тогтоол шийдвэрийн биелэлт болон байгууллагын үйл ажиллагааг тайлагнах хугацаа"-г тус тус үндэслэн тогтоол шийдвэрийн биелэлтийг ЗББН-ээс гаргуулан авч бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилтийн нэгтгэсэн тайланг Сангийн яаманд хүргүүлэн ажилласан байна. Тус ажлын хүрээнд ГЕГ-т хамаарах тогтоол шийдвэрийн хэрэгжилтийг ханган ажилласан.

ХҮРСЭН ТҮВШИН

Тайлант хугацаанд УИХ-ын тогтоол - 4, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөмж - 1, Засгийн газрын тогтоол - 18, Засгийн газрын хуралдааны тэмдэглэл - 10, Засгийн газрын албан даалгавар - 2, нийт 33 тогтоол шийдвэрийн биелэлтийг хангаж ажилласан.

---оОо---

Хууль тогтоомж, эрх зүйн актыг хэрэгжүүлж ажилласан талаар хугацаанд нь тайлагнасан байна.

СУУРЬ ТҮВШИН

Захиргааны ерөнхий хууль, Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хууль, Иргэний хууль, Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хууль, Гаалийн тухай хууль, Иргэдээс төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх тухай хууль зэрэг Монгол Улсад хүчин төгөлдөр үйлчилж буй нийт 887 хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангуулах захиргаа болон иргэний 7 хэрэгт гаалийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр оролцож, холбогдох нэгжүүдээс ирүүлсэн 92 гэрээний төсөл, 13 журам, дүрмийн төсөл болон тайлант хугацаанд хуулийн хэлтэст ирсэн 373 бичиг, явсан 313 бичиг, 21 өргөдөл гомдол зэрэг нийт 707 албан бичгийн төслийг хянаж хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг ханган ажилласан.

ХЭРЭГЖИЛТ

1.Харьяа гаалийн газар, хороодын дарга нарт “Гаалийн байгууллагаас жил бүр уламжлал болгон зохион байгуулдаг “Гаалийн байгууллагын удирдах ажилтны 2024 оны сургалт, зөвлөгөөн”-ний үеэр “1111” төвд “харьяа гаалийн газар, хороодын гаалийн улсын ахлах байцаагч нар гэж гаалийн газрын даргаасаа илүү эрх мэдэлтэй хүмүүс байна. Тус гаалийн ахлах байцаагч нарын доор гаалийн хяналт шалгалтын улсын байцаагч нар ажилладаг. Гэтэл тухайн хүмүүст долигонож байж ажил үүргээ гүйцэтгэх, бусдыг нь хясан боогдуулах, дарамт учруулах зэрэг асуудал үүсдэг. Замын-Үүд, Сэлэнгэ, Гашуунсухайт гаалийн газрын гаалийн улсын ахлах байцаагч нар нь ажил үүргээ сайн мэдэхгүй, сонгон шалгаруулалтаар албан тушаалд томилогдоогүй, төрийн ажлыг хуулийн хүрээнд хийж байгаа байцаагч нарт дарамт үзүүлдэг асуудлыг уг зөвлөгөөнд уламжилж өгөх”-ийг хүссэн гомдол ирсэн байна.

Иймд харьяа гаалийн газар, хороодын дарга нар гаалийн улсын ахлах байцаагч нарын ажилдаа хандах хандлага, мэргэжил, ёс зүй, ур чадварыг үнэлж, удирдлагын зүгээс шаардлагатай арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэн тайланг 2024 оны 01 дүгээр сарын 31-ний өдрийн дотор ирүүлэх” чиглэлийг 2024 оны 01 дүгээр сарын 04-ний өдрийн 02/316 дугаар албан бичгээр хүргүүлж хувийг 1111 төвд хүргүүлсэн.

2.Улаанбаатар хот дахь гаалийн газрын 2024 оны 01 дүгээр сарын 23-ны өдрийн 01/41 дүгээр албан бичгээр ирүүлсэн хүсэлтийг судлан үзээд Гаалийн ерөнхий газрын 2024 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн 01-1/394 дүгээр албан Улсын бүртгэлийн ерөнхий газрын Хуулийн этгээдийн бүртгэлийн газарт, мөн оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн 01-1/393 дугаар албан бичгээр Авлигатай тэмцэх газарт “Юнайтед белаз машинери инвестмент” ХХК /6024181/-ийн холбогдох мэдээллүүдийг хүссэн. Албан бичгийн хариу одоогийн байдлаар ирээгүй байна.

3.Тус хэлтсийн 2024.02.14 64 дугаартай дотоод зурвасаар Гаалийн төв лаборатори, Эрсдэлийн удирдлагын хэлтэст “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ-ын 2024 оны 02 дугаар сарын 02-ны өдрийн ТБ-131-12/471 дугаартай албан бичгээр ирүүлсэн “Хамтран ажиллах гэрээ”-ний төсөлд санал авсан.

4.Тус хэлтсийн 2024.02.14-ний өдрийн 65 дугаартай дотоод зурвасаар Тариф, татварын газарт “Үйлдвэрлэл, технологийн паркийн үйл ажиллагаа эрхлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, хяналт тавих журам”-ын төсөлд санал авсан. Танай газрын мөн оны 01 дүгээр сарын 29-ний өдрийн 2024/10 дугаартай дотоод зурвасаар “саналгүй” гэсэн хариуг өгсөн.

Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яаманд журмын төсөлд өгөх хариу албан бичгийг хянуулах явцад Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуулийг дахин судлан үзэх шаардлагатай гэсэн тул журмын төслийг дахин судлан үзэж саналаа ирүүлэхийг хүссэн.

5.Тус хэлтсийн 2024.02.15-ны өдрийн 66 дугаартай Барааны аниглал, үнэлгээний хэлтэст Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яамны 2024 оны 01 дүгээр сарын 19-ний өдрийн 03/151 дүгээр албан бичгээр Үйлдвэрлэл, технологийн паркийн эрх зүйн байдлын тухай /шинэчлэн найруулга/-ийн хуульд заасны дагуу шинэчлэн боловсруулсан “Үйлдвэрлэл, технологийн паркийн үйл ажиллагаа эрхлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, хяналт тавих журам”-ын төсөлд санал авсан. Уг саналд өгөх хариу албан бичгийг хянуулах явцад дахин санал авах шаардлага үүссэн тул уг журмын төсөлтэй танилцаж нэн даруй саналаа ирүүлэхийг хүссэн.

6.Тус хэлтсийн 2024.02.16-ны өдрийн 68 дугаартай дотоод зурвасаар Статистик, дүн шинжилгээний хэлтэст Зам, тээврийн хөгжлийн яамны 2024 оны 02 дугаар сарын 06-ны өдрийн 04/541 дүгээр албан бичгээр “Зам, тээврийн салбарын нэгдсэн платформ”-д Гаалийн ерөнхий газрын мэдээллийн системээс өгөгдөл, мэдээлэл дамжуулах, солилцох үйл ажиллагааг автоматжуулах “Хамтран ажиллах гэрээ” дээр ажилласан. Уг гэрээ одоо байгуулагдаж байна.

7.Хяналт, бүрдүүлэлтийн газарт тус хэлтсийн 2024.02.19-ний өдрийн 74 дугаартай дотоод зурвасаар “Алтан булаг чөлөөт бүсийн хөрөнгө оруулагчдын хөгжлийн бүс зөвлөл” ГҮТББ-ийн захирал Б.Орхоноос 2024 оны 02 дугаар сарын 13-ны өдрийн “Асуудал шийдвэрлүүлэх тухай” 24/10 дугаартай албан бичгээр захиргааны хэм хэмжээний актыг Захиргааны ерөнхий хуульд заасан журмын дагуу улсын бүртгэлд бүртгүүлэх, Эдийн засгийн хөгжлийн сайдаас хүргүүлсэн чиглэлийг хэрэгжүүлэн, тусгай зөвшөөрөл бүхий аж ахуйн нэгжүүдийн үйл ажиллагааг хэвийн явуулах нөхцөл бололцоогоор шуурхай хангаж өгөхийг хүссэн хүсэлт ирүүлсэн байна.

Энэхүү албан бичгийг Гаалийн ерөнхий газрын даргын зүгээс Дэд даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч Г.Энхтайван, Хяналт, бүрдүүлэлтийн газрын даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч Б.Даваасүрэн нарт “Асуудлыг танилцуулах, хариу өгөх”-өөр 2022 оны 02 дугаар сарын 19-ний өдөр цохолт хийж Хуулийн хэлтэст хуваарилагдсан байна.

Иймд Танай газрын зүгээс уг хүсэлтэд ямар байр суурьтай байгаа, Хуулийн хэлтэстэй хамтран ажиллах гаалийн улсын байцаагчийг нэн даруй томилон ирүүлэхийг хүссэн.

8.Хүний нөөцийн хэлтэст тус хэлтсийн 2024.02.19-ний өдрийн 73 дугаартай дотоод зурвасаар Төрийн албаны тухай хуульд төрийн албан тушаалын ангилал, төрлийг 10 дугаар зүйлийн 10.1.1-д “төрийн улс төрийн албан тушаал”, 10.1.2-т “төрийн захиргааны албан тушаал”, 10.1.3-д “төрийн тусгай албан тушаал”, 10.1.4-д “төрийн үйлчилгээний албан тушаал”, 10.3-д “Энэ хуулийн 10.1.2, 10.1.3-т заасан албан тушаалыг төрийн жинхэнэ албан тушаал гэнэ”, 46 дугаар зүйлийн 46.3-д “Хуульд өөрөөр заагаагүй бол **төрийн жинхэнэ албан хаагч** нь тэтгэвэр тогтоолгох насанд хүрмэгц төрийн албанаас чөлөөлөгдөх, эсхүл төрийн алба хаах насны дээд хязгаар хүртэлх хугацаанд ажиллах хүсэлтээ гаргана. Уг хүсэлтийг тухайн байгууллагын эрх бүхий албан тушаалтан хүлээн авч төрийн албанаас чөлөөлөх, эсхүл түүний үйл ажиллагааны үр дүн, мэргэшлийн түвшингийн үнэлгээ, туршлага, эрүүл мэндийн байдал зэргийг харгалзан үзсэний үндсэн дээр төрийн алба хаах насны дээд хязгаар хүртэлх хугацаанд үргэлжлүүлэн ажиллуулах шийдвэр гаргана. Төрийн жинхэнэ албан хаагч тэтгэвэр тогтоолгох насанд хүрмэгц болон төрийн алба хаах насны дээд хязгаар хүртэл үргэлжлүүлэн ажиллуулахаар тогтоосон хугацаа дуусмагц төрийн албанаас чөлөөлөгдөх тухай хүсэлтээ гаргаагүй нь захиргааны санаачилгаар түүнийг төрийн албанаас чөлөөлөхөд саад болохгүй” гэж тус тус заажээ.

Өөрөөр хэлбэл Төрийн албаны тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.1.4-д заасан төрийн үйлчилгээний албан тушаалд тэтгэвэрт гарсан иргэнийг томилон ажиллуулах эрх зүйн зохицуулалт байхгүй байна гэж ойлгогдохоор байна.

2022 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөж буй Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 145 дугаар зүйл 145 дугаар зүйл “Ахмад настны хөдөлмөр эрхлэлт”, 145.1-д “Ахмад настан, тэтгэвэр авагч хөдөлмөр эрхэлж болно”, 145.2-т “Ажилтан өндөр насны тэтгэвэр авч байгаа нь түүний цалин хөлсийг бууруулах болон энэ хуульд заасан бусад эрхийг хязгаарлах үндэслэл болохгүй”, Төрийн албаны зөвлөлийн 2020 оны 12 дугаар сарын 25-ны өдрийн 07 дугаар зөвлөмжид “...өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгосон иргэнийг төрийн байгууллага зөвхөн гэрээний үндсэн дээр, төрийн албан хаагчийн эрх зүйн байдалгүйгээр тодорхой хугацаанд ажил үүрэг гүйцэтгүүлж болно...” гэж тус тус заажээ.

Үүнээс үзэхэд ажлын зайлшгүй шаардлагаар төрийн үйлчилгээний үндсэн орон тоонд тэтгэвэр тогтоолгосон иргэнийг “ажил гүйцэтгэх гэрээ”-ний үндсэн дээр төрийн албан хаагчийн эрх зүйн байдалгүйгээр, үндсэн төрийн үйлчилгээний ангилалд хамааруулахгүйгээр тодорхой хугацаанд ажил үүрэг гүйцэтгүүлж болохоор хуульчилсан байна.

Харин нэгэнт тэтгэвэрт гарсан иргэнийг “ажил гүйцэтгэх гэрээ”-ээр цалин хөлс, урамшууллыг нь тохиролцсоны үндсэн дээр ажиллуулж болох бөгөөд энэ тохиолдолд төрийн алба хаасан хугацааны нэмэгдэл олгох эрх зүйн үндэслэлгүй гэж зөвлөсөн.

9.Гаалийн төв лабораторит тус хэлтсийн 2024.02.23-ны өдрийн 85 дугаартай дотод зурвасаар “Уул уурхайн бүтээгдэхүүний биржийн тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.1-д “Биржээр арилжаалах бүтээгдэхүүний нэр төрөл, ангиллыг геологи, уул уурхайн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас санал болгосны дагуу Засгийн газар батална”, 10.2-т “Төрийн болон орон нутгийн өмчит, төрийн болон орон нутгийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн борлуулах энэ хуулийн 10.1-д заасан уул уурхайн бүтээгдэхүүнийг биржээр заавал арилжина”,

Монгол Улсын Засгийн газрын 2023 оны “Биржээр арилжаалах бүтээгдэхүүний нэр төрөл, ангиллыг батлах тухай” тогтоолын 223 дугаар тогтоолын хэрэгжилтийг хангаж ажиллахыг ...Гаалийн ерөнхий газар (Р.Отгонжаргал), ...даалгаж, 2023 оны 06 дугаар сарын 30-ны өдрөөс эхлэн мөрдөхөөр заажээ.

Өөрөөр хэлбэл Уул уурхайн бүтээгдэхүүний биржийн тухай хууль, Засгийн газрын тогтоолд төрийн болон орон нутгийн өмчит, төрийн болон орон нутгийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн “дотоодын зах зээлд” худалдаалсан төмрийн хүдрийг хэрхэн экспортлох талаар эрх зүйн зохицуулалт тусгагдаагүй байна.

“Монголпросцветмет” ТӨҮГ-ын Гаалийн ерөнхий газарт хандсан 2024 оны 02 дугаар сарын 21-ний өдрийн 1/352 дугаар албан бичиг, “Монголын хөрөнгийн бирж” ХХК-ийн зүгээс Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яам, Санхүүгийн зохицуулах хороонд хандсан 2024 оны 02 дугаар сарын 07-ны өдрийн 01/110 дугаартай албан бичигт үндэслэн хууль тогтоомж, эрх зүйн актыг хэрэгжүүлж ажиллахыг зөвлөсөн.

10.Гаалийн ерөнхий газрын зүгээс “Оюу толгой” ХХК-тай гэрээ байгуулахаар ажиллаж байгаа бөгөөд Гашуунсухайт дахь гаалийн газрын даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч Л.Ганбаярт “Гаалийн ерөнхий газрын зүгээс “Оюу толгой” ХХК-тай гаалийн салбар лаборатори байгуулах, лабораторийн магадлан шинжилгээ хийх, гаалийн хяналт, бүрдүүлэлт хийх, гаалийн улсын байцаагч, шинжээчийг ажилдаа ирэх болон буцах тээврийн асуудал, ажлын байрны нөхцөл зэрэг шаардлагатай бүхий л асуудлыг тусгасан “Хамтран ажиллах” цогц гэрээ байгуулахаар уулзалт зохион байгуулсан.

Иймд тус “Хамтран ажиллах” цогц гэрээг байгуулахад танай газрын зүгээс тусгах шаардлагатай бүхий л асуудлыг нэгтгэн 2024 оны 03 дугаар сарын 02-ны дотор ирүүлэхийг мэдэгдье. Жич: “Хамтран ажиллах” цогц гэрээ нь урт хугацаатай байгуулагдах бөгөөд орхигдуулсан саналыг дахин гэрээнд тусгах боломжгүй” гэж 2024 оны 02 дугаар сарын 09-ний өдрийн 02-1/791 дугаартай албан бичгээр хүргүүлэн саналыг авч ажилласан. Одоо ГЕГ болон Оюу толгой ХХК-ийн хооронд гэрээ байгуулах ажлыг холбогдох хууль тогтоомж, эрх зүйн актыг хүрээнд хянаж байна.

11.Санхүү, хөрөнгө газрын 2024 оны 02 дугаар сарын 28-ны өдрийн 30 дугаартай дотоод зурвасыг 2024 оны 03 дугаар сарын 06-ны өдөр хүлээн авч танилцаад “Гаалийн хяналт шалгалтыг хэрэгжүүлэх зорилгоор улсын төсвийн хөрөнгөөр худалдан авсан тоног төхөөрөмжүүдийг Орхон аймаг дахь гаалийн газрын балансаас “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ-ын балансад шилжүүлж болох эсэхэд манай хэлтсийн зүгээс тусгайлан эрх зүйн зөвлөмж өгөх боломжгүй байна. Иймд энэ талаарх асуудлыг Сангийн яаманд уламжлаж шийдвэрлүүлэхийг хүсье” гэж холбогдох хууль тогтоомж, эрх зүйн актыг хүрээнд зөвлөмж өгч ажилласан.

12.Гаалийн ерөнхий газар болон “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ-ын хооронд байгуулагдах “гаалийн итгэмжлэгдсэн аж ахуйн нэгж хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх чиглэлээр хамтран ажиллах” гэрээний төсөлтэй танилцаад “Уг гэрээний төсөлд “Дэд дарга Г.Энхтайван” гэснийг “Дэд даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч Г.Энхтайван”, “Тав. Хариуцлага” гэснийг “Зургаа. Хариуцлага” гэж өөрчлөх” саналтай байна.

Цаашид “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ-т гэрээний төслийг танилцуулж гэрээ байгуулах ажиллагааны явцад манай хэлтсээс эрх зүйн зөвлөгөө авах, хуульд нийцсэн эсэхийг хянуулах боломжтой” гэсэн эрх зүйн зөвлөмжийг тус хэлтсийн 2024 оны 03 дугаар сарын 12-ны өдрийн 113 дугаартай дотоод зурвасаар хүргүүлсэн.

13.Эрсдэлийн удирдлагын хэлтсийн 2024 оны 05 дугаар сарын 02-ны өдрийн 2024/85 дугаартай дотоод зурвастай танилцаад “Гаалийн ерөнхий газар Зорчигчийн мэдээллийн төвийн хооронд байгуулагдах “Мэдээлэл харилцан солилцох тухай гэрээ”-ний төсөлд тус хэлтсийн зүгээс тусгайлан өгөх саналгүй болно” гэдгийг тус хэлтсийн мөн оны 05 дугаар сарын 03-ны өдрийн 179 дугаартай дотоод зурвасаар хүргүүлсэн.

14.Чингис Хаан Олон Улсын нисэх буудал дахь гаалийн газарт тус хэлтсийн мөн оны 05 дугаар сарын 22-ны өдрийн 01-1.2/2025 дугаартай албан бичгээр “Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2024 оны 03 дугаар сарын 27-ны өдрийн Б/227 дугаар тушаалаар гаалийн улсын ахлах байцаагч П.Даариймаад гаалийн хяналт шалгалт хийсэн гаалийн улсын байцаагчийн үйл ажиллагаанд гаалийн улсын ахлах байцаагчийн албан тушаалын тодорхойлолтод заасан чиг үүргийн дагуу хяналт тавих, мэргэжил арга зүйгээр хангах үүргээ зохих ёсоор биелүүлээгүйгээс бусдад тарифын бус хязгаарлалттай барааг хилээр нэвтрүүлэх боломж олгож Засгийн газрын 2009 оны 90 дүгээр тогтоол, Монгол Улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга, Төрийн албаны зөвлөлийн даргын хамтарсан 2019 оны 36/32 дугаар тушаалаар батлагдсан “Төрийн жинхэнэ албан хаагчид сахилгын шийтгэл ногдуулах, түүнд гомдол гаргах журам”-ын холбогдох заалтуудыг тус тус зөрчсөн байх тул сануулах сахилгын шийтгэл ногдуулж, сахилгын шийтгэлтэйд тооцох хугацаа дуусах хүртэл үр дүнгийн шагнал, урамшуулал олгохгүй байхыг Чингис хаан олон улсын нисэх буудал дахь гаалийн газар, тушаалын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Гаалийн ерөнхий газрын Захиргааны удирдлагын газарт тус тус даалгаж шийдвэрлэжээ.

Үүнээс үзэхэд сахилгын шийтгэлтэйд тооцохоос өмнөх ажилласан хугацааны үр дүнгийн шагнал, урамшуулал олгосон нь зөв.

Харин Монгол Улсын Засгийн газрын 2009 оны 90 дүгээр тогтоолын хавсралтаар батлагдсан “Гаалийн улын байцаагчийн сахилгын дүрэм”-ийн 6.7-д “Гаалийн улсын байцаагч сахилгын шийтгэл ногдуулсан өдрөөс хойш нэг жилийн дотор сахилгын шийтгэл хүлээгээгүй бол түүнийг сахилгын шийтгэлгүйд тооцно”, Монгол Улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга, Төрийн албаны зөвлөлийн даргын хамтарсан 2019 оны 36/32 дугаар тушаалын 9.3-т “Албан хаагчид сахилгын шийтгэлтэйд тооцох хугацаанд шагнал, урамшуулал олгохгүй байхаар холбогдох журамд зааж болно” гэж тус тус заажээ.

Иймд гаалийн улсын ахлах байцаагч П.Даариймаад Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2024 оны 03 дугаар сарын 27-ны өдрийн Б/227 дугаар тушаалаар сахилгын шийтгэлтэйд тооцсон байх тул уг өдрөөс эхлэн 1 жилийн дотор сахилгын шийтгэл хүлээгээгүй тохиолдолд сахилгын шийтгэлтэйд тооцох хугацаа дуусах хүртэл үр дүнгийн шагнал, урамшуулал олгохгүй болохыг үүгээр зөвлөж байна.

Гаалийн улсын ахлах байцаагч П.Даариймаад 2024 оны 03 дугаар сарын 27-ны өдөр сахилгын шийтгэл ногдуулсан байх тул тухайн сарын ажлын үр дүнгийн үзүүлэлтийг уг тушаалтай холбогдуулан тооцох нь зөв” гэсэн зөвлөмж, чиглэлийг өгсөн.

15.Тус хэлтсийн 2024 оны 05 дугаар сарын 30-ны өдрийн 233 дугаартай дотоод зурвасаар Аж ахуй, үйлчилгээний албанд

1. Одоогийн хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа Төрийн албаны тухай хууль, Хөдөлмөрийн тухай хууль, Иргэний хуульд “Байнгын гэрээт ажилтан” гэсэн нэр томъёо байхгүй байна.

Сангийн сайдын 2021 оны 10 дугаар сарын 29-ний өдрийн 190 дугаар тушаалын хавсралтын “Үндсэн цалин”-д “Байнгын гэрээт ажилтан” гэж байгаа ч холбогдох хуульд ийм нэр томьёо байхгүй байгаа тул “Байнгын гэрээт ажилтан гэж ямар ажилтан байх” гэсэн асуултад тусгайлан эрх зүйн зөвлөмж өгөх боломжгүй байна. /Хүчингүй болсон Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.15-т “байнгын ажлын байр” гэж ажил олгогчийн заасан ажлын байранд, тогтоосон горимын дагуу түүнээс олгосон хөдөлмөрийн багаж хэрэгслээр, ажил олгогч, эсхүл түүний төлөөлөгчийн удирдлагын дор баталсан норм, үнэлгээ, сүлжээгээр цалин хөлс авч, ажлын өдөр, ээлжийн давтамжтайгаар гүйцэтгэх ажил, үүргийг” гэж заасан байсан байна/

2. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.9-д “ажлын байр” гэж иргэн, ажилтны гүйцэтгэх ажил үүрэгтэйгээ холбоотойгоор хүрэлцэн очих ёстой ажил олгогчийн шууд ба шууд бус хяналтын дор байх бүх байрыг”, Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 2 дугаар зүйлийн 2.4-д “Хөдөлмөрийн хууль тогтоомжид нийцсэн хамтын гэрээ, хамтын хэлэлцээр, **хөдөлмөрийн гэрээ**, хөдөлмөрийн дотоод хэм хэмжээг холбогдох **талууд дагаж мөрдөх үүрэгтэй**”, 4 дүгээр зүйлийн 4.1.9-д “**хөдөлмөрийн гэрээ**” гэж хөдөлмөр эрхлэлтийн харилцааны үндсэн дээр ажил олгогч, ажилтан харилцан тохиролцсоны дагуу хийсэн тохиролцоог”, 6 дугаар зүйлийн 6.8-д “Хамтын гэрээ, хамтын хэлэлцээр, **хөдөлмөрийн гэрээ**, хөдөлмөрийн дотоод хэм хэмжээний зохицуулалт нь **хүнийг ялгаварлан гадуурхсан, эрхийг нь хязгаарласан, эсхүл давуу байдал олгосон бол тухайн зохицуулалт хүчин төгөлдөр бус байна**” гэж тус тус заажээ.

Үүнээс үзэхэд ажил олгогч, ажилтан хоёр ажлын нөхцөл, нэр томьёо хэрхэн байгаагаас үл хамаарч хөдөлмөрийн гэрээ заавал байгуулахаар байна.

3. Засгийн газрын агентлагийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.3.4-т “батлагдсан төсөв, сайдын баталсан зохион байгуулалтын бүтэц, орон тооны дээд хязгаарт багтаан агентлагийн орон тоо, цалингийн санг тогтоох”, 9 дүгээр зүйлийн 9.1-д “Агентлагийн орон тооны дээд хязгаарыг Засгийн газар, агентлагийн үйл ажиллагааны стратеги, зохион байгуулалтын бүтцийн өөрчлөлтийн хөтөлбөр болон зохион байгуулалтын бүтцийг Засгийн газраас тогтоосон ерөнхий загварыг баримтлан Монгол Улсын сайд батална”, Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2019 оны А/142 дугаар тушаалын 4.3.12-т “гаалийн удирдах төв байгууллагаас баталсан бүтэц, орон тооноос хэтрүүлэхгүй... төрийн үйлчилгээний албан хаагчдыг ажилд авах, ажлаас халах...” гэж тус тус заасан байна.

Иймд Гаалийн ерөнхий газар болон харьяа гаалийн газар, хороод батлагдсан бүтэц, орон тоонд ажилтан авч ажиллуулахаар байна.

Дашрамд сонирхуулахад Үндэсний статистикийн хорооны сайтад Цалин хөлстэй ажиллагчид гэж хөдөлмөрийн болон ажил гүйцэтгэх, хөлсөөр ажиллах гэрээ байгуулан эсхүл аман гэрээ болон хоёр талын тохиролцоогоор ажилладаг, хөдөлмөрийн харилцаа нь Хөдөлмөрийн тухай хууль, Иргэний хууль болон бусад холбогдох хууль, тогтоомжоор зохицуулагддаг, ажил олгогчдод ажил, үйлчилгээ үзүүлснийхээ төлөө мөнгөн ба мөнгөн бус хэлбэрээр цалин хөлс авдаг иргэнийг ойлгоно.

Байнгын ажилтан гэж байнгын ажлын байранд ажиллах албан ёсны гэрээтэй бөгөөд ажил олгогч нь татвар болон нийгмийн даатгалын шимтгэлийг хариуцан төлдөг, хөдөлмөрийн харилцаа нь Хөдөлмөрийн тухай болон Төрийн албаны тухай хууль, тогтоомжоор зохицуулагддаг иргэнийг ойлгоно.

1. Албан ажлаа түр эрхлээгүй байгаа байнгын ажилтанд ээлжийн амралтаа авсан, ажил хаясан, үйлдвэрлэлийн сул зогсолт гарч байгууллагын эдийн засгийн

үйл ажиллагаа түр хугацаагаар тасалдсан болон зургаан сар хүртэлх хугацаагаар өвчтэй байсан, хөдөлмөрийн чадвараа түр алдсан, суралцах, жирэмсний болон амаржсаны амралттай, хүүхэд асрах чөлөөтэй зэрэг шалтгаанаар ажлаа хийгээгүй боловч хөдөлмөрийн гэрээ цуцлаагүй бөгөөд ажлын байр нь хадгалагдаж байгаа эргэн ажиллах, байнгын ажлын байранд албан ёсны гэрээтэй иргэнийг хамруулна.

2. Улирлын ажилтанд улирлын чанартай байнгын ажлын байранд ажиллах албан ёсны гэрээтэй бөгөөд ажил олгогч нь татвар болон нийгмийн даатгалын шимтгэлийг хариуцан төлдөг, хөдөлмөрийн харилцаа нь Хөдөлмөрийн тухай болон бусад холбогдох хууль, тогтоомжоор зохицуулагддаг иргэнийг хамруулна.

Гэрээт ажиллагчид ажил гүйцэтгэх, хөлсөөр ажиллах гэрээ байгуулан эсхүл аман гэрээ болон хоёр талын тохиролцоогоор ажилладаг, хөдөлмөрийн харилцаа нь Иргэний хууль болон бусад холбогдох хууль, тогтоомжоор зохицуулагддаг, ажил олгогчдод ажил, үйлчилгээ үзүүлснийхээ төлөө мөнгөн ба мөнгөн бус хэлбэрээр цалин хөлс, урамшуулал авдаг байнгын ажилтанд хамаарахгүй иргэнийг хамруулна” гэсэн зөвлөмжийг өгсөн.

16. Хүний нөөцийн хэлтсийн 2024 оны 06 дугаар сарын 04-ний өдрийн 156 дугаартай дотоод зурвас, түүнд хавсаргасан Чингис хаан олон улсын нисэх буудал дахь гаалийн газрын Хяналт, шалгалтын албаны Хяналт, шалгалт хариуцсан гаалийн улсын ахлах байцаагч Ц.Батсүхийн Гаалийн ерөнхий газрын даргад гаргасан хүсэлттэй танилцаад Гаалийн улсын ахлах байцаагч Ц.Батсүхийн хүсэлтийн агуулгаас үзэхэд хоёр төрлийн агуулгатай хүсэлт гаргасан байх бөгөөд дараах байдлаар эрх зүйн зөвлөмж өгч байна. Үүнд:

1. 2023 оны 11 дүгээр сарын 10-ны өдрийн Гаалийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн 1 дүгээр зүйл “Гаалийн тухай хуулийн 280 дугаар зүйлд доор дурдсан агуулгатай 280.7 дахь хэсэг нэмсүгэй”, “280.7. Улаанбаатар хотоос бусад орон нутагт тасралтгүй тав болон түүнээс дээш жил ажиллаж байгаа **гаалийн улсын байцаагчид** таван жил тутамд 12 сарын үндсэн цалинтай тэнцэх хэмжээний мөнгөн тэтгэмжийг тухайн байгууллагаас олгоно”, Гаалийн тухай хуулийн 273 дугаар зүйлийн 273.1-д “Гаалийн хууль тогтоомжийн дагуу хяналт, шалгалт хийх эрх эдэлж, үүрэг хүлээх гаалийн албан тушаалтныг гаалийн улсын байцаагч гэнэ” гэж тус тус заажээ.

Гэтэл гаалийн улсын ахлах байцаагч Ц.Батсүхийн гаргасан хүсэлт, түүнд хавсаргасан баримтаас үзэхэд Засгийн газрын Өмнөговь аймаг дахь Бүрэн эрхт төлөөлөгчийн ажлын албаны хилийн боомт харицсан мэргэжилтэн, Боомтын нэгдсэн захиргааны Хөгжлийн газрын даргаар ажиллаж байсан хугацааг гаалийн байгууллагад ажилласан хугацаанд тооцохооргүй байна.

Учир нь түүний ажиллаж байсан Боомтын нэгдсэн захиргаа нь өнөөдрийг хүртэл хууль тогтоомжоор гаалийн байгууллагын бүтцэд нэгдээгүй.

2. Төрийн албаны тухай хуулийн 43 дугаар зүйлийн 46.3-д “Хуульд өөрөөр заагаагүй бол төрийн жинхэнэ албан хаагч нь тэтгэвэр тогтоолгох насанд хүрмэгц төрийн албанаас чөлөөлөгдөх, эсхүл төрийн алба хаах **насны дээд хязгаар хүртэлх хугацаанд ажиллах хүсэлтээ гаргана. Уг хүсэлтийг тухайн байгууллагын эрх бүхий албан тушаалтан хүлээн авч** төрийн албанаас чөлөөлөх, эсхүл түүний үйл ажиллагааны үр дүн, мэргэшлийн түвшингийн үнэлгээ, туршлага, эрүүл мэндийн байдал зэргийг харгалзан үзсэний үндсэн дээр **төрийн алба хаах насны дээд хязгаар хүртэлх хугацаанд үргэлжлүүлэн ажиллуулах шийдвэр гаргана.** Төрийн жинхэнэ албан хаагч тэтгэвэр тогтоолгох насанд хүрмэгц болон төрийн алба хаах насны дээд хязгаар хүртэл үргэлжлүүлэн ажиллуулахаар тогтоосон хугацаа дуусмагц төрийн албанаас чөлөөлөгдөх тухай хүсэлтээ гаргаагүй

нь захиргааны санаачилгаар түүнийг төрийн албанаас чөлөөлөхөд саад болохгүй” гэж заажээ.

Иймд гаалийн улсын ахлах байцаагч Ц.Батсүхийн үйл ажиллагааны **үр дүн, мэргэшлийн түвшингийн үнэлгээ, туршлага, эрүүл мэндийн байдал зэргийг** харгалзан үзсэний үндсэн дээр төрийн алба хаах насны дээд хязгаар хүртэл үргэлжлүүлэн ажиллуулах эсэхийг гаалийн байгууллагын удирдлагатай тохиролцсны үндсэн дээр шийдвэрлэх нь зөв гэсэн зөвлөмжийг тус хэлтсийн 2024 оны 06 дугаар сарын 06-ны өдрийн 243 дугаартай дотоод зурвасаар хүргүүлэн холбогдох хууль тогтоомж, эрх зүйн актыг хүрээнд хэрэгжүүлж ажиллаж байна.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 48 дугаар зүйлийн 48.2.2 дахь хэсгийг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд:

- Зорчигчийн ачаа тээш шалгах зориулалттай гаалийн хяналт шалгалтын рентген тоног төхөөрөмж /Улсын хэмжээнд/-962.5 сая төгрөг.

Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2024 оны А/131 тушаалаар тендер шалгаруулалтын Үнэлгээний хороо байгуулагдсан. Төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим системээр 2024.04.15-ны өдөр нээлттэй зарлан 2024.05.07-ны өдөр нээхэд Масс теч ХХК тендер ирүүлснийг шаардлага хангасан тендер гэж үнэлэн гэрээ байгуулсан.

- Цацрагийн хяналтын төхөөрөмж шилжүүлэн суулгах засвар /Алтанбулаг, Боршоо/-306.0 сая төгрөг

Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2024 оны А/202 тушаалаар тендер шалгаруулалтын Үнэлгээний хороо байгуулагдсан. Тендер амжилтгүй болсон тул Төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим системээр 2024.05.06-ны өдөр дахин нээлттэй зарлаж, 2024.05.27-ны өдөр нээхэд Масс Теч ХХК тендер ирүүлснийг шаардлага хангасан тендер гэж үнэлэн гэрээ байгуулсан.

- Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2024 оны А/186 тушаалаар “Гаалийн хяналт шалгалтын рентген тоног төхөөрөмжүүдийн засвар” тендер шалгаруулалтын Үнэлгээний хорооны гишүүнээр орж ажилласан.

- Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2024 оны А/250 тушаалаар “Гаалийн мэдээллийн системийн аюулгүй байдлыг хангах техник хэрэгсэл” тендерт үнэлгээний хорооны гишүүнээр орж ажилласан.

- Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2024 оны А/242 тушаалаар “Гаалийн байгууллагын албан хаагчдын дүрэмт хувцас нийлүүлэгчийг сонгон шалгаруулах” тендерт үнэлгээний хорооны гишүүнээр орж ажиллаж байна.

Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 27 дугаар зүйлийн 27.2-т заасныг үндэслэн мөн хуулийн 21 дүгээр зүйлд заасан хариуцагчийн эрх, үүрэг болон 28 дугаар зүйлийн 28.2.1-т “нэхэмжлэлд гарын үсэг зурах, хариу тайлбар гаргах”, 28.2.6-т “шүүхийн шийдвэрийг давж заалдах, хяналтын журмаар гомдол гаргах” гэж заасан эрхийг хэрэгжүүлэх хүрээнд 2024 оны эхний хагас жилд нийт 2 захиргааны хэрэгт Гаалийн байгууллагыг төлөөлөн ажилласан.

ЭХХШТХ-ийн 9.5-ын 4-т заасан хохирогчийн эрх, үүрэг хэрэгжүүлэх хууль ёсны төлөөлөгчөөр мөн хуулийн 8.1-ийн 4-т заасныг үндэслэн 2024 оны эхний хагас жилд нийт 4 тогтоосон байх тул ГЕГ-ын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр томилогдон хэрэг

хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд шаардлагатай нотлох баримт, мэдүүлэг өгөх зэргээр ажилласан.

ХҮРСЭН ТҮВШИН

Хууль тогтоомж, эрх зүйн актыг хэрэгжүүлж ажилласан талаар ХШҮДАГ-аас тогтоосон хугацаанд тайлагнасан.

---oOo---

7.1.Нэгжийн дотоод эрсдэлийг таньж тогтоосон, ангилж санд бүртгэсэн байна.

СУУРЬ ТҮВШИН

Гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөний түвшинд нэгжийн эрсдэлийн удирдлагыг хэрэгжүүлж байгаагүй болно.

ХЭРЭГЖИЛТ

1.ГЕГ-ын даргын “Бүтэц, орон тоог шинэчлэн батлах тухай” 2024 оны №А/123 тушаалын 1 дүгээр хавсралтын 9-д Хуулийн хэлтэс нь дарга 1, гаалийн улсын ахлах байцаагч 1, гаалийн улсын байцаагч 5 байхаар тогтоосон.

2022 онд тус хэлтсийн гаалийн улсын ахлах байцаагч Хуулийн хэлтсийн даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгчээр томилогдсоноос хойш тухайн албан тушаалын сул орон тоо үүссэн.

Орон тооны нөхөн хангалт хийгээгүйгээс ТАЗ-ийн 2023 оны №62 тогтоолын 6 дугаар хавсралтаар батлагдсан Албан тушаалын тодорхойлолтод заасан гаалийн улсын ахлах байцаагчийн албан тушаалын зорилго, чиг үүрэгт заагдсан удирдан зохион байгуулах, тайлан төлөвлөгөө боловсруулах зэрэг бодлогын шинжтэй болон бусад ажил, үүрэг хийдэх, Хуулийн хэлтсийн ажил үүрэг орхигдох эрсдэл үүсч байна.

2.Худалдан авах ажиллагааг зохион байгуулахад тус хэлтсийн АЗ сертификаттай 2 байцаагч байнга үнэлгээний хороонд оролцож байгаа нь ашиг сонирхлын зөрчил үүсэх, авлигатай тэмцэх байгууллагад ташаа ойлголт төрүүлж болзошгүй эрсдэлтэй байна.

Үүний зэрэгцээ үнэлгээний хороонд бараа, ажил, үйлчилгээг ашиглах, тусгай мэдлэгтэй, чиг үүргийн байцаагчийг албан ёсоор оруулах шаардлагатай ба энэ нь худалдан авах ажиллагаа бодитой бус худалдан авалт явагдах эрсдэлээс сэргийлнэ.

3.Сангийн сайдын “ГЕГ-ын бүтэц, үйл ажиллагааны стратеги, зохион байгуулалтын бүтцийн өөрчлөлтийн хөтөлбөрийг шинэчлэн батлах тухай” 2024 оны №06 тушаалын хавсралтын 3.3.1.2-т Хуулийн хэлтсийн үндсэн үүрэг, чиг үүргийг тодорхой заасан.

Харин тус хэлтэс дээрх үндсэн үүрэг, үүрэгт хамааралгүй чиг үүрэг гүйцэтгүүлэх, бусад нэгжийн эрхлэх асуудлын хүрээний албан бичиг, өргөдөл гомдол, үүрэг, даалгавар гүйцэтгүүлж байгаа нь албан хаагчдад мэргэжлийн бус алдаа гаргах, гаалийн байгууллагын талаар буруу, ташаа ойлголт төрүүлэх эрсдэлтэй байна.

4.Илүү цагаар ажилласан хугацааг 17.30 цагаас хойш тооцож олгож байгаатай нэгэн адил 08.30-аас өмнө илүү цагаар ажилласан хугацааг тооцож нэмэгдэл хөлсийг олгодог болох нь албан хаагчдын хугацаатай үүрэг даалгавар биелүүлэхээс халшрах эрсдэлээс сэргийлнэ.

5.Монгол хэлний тухай хуульд, зохих бэлтгэл хангасны үндсэн дээр 2025 оны 01 сарын 01-ний өдрөөс төрийн болон нутгийн өөрөө удирдах байгууллага албан хэргээ кирил болон үндэсний хос бичгээр хөтлөн явуулахаар, мөн **“Монгол бичгийн үндэсний хөтөлбөр-III”-ийн 2.1-д 2025 оноос төрийн албан хэргийг кирилл болон монгол бичгээр хөтлөн явуулахаар тус тус заасан.**

Харин тус хэлтсийн албан хаагчдийн монгол бичгийн мэдлэгийн түвшин тодорхойгүй, гаалийн байгууллагаас монгол бичгийн сургалт хүртээмжтэй зохион байгуулаагүй нь 2025 оноос эхлэн хэрэгжих дээрх хууль, тогтоолыг хэрэгжилт тасрах, албан хэрэг хөтлөлтийн явцад алдаа гарах эрсдэлтэй байна.

6.ГЕГ-ын хүний нөөцийн асуудлаар баталсан тушаалаас үүссэн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд түүнийг боловсруулсан хүний нөөцийн нэгжийн албан хаагчийг итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр оролцуулах нь энэ төрлийн хэрэг маргаан нэмэгдэх, гаалийн байгууллагаас цалин нөхөх олговрыг хэлбэрээр төлдөг өр төлбөр ихсэх цаашид дээрх асуудлаар гарах хэрэг маргаан үүсэх эрсдэлээс сэргийлнэ.

7.Сангийн сайдын “ГЕГ-ын бүтэц, үйл ажиллагааны стратеги, зохион байгуулалтын бүтцийн өөрчлөлтийн хөтөлбөрийг шинэчлэн батлах тухай” 2024 оны №06 тушаалын хавсралтын 3.3.1.2-т Хуулийн хэлтсийн үндсэн үүрэг, чиг үүрэгт төрийн болон байгууллагын нууцын асуудлыг хариуцахаар заасан.

Энэ чиг үүргийг нууц хамгаалах ажилтан эрх, үүргээ хэрэгжүүлэхэд хягаарлагдмал хүрээнд туслах эрх бүхий албан хаагчийг томилон ажиллуулах нь төрийн болон албаны нууцын тухай хууль тогтоомж зөрчигдөх эрсдэлээс сэргийлнэ.

8.Хуулийн хэлтсийн албан хаагчдыг захиргаа, иргэн, эрүүгийн чиглэлээр гэрээний эрх зүйн орчин үеийн асуудлаар холбогдох сургалтад тогтмол хамруулах нь хянаж байгаа гэрээ хууль тогтоомж зөрчих, иргэн, байгууллагад хохирол учрах эрсдэлээс сэргийлнэ.

ХҮРСЭН ТҮВШИН

Хуулийн хэлтсээс таньж тогтоосон, үндсэн үүрэг, чиг үүргийг хэрэгжүүлэх явцад үүсч болзошгүй гэж үзсэн нэгжийн 8 дотоод эрсдэлийг тодорхойлж 2024 оны эхний хагас жилийн байдлаар ангилж санд бүртгэсэн.

---oOo---

7.2.Нэгжийн дотоод эрсдэлийг бууруулах төлөвлөгөө боловсруулсан байна.

СУУРЬ ТҮВШИН

Гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөний түвшинд нэгжийн дотоод эрсдэлийг бууруулах төлөвлөгөө боловсруулагдаж байгаагүй..

ХЭРЭГЖИЛТ

Нэгжийн дотоод эрсдэлийг таньж тогтоосон, ангилж үүсч болзошгүй гэж үзсэн 8 /9/ эрсдэлийг санд бүртгэсэн.

Энэхүү таньж тогтоосон эрсдэлийг бууруулах талаар дараах “Нэгжийн дотоод эрсдэлийг бууруулах төлөвлөгөө”-г боловсруулсан. Тухайлбал,

**БАТЛАВ.
ХУУЛИЙН ХЭЛТСИЙН ДАРГЫН
АЛБАН ҮҮРГИЙГ ТҮР ОРЛОН
ГҮЙЦЭТГЭГЧ**

Ч.ТАМИРАА

**НЭГЖИЙН ДОТООД ЭРСДЭЛИЙГ
БУУРУУЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

/2024.06.25-12.31/

№	Эрсдэл	Арга хэмжээ	Хугацаа	Албан хаагч
1.	Гаалийн улсын ахлах байцаагчийн албан тушаалын зорилго, чиг үүрэгт заагдсан удирдан зохион байгуулах, тайлан, төлөвлөгөө боловсруулах зэрэг бодлогын шинжтэй болон бусад ажил, үүрэг хийдэх, Хуулийн хэлтсийн чиг үүрэг орхигдох эрсдэл	ХНХ-т нөхөн хангалт хийлгүүлэх шийдвэр гаргуулах талаар санал хүргүүлэх	III, VI улиралд	Ч.Тамираа
2.	А3 сертификаттай 2 байцаагч байнга үнэлгээний хороонд оролцож байгаа нь ашиг сонирхлын зөрчил үүсэх, АТГ-т ташаа ойлголт төрүүлэх эрсдэл	СХОГ-т албан хаагчдыг А3 сертификат эзэмшүүлэх талаар санал хүргүүлэх	III, VI улиралд	Ч.Тамираа
3.	Бараа, ажил, үйлчилгээг ашиглах, тусгай мэдлэгтэй, чиг үүргийн байцаагчийг үнэлгээний хороонд албан ёсоор оруулах шаардлагатай ба энэ нь худалдан авах ажиллагаа бодитой бус худалдан авалт явагдах эрсдэл	СХОГ-т албан хаагчийн оролцуулах санал хүргүүлэх	III, VI улиралд	Ч.Тамираа
4.	Үндсэн үүрэг, үүрэгт хамааралгүй чиг үүрэг гүйцэтгүүлэх, бусад нэгжийн эрхлэх асуудлын хүрээний албан бичиг, өргөдөл гомдол, үүрэг, даалгавар гүйцэтгүүлэх нь албан хаагч мэргэжлийн бус алдаа гаргах, гаалийн байгууллагын талаар буруу, ташаа ойлголт төрүүлэх эрсдэл	Дэд дарга, ЗУГ, ХНХ-т санал хүргүүлэх	III, VI улиралд	Ч.Тамираа
5.	Илүү цагаар ажилласан хугацааг 17.30 цагаас хойш тооцож олгож байгаатай нэгэн адил 08.30-аас өмнө илүү цагаар ажилласан хугацааг тооцож нэмэгдэл хөлсийг олгодог болох нь албан хаагчдын хугацаатай үүрэг даалгавар биелүүлэхээс халшрах эрсдэлээс сэргийлнэ	ЗУГ, ХНХ-т санал хүргүүлэх	III, VI улиралд	Ч.Тамираа
6.	Албан хаагчдийн монгол бичгийн мэдлэг, чадварын түвшин тодорхой бус, гаалийн байгууллагаас монгол бичгийн сургалт хүртээмжтэй зохион байгуулаагүй нь албан хэргийг 2025 оноос эхлэн хос бичгээр	ЗУГ, СТ-д санал хүргүүлэх	III, VI улиралд	Ний албан хаагчид

	хөтлөхөөр заасан хууль тогтоомжийн хэрэгжилт тасрах, албан хэрэг хөтлөлтийн явцад алдаа гарах			
7.	Хүний нөөцийн асуудлаар баталсан тушаалаас үүссэн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд түүнийг боловсруулсан хүний нөөцийн нэгжийн албан хаагчийг итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр оролцуулах нь энэ төрлийн хэрэг маргаан нэмэгдэх, гаалийн байгууллагаас цалин нөхөх олговрыг хэлбэрээр төлдөг өр төлбөр ихсэх цаашид дээрх асуудлаар гарах хэрэг маргаан үүсэх эрсдэлэлээс сэргийлнэ	ХНХ-т санал хүргүүлэх	III, VI улиралд	Ч.Тамираа
8.	Нууц хамгаалах ажилтан хууль тогтоомжид заасан эрх, үүргээ хэрэгжүүлэхэд хягаарлагдмал хүрээнд туслах эрх бүхий албан хаагчийг томилон ажиллуулах нь төрийн болон албаны нууцын тухай хууль тогтоомж зөрчигдөх эрсдэл үүсэхээс хамгаална	ДХАБХ-т санал хүргүүлэх	III, VI улиралд	Ч.Тамираа
9.	Захиргаа, иргэн, эрүүгийн чиглэлээр гэрээний эрх зүйн орчин үеийн асуудлаар холбогдох сургалтад тогтмол хамруулах нь хянаж байгаа гэрээ хууль тогтоомж зөрчих, иргэн, байгууллагад хохирол учрах эрсдэлээс сэргийлнэ	ЗУГ, СТ-д санал хүргүүлэх	III, VI улиралд	Ч.Тамираа

ХҮРСЭН ТҮВШИН

2024 оны III, IV улиралд хэрэгжүүлэх “Нэгжийн дотоод эрсдэлийг бууруулах төлөвлөгөө” Эрсдэл, Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ, хэрэгжүүлэх хугацаа, хариуцах, оролцох албан хаагч гэсэн агуулгын хүрээнд 9 зүйлийн эрсдэлийг бууруулна гэж тооцон төлөвлөгөө боловсруулав.

---oOo---

1.Гадаад худалдааны үйл ажиллагааг зохицуулсан хууль тогтоомж, дүрэм, журам, түүний мэдээллийг тухай бүр түгээсэн байна.

СУУРЬ ТҮВШИН

1.Гадаад худалдааны үйл ажиллагааг зохицуулсан хууль тогтоомж, дүрэм, журам, түүний мэдээллийг тухай бүр түгээж ажилласан.

ХЭРЭГЖИЛТ

Тайлант хугацаанд дараах хууль, Засгийн газрын тогтоолыг цахим хуудсанд байршуулж мэдээллэв. Үүнд:

1. **Гаалийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль.** /2024 оны 01 сарын 12 өдөр/
2. **Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай.** 2024 оны 04 сарын 19 өдөр /2024 оны 05 дугаар сарын 01-ний өдрөөс эхлэн Мал аж ахуйн салбарыг эрсдэлээс хамгаалах, гол нэрийн бүтээгдэхүүний хангамж, нийлүүлэлтийн тогтвортой байдлыг хангах, нөөцийг нэмэгдүүлэх, нийлүүлэлтийг

тасалдуулахгүй байх зорилгоор импортлох мал, амьтны тэжээл, тэжээлийн нэмэлт болон улаанбуудайн гурилыг/

3. **“Жагсаалт батлах тухай” Засгийн газрын 2024 оны 05 дугаар сарын 01-ний өдрийн 180 дугаар тогтоол**
/Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх мал, амьтны тэжээл, тэжээлийн нэмэлт болон улаанбуудайн гурилын жагсаалт/
4. **Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хууль.** 2024 оны 05 сарын 16 өдөр. 2027 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрийг хүртэл Гепатитын D вирусийн эмчилгээнд хэрэглэх зорилгоор импортоор оруулж байгаа Булевиртид эмийг.
5. **Нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлөх тухай.** 2024 оны 05 сарын 16 өдөр
2027 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрийг хүртэл Гепатитын D вирусийн эмчилгээнд хэрэглэх зорилгоор импортоор оруулж байгаа Булевиртид эмийг.
6. **“Экспортлох хэмжээг тодорхой хугацаагаар хориглох тухай” Засгийн газрын 2024 оны 05 дугаар сарын 22-ны өдрийн №225 тогтоол**
/Идлэг шонхор шувууг ашиг олох зорилгоор гадаад улсад гаргахыг 5 жилийн хугацаатай/

ХҮРСЭН ТҮВШИН

Гадаад худалдаа, гаалийн болон нэмэгдсэн өртгийн албан татварын асуудлаар баталсан 4 Монгол уулсын хууль, 2 Засгийн газрын тогтоолыг цахимаар түүгээж сурталчилсан.

1.Гадаад худалдааны үйл ажиллагааг зохицуулсан хууль тогтоомж, дүрэм, журам, түүний мэдээллийг тухай бүр түгээсэн байна.

СУУРЬ ТҮВШИН

Тайлангийн хугацаанд өгсөн ГЕГ-н дарга болон холбогдох дээд шатны байгууллагын өгсөн 34 үүрэг даалгаврыг хуулийн хугацаанд хийж гүйцэтгэж, гаалийн тухай хуульд заасан үндэслэлээр гаалийн байгууллагад үүсээд буй өр авлагыг барагдуулах талаар удаа дараа шаардсаны үр дүн “Улаанбаатар хөгжлийн корпораци” ХК-ийн импортолсон БНХАУ-д үйлдвэрлэсэн цэнэглэгч цахилгаан мотор 2 ширхэг, 10 ширхэг цахилгаан автобусны гаалийн болон нэмэгдсэн өртгийн албан татвар нийт 22,900,408,648.16 /хорин хоёр тэрбум есөн зуун сая дөрвөн зуун найман мянга зургаан зуун дөчин найман төгрөг арван зургаан мөнгө/ төгрөгийг өрийг бүрэн төлж барагдуулах ажлыг зохион байгуулан ажилласан. Тайлант хугацаанд serp.ecustoms.mn-ээр өгсөн нийт 14 үүрэг даалгаврыг цаг хугацаанд биелүүлж дүгнүүлсэн.

Мөн Гаалийн ерөнхий газрын харьяа гаалийн газар, хороодын дарга нар хууль тогтоомжийн дагуу эрх хэмжээний хүрээнд 1 дүгээр улиралд батлан гаргасан захиргааны акт /тушаал, гэрээ/-д хувийн хэргийн хөтлөлтийг хийж гүйцэтгэхийг харьяа гаалийн газар, хороодод онлайн хурлаар өгч биелэлтийг хугацаанд нь авч ХШҮДАГ-аар дүгнүүлж, ЧХОУНБГГ-т тус газрын даргын тушаал шийдвэрт зөвлөмж өгч ажилласан.

Тайлант хугацаанд удирдлагаас болон бусад нэгжүүдээс serp.ecustoms.mn-ээр өгсөн нийт 14 үүрэг даалгаврыг цаг хугацаанд нь хуулийн дагуу биелүүлж тайлагнасан. Үүнээс 13 үүрэг даалгавар нийт 92.69 хувиар дүгнэгдсэн. Харин 1 үүрэг даалгаврын биелэлтийг хугацаанд тайлагнасан, холбогдох нэгжээс дүгнээгүй байна.

ХЭРЭГЖИЛТ

1. Бүрдүүлэлтийн дараах шалгалтын газар, Барааны ангилал, үнэ үнэлгээний хэлтсээс Нийслэл дэх Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн 2024 оны 06 дугаар сарын 04-ний өдрийн 01/4581 дугаартай албан бичгээр “Санчир-Ундрах” ХХК-ийн нэхэмжлэлтэй, Бүрдүүлэлтийн дараах шалгалтын газрын нэр бүхий гаалийн улсын байцаагч нарт холбогдох захиргааны хэрэгт нотлох баримт шаардсан байна. Иймд уг албан бичгийн 2, 3 дахь хэсэгт заасан нотлох баримт болон бусад шаардлагатай гэсэн баримтуудыг тус хэлтэст ирүүлэхийг мөн оны 06 дугаар сарын 06-ны өдрийн 241, 242 дугаартай дотоод зурвасаар авч шүүхэд хүргүүлсэн.

2. Захиргааны удирдлагын газар, Хяналт бүрдүүлэлтийн газар, Зөрчилтэй тэмцэх газар, Хорио цээрийн хэлтэс, Статистик, дүн шинжилгээний хэлтэс, Боомтын хэлтсээс Хилийн боомтын захиргааны 2024 оны 05 дугаар сарын 29-ний өдрийн 24/153 дугаартай албан бичгээр “Мэдээлэл солилцож хамтран ажиллах тухай гэрээ”-ний төсөлд санал авч нэгтгэн Дэд даргад танилцуулж хүргүүлэхэд бэлэн болоод байна.

3. Баянзүрх дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгчийн захирамжийн дагуу тус шүүхэд “Морь эскпресо” ХХК-ийн гаалийн бүрдүүлэлтийн мэдээг Статистик, дүн шинжилгээний хэлтсээс гаргуулан нийт 7 хуудас баримтыг мөн оны 05 дугаар сарын 29-ны өдрийн 01-1.2/2109 дүгээр албан бичгээр хүргүүлсэн.

4. Санхүү, хөрөнгө оруулалтын газрын 2024 оны 05 дугаар сарын 28-ны өдрийн 79 дугаартай дотоод зурвасыг мөн оны 05 дугаар сарын 29-ний өдөр хүлээн авч танилцаад “Гаалийн ерөнхий газар болон “Нанопланет” ХХК-ийн хороонд байгуулагдах “Хүний биеийн халуун хэмжигч, металл мэдрэх зориулалттай гаалийн хяналт шалгалтын тоног төхөөрөмж /Улсын хэмээнд/ нийлүүлэх гэрээ”-ний төсөлд хууль эрх зүйн хувьд тусгайлан өгөх саналгүй болно гэж тус хэлтсийн мөн оны 05 дугаар сарын 29-ны өдрийн дотоод зурвасаар хүргүүлсэн.

5. Аж ахуй, үйлчилгээний албанаас ирүүлсэн “Монгол хьондай автомотив” ХХК-тай байгуулах “Авто машины засвар үйлчилгээ хийх гэрээ”, “Эл даблью органик футур ар” ХХК-тай байгуулах “Худалдах худалдан авах гэрээ”-ний төсөлтэй танилцаад

1. “Эл даблью органик футур ар” ХХК-тай байгуулах “Худалдах худалдан авах гэрээ”-ний “Гэрээ байгуулсан” хэсэгт Сургалтын төвийн эрх бүхий албан тушаалтныг тусгах.

2. Уг гэрээний төслийн 2 дугаар хавсралт нь хянагдаагүй болно.

3. “Монгол хьюндай автомотив” ХХК-тай байгуулах “Авто машины засвар үйлчилгээ хийх гэрээ”-д Иргэний хуулийн 189 дүгээр зүйлийн 189.5, 342-358 дугаар зүйлийг тусгах.

4. “Гэрээ байгуулсан” хэсэгт Санхүү, хөрөнгө оруулалтын газрын эрх бүхий албан тушаалтныг тус тус нэмэх саналыг 2024 оны 06 дугаар сарын 07-ны өдрийн 246 дугаартай дотоод зурвасаар хүргүүлсэн.

6. Статистик, дүн шинжилгээний хэлтсээс Нийслэлийн шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх газрын 2024 оны 01 дүгээр сарын 19-ний өдрийн 4-190/1781 дугаар албан бичгээр “Цахиур хангайн хүлэг” /РД:5371724/ ХХК-ийн 2015 оны 01 дүгээр сараас өнөөдрийг хүртэлх хугацаанд хийсэн гаалийн бүрдүүлэлтийн дэлгэрэнгүй лавлагаа, мэдээллийг хүссэн тул тус хэлтсийн 2024 оны 01 дүгээр сарын 23-ны өдрийн 40 дугаартай дотоод зурвасаар хүргүүлж хариуг хүлээн авсан.

7. Бүрдүүлэлтийн цахим төвд Нийслэлийн шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх газрын 2024 оны 01 дүгээр сарын 19-ний өдрийн 4-190/1781 дугаар албан бичгээр “Цахиур хангайн хүлэг” /РД:5371724/ ХХК гаалийн бүрдүүлэлт хийхээр гаалийн байгууллагад хандах бүрт хариуцсан тойргийн шийдвэр гүйцэтгэгч /89086190/-д нэн даруй мэдэгдэн хамтран ажиллахыг хүссэн.

Иймд тухайн “Цахиур хангайн хүлэг” /РД:5371724/ ХХК гаалийн бүрдүүлэлт хийхээр гаалийн байгууллагад хандсан тохиолдолд Нийслэлийн шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх газрын хариуцсан тойргийн шийдвэр гүйцэтгэгчид нэн даруй мэдэгдэн хамтран ажиллахыг 2024 оны 01 дүгээр сарын 23-ны өдрийн 41 дугаартай дотоод зурвасаар хүргүүлсэн.

8. Нийслэлийн шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх газрын 2024 оны 01 дүгээр сарын 19-ний өдрийн 4-190/1781 дугаар албан бичгээр ирүүлсэн хүсэлтийн дагуу Статистик, дүн шинжилгээний хэлтсээс “Цахиур хангайн хүлэг” /РД:5371724/ ХХК 2015 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс 2024 оны 01 дүгээр сарын 23-ны өдөр хүртэлх хугацаанд гаалийн мэдүүлгээр бүрдүүлэлт хийсэн барааны мэдээлэл гаалийн мэдүүлгийн санд бүртгэгдээгүй болохыг тодруулан цаашид “Цахиур хангайн хүлэг” /РД:5371724/ ХХК гаалийн бүрдүүлэлт хийхээр хүсэлт гаргасан тохиолдолд танай байгууллагад мэдэгдэн хамтран ажиллахыг болохыг 2024 оны 01 дүгээр сарын 24-ний өдрийн 01-1/2/313 дугаар албан бичгээр хүргүүлсэн.

9. Тус хэлтсийн 2024 оны 01 дүгээр сарын 29-ний өдрийн 52 дугаартай дотоод зурвасаар Хяналт, бүрдүүлэлтийн газар, Татвар, орлогын газарт Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яамны 2024 оны 01 дүгээр сарын 19-ний өдрийн 03/151 дүгээр албан бичгээр Үйлдвэрлэл, технологийн паркийн эрх зүйн байдлын тухай /шинэчлэн найруулга/-ийн хуульд заасны дагуу шинэчлэн боловсруулсан “Үйлдвэрлэл, технологийн паркийн үйл ажиллагаа эрхлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, хяналт тавих журам”-ын төсөлд санал авч байгаа тул уг саналтай танилцаж 2024 оны 01 дүгээр сарын 29-ний өдрийн 17 цаг 00 минутаас өмнө санал авсан.

10. Тус хэлтсийн 2024 оны 01 дүгээр сарын 29-ний өдрийн 51 дугаартай дотоод зурвасаар Хяналт, бүрдүүлэлтийн газар, Мэдээллийн технологийн газар, Гаалийн төв лаборатори, Бүрдүүлэлтийн цахим төвд Сангийн яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга Ж.Ганбатын 2024 оны 01 дүгээр сарын 19-ний өдрийн 03/323 дугаар албан бичгээр Засгийн газрын 2015 оны 502 дугаар дугаар тогтоолын хавсралтаар батлагдсан “Ашигт малтмалын эцсийн бүтээгдэхүүний жагсаалт”-ыг хэрхэн хэрэгжүүлж ажиллах тухай албан бичгийг Татварын ерөнхий газрын даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч Ч.Чимидсүрэнд хүргүүлсэн албан бичигтэй танилцаж өдөр тутмын үйл ажиллагаандаа мөрдлөгө болгон ажиллахыг зөвлөсөн.

11. Гаалийн ерөнхий газрын 2024 оны 02 дугаар сарын 02-ны өдрийн 01-1.2/443 дугаартай албан бичгээр “Говийн хан транс” ХХК-ийн гаргасан хүсэлтийг шийдвэрлэсэн Гаалийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1 дэх хэсэгт хуульд өөрөөр заагаагүй бол Улсын Их Хурал улсын хилээр оруулах, гаргахыг хориглох,

Засгийн газар тарифын бус хязгаарлалттай нэвтрүүлэх барааны жагсаалтыг тус тус баталж, батлагдсан жагсаалтад зааснаас бусад бараа, тээврийн хэрэгслийг мөн хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1 дэх хэсэгт заасны дагуу аливаа этгээд гаалийн хилээр чөлөөтэй нэвтрүүлэх эрхтэй гэж тус тус заажээ.

Үүнээс үзэхэд Гаалийн тухай хууль, Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хууль түүнтэй нийцүүлэн гарсан хууль тогтоомжийн дагуу танай компанийн гаргасан хүсэлтийг үндэслэн “Өсөх сервис” ГХОХХК, “Чин засагт” ХХК-иуд нүүрс экспортлох тохиолдолд гаалийн бүрдүүлэлтийг зогсоох эрх гаалийн байгууллагад олгогдоогүй байна.

Харин танай компанийн зүгээс шүүх, хууль хяналтын байгууллагад хандаж, дээрх байгууллагаас компаниудын гаалийн бүрдүүлэлтийг зогсоохыг мэдэгдсэн тохиолдолд гаалийн бүрдүүлэлтийг зогсоох боломжтой гэсэн хариуг өгсөн.

12. Тус хэлтсийн 2024.02.14-ний өдрийн 63 дугаартай дотоод зуравсаар Захиргааны удирдлагын газарт Хуулийн хэлтсийн 2024 оны Хөтлөх хэргийн нэрийн жагсаалтыг хүргүүлсэн.

13. “Ититнатитур” ХХК болон нэр бүхий компаниудын нэхэмжлэлтэй, Гаалийн ерөнхий газарт холбогдох захиргааны хэрэгт Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхээс ирсэн 2024.02.19-ний өдрийн 2/0389 дүгээр албан бичгийг хүлээн авч танилцаад Гаалийн ерөнхий газрын 2024.02.20-ний өдийн 01-1.2/622 дугаартай албан бичгээр “Гаалийн ерөнхий газрын зүгээс 2024 оны 01 дүгээр сарын 02-ны өдрийн 03/352 дугаар албан бичгээр Хууль зүй, дотоод хэргийн яаманд Улсын Дээд шүүхийн Захиргааны хэргийн танхимын шүүх хуралдааны 2023 оны 12 дугаар сарын 25-ны өдрийн 02 дугаар тогтоолыг үндэслэн Захиргааны хэм хэмжээний актын улсын нэгдсэн сангийн 5411 дугаарт бүртгэлтэй Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2019 оны А/223 дугаар тушаалын хавсралтаар батлагдсан “Зорчигчийн хувийн хэрэглээний эд зүйлийг хилээр нэвтрүүлэх журам”-д зохих өөрчлөлт хийлгэхээр хандсан бөгөөд Хууль зүйн, дотоод хэргийн сайдын 2024 оны 02 дугаар сарын 16-ны өдрийн 1/680 дугаар албан бичгээр уг журамд холбогдох хөдөлгөөн хийсэн тухай мэдэгдсэн болно” гэсэн хариуг өгсөн.

14. Нийслэл дэх Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхэд хянагдаж буй Л.Байгалмаагийн нэхэмжлэлтэй, Гаалийн ерөнхий газарт холбогдох захиргааны хэрэгт 2024 оны 02 дугаар сарын 16-ны өдрийн 1/1573 дугаар албан бичгийн дагуу тус газрын Хүний нөөцийн хэлтсээс тодруулахад “2022-2023 онд Улаанбаатар хот дахь гаалийн газрын гаалийн улсын байцаагч Л.Байгалмаад өндөр насны тэтгэвэрт гарах тухай мэдэгдэл хүргүүлсэн.

Мэдэгдэл хүргүүлсэн албан хаагчдын тоог Санхүү, хөрөнгө оруулалтын газарт хүргүүлж, тус газар нь тэтгэвэрт гарахад олгодог нэг удаагийн буцалтгүй тусламжийн төсөвт суулгадаг” гэсэн мэдээллийг 2024 оны 02 дугаар сарын 26-ны өдрийн 01-1.2/707 дугаар албан бичгээр хүргүүлсэн.

15. “Тоёота сэйлс Монголиа” ХХК-ийн 2024 оны 03 дугаар сарын 06-ны өдрийн ТМОН-64/2024 дугаартай албан бичигтэй танилцаад Гаалийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1-д “Бараа, тээврийн хэрэгслийг гаалийн хилээр нэвтрүүлэхэд шаардлагатай мэдээлэл, бичиг баримтыг холбогдох этгээд гаалийн хууль тогтоомжид заасны дагуу гаалийн байгууллагад гаргаж өгнө”, 5.2-т “Гаалийн байгууллага, албан тушаалтан энэ хуулийн 5.1-д заасан мэдээлэл, бичиг баримтыг хүлээн авч түүнийг гагцхүү гаалийн зорилгоор ашиглах бөгөөд хуульд зааснаас бусад тохиолдолд задруулах, эсхүл гуравдагч этгээдэд дамжуулахыг хориглоно” гэж тус тус заасан.

Иймд хүсэлтэд дурдсан автомашинуудын “Таван Богд” ХХК, “Мөнххада” ХХК, “Топ Моторс” ХХК импортолсон бол мэдээллийг тус компаниудаас гаргуулан авах боломжтой гэсэн хариуг 2024 оны 03 дугаар сарын 13-ны өдрийн 01-1.2/948 дугаартай албан бичгээр хүргүүлсэн.

16. Тус хэлтсийн 2024 оны 03 дугаар сарын 22-ны өдрийн 125 дугаартай дотоод зурвасаар Санхүү, хөрөнгө оруулалтын газар, Хүний нөөцийн хэлтэст “Л.Байгалмаагаас Гаалийн ерөнхий газарт холбогдуулан гаргасан “Л.Байгалмаад төрийн албан хаагч өндөр насны тэтгэвэрт гарахад олгох нэг удаагийн буцалтгүй тусламж олгохоос татгалзаж шийдвэрлэсэн Гаалийн ерөнхий газрын 2023 оны 11 дүгээр сарын 06-ны өдрийн 01-1.1/3968 дугаартай албан бичгийг хууль бус болохыг тогтоолгох, Л.Байгалмаад нэг удаагийн буцалтгүй тусламжийг холбогдох журмын дагуу тооцож олгохыг Гаалийн ерөнхий газарт даалгах” шаардлага бүхий захиргааны хэргийг хянан шийдвэрлэсэн Нийслэл дэх Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн 2024 оны 02 дугаар сарын 27-ны өдрийн 128/ШШ2024/0171 дүгээр шийдвэрийг мөн оны 03 дугаар сарын 21-ний өдөр гардан авлаа.

Шүүхийн шийдвэрт “Төрийн албаны тухай хуулийн 60 дугаар зүйлийн 60.1, 61 дүгээр зүйлийн 61.1.1, Засгийн газрын 2019 оны 07 дугаар тогтоолоор баталсан “Төрийн албан хаагчид өндөр насны тэтгэвэрт гаргахад нэг удаагийн буцалтгүй тусламж олгох журам”-д тус тус заасны дагуу нэг удаагийн буцалтгүй тусламж олгохыг даалгаж шийдвэрлэх нь зүйтэй” гэж дүгнээд “Л.Байгалмаагийн гаргасан нэхэмжлэлийг бүхэлд нь хангаж, 2023 оны 11 дүгээр сарын 06-ны өдрийн 01-1.1/3968 тоот нэг удаагийн буцалтгүй тусламж олгохоос татгалзсан албан бичгийг хууль бус болохыг тогтоож, Л.Байгалмаад нэг удаагийн буцалтгүй тусламжийг холбогдох журмын дагуу олгохыг Гаалийн ерөнхий газарт даалгаж” шийдвэрлэжээ.

Иймд Нийслэл дэх Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн 2024 оны 02 дугаар сарын 27-ны өдрийн 128/ШШ2024/0171 дүгээр шийдвэрийг биелүүлэх арга хэмжээ авч ажиллах”-ыг хүссэн.

17. Тус хэлтсийн 2024 оны 03 дугаар сарын 22-ны өдрийн 123 дугаартай дотоод зурвасаар Барааны ангилал, үнэлгээний хэлтсээс “Нийслэл дэх Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн 2024 оны 03 дугаар сарын 19-ний өдрийн 1/2462 дугаартай албан бичгээр “Санчир-Ундрах” ХХК-ийн нэхэмжлэлтэй, Гаалийн ерөнхий газрын дарга, Барааны ангилал, үнэлгээний хэлтсийн дарга, Улаанбаатар хот дахь гаалийн газар, гаалийн улсын ахлах байцаагч Б.Болормаа, Д.Ариунцэцэг, гаалийн улсын байцаагч Г.Гасан нарт холбогдох захиргааны хэрэгт нотлох баримт шаардсан байна.

Иймд уг албан бичгээр шаардсан баримтуудыг нэн даруй гаргаж өгөх”-ийг хүсч холбогдох нотлох баримтыг гаргуулан шүүхэд хүргүүлсэн.

18. Нийслэл дэх Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн 2024 оны 04 дүгээр сарын 15-ны өдрийн 1/3272 тоот албан бичигтэй танилцаад Барааг тодорхойлох, кодлох уялдуулсан системийн Зүйл 90.18-д холбогдох тусгайлсан Тайлбар дүрэм гэж байдаггүй бөгөөд 2024 оны 03 дугаар сарын 25-ны өдрийн 01-1.2/1120 тоот албан бичгээр маргаанд ач холбогдол бүхий Барааг тодорхойлох, кодлох уялдуулсан системийн тухай олон улсын конвенци, Барааг тодорхойлох, кодлох уялдуулсан системийн Ерөнхий тайлбар 6 дүрмийг нотлох баримтын шаардлага хангуулан хүргүүлсэн.

Харин Барааг тодорхойлох, кодлох уялдуулсан системийн дагуу барааг ангилах гарын авлага болох тухайн зүйлүүдэд хамаарах болон хамаарахгүй барааны талаарх илүү нарийн тайлбаруудыг агуулсан Тайлбар бичиг 5 ботийг Дэлхийн гаалийн байгууллагаас гаргадаг бөгөөд Тайлбар бичиг 5 дугаар ботийн Зүйл 90.18-ын тайлбар 5 хуудас баримтыг мөн оны 05 дугаар сарын 01-ний өдрийн 01-1.2/1714 дүгээр албан бичгээр хүргүүлсэн.

19. Санхүү, хөрөнгө оруулалтын газрын 2024 оны 05 дугаар сарын 07-ны өдрийн 70 дугаартай дотоод зурвасаар ирүүлсэн Гаалийн ерөнхий газар болон “Аз болор мөнх трейд” ХХК-ийн хороонд байгуулагдах “Гаалийн ерөнхий газрын дэргэдэх Эрэлч нохойн сургалтын төвийн эрэлч нохдыг зориулалтын нохойн хоолоор хангах, худалдан авах гэрээ”-ний төслийг хянаад “хууль эрх зүйн хувьд

Хуулийн хэлтэс

тусгайлан өгөх саналгүй” тус хэлтсийн мөн оны 05 дугаар сарын 09-ний өдрийн 191 дугаартай дотоод зурвасаар хүргүүлсэн.

20.Стандарт, хэмжил зүйн газраас тохирлын гэрчилгээ, тохирлын гэрчилгээг олгох эрх бүхий байгууллага болох итгэмжлэгдсэн баталгаажуулалтын байгууллага, тохирлын баталгаажуулалтад хамрагдсан барааны талаарх мэдээллийг цахимаар солилцох асуудлаар ГЕГ-ын дэд дарга Г.Энхтайван, Стандарт хэмжилзүйн газрын дарга С.Батбаатар нартай болсон уулзалтад 2024.05.09-ний өдөр оролцсон.

21.Нийслэлийн Боловсролын газрын Цөмийн болон цацрагийн хяналтын хэлтсийн Цөмийн болон цацрагийн хяналтын улсын байцаагч Б.Мөнхөөгийн 2024 оны 06 дугаар сарын 07-ны өдрийн Зөрчлийн хэрэг нээх тухай 2402000417 дугаартай эрх бүхий албан тушаалтны тогтоолоор Гаалийн ерөнхий газрын дэргэдэх Гаалийн төв лаборатори /дарга Р.Отгонжаргал, утас: 11350053/-д Зөрчлийн тухай хуулийн 12.11 дүгээр зүйлийн 7 дахь хэсэгт заасны дагуу “Рентген флуоросценцийн спектрометр багажийн ашиглах, хадгалах эрхийн тусгай зөвшөөрлийг зохих журмын дагуу сунгуулаагүй ашиглаж, хадгалж байсан зөрчил үйлдсэн” гэж зөрчлийн хэрэг нээсэн байна. Гаалийн ерөнхий газрын 2014 оны 06 дугаар сарын 07-ны өдрийн 01/2317 дугаартай албан бичгээр олгосон итгэмжлэлээр тус зөрчлийн хэрэгт оролцож байгаа болно.

ХҮРСЭН ТҮВШИН

Удирдлагаас өгөгдсөн үүрэг, даалагврыг цаг тухайд нь шуурхай гүйцэтгэж ажилласан.

1.Ажлын цаг ашиглалт суурь түвшнээс сайжруулж ажиллаж, үр дүнг тайлагнана.

СУУРЬ ТҮВШИН

Хуулийн хэлтэс нь нийт 7 хүний бүрэлдэхүүнтэй үүнээс дарга 1, ГУБ 6, мэргэжилтэн 1. 2023 онд нийт 1736 хүн/өдөр буюу 13888 цаг ажиллахаас 33 хүн/өдөр буюу 264 цаг өвчтэй, тасалсан цаг байхгүй. Ажлын цаг ашиглалт 98 хувь.

ХЭРЭГЖИЛТ

1. Ажлын цаг ашиглалт суурь түвшнээс сайжруулж 97%-ийн гүйцэтгэлтэй ажилласан байна.

Хуулийн хэлтэс нь нийт 6 хүний бүрэлдэхүүнтэйгээр ажиллаж байгаагаас дарга 1, ГУБ 5, Мэргэжилтэн 1 байна. Гаалийн улсын байцаагч Д.Лхагвадулам нь 2024 оны эхний хагас жилд ажлын ажлын 10 хоногийн цалинтай чөлөөтэй байсан.

ХУУЛИЙН ХЭЛТСИЙН 2024 ОНЫ ЭХНИЙ ХАГАС ЖИЛИЙН ЦАГ АШИГЛАЛТ /2024.01.01-2024.06.15-ны байдлаар/									
№	Нэр	Албан тушаал	Хувийн дугаар	Ажиллавал зохих	Үүнээс				Ажилласан
					Өвчтэй	Чөлөөтэй	Тасалсан	Ээлжийн амралттай	

Хуулийн хэлтэс

				Хүн/ өдөр	Цаг	Хүн/ өдөр	Хүн/ өдөр	Цаг	Хүн/ өдөр	Хүн/ өдөр	Цаг	Хүн/ өдөр	Цаг
1.	Ч.Тамираа	Дарга	954	125	1000	0	0		0	0	0	125	1000
2.	П.Сүхбаатар	ГУБ	099	125	1000	0	0		0	0	0	125	1000
3.	Д.Лхагвадулам	ГУБ	1388	125	1000	0	10	80	0	0	0	115	920
4.	Э.Ганболд	ГУБ	1433	125	1000	0	0		0	0	0	125	1000
5.	Б.Лувсандорж	ГУБ	980	125	1000	0	0		0	0	0	125	1000
6.	Б.Дүүриймаа	ГУБ	505	125	1000	0	0		0	0	0	125	1000
7.	О.Энхнаран	мэргэжилтэн		125	1000	0	0		0	0	0	125	1000
Нийт				875	7000	0	10	80	0	0	0	865	6920
Цаг ашиглалтын хувь													98.8%

ХҮРСЭН ТҮВШИН

Хуулийн хэлтэс нь нийт 7 хүний бүрэлдэхүүнтэй үүнээс дарга 1, ГУБ 5, мэргэжилтэн 1. 2024 оны эхний хагас жилд нийт 865 хүн/өдөр буюу 6920 цаг ажилласан 10 хүн/өдөр буюу 80 цаг чөлөөтэй, тасалсан цаг байхгүй. Ажлын цаг ашиглалт 98 хувь.

---oOo---

10.1.Гаалийн эрх зүйн актын эмхэтгэл шинэчлэн бэлтгэх жагсаалтыг гаргаж, материалыг цуглуулсан байна.

СУУРЬ ТҮВШИН

Гаалийн ерөнхий газраас 2020 онд "Гаалийн ерөнхий газрын даргын тушаалаар батлагдсан эрхийн актын эмхэтгэл" эрхлэн гаргасан бөгөөд үүнээс хойших онд Гаалийн ерөнхий газрын даргын тушаалаар батлагдсан эрх зүйн актуудыг тусгаагүй.

ХЭРЭГЖИЛТ

Гаалийн ерөнхий газрын даргын баталсан дотооддоо дагаж мөрдөх болон нийтээр дагаж мөрдөх шинжтэй 2008 оноос 2019 онд 114 тушаал, 2020 оноос 2024 онд 107 тушаал, нийт 231 тушаал батлагдсаныг урьдчилсан байлаар доорх агуулгаар эрх зүйн эмхэтгэлийн жагсаалтыг гаргаж бэлтгээд байна. Үүнд:

ГААЛИЙН ЕРӨНХИЙ ГАЗРААС БАТАЛСАН ЭРХ ЗҮЙН АКТЫН ЭМХЭТГЭЛ

д/д	Тушаалын нэр	огноо	дугаар
1	Улс хоорондын шуудангийн илгээмжид ногдуулах гаалийн бүрдүүлэлтийн хураамжийн талаар	2008.05.15	№317
2	Журам батлах тухай: Бараа, тээврийн хэрэгслийг саатуулах журам (ГЕГ-ын даргын 2008 оны 536 дугаартай тушаалын тэмдэглэл хэсэгт ГЕГ-ын даргын 2019.08.23-ны өдрийн А/170 дугаар тушаалаар орсон өөрчлөлтийг тусгасан.)	2008.09.10	№536
3	Журам батлах тухай: Гаалийн улсын байцаагчийн тусгай хэрэгсэл, түүнийг хэрэглэх, хадгалах заавар	2008.09.23	№573

Хуулийн хэлтэс

4	Журам батлах тухай: Гаалийн хууль тогтоомж зөрчсөн болон зөрчихийг завдсан үйлдлийн талаарх мэдээллийг хүлээн авах, шийдвэрлэх журам (ГЕГ-ын даргын 2008 оны 618 дугаар тушаалын тэмдэглэл хэсэгт ГЕГ-ын даргын 2019.08.23-ны өдрийн А/169 дүгээр тушаалаар орсон өөрчлөлтийг тусгасан.)	2008.10.06	№618
5	Загвар батлах тухай: "Гаалийн улсын байцаагчийн шийдвэрт гаргасан гомдлыг хянасан тухай шийдвэр"-ийн загвар (ГЕГ-ын даргын 2008 оны 641 дүгээр тушаалын тэмдэглэл хэсэгт ГЕГ-ын даргын 2019.08.23-ны өдрийн А/175 дугаар тушаалаар орсон өөрчлөлтийг тусгасан.)	2008.10.16	№641
6	Журам батлах тухай:Хураагдсан бараа, тээврийн хэрэгслийг борлуулах журам	2008.10.17	№660
7	Журам батлах тухай: "Гаалийн тусгай бүсийн гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам" 6-р хавсралт (ГЕГ-ын даргын 2015 оны 12 дугаар сарын 14-ний өдрийн "Журам батлах тухай" А/281 дүгээр тушаал, 2016 оны 02 дугаар сарын 24-ний өдрийн "Журам батлах тухай" А/42 дугаартай тушаалаар 2008 оны 678 дугаар тушаалын 1, 2, 3, 4, 5 дугаар хавсралтыг тус тус хүчингүй болсонд тооцсон.)	2008.10.22	№678
8	Журам батлах тухай: "Барааг улс хооронд дамжуулан өнгөрүүлэх гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам" Нэгдүгээр хавсралт, "Барааг дотоодод дамжуулан өнгөрүүлэх гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам" Хоёрдугаар хавсралт, "Барааг шилжүүлэн ачих горим хэрэгжүүлэх журам" Гуравдугаар хавсралт	2008.10.22	№679
9	Журам батлах тухай: "Барааг хүлээн авахаас татгалзах гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам" Нэгдүгээр хавсралт, "Бараа устгах гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам" Хоёрдугаар хавсралт, "Улс хоорондын тээврийн үйлчилгээний барааг гаалийн хилээр нэвтрүүлэх гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам" Гуравдугаар хавсралт	2008.10.22	№680
10	Журам батлах тухай: Барааны ангиллын кодыг урьдчилан тодорхойлох журам	2008.10.30	№692
11	Журам батлах тухай: Гаалийн хууль тогтоомжтой холбогдсон асуудлаар хуулийн этгээдэд зөвлөгөө өгөх журам (ГЕГ-ын даргын 2008 оны 735 дугаар тушаалын тэмдэглэл хэсэгт ГЕГ-ын даргын 2019.08.23-ны өдрийн А/171 дүгээр тушаалаар орсон өөрчлөлтийг тусгасан.)	2008.11.11	№735
12	Журам батлах тухай: Бараа тээврийн хэрэгсэлд гаалийн тэмдэглэгээ хэрэглэх журам	2008.11.28	№756
13	Гаалийн ерөнхий газрын дарга, Оюуны өмчийн газрын даргын хамтарсан тушаал. Журам батлах тухай: Оюуны өмчийн эрхэд хамаарах барааг гаалийн хилээр нэвтрүүлэх журам	2009.06.18	298/41
14	Журам батлах тухай: Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх онцлог бараанд гаалийн бүрдүүлэлт хийх журам (2009 оны 362 дугаар тушаалын хавсралтаар батлагдсан "Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх онцлог бараанд гаалийн бүрдүүлэлт хийх журам"-ын 3 дугаар хэсэгт ГЕГ-ын даргын 2017 оны 12 дугаар сарын 19-ний А/285 дугаар тушаалаар өөрчлөлт оруулсныг холбогдох хэсэгт тусган оруулсан.)	2009.07.30	362
15	Журам батлах тухай: Гаалийн зуучлагчийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих журам (Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2014 оны 3 сарын 21-ний өдрийн А/53 дугаар тушаалаар 2010 оны 388 дугаар тушаалын 1-р хавсралтаар батлагдсан "Гаалийн зуучлагчийн үйл ажиллагаанд хяналт тавихжурам"-д өөрчлөлт оруулж, 2-р хавсралтаар баталсан "Гаалийн зуучлалын үйл ажиллагаа эрхлэх нутаг дэвсгэрийн багцын хуваарилалт"-ыг хүчингүй болгосон.)	2010.07.22	388

16	Үйлчилгээний хураамжийн хэмжээ тогтоох тухай (ГЕГ-ын даргын 2018 оны 02 дугаар сарын 05-ны өдрийн А/29 дүгээр тушаалаар “Үйлчилгээний хураамжийн хэмжээ тогтоох тухай” Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2013 оны 09 дүгээр сарын 26-ны өдрийн А/199 дүгээр тушаалын 1 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Гаалийн бүрдүүлэлтийн үйлчилгээний хураамжийн хэмжээ”-ний 5 дахь хэсгийг өөрчлөн найруулсныг тусгасан.)	2013.09.26	A/199
17	Монгол Улсын сайд, Засгийн Газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга, Сангийн сайдын хамтарсан тушаал Журам батлах тухай: Улс хоорондын шуудангийн илгээмжийг гаалийн хилээр нэвтрүүлэх журам	2014.12.31	269/264
18	Журам батлах тухай: Гаалийн бүрдүүлэлтийн дараах шалгалт хийх журам	2015.06.18	A/134
19	Програм нэвтрүүлэх тухай: “Үйлчилгээний хураамжийн орлогын хуудас” Маягт №1, “Гаалийн бүрдүүлэлтийн хуудас” Маягт №2, “Лабораторийн шинжилгээний хураамжийн хуудас” Маягт №3-ыг цахим хэлбэрт шилжүүлэх тухай	2015.12.10	A/277
20	Гааль, Татварын ерөнхий газрын даргын тушаал Журам батлах тухай: 1 дүгээр хавсралт “Барааг дотоодын хэрэглээнд зориулан оруулах гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам”, 2 дугаар хавсралт “Барааг дотоодын хэрэглээнд зориулан боловсруулах гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам”, 3 дугаар хавсралт “Барааг гаалийн нутаг дэвсгэрт түр хугацаагаар оруулах гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам”, 4 дүгээр хавсралт “Барааг гаалийн нутаг дэвсгэрт боловсруулах гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам”, 5 дугаар хавсралт “Барааг гаалийн нутаг дэвсгэрт буцаан оруулах гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам”	2016.02.24	A/40
21	Гааль, Татварын ерөнхий газрын даргын тушаал Журам батлах тухай: 1 дүгээр хавсралт “Барааг хилийн чанадад бүрмөсөн гаргах гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам”, 2 дугаар хавсралт “Барааг хилийн чанадад түр хугацаагаар гаргах гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам”, 3 дугаар хавсралт “Барааг хилийн чанадад боловсруулах гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам”, 4 дүгээр хавсралт “Барааг хилийн чанадад буцаан гаргах гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам”	2016.02.24	A/41
22	Заавар батлах тухай: Бүрэн буюу бүрэн бус суудлын автомашин, суудлын автомашины кузовыг тодорхойлон ангилах заавар	2016.11.29	A/62
23	Журам батлах тухай: ТИР Конвенцийг хэрэгжүүлэх, ТИР карней бүхий бараа, тээврийн хэрэгсэлд хяналт тавих журам	2016.12.12	A/79
24	Журам батлах тухай: Монгол Улсын хилээр нэвтрүүлэх цахилгаан эрчим хүчинд гаалийн хяналт тавих, бүрдүүлэлт хийх журам	2016.12.12	A/80
25	Журам батлах тухай: Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодис, тэдгээрийн түүхий эдийг Монгол Улсын хилээр нэвтрүүлэхэд тавих хяналтын тусгай журам	2016.12.12	A/81
26	Заавар батлах тухай: Нэгдүгээр хавсралт “Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх барааны мэдүүлгийн Үндсэн маягт”, Хоёрдугаар хавсралт “Нэмэлт маягт”, Гуравдугаар хавсралт “Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх барааны мэдүүлгийн хавсралт”, Дөрөвдүгээр хавсралт “Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх барааны мэдүүлгийг нөхөн бичих заавар”, Тавдугаар хавсралт “Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх барааны мэдүүлгийг шалгах заавар”	2016.12.12	A/82
27	Харьяа байгууллагын эрх хэмжээг тодорхой бараагаар хязгаарлах тухай	2016.12.12	A/83

28	Тагнуулын ерөнхий газар, Гаалийн ерөнхий газар, Цагдаагийн ерөнхий газрын дарга нарын хамтарсан тушаал Журам батлах тухай: Тусгай хэрэгслийг үйлдвэрлэх, дуурайлган хийх, гадаад улсаас оруулж ирэх зөвшөөрөл олгох журам	2017.06.23	A/52/ A/148/ A/123
29	Жагсаалтыг шинэчлэн батлах тухай: Барааг тодорхойлох, кодлох уялдуулсан системд үндэслэсэн гадаад худалдааны барааны ангиллын жагсаалт	2017.12.22	A/300
30	Үндэсний кодод нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай: (2017 оны А/300 дугаар тушаалын хавсралтаар батлагдсан "Барааг тодорхойлох, кодлох уялдуулсан системд үндэслэсэн гадаад худалдааны барааны ангиллын жагсаалт"-ын зарим үндэсний кодод оруулах нэмэлт, өөрчлөлт)	2018.01.25	A/20
31	Үндэсний кодод нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай: (2017 оны А/300 дугаар тушаалын хавсралтаар батлагдсан "Барааг тодорхойлох, кодлох уялдуулсан системд үндэслэсэн гадаад худалдааны барааны ангиллын жагсаалт"-ын зарим үндэсний кодод оруулах нэмэлт, өөрчлөлт)	2019.10.17	A/212
32	Үндэсний кодод нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	2019.12.02	A/266
33	Төлбөрийн хэмжээ тогтоох тухай: "Барааны экспорт импортын статистикийн мэдээлэл" эмхтгэл, статистикийн мэдээлэл, лавлагаагаар үйлчлэхэд авах төлбөрийн хэмжээ	2018.08.14	A/149
34	Шалгуур батлах тухай: Нэгдүгээр хавсралт "Тээвэрлэгч байгууллагад гаалийн итгэмжлэл олгох шалгуур", Хоёрдугаар хавсралт "Бүрдүүлсэн бичиг баримтын жагсаалт", Гуравдугаар хавсралт "Автотээврийн хэрэгслийн жагсаалт", Дөрөвдүгээр хавсралт "ГИТ" таних тэмдгийн загвар	2019.06.20	A/128
35	Журам батлах тухай: Нэгдүгээр хавсралт "Зорчигчийн хувийн хэрэглээний эд зүйлийг гаалийн хилээр нэвтрүүлэх журам", Хоёрдугаар хавсралт "Зорчигчийн гаалийн мэдүүлгийн маягт"	2019.10.30	A/223
36	Журам батлах тухай: Бараанаас сорьц, дээж, загвар авах, магадлан шинжилгээ хийх, дүгнэлт гаргах журам	2019.10.30	A/226
37	Харьяа гаалийн байгууллагын эрх хэмжээг тодорхой бараагаар хязгаарлах тухай	2019.11.01	A/246
38	Журам батлах тухай: Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх бараа, тээврийн хэрэгсэлд гаалийн хяналт тавих нийтлэг журам	2019.12.04	A/275
39	Журам батлах тухай: Нэгдүгээр хавсралт "Гаалийн баталгаат агуулахын гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам", Хоёрдугаар хавсралт "Гаалийн баталгаат үйлдвэрийн газрын гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам", Гуравдугаар хавсралт "Гаалийн баталгаат үзэсгэлэнгийн газрын гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам", Дөрөвдүгээр хавсралт "Гаалийн баталгаат барилгын талбайн гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам", Тавдугаар хавсралт "Татваргүй барааны дэлгүүрийн гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам"	2019.12.04	A/276
40	Журам батлах тухай: Ачааны манифест нөхөн бичих, хянах, бүртгэх журам	2019.12.04	A/281
41	Журам батлах тухай: Чөлөөт бүсийн горим хэрэгжүүлэх журам	2019.12.04	A/282
42	Журам батлах тухай: Гаалийн хяналтын бүсийн журам	2019.12.06	A/294
43	Журам батлах тухай: Гаалийн улсын байцаагчийн тангараг өргөх журам (2007 оны 712 дугаар тушаалаар зарим зүйл заалтад нэмэлт өөрчлөлт орсныг тусган оруулсан.)	1999.11.30	475
44	Журам батлах тухай: Хүндэт гаальчин тэмдэг олгох журам	2001.10.15	635
45	Хөдөлмөрийн нөхцлийн тухай: Гаалийн төв лабораторийн гаалийн улсын байцаагч нарын хөдөлмөрийг хэвийн бус, хүнд нөхцөлөөр тооцсон	2005.04.05	192
46	Хурал зохион байгуулах тухай: Видео хурлыг зохион байгуулах ажлын дэг	2006.11.24	769
47	Журам батлах тухай: Гаалийн улсын байцаагчид цол олгох журам	2008.10.15	640

Хуулийн хэлтэс

48	Журам батлах тухай: Гаалийн улсын байцаагчийн дүрэмт хувцас эдэлгээний хугацаа ялгах тэмдгийн загвар хэрэглэх журам (2014 оны А/228 дугаар тушаалаар орсон өөрчлөлтийг тусган оруулсан.)	2008.10.17	658
49	Жагсаалт шинэчлэн батлах тухай: Гаалийн улсын байцаагчийн албан тушаалын ангиллаар ялгах тэмдэг хэрэглэх жагсаалт	2017.03.20	А/50
50	Дүрэм батлах тухай: Гаалийн лабораторийн дүрэм	2008.10.22	682
51	Журам батлах тухай: Гаалийн ажилтанд байгууллагын мэдлийн орон сууц түр эзэмшүүлэх, орон сууц худалдан авах, амины орон сууц барихад дэмжлэг үзүүлэх тухай журам	2008.11.10	732
52	Монголбанкны ерөнхийлөгч, Улсын гаалийн ерөнхий газрын даргын хамтарсан тушаал. Журам батлах тухай: Монголбанк, Улсын гаалийн ерөнхий газрын хооронд мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх талаар хамтран ажиллах тухай журам	2008.11.28	515/760
53	Гаалийн ерөнхий газрын дарга, Гадаадын иргэн, харьяатын асуудал эрхлэх албаны даргын хамтарсан тушаал. Гэрээ байгуулах тухай: Гаалийн ерөнхий газар, Гадаадын иргэн, харьяатын асуудал эрхлэх албаны хамтран ажиллах гэрээ	2008.12.25	816/434
54	Заавар батлах тухай: "Гаалийн лавлах 1281"-ийн үйл ажиллагааны заавар	2009.04.13	169
55	Дүрэм батлах тухай: Гаалийн улсын байцаагчийн ёс зүйн дүрэм	2009.10.19	534
56	Журам батлах тухай: Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодис илэрсэн дээжийг шилжүүлэх, хүлээн авах, хуваарилах, ашиглах, хадгалах, устгах журам (ГЕГ-ын даргын 2018.12.31-ны А/251 тушаалаар Энэ журмын 1, 2, 3 дугаар хавсралтыг хүчингүй болсонд тооцсон.)	2010.03.30	164
57	Зарим хилийн боомтын талаар авах арга хэмжээний тухай	2010.10.26	553

58	Журам батлах тухай: Теле хяналтын нэгдсэн системийг ашиглах журам	2010.12.30	688
59	"Гаалийн хяналтын стратеги" батлах тухай	2011.02.28	87
60	Тагнуулын ерөнхий газрын дарга, Гаалийн ерөнхий газрын даргын хамтарсан тушаал. Журам батлах тухай: Тагнуулын байгууллага, Гаалийн байгууллагын хамтран ажиллах журам	2011.07.01	260/319
61	Гаалийн байгууллагын мэдээллийн стратегийг батлах тухай	2011.12.30	690
62	Заавар батлах тухай: Импортын барааны гаалийн үнийг шалгах, гаалийн үнийг тодорхойлох заавар	2012.02.29	А/30
63	Зааварт нэмэлт оруулах тухай: ГЕГ-ын даргын 2012 оны А/30 дугаар тушаалаар батлагдсан "Импортын барааны гаалийн үнийг шалгах, гаалийн үнийг тодорхойлох заавар"-т оруулах нэмэлт	2014.07.07	А/124
64	Гаалийн хяналтын бүс болон баталгаат бүсэд ашиглах мэдээллийн систем, технологид тавигдах шаардлага, тоног төхөөрөмжийн үзүүлэлт батлах тухай	2012.05.28	А/83
65	Журам батлах тухай: Цахим мэдээ, мэдээлэл хүлээн авах түгээх журам (ГЕГ-ын даргын 2013 оны А/127 дугаартай тушаалын тэмдэглэл хэсэгт ГЕГ-ын даргын 2019.08.23-ны өдрийн А/174 дүгээр тушаалаар орсон өөрчлөлтийг тусгасан.)	2013.06.04	А/127
66	Журам батлах тухай: Гаалийн байгууллагын цахим сургалтын журам	2013.09.17	А/187
67	Аргачлал батлах тухай: Гадаад худалдааны түнш орны статистикийн мэдээлэлтэй зэрэгцүүлсэн судалгаа хийх аргачлал	2013.12.06	А/253
68	Монголбанкны ерөнхийлөгч, Сангийн сайдын хамтарсан тушаалыг хэрэгжүүлэх тухай	2014.04.04	А/61

69	Аргачлал батлах тухай: Улсын төсвийн гаалийн орлогын төлөвлөгөөний төслийг таамаглах, гүйцэтгэх шинжилгээ хийх аргачлал	2014.07.17	A/130
70	Үндэсний статистикийн хорооны дарга, Гаалийн ерөнхий газрын даргын хамтарсан тушаал. Аргачлал шинэлэн батлах тухай: Барааны экспорт, импортыг бүртгэх, статистикийн үзүүлэлтийг тооцох аргачлал	2015.02.03	A/14,A/15
71	Журам батлах тухай: Гаалийн байгууллагын ажилтныг гадаадад сургах, давтан сургах үйл ажиллагааг зохицуулах журам	2015.05.14	A/89
72	Гаалийн татвар, хураамжийн төлбөр тооцоонд цахим хэлбэрийг нэвтрүүлэх тухай	2015.06.08	A/125
73	Маягт, заавар батлах тухай: Нэгдүгээр хавсралт "Гаалийн бүрдүүлэлтийн хуудас" Маягт №2-ын загвар, түүнийг цахим хэлбэрээр бүрдүүлэх заавар хоёрдугаар хавсралт	2015.06.09	A/133
74	Заавар батлах тухай: Бүрдүүлэлтийн дараах шалгалт хийх заавар	2015.06.18	A/135
75	Журам батлах тухай: Чингэлэг, ачааны автомашин шалгах рентген төхөөрөмжийг гаалийн хяналт шалгалтад ашиглах журам	2015.12.14	A/282
76	Заавар батлах тухай: Ашигт малтмал, уул уурхайн бүтээгдэхүүн, тээврийн хэрэгсэлд гаалийн хяналт тавих технологи ажиллагааны заавар	2015.12.14	A/287
77	Заавар батлах тухай: Нэгдүгээр хавсралт "Гаалийн ерөнхий газрын зохион байгуулалтын нэгжийн индекс", Хоёрдугаар хавсралт "Албан хэрэг хөтлөлтийн заавар"	2016.09.19	A/15
78	Эрсдэлийн удирдлагын хорооны бүрэлдэхүүнийг шинэчлэн батлах тухай	2016.10.04	A/22
79	Мэргэжлийн зөвлөлийн хуралдааны дэгийг батлах тухай	2016.11.02	A/48
80	Журам, дэгийг шинэчлэн батлах тухай: Нэгдүгээр хавсралт "Гаалийн улсын байцаагчийн сахилгын зөрчлийг хянан шалгах журам", Хоёрдугаар хавсралт "Гаалийн ерөнхий газрын сахилгын хорооны хуралдааны дэг" (Энэ тушаалын 2 дугаар хавсралтаар батлагдсан "Гаалийн ерөнхий газрын Сахилгын хорооны хуралдааны дэг"-ийн 2 дугаар зүйлийн 2.8 дахь хэсэгт ГЕГ-ын 2019 оны 08 дугаар сарын 23-ны өдрийн А/178 дугаар тушаалаар өөрчлөлт оруулсныг тусгасан.)	2016.11.30	A/64
81	Журам батлах тухай: "Гаалийн улсын байцаагчийн үйлчилгээний стандартын журам"	2016.12.02	A/69
82	Журам батлах тухай: "Гаалийн байгууллагын хөдөлмөрийн дотоод журам" (ГЕГ-ын даргын 2018 оны 12 дугаар сарын 26-ны өдрийн А/250 дугаар тушаалаар "Гаалийн байгууллагын хөдөлмөрийн дотоод журам"-д нэмэлт өөрчлөлт орсныг журмын холбогдох заалтуудад тусган оруулсан.)	2016.12.20	A/93
83	Мэргэжлийн зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг шинэчлэн батлах тухай.	2016.12.22	A/97
84	Сахилгын хорооны бүрэлдэхүүнийг батлах тухай.	2016.12.22	A/98
85	Хөтөлбөр батлах тухай: Нэгдүгээр хавсралт "Гаалийн байгууллагын хүний нөөцийн хөгжлийн дунд хугацааны хөтөлбөр", Хоёрдугаар хавсралт "Гаалийн байгууллагын ажилтны ажиллах нөхцөл, нийгмийн баталгааг хангах үйл ажиллагааны дэд хөтөлбөр"	2017.07.04	A/164
86	Дүрэм батлах тухай: Гаалийн ерөнхий газрын дэргэдэх Баримт бичиг нягтлан шалгах комиссын дүрэм	2017.07.04	A/175
87	Мэдээлэл ирүүлэх тухай	2017.07.27	A/176
88	Журам батлах тухай: Нэгдүгээр хавсралт "Гаалийн албаны эрэлч нохойн сонголт, нөхөн хангалт, бүртгэлжилтийг зохицуулах журам", Хоёрдугаар хавсралт "Албаны эрэлч нохойд үнэрлүүлж, эрж хайлгахыг хориглосон барааны жагсаалт", Гуравдугаар хавсралт "Эрэлч нохойн сургалтын төвийн үржлийн хөтөлбөр", Дөрөвдүгээр хавсралт "Гаалийн албаны эрэлч нохойн хувийн хэрэг", Тавдугаар хавсралт "Гаалийн албаны эрэлч нохойн хяналтын карт"	2017.07.28	A/181

89	Журам, жагсаалт батлах тухай: Нэгдүгээр хавсралт “Гаалийн байгууллагын нууцыг хадгалах, хамгаалах журам”, Хоёрдугаар хавсралт “Нууц баримт бичиг, мэдээлэлтэй танилцах эрх бүхий албан тушаалтны жагсаалт”	2017.11.02	A/248
90	Шилэн дансны цахим хуудсанд мэдээлэл байршуулах ажлыг сайжруулах тухай	2018.04.03	A/55
91	Програм нэвтрүүлэх тухай: Дотоодод дамжуулан өнгөрүүлэх манифест нөхөн бичих програм	2018.05.22	A/96
92	Журам батлах тухай: Статистикийн мэдээлэл лавлагаа болон гаалийн байгууллагад өртэй эсэх тодорхойлолт авах тухай хүсэлтийг шийдвэрлэх журам	2018.07.06	A/133
93	Журам батлах тухай: Гаалийн албаны тэргүүн дээд шагналын шалгуур, олгох журам	2018.08.29	A/150
94	Код батлах тухай: Нэгдүгээр хавсралт “Гаалийн улсын байцаагчийн дүрэмт хувцас, хэрэглэл, ялгах тэмдгийн загварын нэр, код”, Хоёрдугаар хавсралт “Гаалийн улсын байцаагчийн дүрэмт хувцас, хэрэглэл, ялгах тэмдгийн загварын кодны тайлбар”	2018.09.13	A/179
95	Журам батлах тухай: Нэгдүгээр хавсралт “Гаалийн хяналтын зорилгоор ашиглах ломбоны бүртгэлд хяналт тавих журам”, Хоёрдугаар хавсралт “Ломбоны тайлан”-гийн маягтын загвар	2018.11.01	A/195
96	Захиргааны зөвлөлийн гишүүдийн бүрэлдэхүүн шинэчлэн томилох тухай	2018.11.23	A/208
97	Цахим бүртгэлд шилжүүлэх тухай	2018.12.20	A/239
98	Журам батлах тухай: Нэгдүгээр хавсралт “Гаалийн улсын байцаагчийн ажлын үр дүнг дүгнэх журам”, Хоёрдугаар хавсралт “Гаалийн улсын байцаагчийн ажлын үр дүнг дүгнэх жишиг шалгуур үзүүлэлт”	2018.12.26	A/249
99	Албан хаагчдын хоол, унааны зардлын хөнгөлөлтийг шинэчлэн тогтоох тухай	2019.03.26	A/41
100	Хөтөлбөр, дүрэм, төлөвлөгөө батлах тухай: Нэгдүгээр хавсралт “Гаалийн байгууллагын цацрагийн хамгаалалтын хөтөлбөр”, Хоёрдугаар хавсралт “Гаалийн хяналт, шалгалтад рентген төхөөрөмж ашиглах үед дагаж мөрдөх цацрагийн аюулгүй ажиллагааны дүрэм”, Гуравдугаар хавсралт “Цацрагийн болзошгүй ослын үед авах арга хэмжээний төлөвлөгөө”	2019.05.06	A/82
101	Дүрэм батлах тухай: Мэдээллийн технологийн төвийн дүрэм	2019.05.24	A/96
102	Галын аюулгүй байдлын дүрэм батлах тухай	2019.05.24	A/97
103	Зааварчилгаа батлах тухай: Гаалийн байгууллагын хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн нийтлэг зааварчилгаа	2019.06.05	A/107
104	Гаалийн хяналтын тэмдэг хэрэглэх аргачлал батлах тухай: Нэгдүгээр хавсралт “Гаалийн хяналтын тэмдгийг хэрэглэх аргачлал”, Хоёрдугаар хавсралт “Гаалийн хяналтын тэмдгийн дардасын загвар”, Гуравдугаар хавсралт “Гаалийн хяналтын тэмдгийг ашиглах заавар”	2019.06.20	A/129
105	Дүрэм батлах тухай: Гаалийн ерөнхий газрын харьяа гаалийн газар, хорооны дүрэм	2019.07.09	A/142
106	Гаалийн ерөнхий газрын Гамшгаас хамгаалах штаб, мэргэжлийн анги байгуулах тухай: Нэгдүгээр хавсралт “Гаалийн ерөнхий газрын Гамшгаас хамгаалах штабын бүтэц, бүрэлдэхүүн”, Хоёрдугаар хавсралт “Гаалийн ерөнхий газрын Мэргэжлийн анги, шуурхай бүлгийн бүтэц, бүрэлдэхүүн”, Гуравдугаар хавсралт “Гаалийн ерөнхий газрын гамшгаас хамгаалах бүрэлдэхүүнд зарлан мэдээлэл дамжуулах бүдүүвч”, Дөрөвдүгээр хавсралт “Гаалийн ерөнхий газрын Гамшгаас хамгаалах штабын болон Мэргэжлийн ангийн удирдах бүрэлдэхүүний үүрэг, үйл ажиллагаа”	2019.08.06	A/159
107	Дүрэм батлах тухай: Эрэлч нохойн сургалтын төвийн дүрэм	2019.08.23	A/176
108	Дүрэм батлах тухай: Хэвлэл мэдээлэл, сургалт, судалгааны төвийн дүрэм	2019.08.23	A/177

Хуулийн хэлтэс

109	Төлөвлөгөө батлах тухай: Гаалийн ерөнхий газрын архивын баримтыг онцгой нөхцөл байдал үүссэн үед нүүлгэн шилжүүлэх төлөвлөгөө	2019.09.23	A/207
110	Хэвлэмэл хуудасны индекс батлах тухай: Гаалийн ерөнхий газарт хэрэглэгдэх хэвлэмэл хуудасны нэр төрөл, тэдгээрийн индекс	2019.12.02	A/267
111	Журам батлах тухай: Нэгдүгээр хавсралт "Гаалийн байгууллагын бэлгэ тэмдгийн тухай журам", Хоёрдугаар хавсралт "Гаалийн байгууллагын бэлгэ тэмдгийн загвар"	2019.12.03	A/271
112	Журам батлах тухай: Гаалийн эрсдэлийн удирдлагыг хэрэгжүүлэх журам	2019.12.05	A/287
113	Журам батлах тухай: Нэгдүгээр хавсралт "Захиргааны статистикийн мэдээллийг бүрдүүлэх, боловсруулах журам", Хоёрдугаар хавсралт "Захиргааны статистикийн мэдээллийн маягт", Гуравдугаар хавсралт "Захиргааны статистикийн мэдээллийн маягтыг нөхөх заавар"	2019.12.24	A/308
114	Аргачлал болон тайлагнах хугацааг шинэчлэн батлах тухай: Нэгдүгээр хавсралт. "Гаалийн байгууллагын үйл ажиллагаанд хяналт-шинжилгээ хийх, үр дүнг үнэлэх аргачлал", Хоёрдугаар хавсралт "Бодлогын баримт бичиг, хууль тогтоомж, үйл ажиллагааны хэрэгжилтийг тайлагнах хугацаа"	2019.12.12	A/298

№	Тушаалын нэр	Огноо	Дугаар
2020 он			
1.	Тушаал хүчингүй болгох тухай	2020.01.21	A/24
2.	Үндэсний кодод нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	2020.01.31	A/34
3.	"ГЕГ-ын гамшгаас хамгаалах төлөвлөгөө"-нд тодотгол хийх тухай	2020.02.14	A/40
4.	Гаалийн байгууллагын эрх хэмжээг тодорхой бараагаар хязгаарлах тухай	2020.02.19	A/42
5.	Заавар батлах тухай	2020.04.03	A/66
6.	Орон сууцны комиссын Б-ийг шинэчлэн батлах тухай	2020.05.18	A/93
7.	Журамд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	2020.05.27	A/102
8.	Үндэсний кодод нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	2020.07.07	A/114
9.	Үндэсний кодод оруулах нэмэлт, өөрчлөлт батлах тухай	2020.07.29	A/130
10.	Тушаалын хавсралтад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	2020.08.14	A/153
11.	Үндэсний кодод оруулах нэмэлт, өөрчлөлт батлах тухай	2020.10.08	A/166
12.	Журам шинэчлэн батлах тухай	2020.11.18	A/222
13.	Журам батлах тухай	2020.11.25	A/218
14.	Түр заавар батлах тухай	2020.12.31	A/244
2021 он			
1.	Журам батлах тухай	2021.03.17	A/118
2.	Журам батлах тухай	2021.04.06	A/124
3.	Тушаал хүчингүй болгох тухай	2021.04.08	A/125
4.	Тушаал хүчингүй болгох тухай	2021.04.08	A/126
5.	Тушаалын хавсралтад өөрчлөлт оруулах тухай	2021.05.25	A/133
6.	ГЕГ-ын харьяа БУГГ-ын оноосон нэрийг өөрчлөн тогтоох тухай	2021.06.24	A/142

Хуулийн хэлтэс

7.	Үндэсний кодод оруулах нэмэлт, өөрчлөлт батлах тухай	2021.08.03	A/171
8.	Албан хаагчдад олгох хоол, унааны зардлын хөнгөлөлтийг батлах тухай	2021.08.04	A/172
9.	ГУБ-ийн эрхийн баталгааг хангах тухай	2021.08.04	A/173
10.	Тушаалын хавсралтад өөрчлөлт оруулах тухай	2021.11.11	A/215
11.	Жагсаалтад оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийг батлах тухай	2021.12.14	A/248
12.	Журам батлах тухай	2021.12.21	A/251
13.	Гаалийн хяналт, шалгалтын явцад дуу авиа, дүрс бичлэг хийх, ашиглах заавар батлах тухай	2021.12.22	A/252
14.	Журам батлах тухай	2021.12.23	A/255
15.	Журам батлах тухай	2021.12.27	A/256
2022 он			
1.	Тушаалын хавсралтад нэмэлт оруулах тухай	2022.01.27	A/11
2.	Тушаалд нэмэлт оруулах тухай	2022. 01.28	A/17
3.	Түр заавар батлах тухай	2022.02.01	A/19
4.	Журам батлах тухай	2022.02.09	A/25
5.	Тушаалын хавсралтад өөрчлөлт оруулах тухай	2022.02.17	A/26
6.	Маягтын загвар батлах тухай	2022.02.22	A/27
7.	Баталгаажуулалт хийх тухай	2022.03.16	A/33
8.	Эрүүл мэндийн хуудас болон хяналтын хуудасны загварыг түр батлах тухай	2022.03.16	A/34
9.	Зохион байгуулалтын бүтэц орон тоог шинэчлэн батлах тухай	2022.05.06	A/63
10.	Тушаалын хавсралт шинэчлэн батлах тухай	2022.05.06	A/64
11.	Зорчигчийн гаалийн мэдүүлгийн маягтыг шинэчлэн батлах тухай	2022.05.11	A/83
12.	Эцэг эхийн зөвлөл байгуулах тухай	2022.05.24	A/90
13.	Тушаалын хавсралтад өөрчлөлт оруулах тухай	2022.07.06	A/130
14.	МЗ-ийн бүрэлдэхүүнийг шинэчлэн байгуулах тухай	2022.07.07	A/131
15.	ЗЗ-ийн бүрэлдэхүүнийг шинэчлэн байгуулах тухай	2022.07.07	A/132
16.	Жагсаалтыг шинэчлэн батлах тухай	2022.08.31	A/145
17.	Байнгын зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг шинэчлэн батлах тухай	2022.09.09	A/168
18.	Журам батлах тухай	2022.09.20	A/204
19.	Журам батлах тухай	2022.10.24	A/226
20.	Журмын заалтад өөрчлөлт оруулах тухай	2022.11.10	A/235
21.	Маягтын загвар нэмэлтээр батлах тухай	2022.11.15	A/236
22.	Үндэсний кодод оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийг батлах тухай	2022.11.30	A/275
23.	Үндэсний кодод оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийг батлах тухай	2022.12.06	A/287
24.	ТҮ албан хаагчид улирлын ажлын үр дүнгийн мөнгөн урамшуулал олгох тухай	2022.12.07	A/294
25.	Журам батлах тухай	2022.12.07	A/295
26.	Шалгуур батлах тухай	2022.12.12	A/338
27.	Журам батлах тухай	2022.12.12	A/339
28.	Журам батлах тухай	2022.12.14	A/341
29.	Журам батлах тухай	2022.12.14	A/342
30.	Эрсдэлийн удирдлагад суурилсан гаалийн хяналтын стратеги батлах тухай	2022.12.14	A/343
31.	Журам батлах тухай	2022.12.19	A/344
32.	Журамд өөрчлөлт оруулах тухай	2022.12.19	A/345
33.	Журамд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай	2022.12.19	A/346
34.	Журамд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай	2022.12.19	A/347
35.	Журамд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай	2022.12.30	A/350

Хуулийн хэлтэс

36.	Журамд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай	2022.12.30	A/351
2023 оны			
1.	Тушаал хүчингүй болгох тухай	2023.01.12	A/04
2.	Байгууллагын дэргэдэх баримт нягтлан шалгах комисс байгуулах тухай	2023.02.02	A/23
3.	Маягтын загвар нэмэлтээр батлах тухай	2023.02.07	A/25
4.	ГЕГ-ын зохион байгуулалтын нэгжийн индекс шинэчлэн батлах тухай	2023.02.10	A/28
5.	ГЕГ болон дэргэдэх байгууллагуудын бүтэц, орон тоог	2023.02.16	A/32
6.	ГЕГ-ын МЗ-ийн Б-ийг шинэчлэн байгуулж, хуралдааны дэгийг батлах тухай	2023.03.09	A/42
7.	Спорт заалны талаар авах арга хэмжээний тухай	2023.03.31	A/165
8.	СХ-ны Б-ийг шинэчлэн батлах тухай	2023.04.04	A/175
9.	Орон тооны бус байнгын комиссын Б-ийг шинэчлэн	2023.04.05	A/216
10.	Аргачлал, тайлагнах хугацааг шинэчлэн батлах тухай	2023.04.07	A/238
11.	Дүрэмд өөрчлөлт оруулах тухай	2023.04.07	A/241
12.	Заавар батлах тухай	2023.04.12	A/248
13.	Харьяа гаалийн газрын бүтцийн нэршлийг өөрчлөн батлах тухай	2023.04.13	A/250
14.	Бүрдүүлэлтийн нэгдсэн төвийн үйл ажиллагааг туршилтын журмаар нэвтрүүлэх тухай	2023.04.17	A/253
15.	Журам батлах тухай	2023.04.21	A/290
16.	Түр заавар батлах тухай	2023.04.24	A/292
17.	Журам, жагсаалт батлах тухай	2023.05.08	A/300
18.	Тушаал хүчингүй болгох тухай	2023.05.08	A/301
19.	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн асуудал хариуцсан зөвлөлийг шинэчлэн байгуулах тухай	2023.05.10	A/313
20.	Журам батлах тухай	2023.05.16	A/315
21.	Журамд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	2023.06.05	A/366
22.	Журам, аргачлал батлах тухай	2023.06.14	A/367
23.	Дүрэм шинэчлэн батлах тухай	2023.07.19	A/389
24.	Журамд нэмэлт оруулах тухай	2023.07.19	A/390
25.	Маягтын загвар нэмэлтээр батлах тухай	2023.09.12	A/451
26.	Журам батлах тухай	2023.10.05	A/458
27.	Гаалийн байгууллагын эрсдэлд суурилсан дотоод аудитын дунд хугацааны төлөвлөгөө батлах тухай	2023.10.25	A/502
28.	Жендэрийн дэд салбар зөвлөл байгуулах тухай	2023.11.22	A/537
29.	Олон улсын агаарын хөлөгт халдваргүйжүүлэлт хийсэн нотломжийн загвар батлах тухай	2023.11.28	A/539
30.	Орон тооны бус байнгын комиссын Б-ийг шинэчлэн батлах тухай	2023.11.28	A/541
31.	ГУБ-д олгох мөнгөн урамшууллын хэмжээ тогтоох тухай	2023.12.19	A/675
32.	Журам батлах тухай	2023.12.20	A/676
33.	Журамд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	2023.12.20	A/679
34.	Журам батлах тухай	2023.12.20	A/680
35.	Орон тоог шинэчлэн батлах тухай	2023.12.27	A/697
2024 он			
1.	Зохион байгуулалтын бүтэц, орон тоог шинэчлэн батлах тухай	2024.01.17	A/08
2.	Зохион байгуулалтын бүтэц, орон тоог шинэчлэн батлах тухай	2024.02.23	A/123
3.	ГЕГ-ын зохион байгуулалтын нэгжийн индекс шинэчлэн батлах тухай	2024.02.29	A/127
4.	Аргачлал, тайлагнах хугацааг шинэчлэн батлах тухай	2024.03.27	A/190
5.	Журамд өөрчлөлт оруулах тухай	2024.03.29	A/192
6.	Нөхөн төлбөр шинэчлэн тогтоох тухай	2024.03.29	A/193

7.	Гаалийн байгууллагын төрийн үйлчилгээний албан хаагчийн улирлын ажлын үр дүнгийн шалгуур, мөнгөн урамшууллын хэмжээг тогтоох тухай	2024.04.01	A/204
----	--	------------	-------

ХҮРСЭН ТҮВШИН

Гаалийн эрх зүйн актын эмхэтгэл шинэчлэн бэлтгэх жагсаалтыг бэлтгэхэд 2008-2019 онд батлагдсан 114 тушаал, 2020 онд батлагдсан 14 тушаал, 2021 онд батлагдсан 15 тушаал, 2022 онд батлагдсан 36 тушаал, 2023 онд батлагдсан 35 тушаал, 2024 онд батлагдсан 7 тушаал, урьдчилсан байдлаар нийт 231 тушаал бүхий жагсаалтад бэлтгэсэн.

Мөн түүнчлэн дээрх 231 тушаалын дата бааз болох 231 ширхэг PDF файлыг цуглуулаад байна.

---oOo---

2.Үндсэн шалгуурт тусгагдаагүй бусад чиг үүргийн хэрэгжилтийг хангасан байна.

СУУРЬ ТҮВШИН

Үндсэн шалгуурт тусгагдаагүй бусад чиг үүргийн хэрэгжилтийг хангаж ажилласан.

ХЭРЭГЖИЛТ

1.Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2019 оны А/282 дугаар тушаалын хавсралтаар батлагдсан "Чөлөөт бүсийн горим хэрэгжүүлэх журам"-ын төсөл

2.Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2008 оны 10 дугаар сарын 22-ны өдрийн "Журам батлах тухай" 680 дугаар тушаалын 2 дугаар хавсралтаар батлагдсан "Бараа устгах горим хэрэгжүүлэх журам"-ын төсөл,

3."Гаалийн бүрдүүлэлтийн дараах шалгалт хийх журам"-ын төсөл

4.ГЕГ-ын 2023 оны А/315 дугаар тушаалаар батлагдсан “Бараанаас сорьц, дээж, загвар авах, магадлан шинжилгээ хийх, дүгнэлт гаргах журам”-д нэмэлт, өөрчлөлт оруулан төсөл,

5.“Татваргүй барааны дэлгүүр ажиллуулах тусгай зөвшөөрөл олгох дуудлага худалдаа зохион байгуулах журам”-ын төсөл,

6.“Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх бараа, тээврийн хэрэгсэлд гаалийн хяналт тавих нийтлэг журам”-ын төсөл,

7.Тус хэлтсийн 2024 оны 03 дугаар сарын 06-ны өдрийн 104 дүгээр дотоод зурвасаар Захиргааны удирдлагын газар, Хяналт, бүрдүүлэлтийн газар, Татвар, орлогын газар, Зөрчилтэй тэмцэх газар, Санхүү хөрөнгө, оруулалтын газар, Хүний нөөцийн хэлтэс, Барааны ангилал, үнэлгээний хэлтэс, Мэдээллийн технологийн газар, Гаалийн төв лаборатори, Бүрдүүлэлтийн цахим төвөөс “Гаалийн ерөнхий газрын зүгээс “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ-тай лабораторийн магадлан шинжилгээ хийх, бараанаас сорьц, дээж авах, загвар авах, шинжилгээний үр дүн болон лабораторийн дүгнэлт гаргах, баяжмалын тохирлын гэрчилгээг цахим хэлбэрт шилжүүлж, тоон гарын үсгээр баталгаажуулах цахим системд автоматаар байршуулах, гаалийн хяналт, бүрдүүлэлт хийх, гаалийн улсын байцаагч, шинжээчийн ажлын байрны нөхцөл, зөрчлөөс урьдчилсан сэргийлэх зэрэг шаардлагатай бүхий л асуудлыг тусгасан “Хамтран ажиллах” цогц гэрээ байгуулахаар уулзалт зохион байгуулан ажиллаж байна.

8.Улсын Их Хурлын 2023 оны 60 дугаар тогтоолоор “Эмийн үнийн өсөлтийн шалтгаан, нөхцөлийг хянан шалгах” үүрэг бүхий Улсын Их Хурлын Хянан Шалгах түр хорооны нотлох баримтыг шинжлэн судлах сонсголд оролцсон.

ХҮРСЭН ТҮВШИН

Үндсэн шалгуурт тусгагдаагүй бусад чиг үүргийн хэрэгжилтийг хангаж ажиллав.

---oOo---

**ХУУЛИЙН ХЭЛТСИЙН ДАРГЫН АЛБАН ҮҮРГИЙГ ТҮР ОРЛОН ГҮЙЦЭТГЭГЧ
ЧУЛУУНБААТАРЫН ТАМИРААГИЙН 2024 ОНЫ ЖИЛИЙН ЭЦСИЙН АЖЛЫН ГҮЙЦЭТГЭЛ,
ҮР ДҮН, МЭРГЭШЛИЙН ТҮВШИНГ ҮНЭЛЭХ ҮНЭЛГЭЭНИЙ ХУУДАС**

Байгууллагын нэр: Гаалийн ерөнхий газар
Нэгжийн нэр: Хуулийн хэлтэс

1. Гүйцэтгэлийн зорилт, арга хэмжээний биелэлт

Д/д	Гүйцэтгэлийн зорилт, арга хэмжээ	Гүйцэтгэлийн түвшин	Нийт оноо (70 оноо)
1	2	3	4
1	Нэгжийн гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөний биелэлт		59.99

2. Мэдлэг, ур чадвараа дээшлүүлэх зорилт, арга хэмжээний биелэлт

Д/д	Зорилтыг хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Арга хэмжээний биелэлтийн хувь	Төсвийн шууд захирагчийн өгсөн үнэлгээ (15 хүртэл оноогоор)
1	Монгол бичгийн мэдлэгээ дээшлүүлнэ.		11
2	Албан хэрэг хөтлөлтийн талаарх мэдлэгээ дээшлүүлэх.		11
Мэдлэг, ур чадвараа дээшлүүлэх зорилт, арга хэмжээний дундаж оноо			11

3. Хандлага, ёс зүй, ур чадварын үнэлгээ

Д/д	Үзүүлэлт	Төсвийн шууд захирагчийн өгсөн үнэлгээ (15 хүртэл оноогоор)
1	Хандлага, ёс зүй	15
2	Удирдан зохион байгуулах	13
3	Асуудал шийдвэрлэх	12
4	Манлайлах	10
5	Багаар ажиллах	12
6	Харилцаа	12
Ур чадварын үзүүлэлт (ажлын онцлогоос хамаарсан)		
7	Мэргэжлийн ур чадвар	—
Хандлага, ёс зүй, ур чадварын дундаж оноо		12.3

4. Гүйцэтгэлийн үнэлгээ

Д/д	Үнэлгээний үзүүлэлт	Үзүүлэлт тус бүрийн оноо
1	Гүйцэтгэлийн зорилт, арга хэмжээний биелэлт	59.99
2	Мэдлэг, ур чадвараа дээшлүүлэх зорилт, арга хэмжээний биелэлт	11
3	Хандлага, ёс зүй, ур чадварын үнэлгээ	12.3

Нийт оноо= (Гүйцэтгэлийн зорилт, арга хэмжээний оноо+Мэдлэг, ур чадвараа дээшлүүлэх зорилт, арга хэмжээний оноо+Хандлага, ёс зүй, ур чадварын оноо) – Аргачлалын 6 дугаар хэсгийн холбогдох заалтын дагуу хассан оноо	83.3
--	--------------------

Үнэлгээ өгсөн:

Гаалийн ерөнхий газрын дарга

Үнэлгээтэй танилцаж,
зөвшөөрсөн:

/Хуулийн хнэлтсийн даргын албан
үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч/

Төсвийн шууд захирагч

(Р.Отгонжаргал)

2024.12.19 (огноо)

Нэгжийн дарга:

(Ч.Тамираа)

2024.12.20 (огноо)